

Mobiel & Mediawijs

Sandra van den Heuvel

**Masterthesis Media & Journalistiek;
Media als Culturele Industrie
Erasmus Universiteit Rotterdam
Collegejaar 2008 / 2009**

Mobiel & Mediawijs

Een onderzoek naar beleid voor mediawijsheid voor jongeren en mobiele televisie

Sandra van den Heuvel

308517

a.vandenheuvel@student.eur.nl

Erasmus Universiteit Rotterdam

Faculteit der Historische- en Kunstwetenschappen

Master Media als Culturele Industrie

Begeleider:

Marc Verboord

2^e lezer:

Tonny Krijnen

Samenvatting

De ontwikkeling van mobiele televisie brengt veel onzekerheden met zich mee. Het is niet alleen nog niet geheel duidelijk hoe de uiteindelijke vorm van dit nieuwe medium eruit zal komen te zien, maar ook op het gebied van de omgang met het nieuwe medium ontstaan onzekerheden. Mobiele televisie is een medium dat, vanwege het mobiele karakter ervan op elk willekeurig moment en op elke plaats geraadpleegd kan worden en daarmee is het gebruik ervan in sterke mate individueel. Om ervoor te zorgen dat verstandig wordt omgegaan met media is er vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap beleid geschreven voor mediawijsheid. Dit beleid gaat ervan uit dat een pakket van vaardigheden en kritische denkhouding aangeleerd moet worden om wijs om te gaan met media.

Is het huidige beleid voor mediawijsheid voldoende voor een medium dat een sterk individueel karakter kent en waarbij rekening gehouden moet worden met een groot scala aan vrijheden en mogelijkheden voor de gebruiker. De vraag waar dit onderzoek zich op zal richten zal dan ook zijn: 'Hoe moet het bestaande mediabeleid ten behoeve van mediawijsheid worden aangepast aan de ontwikkeling van het televisielandschap naar een in grotere mate mobiel televisielandschap?'

Op deze vraag zal antwoord gegeven worden middels een vorm van toekomstonderzoek, namelijk de scenariomethodiek. Aangezien zowel over het onderwerp mobiele televisie als over het onderwerp mediawijsheid, met name in relatie tot de toekomst, veel ideeën zijn die nog niet in wetenschappelijk onderzoek zijn verwoord is gekozen voor een combinatie van literatuurstudie en expertinterviews als input voor het toekomstonderzoek. Een groot aantal van de experts die zijn gevraagd voor dit onderzoek zijn werkzaam op het gebied van mediawijsheid of mobiele televisie en bezitten vanuit hun dagelijkse werkzaamheden veel kennis over het onderzoeksgebied. Anderen zijn vanuit de onderzoekshoek meer aan één van beide onderwerpen gerelateerd en hebben vanuit die hoek inzichten gegeven in de materie.

In het theoretische onderdeel van dit onderzoek wordt het begrip mediawijsheid verder getheoretiseerd. Wat is mediawijsheid, hoe is het ontstaan, hoe wordt beleid geschreven en hoe ziet het beleid voor mediawijsheid eruit? Dit zijn vragen waar het theoretisch kader de lezer ervan in antwoorden voorziet. Opvallend is dat hoewel het doel van het beleid voor mediawijsheid erg duidelijk is, de manier waarop dit bereikt moet worden dit zeker niet is. Er is geen duidelijke, eenduidige visie op *de wijze waarop* mediawijsheid bereikt moet worden.

Voor het onderdeel waarin het toekomstonderzoek plaats vindt, moet goed de stand van zaken duidelijk zijn. Daarom is geïnventariseerd hoe vanuit bestaande mediavormen naar het medium mobiele televisie is toegegroeid. Ook is in kaart gebracht

welke partijen actief zijn op het gebied van mobiele televisie. Dit zijn niet alleen de aanbieders en de gebruikers, maar ook de netwerkoperators en de overheid.

Vervolgens is aan de hand van de literatuur een groot aantal trends en onzekerheden met betrekking tot de ontwikkeling van mobiele televisie weergegeven. Deze trends en ontwikkelingen zijn vervolgens op volgorde van invloed en belangrijkheid op de doelgroep jeugdigen gecategoriseerd. De belangrijkste trends en onzekerheden voor de jeugd zijn de kosten en de manier waarop de televisiecontent aangeboden zal worden. Deze onzekerheden hebben daarom ook de input gevormd voor het assenstelsel van het scenario-onderzoek.

Op deze manier zijn vier toekomstbeelden ontstaan die elkaar contrasteren. In het eerste scenario zijn de kosten laag en wordt de content lineair aangeboden. Het tweede scenario kent dezelfde wijze van aanbieden van de content maar dan met hoge kosten. Het derde scenario kent net als scenario één lage kosten, maar een interactieve wijze van content aanbieden. Terwijl het vierde scenario deze interactieve wijze van aanbieden van content weer combineert met hoge kosten. De scenario's hebben alle vier op uiteenlopende wijze invloed op de acceptatie en het gebruik van mobiele televisie door jongeren.

Mobiele televisie ontwikkelt zich waarschijnlijk tot een vorm waarbij de kosten voor het gebruik laag zijn en er een grote mate van interactiviteit mogelijk is. Deze conclusie is te trekken op basis van de expertinterviews. Vanuit deze ontwikkelingen zullen veel jeugdigen mobiele televisie gaan gebruiken, omdat de het voor hen goed betaalbaar blijft. Hiernaast zijn de mogelijkheden groot. Er bestaat veel keuzevrijheid en daarmee neemt het belang tot het maken van de juiste keuzes sterk toe.

Om terug te komen op de hoofdvraag van dit onderzoek kan gesteld worden dat het beleid voor mediawijsheid niet zozeer aangepast moet worden. Beter is het beleid te wijzigen en een nieuw beleid voor mediawijsheid te schrijven. Het bestaande beleid biedt niet voldoende handvatten voor culturele instellingen en het onderwijs om een goede bijdrage te leveren aan het ontstaan van mediawijsheid. Op deze wijze ontstaan losse initiatieven, die op zich vaak wel een goede opzet hebben, die niet voldoende op elkaar aansluiten. Belangrijk is dat deze initiatieven worden gebundeld, een duidelijke visie op het bereiken van mediawijsheid wordt ontwikkeld en de wijze van bereiken van mediawijsheid gestructureerd wordt. Hierbij moet niet alleen het doel duidelijk voor ogen worden gezien, maar ook de weg naar dit doel toe.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Voorwoord	8
1. Inleiding	10
1.1 Aanleiding.....	10
1.2 Mediabeleid.....	12
1.3 Relevantie	13
1.4 . Probleemstelling	14
2. Theoretisch kader	17
2.1 Media-educatie door de jaren heen	17
2.2 Mediawijsheid als opvolger van media-educatie	20
2.3 Actoren binnen veld mediawijsheid	22
2.4 Kijken naar beleid.....	24
2.5 Bestuderen en evalueren van beleid.....	26
2.6 Beleid voor mediawijsheid.....	29
2.6.1 Inhoud van het beleid	29
2.6.2 Doelstellingen van het beleid	32
2.6.3 Kritische beschouwing beleid.....	33
2.7 Conclusie.....	35
3. Methode	36
3.1 Toekomstonderzoek aangevuld met expertinterviews als methode.....	36
3.2 Verantwoording / Operationalisering	37
3.2.1 Stappenplan voor scenario-onderzoek	38
4. Resultaten toekomstonderzoek.....	40
4.1 Naar Mobiele televisie	40
4.1.1 Televisie.....	40
4.1.2 Mobiele telefonie	41
4.1.3 Het nieuwe medium mobiele televisie.....	42
4.2 Actoren mobiele televisie	43
4.2.3 Aanbieders van mobiele distributietechnologie	45
4.2.4 Mobiele netwerkoperators	45
4.2.5 De gebruikers van mobiele televisie	46
4.2.6 De overheid	48
4.3 Inventarisatie trends en onzekerheden mobiele televisie.....	48
4.3.1 Zekerheden.....	49
4.3.2 Trends en Onzekerheden	49
4.4 Categoriëring Trends en Ontwikkelingen	52

4.5	Vertaling naar scenario-onderzoek	54
4.5.1	Trends als uitgangspunt voor assenstelsel.....	54
4.5.3	De afhankelijke variabele.....	55
4.6	De scenario's	56
4.6.1	Scenario 1 :Kosten Laag – Passief	56
4.6.2	Scenario 2 : Kosten hoog - Passief.....	57
4.6.3	Scenario 3 : Kosten laag – (inter)actief	58
4.6.4	Scenario 4 : Kosten hoog – (inter)actief	60
4.7	Conclusie.....	60
5.	De toekomst: resultaat van de expertinterviews	62
5.1	Keuze voor specifiek scenario.....	62
5.2	Impact scenario 3: kosten laag - actief op de jeugd	63
5.3	Beleidswijziging of aanpassing bestaand beleid?	65
5.4	Agendavorming	66
5.5	Conclusie.....	67
6.	Conclusie.....	68
7.	Reflectie en Discussie	71
8.	Literatuur	73
	Bijlage	78

Voorwoord

Zou het nu dan eindelijk zover zijn? Het is bijna eng om er over na te denken, maar het ziet er nu toch echt naar uit dat het einde in zicht is. De weg naar de afronding van mijn scriptie is hobbelig geweest, maar ook aan hobbelige wegen komt een eind. Lang heb ik uitgekeken naar het moment waarop ik mijn voorwoord zou kunnen gaan typen. Steeds mocht het nog niet van mijzelf, want dan was ik nog niet ver genoeg en nu is het dan eindelijk toch zo ver.

Het moment waarop ik aan mijn scriptie begon kan ik me nog goed herinneren. Ik wist direct wel wat ik ongeveer wilde. Gedurende de afgelopen jaren is mijn interesse in het onderwerp media-educatie gegroeid. Direct wist ik dus al wel dat mijn scriptie iets met dit onderwerp te maken moest hebben. Een meer concrete vorm voor mijn scriptie was echter lastiger te vinden. Nadat ik vakken had gevolgd waarin meer uitgebreid werd ingegaan op mobiele televisie is uiteindelijk voor een combinatie van deze onderwerpen gekozen. Media-educatie voor mobiele televisie, bleek een grote uitdaging te zijn. Er bleek nog niet veel over het onderwerp te zijn geschreven. Dit creëerde kansen vrijheden in het onderzoek, doordat in de toekomst kijken nu eenmaal geen exacte wetenschap is. Daarnaast zorgde het voor onzekerheden die zo nu en dan lastig in te vullen bleken, want in de toekomst staat uiteindelijk nog niets vast. Uiteindelijk werd een definitieve vorm gevonden door gebruik te maken van een aantal expertinterviews. Deze experts konden mij van inzichten voorzien waarmee zij binnen hun beroepsexpertise direct te maken hebben.

Graag wil ik de experts die hun tijd en expertise met mij hebben gedeeld voor mijn onderzoek hartelijk bedanken. John Leek, Jolande Verheij, Paul Vermeulen, Ronald Verbeek, Dirkje Ebbers, Els Kuiper, Femke van Ooijen, Gabriëlle Remery, Gerbie Snellers, Ad van Dam, Britt Thomassen, Margreet van den Berg, Peter Nikken, Katinka Moonen en Allerd Peeters; allen bedankt voor jullie medewerking. Jullie inzichten en kennis hebben mijn onderzoek vorm gegeven.

Mijn dank gaat uit naar Erik die toch heel wat te stellen heeft gehad met mij. Zo nu en dan was ik niet te genieten en altijd bleef hij daar rustig onder. Ook was hij altijd bereid om mij te helpen als ik weer eens ruzie had met Word en mijn hele opmaak versprong. Daarnaast wil ik mijn ouders en broertje bedanken. Altijd waren we welkom om mee te komen eten, zodat ik in ieder geval geen tijd kwijt was aan het koken of iets dergelijks. In het algemeen wil ik iedereen bedanken die me heeft gesteund de afgelopen periode. Ik heb op jullie allemaal wel eens gemopperd om jullie 'bemoeizucht', maar jullie zijn altijd in me blijven geloven en dat waardeer ik heel erg.

Tot slot wil ik Marc Verboord bedanken die mij vanuit het niets ineens kreeg toegewezen om te begeleiden in de afronding van mijn scriptie. Ik heb deze begeleiding als zeer positief ervaren. De opmerkingen die je plaatste hebben mijn scriptie tot een beter geheel gemaakt, waarvoor mijn dank.

En dan is nu dus echt het einde in zicht. De laatste alinea's, de laatste puntjes en de laatste controles. Het lijkt wel of het moeilijkste nu pas gekomen is. Iedere keer als ik mijn scriptie weer eens doorlees verander ik weer een klein dingetje. Misschien hier nog een lettertje anders, een bijzin invoegen of juist verwijderen of toch misschien nog even wat extra informatie geven. Eigenlijk is het klaar, eigenlijk was ik tevreden. Maar het is lastig om het dan echt af te ronden. Nu is het dan toch zover. Het moment is aangebroken om dan nu te denken, te zeggen en te voelen: '*Klaar. Niks meer aan doen*'.

Sandra van den Heuvel,

Barendrecht

Januari 2009

1. Inleiding

Media-educatie is een begrip dat al sinds jaar en dag actueel is binnen het medialandschap. In 1996 gaf de Raad van Cultuur een advies aan de overheid voor een verandering in het overheidsbeleid met betrekking tot ICT en onderwijs. De aandacht die er binnen het onderwijs was voor technisch-instrumenteel gebruik van media was volgens dit rapport te eenzijdig en er werd een aanpak voorgesteld die meer gericht was op media-educatie. Dit advies van de Raad van Cultuur werd positief ontvangen en zorgde ervoor de discussie rond media-educatie oplaaide. De beleidsaanbeveling naar aanleiding van dit advies om media-educatie te integreren in de kerndoelen van het onderwijs werd echter door de overheid niet overgenomen. Wel werd de stuurgroep media-educatie opgericht die het onderwijs moest gaan ondersteunen in het opzetten voor leerplannen ten behoeve van media-educatie (Raad voor Cultuur, 1996;2005).

1.1 Aanleiding

2005 luidde het begin in van een tot op de dag van vandaag actuele discussie over mediawijsheid. In dit jaar gaf de Raad voor Cultuur weer een advies aan de overheid over media-educatie. Binnen dit advies werd een verbreding van de term media-educatie naar mediawijsheid voorgesteld en wordt gesproken van een nieuw soort gemedialiseerd burgerschap (Raad voor Cultuur, 2005). Dit advies van de Raad voor Cultuur genereerde weer veel aandacht voor mediawijsheid en zorgde weer voor veel discussie. In het rapport 'Wijzer Kijken' van de commissie Jeugd, Geweld en Media werd kort hierna, eveneens in 2005, een advies uitgeschreven aan de overheid over het belang van goede informatie over jeugd en media. De commissie is van mening dat er beleid moet worden ontwikkeld om ouders, kinderen en professionals structureel te informeren over jeugd en media (Commissie Jeugd, Geweld en Media, 2005). In een kabinetsreactie op dit rapport geeft toenmalig staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van der Laan aan dat er inderdaad aandacht nodig is voor een programma voor media-educatie en mediawijsheid voor jeugdigen (Kabinetsreactie van der Laan, 2006).

Binnen de kabinetsreactie ligt het zwaartepunt voornamelijk op het bereiken van mediawijsheid en het beschermen van jeugdigen binnen het huidige televisielandschap en als uitbreiding de bescherming van jeugdigen op het Internet. Het NICAM draagt zorg voor de bescherming van jeugdigen op televisie, maar media-uitingen op het Internet vallen buiten de reikwijdte van het NICAM. Volgens van der Laan is het niet nodig dat het NICAM zijn reikwijdte uitbreidt naar het Internet. Om jeugdigen te beschermen op het Internet is onder andere het programma Veilig Internet, Digibewust opgezet (Kabinetsreactie van der Laan, 2006).

De discussie over het mediawijs maken van jongeren gaat momenteel in grote mate over het Internet. Jongeren maken veel gebruik van het Internet en doen dit in grote mate individueel, dus zonder aanwezigheid van een ouder. Slechts heel kort wordt gerept over de ontwikkeling van nieuwe distributievormen, waarmee wordt gedoeld op de ontwikkeling van mobiele televisie. Juist vanwege deze ondergeschikte rol voor dit nieuwe medium, waarvan de kans aanwezig is dat dit medium populair zal worden onder jongeren zal in deze scriptie mediawijsheid voor het nieuwe mobiele televisiekanaal centraal staan.

Enkele exploitanten hebben al aangegeven een samenwerking aan te willen gaan met het NICAM bij de uitzending en verspreiding van audiovisueel materiaal. Hiermee is een begin gemaakt met de opzet van een Kijkwijzer op mobiele apparaten (Kabinetsreactie van der Laan, 2006). Toch is het wel degelijk belangrijk dat er bij het ontwikkelen van beleid voor mediawijsheid vooruit wordt gekeken naar ontwikkelingen zoals die van mobiele televisie. Technologische ontwikkelingen maken op hoge snelheid steeds meer mogelijk en de kans bestaat dus dat mobiele televisie er straks is, zonder dat er voldoende over de werking ervan is nagedacht.

Één van de ontwikkelingen die in ogenschouw genomen moet worden bij het nadenken over mobiele televisie is de sterke mate van individualisering die erbij komt kijken. Mobiele televisie zal nog meer dan Internet een medium zijn waarban jeugdigen gebruik kunnen maken zonder toezicht van hun ouders. De Kijkwijzer van het NICAM is een systeem wat in de huiselijke context goed werkt. Ouders houden hier toezicht op hun kinderen en nemen (deels) de verantwoordelijkheid op zich voor de programma's die hun kinderen te zien krijgen. In een mobiele context zullen de ouders grotendeels niet aanwezig zijn wanneer hun kinderen televisie kijken. Hierbij valt dus te denken dat een systeem als Kijkwijzer kinderen eerder tot een programma met schadelijke context aantrekken dan dat het hen zal doen besluiten het programma niet te bekijken. De gemiddelde puber zal het stempel 'zestien jaar en ouder' eerder zien als een uitnodiging dan als een reden bepaalde content niet te consumeren.

Hiernaast worden jongeren mogelijk steeds meer zelf producent van media-uitingen. Een voorbeeld hiervan kan al gevonden worden in de aanwezigheid van websites als YouTube op het Internet. Het is het daarom niet alleen belangrijk dat jongeren weten wat ze zien en hoe ze een boodschap moeten decoderen, maar is het ook belangrijk dat zij verantwoordelijk omgaan met hun rol als (amateur)mediaproducent. Zo moeten zij weten wat zij wel en niet kunnen plaatsen op een openbaar toegankelijk netwerk en is het belangrijk dat zij op de hoogte zijn van het feit dat zij door een gebeurtenis op een bepaalde manier te registreren een standpunt innemen.

Jongeren moeten zowel over de consumptie- als over de productiezijde van media kennis hebben. Dit geldt natuurlijk voor media in het algemeen. Toch kan een nieuw

medium als mobiele televisie weer nieuwe uitdagingen en valkuilen bieden ten aanzien van het bereiken van mediawijsheid. Welke nieuwe impulsen geeft de ontwikkeling van mobiele televisie aan de discussie over mediawijsheid? Op welke manier moet worden gezorgd dat de jeugd mediawijs om zal gaan met een nieuw medium als televisie? Dergelijke vragen vormen de basis voor dit onderzoek. Vooruitdenken is in dit geval erg belangrijk, ontwikkelingen volgen elkaar snel op en voorbereiding is de sleutel naar succes.

1.2 Mediabeleid

Binnen het medialandschap is het van groot belang dat bepaalde regels worden vastgelegd (WRR, 2005:58-61). Op deze manier wordt zorg gedragen voor een goede bereikbaarheid van media voor iedereen en wordt gezorgd voor een divers media-aanbod. Een belangrijk deel van het mediabeleid is gericht op doelgroepen (Publieke Omroep, 2005). Één van de meest belangrijke doelgroepen wordt gevormd door kinderen en minderjarigen, in het mediabeleid jeugdigen genoemd.

Het mediabeleid voor jeugdigen is voornamelijk gericht op media-educatie en daarmee het bereiken van mediawijsheid. Door middel van het beleid voor media-educatie wordt geprobeerd om jeugdigen verstandig om te laten gaan met media. Er wordt aan hen geleerd om onderscheid te maken tussen feit en fictie, manipulatie te herkennen en er wordt aandacht besteed aan de invloed van media-uitingen op het dagelijks bestaan. Het mediabeleid voor jeugdigen staat in deze scriptie centraal. Juist deze groep is sterk beïnvloedbaar door de media en moet daarom weerbaar gemaakt worden voor de invloeden van media.

Het mediabeleid omvat alle media-uitingen in Nederland. Hieronder vallen dus de gedrukte media, maar ook radio, televisie en Internet. Binnen deze scriptie staat het medium mobiele televisie centraal, dit nieuwe medium zal worden gebruikt binnen een nieuwe context en zal daarom waarschijnlijk op een andere manier benaderd moeten worden. Mogelijk zal mobiele televisie een vorm aannemen waarin het kenmerken van zowel televisie als Internet in zich opneemt. Televisie en Internet spelen een grote rol in het dagelijks leven van jeugdigen, zij besteden per dag maar liefst zes uur aan het gebruik van media. Doordat zij vaak meerdere media tegelijk gebruiken is dit in werkelijkheid nog veel meer, maar liefst negen uur (Boorn & Nikken, 2005). Deze media zijn overal en deze aanwezigheid zal de komende jaren alleen maar verder worden uitgebreid. Middels toepassingen van mobiele televisie wordt het gebruik van het medium televisie steeds gemakkelijker en toegankelijker.

Het huidige mediabeleid voor jeugdigen is nog niet klaar voor een veranderend medialandschap waarin de televisie in de huiskamer steeds meer plaats zal gaan maken

voor onder andere mobiele televisie toepassingen. Daarom wordt in deze scriptie verkend op welke manier het huidige mediabeleid moet worden aangepast aan een mobiel medialandschap.

1.3 Relevantie

Televisie is toegankelijk voor bijna iedereen. Uit onderzoeken is gebleken dat bijna 99 procent van de Nederlandse huishoudens een televisietoestel in het bezit heeft. Huishoudens waarin jeugdigen aanwezig zijn hebben vaak zelfs meerdere televisietoestellen in gebruik (SKO, 2004). Uit deze cijfers blijkt al dat jeugdigen erg gemakkelijk in contact komen met media-uitingen via televisie. Het medium televisie is bij uitstek geschikt voor gebruik door jeugdigen doordat er minder vaardigheden voor nodig zijn. Bij de gedrukte media is één van de belangrijkste voorwaarden voor gebruik het kunnen begrijpen van het schrift (Berry & Asamen, 1993). Deze vaardigheid wordt door de jongste groep jeugdigen nog niet (voldoende) beheerst. Bij televisie wordt alleen kijken en luisteren gevraagd van de jeugdigen, twee vaardigheden die jeugdigen al vanaf zeer jonge leeftijd beheersen (Gunter & McAleer, 1997). Televisie is hierdoor een laagdrempelig medium voor jeugdigen en dus zeer gemakkelijk toegankelijk. Deze toegankelijkheid is waarschijnlijk de belangrijkste reden voor de grote invloed van televisie op het dagelijkse bestaan van de jeugdigen.

Jeugdigen kijken vaak televisie uit andere oogpunten dan volwassenen. Volwassenen zullen op de vraag waarom zij televisie kijken vaak antwoorden dat zij dit doen 'uit informatief oogpunt' of 'om op de hoogte te blijven'. Jeugdigen kijken daarentegen vrijwel altijd ter ontspanning, of zoals zij dit zelf zullen omschrijven 'omdat zij het leuk vinden'. Televisie kijken bij jeugdigen draait om het vervullen van behoeften. Een kind heeft een bepaalde behoefte tot ontspanning en vult deze behoefte in door televisie te kijken (Blumler & Katz, 1974).

Volgens Schramm kunnen we het effect van het kijken van televisie op een jeugdige pas begrijpen wanneer we de motivatie van jeugdigen om televisie te kijken begrijpen. Schramm onderscheidt hierbinnen een drietal motivaties voor jeugdigen om televisie te kijken. Als eerste en belangrijkste motief wordt vermaak oftewel entertainment genoemd. Jeugdigen kijken televisie om zichzelf te vermaken en verveling tegen te gaan als bezigheid. Daarnaast wordt als tweede motief ook informatievoorziening genoemd. Jeugdigen halen namelijk wel degelijk informatie van televisie, echter dit is andere informatie dan bedoeld wordt door volwassenen wanneer zij informatievoorziening (nieuws) als motief opgeven. Jeugdigen halen informatie over trends en hypes van televisie en leren via televisie onder andere hoe zij zich in een bepaalde context dienen te gedragen. Als derde motief wordt sociale bruikbaarheid

genoemd, binnen dit motief wordt televisie door jeugdigen gebruikt als gespreksonderwerp of als reden om samen af te spreken.

Het effect van televisie op jeugdigen heeft alles te maken met de realiteitsperceptie van jeugdigen. Bij het kijken van televisie spelen emoties bij jeugdigen vaak een belangrijke rol en dat heeft tot gevolg dat media-uitingen vooral voor jeugdigen moeilijk kritisch te analyseren zijn (Silverblatt, 1995). Jeugdigen hebben snel de neiging om wat zij op televisie zien als (gedeeltelijke) waarheid aan te nemen, terwijl de televisiecontent lang niet altijd overeenkomt met de realiteit. Het onderdeel media-educatie van het mediabeleid leert kinderen onder andere correct in te schatten wanneer media-uitingen op waarheid berusten en wanneer de content op fictie berust. Wanneer kinderen niet tot de vaardigheid van het scheiden van feit en fictie beschikken zullen zij eerder geneigd zijn tot het kopiëren van gewelddadig of ander schadelijk gedrag (Berry & Asamen, 1993). Het aanleren van een kritische blik tijdens het kijken van televisie is een belangrijke stap in het beschermen van jeugdigen tegen de schadelijke effecten van televisie (Hawkins, 1977).

Mediabeleid is dus van groot belang om jeugdigen op een gezonde manier te laten participeren in de samenleving. Beleid voor media-educatie moet ervoor zorgen dat in het huidige televisielandschap jeugdigen wordt geleerd om verstandig met media om te gaan. Om te zorgen dat ook in een toekomst met mobiele televisie jeugdigen mediawijs omgaan met media is dit onderzoek relevant. Binnen dit onderzoek wordt namelijk gekeken of het huidige mediabeleid voldoende toepasbaar is in een mobiel televisielandschap of dat er aanpassingen moeten worden gemaakt binnen het mediabeleid. Op deze manier kan de overheid met haar mediabeleid binnen een mobiel televisielandschap dezelfde doelstellingen blijven behalen als binnen het huidige (tevens digitale) televisielandschap.

1.4 . Probleemstelling

In de voorgaande paragrafen is het vraagstuk dat behandeld wordt in deze scriptie al enkele malen aan de orde gekomen. Meer specifiek wordt de volgende probleemstelling onderzocht:

'Hoe moet het bestaande mediabeleid ten behoeve van mediawijsheid worden aangepast aan de ontwikkeling van het televisielandschap naar een in grotere mate mobiel televisielandschap?'

Om deze probleemstelling op een goede manier te kunnen beantwoorden is dit onderzoek opgesplitst in een aantal kleinere deelvragen die elk een ander stadium van het onderzoek zullen markeren.

- Wat is mobiele televisie?
- Welke actoren zijn actief op het gebied van mobiele televisie?
- Welke trends en onzekerheden zijn te onderscheiden bij de ontwikkeling van mobiele televisie?
- Welke trends en onzekerheden zijn het belangrijkste voor de doelgroep jeugdigen?
- Wat is de impact van de belangrijkste trends en ontwikkelingen op het mediawijs omgaan door jeugdigen met mobiele televisie?
- Hoe ziet de toekomst van mobiele televisie er, aan de hand van de geïnventariseerde trends en ontwikkelingen, waarschijnlijk uit?
- Wat zijn de implicaties van het meest voor de hand liggende toekomstbeeld voor het beleid voor mediawijsheid?

Op deze vragen zal antwoord gegeven worden door middel van een combinatie van de scenariomethodiek en expertinterviews. Na een analyse van te verwachten trends en ontwikkelingen wordt een aantal mogelijke toekomstscenario's geschetst. Met behulp van informatie verkregen uit expertinterviews wordt vervolgens het meest waarschijnlijke scenario gedestilleerd. De scenariomethodiek is bij uitstek geschikt voor toekomstonderzoek en door de ruggensteun van de expertinterviews is de keuze voor een meest waarschijnlijk toekomstbeeld gefundeerd op de expertise uit het werkveld.

Binnen het derde hoofdstuk zal een theoretisch kader zal worden geschetst. Binnen dit kader zal worden beschreven welke problematiek ten grondslag ligt aan het ontstaan van beleid voor media-educatie en zal worden beschreven hoe het huidige beleid voor mediawijsheid is opgebouwd. Dit hoofdstuk zal een theoretische inbedding bevatten van de termen media-educatie en mediawijsheid en zal een overzicht geven van het beleid voor media-educatie en later mediawijsheid. Hierna zal in hoofdstuk vier de toegepaste methode voor dit onderzoek besproken worden.

Het vijfde hoofdstuk zal worden gebruikt voor de daadwerkelijke uitvoering van het onderzoek door middel van scenario-ontwikkeling. Binnen dit hoofdstuk wordt gekeken welke ontwikkelingen momenteel plaatsvinden binnen de ontwikkeling van mobiele televisie. Hiervan zal een rangschikking worden gemaakt die de basis zal vormen voor het schrijven van de daadwerkelijke scenario's. Vervolgens wordt beschreven welke scenario's te verwachten zijn binnen de ontwikkeling van mobiele televisie en de bescherming van jeugdigen tussen nu en 2017. Hieruit voortvloeiend wordt beschreven

wat de kenmerken zijn van het medium mobiele televisie binnen de gecreëerde scenario's.

Tot slot zal in hoofdstuk vijf een conceptueel model worden opgesteld voor nieuw beleid. In dit deel zal worden beschreven welke nieuwe problematiek te verwachten is binnen de beschreven scenario's en wordt beschreven welke implicaties de scenario's hebben voor het huidige beleid voor mediawijsheid.

In de conclusie zal worden teruggegrepen naar de probleemstelling die centraal staat binnen dit onderzoek en zal een passend antwoord worden geformuleerd.

2. Theoretisch kader

De term media-educatie is op advies van de Raad van Cultuur in 2005 vervangen voor de term mediawijsheid. De term mediawijsheid voldoet beter aangezien het een breder veld beslaat en tevens een interactieve benadering veronderstelt.

Voordat er op zinnige wijze uitspraken kunnen worden gedaan over wat de overheid doet om mediawijsheid te bereiken bij de jeugd, moeten een aantal dingen duidelijk zijn.

Verondersteld wordt dat bekend is hoe beleid geschreven en aangepast wordt. Hiernaast is het van groot belang dat inzicht wordt gegeven in mediawijsheid. Wat betekent mediawijsheid en waar komt deze term vandaan. Wanneer deze basisbegrippen duidelijk zijn kan worden verder gewerkt naar een toepassing van deze begrippen middels het onderzoek zoals dat later in deze scriptie zal worden uitgevoerd.

2.1 Media-educatie door de jaren heen

Om een duidelijk beeld te krijgen van wat media-educatie nu precies inhoudt, wordt eerst een kort overzicht gegeven van wat onder media-educatie wordt verstaan. Door de jaren heen zijn veel verschillende ideeën en benaderingen voor media educatie ontstaan. Maar wat is media-educatie eigenlijk? Een zeer eenvoudige definitie van media-educatie is 'het kundig en kritisch leren omgaan met (massa)media' (Sleurink & van den Berg, 2000:12). Binnen deze definitie wordt echter geen aandacht besteedt aan wát kundig en kritisch omgaan met media nu eigenlijk is en hóe dit bereikt dient te worden.

Media-educatie gaat over het begrijpen van de boodschappen achter de media. De directe boodschap die de media aan de kijker uit willen dragen zijn gemakkelijk af te leiden, de maker van een wasmiddelenreclame wil immers simpel genoeg dat de kijker overgaat tot de aanschaf van het wasmiddel uit deze reclame. Één ieder die in contact komt met een dergelijk mediaproduct zal hierbij de boodschap begrijpen. Bij mediawijs gebruik van de media kan de consument de constructie van de boodschap doorzien en daarmee doordringen tot een ander niveau, namelijk 'de boodschap achter de boodschap' (Ketzer, Swinkels & Vooijs, 1989:30-35).

Media-educatie voor audiovisuele media is ontstaan in de jaren twintig. In die tijd werd de eerste audiovisuele content in bioscopen vertoont. Hoewel veel mensen in die tijd een positief beeld hadden van deze nieuwe mediavorm bestond er ook een gevoel van bedreiging. Uit wantrouwen ten aanzien van dit nieuwe medium ontstond een eerste vorm van mediaonderwijs. Deze vorm van mediaonderwijs was voornamelijk bedoeld als bescherming tegen de media om cultureel verval tegen te gaan en om gevaren voor de ontwikkeling van jeugdigen tegen te gaan (Raad van Culturele Samenwerking, 1997). Media-educatie was er enkel op gericht ervoor te zorgen dat jeugdigen niet naar 'slechte'

programma's keken. In de jaren twintig ging men namelijk nog uit van een benadering van de media waarbij de ontvangers direct en zonder kritische houding de inhoud van mediaboodschappen overnemen. Deze benadering wordt ook wel de injectienaaldtheorie genoemd, de ontvanger krijgt informatie geïnjecteerd van de zender en neemt deze als zodanig over (Sleurink & van den Berg, 2000:12). Deze visie en daarmee de protectionistische vorm van media-educatie bleef tot na de tweede wereldoorlog in stand.

In de jaren zestig verandert de benadering van media. In deze tijd groeit het besef dat media veel complexer zijn dan voorheen werd aangenomen. De scheiding tussen goede en slechte mediaboodschappen bleef nog wel bestaan, maar hiernaast ontstond ruimte om media als communicatieprocessen te bestuderen. Er ontstond een meer sociologische benadering van media waarin de rol van media-educatie anders werd geformuleerd. Het injectienaaldmodel werd losgelaten en hiervoor in de plaats kwam een communicatiemodel waarin de zender een boodschap op een bepaalde manier inpakt en de ontvanger de boodschap middels een actieve houding op een bepaalde manier uitpakt. Binnen een nieuw model van media-educatie werd de jeugdigen geleerd hoe zij mediaboodschappen actief moesten benaderen en werd hen geleerd hoe de mediasector op zich te werk gaat (Minkkinen, 1979:14).

Het bestaande media-educatie model werd in de jaren hierna steeds verder uitgebreid. Het doel van media-educatie werd leren hoe het communicatieproces doorgrond kan worden en hoe een actieve houding aangenomen kan worden. Het idee van encoding en decoding van een boodschap wordt in deze tijd door Stuart Hall verder uitgewerkt. Het encoding-decoding model gaat ervan uit dat er geen 'objectieve werkelijkheid' bestaat (Fiske, 1987:62). Aan de basis ligt dus dat de ontvanger zelf betekenis geeft aan een boodschap wanneer hij aan een mediaboodschap wordt blootgesteld. Er vindt een wisselwerking plaats tussen wat de maker heeft bedoeld en hoe de ontvanger de boodschap interpreteert.

In de jaren tachtig neemt het media-aanbod onder invloed van technologische ontwikkelingen toe. Media-uitingen worden niet alleen meer gebruikt voor entertainment, maar worden ook steeds vaker gezien als informatiebron. Het mediabeleid is er in deze tijd op gericht dat jongeren zich niet uitsluiten van de maatschappij en op de ontwikkeling van een kritische houding ten aanzien van media (Sleurink & van den Berg, 2000:16-20).

De komst van Internet in de jaren negentig gooit het hele systeem voor media-educatie op zijn kop. Hoewel Internet niet de basis is voor deze scriptie wordt toch even aandacht besteed aan deze ontwikkeling aangezien deze belangrijke gevolgen heeft gehad voor het beleid voor media-educatie. Met de komst van de computer en Internet verandert er veel in het dagelijks leven. De toegankelijkheid van dit nieuwe medium is groot en daarom werd informatica een algemeen vak op scholen om jeugdigen te leren

omgaan met de zee aan informatie die beschikbaar is via dit kanaal. Kort werd vervallen in een zelfde reactie als in de jaren twintig op de komst van audiovisuele media en werd een protectionistisch systeem opgezet. Dit was echter nog voor de echte grote doorbraak van het wereldwijde web. Vrij snel werd dit losgelaten en kwam de nadruk weer te liggen op een kritische benadering van het communicatieproces. Het besef ontstond weer dat jeugdigen niet beschermd moeten worden tegen media, maar er juist mee om moeten leren gaan. Kennis van media is macht en zorgt ervoor dat jongeren niet alleen sterk in een gemedieerde maatschappij zullen staan, maar uiteindelijk ook zelf mediaproducten kunnen worden (Sleurink & van den Berg, 2000:16-20).

In 1996 bracht de Raad voor Cultuur ongevraagd advies uit aan het ministerie over het belang van media-educatie. Aan de hand van dit advies laaide de discussie rond media-educatie weer op. De Raad voor Cultuur pleitte voor een vakoverschrijdende aanpak van media-educatie binnen het onderwijs. Zij zagen media-educatie als 'een verzamelaar voor kennis en vaardigheden die betrekking hebben op de perceptie en selectie van media-informatie, processen van betekenisgeving, toetsing aan de persoonlijke ervaring, reflectie en als resultaat daarvan het handelingsbekwaam en kritisch omgaan met media' (Raad voor Cultuur, 1996). Dit advies voor een integrale aanpak van media-educatie werd door de overheid positief ontvangen, maar is in de ogen van de Raad voor Cultuur nooit voldoende opgevolgd (Raad voor Cultuur, 2005: 13). Er werd een platform voor media-educatie opgericht en de overheid financierde een stuurgroep media-educatie. De stuurgroep media-educatie had als doel het thema media-educatie te stimuleren binnen het onderwijs en nieuwe initiatieven aan te jagen. Hiernaast had het platform als doel bestaande initiatieven te bundelen en te ondersteunen. In 2001 werd de start gemaakt met een aantal projecten ter bevordering van mediawijsheid bij jongeren. In 2002 liepen deze projecten af en in 2004 werden deze geëvalueerd en uiteindelijk beëindigd (Rapportage media-educatie, 2004).

Media-educatie is uiteindelijk niet vanuit de overheid geïntegreerd in het onderwijs, maar waar het onderwijs media-educatie liet liggen, pakte de culturele instellingen het wel op. Op uitnodiging van het platform voor media-educatie ontwikkelden een aantal verschillende culturele instellingen projecten voor media-educatie in het onderwijs. Ondanks diverse pogingen hebben de losse initiatieven volgens de Raad voor Cultuur weinig effect gehad (Raad voor Cultuur, 2005:16). De initiatieven bestonden teveel naast elkaar, richtten zich teveel op dezelfde groepen en boden geen aansluitend lesmateriaal dat de gehele onderwijsperiode van de jeugd kon voorzien. Dit had een gebrekkige kennisoverdracht, continuïteit en effectiviteit tot gevolg (Raad voor Cultuur, 2005:16).

Het probleem is volgens de leden van de Raad van Cultuur dat bij verschillende partijen, en zeker ook bij de overheid, niet voldoende duidelijk is wat precies moet

worden ondernomen (Raad voor Cultuur, 2005:16). Noodzakelijk is een meer eenduidige visie op wat bereikt moet worden en hoe dit bereikt moet worden. Onlangs is het besef gegroeid dat de term media-educatie in het huidige medialandschap niet meer volstaat. Media-educatie veronderstelt een vorm van top-down benadering die in het interactieve veld niet langer wenselijk is. De Raad van Cultuur heeft daarom de nieuwe term mediawijsheid geïntroduceerd. Mediawijsheid veronderstelt een sterk interactieve benadering die een actieve en kritische houding van de consument vereist. Deze term is overgenomen door het Ministerie van OC&W (Kabinetsreactie van der Laan, 2006). Media-educatie is hiermee als term in de ban gedaan, maar de vraag is of hiermee ook het ontbreken van visie en eenheid is weggenomen.

2.2 Mediawijsheid als opvolger van media-educatie

Onze leefomgeving is de afgelopen jaren flink veranderd. Internet en mobiele toepassingen zijn de grond uit gevolgen en nemen nu een belangrijk deel van het medialandschap in (SCP, 2004). In bijna ieder communicatieproces worden nieuwe media gebruikt. In dat oogpunt wordt onze democratie ook wel aangeduid als "een mediocratie", onze cultuur als "beeldcultuur" en onze economie ontwikkelt zich tot "een creatieve kenniseconomie" (WRR, 2005). Elementen die binnen deze ontwikkelingen een belangrijke rol spelen zijn digitalisering van informatie en convergentie van elektronische apparatuur (Raad van Cultuur, 2005:10). De verregaande digitalisering heeft mogelijkheden gecreëerd voor interactiviteit die zonder digitalisering nooit doorgang hadden kunnen vinden. Hiernaast is binnen de media alles steeds meer met elkaar verbonden geraakt. De convergentie in de ICT sector heeft ervoor gezorgd dat verschillende mediavormen steeds meer op elkaar zijn gaan lijken en ook steeds meer met elkaar vervlochten zijn geraakt. Mede door deze ontwikkelingen zijn er steeds minder beperkingen ontstaan voor mediagebruik en bestaat de mogelijkheid vierentwintig uur per dag van media gebruik te maken.

Deze ontwikkeling is positief te noemen, maar draagt tegelijkertijd ook bepaalde risico's met zich mee, zeker op het gebied van bescherming van jeugdigen voor schadelijke invloeden van de media. Een andere ontwikkeling is de verregaande individualisering binnen de samenleving die optreedt als gevolg van sommige vernieuwingen binnen de mediasector. Identiteit is een begrip dat sinds de komst van Internet zeer dynamisch is geworden en het schiften van informatie is vanwege het grote aanbod veel lastiger. Ook zijn er risico's ontstaan als uitsluiting vanwege het niet kunnen bedienen van media en tegelijkertijd uitsluiting uit de tastbare maatschappij vanwege het te veelvuldig gebruik van media (Commissie Jeugd, Geweld en Media, 2005). Waar voorheen door het SCP een digitale kloof tussen 'sociaal economisch geïntegreerden en niet geïntegreerden' werd gesignaleerd in het bezit van media of de toegang tot digitale

media, lijkt deze kloof nu verdwenen te zijn. Het grote verschil lijkt nu te liggen in de manier waarop gebruik wordt gemaakt van de media. Het SCP signaleert dat 'de kansarmen' op een beperkte wijze gebruik maken van media, terwijl 'de kansrijken' dit op een wijze doen die hen nog meer kansen biedt (Raad van Cultuur, 2005:17)

Het beleid voor mediawijsheid gaat verder dan het oude beleid voor media-educatie. Het beleid voor media-educatie was er voornamelijk op gericht dat media een one-way-stream aan informatie naar gebruiker vormde. De gebruiker hoefde dus alleen maar weerbaar gemaakt te worden tegen schadelijke invloeden van de media-uitingen van de producenten. Tegenwoordig is dit lang niet meer het geval. Doordat jeugdigen nu zelf participeren in de media zijn zij zoals eerder gezegd ook mediaproductent. Er ontstaat dus tweerichtingsverkeer binnen de media en daar moet het beleid op worden aangepast. Het beleid voor mediawijsheid is daarom niet alleen gericht op het correct interpreteren van media, maar is gericht op algemeen correct mediagebruik. Hiernaast suggereert de term media-educatie ook een beleid dat defensief is en dus gericht op de bescherming van negatieve invloeden van de media. Ook de koppeling aan het onderwijs die inherent is aan de term media-educatie voldeed niet meer. Media-educatie is iets dat moet leven binnen de hele breedte van de samenleving en moet niet uitsluitend gericht zijn op formeel onderwijs (Raad voor Cultuur, 2005:19).

Aan de hand van deze constatering deed de Raad voor Cultuur het advies om de term media-educatie te vervangen door mediawijsheid. Mediawijsheid wordt daarbinnen gedefinieerd als: "het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld". Op deze manier wordt mediawijsheid dus gezien als het bezitten van de vaardigheden om goed te kunnen functioneren in een gemedialiseerde samenleving. Media-educatie richtte zich op het aanleren van vaardigheden om individuele mediaproducten te kunnen begrijpen en mediawijsheid trekt de vaardigheden breder naar het begrip van de gemedialiseerde samenleving (Raad voor Cultuur, 2005:18).

Door deze perspectiefverbreding beslaat mediawijsheid uiteindelijk ook meer terrein dan media-educatie ooit gedaan heeft. Mediawijsheid gaat in beginsel niet alleen over kinderen in het (basis)onderwijs, maar beslaat de hele breedte van de samenleving. De Raad voor Cultuur geeft aan dat mediawijsheid een doel is, maar wel een doel dat verschillende gradaties kent. Niet iedereen zal uiteindelijk even mediawijs zijn, maar ook niet iedereen hoeft even mediawijs te worden (Raad voor Cultuur, 2005:19). Het gaat er in de basis om dat iedereen een bepaalde basiskennis, vaardigheden en mentaliteit wordt bijgebracht. Bij kennis moet dan gedacht worden aan de kennis die nodig is om media te interpreteren, analyseren, contextualiseren en erop te kunnen reflecteren. Dit alles ten doeleinde om uiteindelijk conclusies te kunnen verbinden aan wat iemand zojuist heeft

gezien, bewustzijn van de rol van de media. Hiervoor moet een aantal basisvaardigheden worden beheerst. Het kunnen bedienen van media, maar ook het kunnen kijken naar media en het kunnen lezen van audiovisuele grammatica. Ook het kunnen scheiden van betrouwbare informatie en onbetrouwbare informatie en het zelf kunnen produceren van media zijn vaardigheden die volgens de Raad voor Cultuur tot basisvaardigheden zouden moeten behoren (Raad voor Cultuur, 2005:20). Tot slot moet de burger worden geleerd om met een bepaalde mentaliteit naar media te kijken. Hij moet zich bewust zijn van zijn eigen positie en een kritische houding durven aan te nemen ten aanzien van de media. Een optimaal samenspel tussen kennis, vaardigheden en mentaliteit heeft mediawijsheid tot gevolg (Raad voor Cultuur, 2005:21).

2.3 Actoren binnen veld mediawijsheid

Mediawijsheid speelt zich af binnen een veld dat veel verschillende actoren kent. Om een goed beeld te krijgen van de organisaties en groepen die met het fenomeen mediawijsheid te maken hebben zal in dit deel een overzicht gegeven worden van alle actoren en zal kort worden geschetst wat voor functie zij vervullen. Grofweg is onderscheid te maken tussen de mediaorganisaties, de cultuursector, het onderwijs, de burgers en de overheid. Deze vier groepen vormen de belangrijkste actoren op het gebied van mediawijsheid (Raad voor Cultuur, 2005:9).

Mediavormen zijn de laatste jaren steeds verder geconvergeerd en ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op. Mediaorganisaties moeten vanuit deze ontwikkelingen steeds in beweging blijven. Zij moeten content bieden op het meeste geschikte mediaplatform voor die specifieke uiting. De technologie maakt de grens tussen de consument en de producent van een media-uiting steeds kleiner. Interactieve programma's zijn aan de orde van de dag en het wordt ook steeds gemakkelijker voor de normale burger om zelf media-uitingen te produceren. Toch hebben de mediaorganisaties nog altijd een belangrijke en sterke positie (Raad voor Cultuur, 2005:10). Zij bepalen voor een groot deel wat wij zien. Door middel van keuzes tussen beelden, maar zelf door keuzes in camerahoek of belichting nemen zij een standpunt in. Mediaorganisaties mengen zich op deze manier in de beeldvorming en geven een bepaalde kleur mee aan iedere media-uiting. Zij produceren de boodschap op een bepaalde wijze en willen daarmee de burger informeren, amuseren of een opinie vormen. Binnen het thema mediawijsheid is het dus van groot belang dat de burger zich bewust is van de keuzes die achter de schermen gemaakt zijn door de mediaorganisaties, dat zij kritisch kijken en hun eigen mening vormen. Waarom wordt een bericht via dit medium bij de burger gebracht en zitten er (onbewuste) vormen van manipulatie van de kijker verborgen in deze uiting.

Het onderwijs is een belangrijke speler in het 'leren omgaan met media'. In onze huidige samenleving die snel verandert en zich snel ontwikkelt, loop je al snel achter de feiten aan. Het is daarom belangrijk dat de jeugd op jonge leeftijd al goed om leer gaan met media, maar hierna moet het niet afgelopen zijn. Burgers van alle leeftijden moeten constant up-to-date gehouden worden en daarmee wordt een levensloop nagestreefd waarbinnen men nooit is uitgeleerd (Onderwijsraad, 2003:36-60). Hierbij is het belangrijk dat al tijdens de basisschoolperiode een audiovisuele grammatica aan kinderen wordt bijgebracht, dat deze kennis tijdens de middelbare schooltijd wordt uitgebreid met kritisch kijken en keuzes maken en dat tijdens de gehele verdere levensloop de burger goed op de hoogte blijft van technologische ontwikkelingen en de implicaties hiervan op de omgang met media. De nadruk komt hiermee te liggen op een combinatie tussen formeel leren, tijdens de schoolperiode, en niet formeel leren, een vorm die niet gebonden is aan school. Binnen deze scriptie is de keuze gemaakt om te concentreren op mediawijsheid voor jeugdigen en daarmee zal het zwaartepunt dus komen te liggen op het formele leren.

Het culturele veld raakt steeds sterker gedigitaliseerd en heeft daarmee steeds meer te maken met media-uitingen. Culturele instellingen zijn hiermee tot een belangrijke schakel in het veld voor mediawijsheid geworden. Culturele instellingen zijn al lang geen plaatsen meer waar slechts exposities van een eindproduct plaatsvinden. Inmiddels zijn zij belangrijke schakels geworden in een proces van kennisuitwisseling (Raad voor Cultuur, 2005:11). Zij draaien volop mee in het ontwikkelen van materiaal ter bevordering van mediawijsheid en geven veelal inzicht in de processen die voorafgaan aan de creatie van het eindproduct. De culturele instellingen ondersteunen het onderwijs door projecten op te zetten ten behoeve van het bereiken van mediawijsheid en wisselen met hen kennis uit over media. Op deze manier dragen zij onder andere bij aan de ontwikkeling van lespakketten voor kinderen.

De laatste instelling die te maken heeft met mediawijsheid is de overheid. De overheid schrijft beleid om het probleem van mediaongetletterdheid op te lossen. Het beleid voor mediawijsheid vormt een handvat voor de verschillende actoren om tot mediawijsheid te komen. Het onderwijs, de culturele instellingen en de media-instellingen hebben allemaal een bepaalde verantwoordelijkheid in het bereiken van mediawijsheid en de overheid vormt de overkoepelende organisatie die al deze instanties in de goede richting leidt. Op welke manier de overheid dit doet en hoe het beleid voor mediawijsheid eruit ziet, wordt verderop in deze scriptie besproken.

2.4 Kijken naar beleid

Binnen een onderzoek naar beleid op een bepaald gebied is het allereerst van belang dat duidelijk is wat beleid nu precies is. Er zijn veel verschillende definities van beleid te geven. In de meest eenvoudige definitie is beleid 'datgene dat overheden verkiezen te doen of niet te doen' (Dye, 2000). Hierbij worden dus alle activiteiten van overheden onder beleid geschaard. Echter niet ieder handelen van een overheid is direct beleid, of in ieder geval niet direct gericht op het behalen van een bepaald doel. Binnen dit onderzoek wordt een definitie van beleid gehanteerd die erop gebaseerd is dat er een doel is dat door de beleidsmakers wordt nagestreefd. 'Beleid is het streven naar en het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen en in een bepaalde tijdsvolgorde' (Hoogerwerf, 2003). Binnen beleid wordt een bepaald handelen beoogd dat een probleem oplost. In het geval van beleid voor mediawijsheid wordt het probleem van mediaongetletterdheid opgelost zodat uiteindelijk een mediawijze samenleving ontstaat.

Beleid is gebaseerd op een probleem, een probleem waarvan moet worden geprobeerd om dit probleem op te lossen. Er zijn binnen beleid vier soorten problemen.

- (1) De zogenaamde getemde problemen. Over de situatie die is ontstaan binnen dit soort problemen bestaat veel kennis en bestaat een grote overeenstemming in de opvattingen van verschillende partijen en zijn daarom vrijwel altijd volledig oplosbaar.
- (2) (On-)tembare wetenschappelijke problemen. Over deze problemen is de kennis nog niet voldoende, maar bestaat er wel grote overeenstemming in de opvattingen en ethische maatstaven. Hierbij kan wetenschappelijk onderzoek eventueel voor oplossingen zorgen.
- (3) (On-)tembare ethische problemen. Over deze problemen hebben verschillende partijen ver uiteenlopende opvattingen, maar is de kennis van de problematiek erg groot. Het is in dit geval dan ook moeilijk oplossingen te bereiken en eventuele oplossingen moeten vooral gezocht worden in het sluiten van compromissen tussen verschillende partijen.
- (4) Ontembare politieke problemen. Voor deze problemen is nauwelijks een oplossing te vinden, omdat de opvattingen van verschillende partijen ver uiteen lopen. Daarnaast is de kennis over de problematiek erg klein (Graaf & Hoppe, 1996)

Het probleem van mediaongetletterdheid is lastig in te delen. Over het algemeen bestaat consensus over het idee dat mediawijsheid bereikt moet worden over de gehele breedte van de samenleving. Één van de belangrijkste problemen is echter dat mediawijsheid nog niet voldoende gedefinieerd is. Verschillende partijen met verschillende ideologische achtergronden hebben verschillende visies op wat mediawijsheid precies is. De definitie zoals de Raad van Cultuur deze heeft opgesteld is

echter wel de meest gebruikte. De raad duidt mediawijsheid als het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld. Door middel van deze definitie wordt het gebied uiteindelijk dus wel redelijk afgebakend. De manier waarop mediawijsheid bereikt moet worden is echter nog niet voldoende duidelijk. Er zijn veel instanties die zich met de problematiek bezig houden en er zijn veel verschillende methodes ontwikkeld die mediawijsheid tot gevolg moet hebben, zoals lesbrieven, restricties en lespakketten/lesdagen. Hiermee wordt het probleem rondom mediaongetletterdheid dus een kruising van een ethisch probleem, omdat er veel verschillende opvattingen over de problematiek zijn, en een wetenschappelijk probleem, omdat de kennis rondom de problematiek dus nog niet voldoende is. Een oplossing moet dus worden gevonden in het allereerst bereiken van consensus over wat mediawijsheid is en welk bevolkingsgroepen hierbij betrokken moeten worden. In tweede instantie moet er vervolgens wetenschappelijk onderzoek gedaan worden naar 'hoe' mediawijsheid het best gerealiseerd kan worden, zodat eenheid in de verschillende methodes en technieken van de instanties die zich op het vlak van mediawijsheid begeven ontstaat.

Bij het creëren van beleid wordt dit uitgezet als plan, en vervolgens wordt beleid uitgevoerd. In het geval van beleid voor mediawijsheid worden waarden en feiten getransformeerd in relevante informatie en handelingsgerichte kennis. De uitvoering van beleid kan op verschillende manieren vormgegeven worden. Bekende methodes zijn de top-down en bottom-up methodes. Bij de top-down methode staat het algemene doel voorop. De invulling die aan de kleinere schakels binnen het systeem wordt gegeven staat altijd in dienst van het algemene doel dat bovenaan de schakel is gedefinieerd. Bij de bottom-up methode zijn er verschillende actoren en componenten in het systeem die centraal staan. Alle hebben een eigen rol in het proces en deze rollen staan vaak los van elkaar. Door middel van deze afzonderlijke componenten wordt uiteindelijk geprobeerd één gezamenlijk doel te bereiken.

Aan beide manieren van uitvoering kleven nadelen. Zo worden binnen de top-down methode de individuele actoren overschaduwd door de algemene doelstellingen. Daarnaast wordt binnen de bottom-up methode regelmatig geen resultaten behaald doordat de verschillende actoren in het veld een te divers aantal mogelijkheden heeft en daardoor de acties die worden ondernomen niet voldoende op elkaar aansluiten. Meer wenselijk is dus een methode van gelijktijdigheid waarbij de top-down en bottom-up methode wordt gecombineerd en er een dynamisch evenwicht tussen beide methodes wordt nagestreefd (Dye, 2000). Binnen het veld van mediawijsheid zijn vele actoren actief. Het is daarom dus van groot belang dat deze actoren een eenduidig beleid uitvoeren zodat uiteindelijk het gezamenlijke doel bereikt wordt. In een later stadium zal

een duidelijker beeld worden geschept van de verschillende actoren die actief zijn binnen het bereiken van mediawijsheid.

2.5 Bestuderen en evalueren van beleid

Het schrijven van beleid is een dynamisch proces en geen statisch gegeven. Beleid op zich heeft geen eenduidige definitie en daarmee samenhangend zijn er ook verschillende methodes om beleidsprocessen te bestuderen. De verschillende methodes uiten zich in vorm van verschillende theoretische modellen die gebruikt kunnen worden om inzicht te krijgen in beleidsprocessen. Deze verschillende modellen om beleid mee te bestuderen (1) het fasenmodel, (2) het stromenmodel en (3) het rondemodell.

In de visie op beleid dat het fasenmodel wordt genoemd wordt het beleidsproces gezien als een 'opvolging van verschillende toestanden in het voorbereiden, bepalen, evalueren en bijsturen van beleid' (Hoogerwerf, 1982). De beleidsbepaler staat binnen dit model centraal en neemt de grote beslissingen. Er wordt wel degelijk onderkend dat er ook andere actoren zijn, maar deze hebben geen beslissende macht en vallen onder de uitvoering van het beleid. Een punt van kritiek op dit model is dat lang niet altijd situaties in het beleidsproces zich gefaseerd voordoen. Daarnaast is ook niet in alle gevallen de beleidsbepaler gemakkelijk en eenduidig aan te wijzen.

Als reactie op deze kritiepunten is het stromenmodel ontstaan. Het stromenmodel ontleent zijn naam aan het idee dat beleidsprocessen zijn opgebouwd uit een drietal stromen; problemen, oplossingen en participanten (Heffen & Twist, 1993). Deze drie stromen ontwikkelen zich niet gefaseerd, maar onafhankelijk van elkaar en los van elkaar in het tijdsbeeld. Op een bepaald moment in het proces komen de stromen samen en werken op elkaar in. Tot slot bestaat het rondemodell. Binnen dit model is beleid een interactief proces dat niet vanuit een centrale organisatie tot stand komt. Het kent een interactieve totstandkoming waarbij niet specifiek op één van de actoren wordt ingezoomd. Beleid wordt binnen dit model ontwikkeld in rondes waarbij steeds nieuwe probleemdefinities en oplossingsrichtingen in het proces worden ingebracht (Eertman e.a., 2002).

Binnen dit onderzoek is gekozen om gebruik te maken van een fasenmodel om beleid mee te bestuderen. Het fasenmodel is het model dat in de beleidswetenschappen in de meeste gevallen wordt gebruikt. Hiernaast is het een eenduidig model dat goed afgebakende fasen in het beleidsproces onderscheidt. Het maakt het gemakkelijk om verschillende stappen in het beleidsproces te ordenen en te isoleren. Verschillende onderzoekers hanteren weer verschillende fasen binnen het fasemodel, maar voor dit onderzoek zullen de zeven fasen van een beleidsproces zoals ze zijn opgesteld door Hoogerwerf. Een beleidsproces is volgens hem een 'dynamisch verloop van handelingen

en interacties met betrekking tot beleid' (Hoogerwerf, 1989). De zeven fasen die een beleidsproces doorloopt zijn:

- (1) De agendavorming. In deze fase worden (maatschappelijke) problemen zichtbaar die de aandacht trekken van de burger en de beleidsbepalers.
- (2) De beleidsvoorbereiding. In deze fase wordt informatie verzameld en geanalyseerd en worden adviezen geformuleerd voor het ontwerpen van het beleid.
- (3) De beleidsbepaling. In deze fase worden beslissingen genomen over de exacte inhoud van het beleid.
- (4) De beleidsuitvoering. In deze fase wordt het beleid toegepast en worden de middelen voor het behalen van de doelstellingen in werking gezet.
- (5) De beleidsevaluatie. In deze fase wordt het beleid beoordeeld en wordt gekeken of bepaalde effecten behaald zijn.
- (6) De terugkoppeling. In deze fase wordt informatie uit de evaluatie verwerkt en wordt het beleid eventueel bijgesteld, veranderd of stopgezet.
- (7) De beleidsbeëindiging. Deze fase volgt niet in alle gevallen, maar uiteindelijk kan het gevoerde beleid worden stopgezet.

Voor het beleid voor mediawijsheid zijn de eerste vier stappen reeds gezet, het beleid is al enige tijd in uitvoering. Binnen dit onderzoek zal gekeken worden of het beleid zijn doelstellingen behaalt en zal aan de hand van een toekomstonderzoek worden gekeken of het beleid moet worden bijgesteld in mogelijke toekomstscenario's. Op de inhoud van fase vijf en zes zal nu nog wat verder worden ingegaan.

Beleid kan niet worden gecontinueerd wanneer er tussendoor geen evaluatie van beleid plaatsvindt. Evaluatie is nodig om te controleren of beleidsdoelstellingen worden gehaald en om te bepalen waar eventuele bijstellingen of wijzigingen in het beleid nodig zijn. Binnen een evaluatie wordt het beleid op verschillende punten beoordeeld. Zo wordt naar de effecten van het beleid gekeken, maar ook naar de processen die binnen een beleidsplan in gang worden gezet. Niet alleen het al dan niet behalen van einddoelstellingen worden geëvalueerd, maar ook wordt gekeken of de deelprocessen goed werken en of de verschillende organisaties die bij het beleid betrokken zijn zich voldoende inzetten. Evaluaties kunnen door diverse instellingen, maar ook door individuen worden uitgevoerd. Hierbij moet worden gedacht aan functionarissen uit het ambtelijke apparaat, maar ook aan evaluatie-experts (veelal bedrijven) en academici.

Anders dan je aan de hand van de term evaluatie zult verwachten is de eerste vorm van evaluatie een onderdeel van de beleidsvoorbereiding (Jansen-Schoonhoven & Vos, 1992:13) Ex-ante evaluatie brengt van te voren effecten van een voorgenomen beleid in kaart. Aan de hand hiervan worden verschillende keuzemogelijkheden en alternatieven in kaart gebracht. Door middel van ex-ante evaluatie kan vooraf worden vastgesteld welke stappen moeten worden gezet om een bepaald probleem op te lossen.

De tegenhanger van ex-ante evaluatie is ex-post evaluatie. Ex-post evaluatie wordt gedaan nadat het beleid is uitgevoerd. Binnen deze vorm van evaluatie worden de effecten van het beleid naderhand vastgesteld. De inhoud, uitvoering en prestaties van het beleid zelf en de actoren die betrokken zijn geweest bij het beleid worden binnen deze vorm geëvalueerd. De effecten die het beleid heeft gegenereerd worden binnen deze evaluatiemethode vergeleken met de doelstellingen die oorspronkelijk voor het beleid waren vastgesteld. De uitkomsten van ex-post evaluatie kunnen worden gebruikt om het bestaande beleid bij te sturen, maar ook om beslissingen te nemen over het al dan niet continueren van beleid (Hoogerwerf, 1987:52-65).

Naast deze twee vormen van evaluatie bestaan ook formatieve en summatieve evaluatie (Schellens & de Jong, 2002:101-142). Formatieve evaluatie speelt zich af in de ontwerpfase van het beleid. Het wordt ingezet bij voorkeur voordat het beleid daadwerkelijk wordt uitgevoerd en de bevindingen worden gebruikt bij de verbetering van beleidsontwerpen. Formatieve evaluatie is een methode waarbij kwalitatieve informatie wordt verkregen vanuit verschillende hoeken van het beleidsveld. Zowel de burger, als verschillende instellingen en actoren binnen het beleid geven feedback op het beleidsontwerp en aan de hand hiervan kunnen aanpassingen worden gemaakt. Summatieve evaluatie is de tegenpool van formatieve evaluatie. Summatieve evaluatie vindt plaats aan het einde van het beleidsontwerp. Wanneer het beleid geschreven is wordt door middel van summatieve evaluatie kwantitatieve informatie verkregen. Op deze manier wordt inzicht verkregen in de effectiviteit van het systeem van maker tot gebruiker. Binnen de summatieve methode wordt een vijftal stappen gezet; (1) er wordt een doelgroep vastgesteld, (2) er worden mensen binnen de doelgroep geworven die hun medewerking willen verlenen, (3) er wordt een doel dat moet worden bereikt vastgesteld, (4) er wordt gekeken / gemeten of het doel volbracht is bij de doelgroep (5) de resultaten worden gerapporteerd. Aan het einde van de evaluatie zijn eventuele problemen zichtbaar geworden en kunnen oplossingen voor eventuele knooppunten in het beleid worden gevonden (Schellens & de Jong, 2002: 101-142).

Tot slot wordt informatie die uit de evaluatie naar voren is gekomen teruggekoppeld naar het bestaande beleid. Op deze manier wordt dan het beleid bijgestuurd en kunnen wijzigingen worden doorgevoerd. In een later stadium begint de evaluatieronde steeds opnieuw, zodat steeds getest wordt of een gevoerd beleid zijn doelstellingen behaalt.

De beschreven evaluatiestappen staan centraal binnen dit onderzoek. Er zal gekeken worden naar het beleid voor mediawijdsheid zoals dat er nu ligt. Voor dit beleid zal bekeken worden of het toepasbaar is op een mobiel medialandschap. Aan de hand van de uitkomst van het onderzoek zal waarschijnlijk een terugkoppeling gemaakt worden waarin veranderingen worden doorgevoerd in het bestaande beleid. Eventueel

kan een situatie ontstaan waarin het beste gekozen kan worden voor beleidsbeëindiging, wanneer dit het geval is moet een nieuwe agenda voor een nieuw beleid worden opgezet.

2.6 Beleid voor mediawijsheid

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is het ministerie binnen de nationale overheid dat zich bezighoudt met media-educatie en mediawijsheid. Zij voeren een beleid met als doel een mediawijze samenleving te bewerkstelligen. In dit deel van deze scriptie zal aandacht worden besteedt aan hoe het beleid eruit ziet en wat de doelstellingen zijn. Hierna zal worden overgegaan tot een meer kritische analyse van het beleid. Hierbij zal gekeken worden of het beleid functioneert en zal een beeld worden gecreëerd van de verschillende partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van het beleid voor mediawijsheid.

Naar aanleiding van het advies mediawijsheid van de Raad voor Cultuur heeft de overheid de term mediawijsheid overgenomen. Vanuit het ministerie werd aangegeven dat de term al langere tijd niet meer als passend werd gezien, aangezien al meerdere jaren van overheidswege activiteiten zijn ontplooid die het vlak van mediawijsheid voor de gehele samenleving raken. Dit met als doel om zowel jongeren als ouderen mediawijs te maken. Ook binnen de beschrijving van het beleid van het ministerie van OC&W zal dus gebruik gemaakt worden van de term mediawijsheid in plaats van media-educatie (Kabinetsreactie van der Laan, 2006).

De kernvraag van het Nederlandse mediabeleid met betrekking tot mediawijsheid voor kinderen en jeugdigen tot zestien jaar is geformuleerd vanuit het oogpunt van de ouders; 'Is dit tv-programma schadelijk voor de gezondheid van mijn kinderen?'. Hiermee wordt in beginsel de verantwoordelijkheid voor wat jeugdigen zien primair bij de ouders neergelegd. De overheid heeft een adviserende functie. Zo wordt onder toezicht van de overheid door het NICAM (Nederlands Instituut voor Classificatie van Audiovisuele Media) de Kijkwijzer samengesteld. De Kijkwijzer informeert ouders vanaf welke leeftijd bepaalde televisiecontent geschikt is en of programma's geweld, seks of enge dingen bevatten. Deze primaire verantwoordelijkheid van de ouders vormt de basis van het beleid dat in de volgende paragraaf besproken zal worden (website Ministerie OC&W, 2007).

2.6.1 Inhoud van het beleid

Het beleid voor mediawijsheid in Nederland is tweeledig. Enerzijds speelt het onderwijs een belangrijke rol in het bereiken van mediawijsheid, maar aan de andere kant is het beleid grotendeels gestoeld op een vorm van eigen verantwoordelijkheid voor zowel de media-instellingen als de mediaconsument waarin de overheid in een ondersteunend

adviserende positie aanwezig is. Een grote rol is hierbinnen weggelegd voor culturele instanties die jeugdigen en ouders voorzien in programmatuur en aanbod dat moet bijdragen aan het bereiken van mediawijsheid. Meer over de rol van de culturele instellingen wordt behandeld na de uiteenzetting van het beleid voor mediawijsheid.

Zelfregulering:

Het systeem dat wij in Nederland kennen is een systeem van zelfregulering. Dit systeem biedt een zekere mate van bescherming, maar daarnaast ook een zekere mate van keuzevrijheid en eigen verantwoordelijkheid. In deze eigen verantwoordelijkheid dienen jeugdigen ondersteund te worden door de ouders. Zij hebben een adviserende en controlerende functie ten opzichte van hun kinderen. Opvoedkunde staat hierbij centraal, want een groot deel van het kritische denkvermogen van een kind start in de opvoeding (Dill, 2005:315-322). Binnen het systeem van zelfregulering, of in dit geval eigenlijk eerder co-regulering (het Nicam wordt namelijk wel financieel ondersteund en geëvalueerd door de overheid), is het NICAM opgericht. Deze organisatie stelt classificatiemethoden op voor audiovisuele media-uitingen in de bioscoop-, televisie- en dvd-sector middels de Kijkwijzer. Maar liefst tweeëntwintighonderd mediabedrijven zijn aangesloten bij het NICAM en daardoor is de reikwijdte erg groot. De media-instellingen kunnen classificatielijsten opvragen bij het NICAM en coderen vervolgens zelf de media-uitingen die zij willen uitzenden. Wanneer zij bepaalde regels overtreden, niet goed coderen of schadelijke content uitzenden op een ongeschikt tijdstip kunnen zij hiervoor beboet worden. Ouders hebben binnen het systeem van zelfregulering een dubbele functie. Enerzijds kunnen zij aan de hand van classificaties beslissen jeugdigen niet naar bepaalde programma's te laten kijken. Daarnaast kunnen zij echter ook invloed uitoefenen op de classificaties van de kijkwijzer. De kijkwijzer werkt met een open systeem waarin ouders kenbaar kunnen maken of zij het eens zijn met een bepaalde classificatie. Het komt dan ook regelmatig voor dat gegevens van de Kijkwijzer worden veranderd onder invloed van ouders (website Ministerie OC&W, 2007).

Kijkwijzer is de belangrijkste pijler van het huidige beleid voor mediawijsheid. Het systeem van zelfregulering blijft goed overeind (Commissie Jeugd, Geweld en Media, 2005) maar dient wel steeds bijgewerkt te worden. Nu besteedt Kijkwijzer alleen aandacht aan de mate van schadelijkheid op psychisch vlak van een programma voor bepaalde leeftijdsgroepen, maar er wordt ook voor gepleit aandacht te besteden aan de mate van geschiktheid van programma's. Er moet dus een systeem worden ontwikkeld dat ouders informeert over de geschiktheid van bepaalde programma's voor hun kinderen (Commissie Jeugd, Geweld en Media, 2005).

Steeds vaker komt het voor dat televisie via andere kanalen beschikbaar wordt. Als gevolg van technologische ontwikkelingen en trends van mobiliteit wordt stevig aan

de weg getimmerd om audiovisuele content ook via nieuwe media als Internet en mobiele telefoons beschikbaar wordt. Deze uitzendingen van audiovisuele content worden niet in een beschermde omgeving bekeken. Ouders zijn niet aanwezig om de jeugdigen voor schadelijke content te behoeden. Exploitanten van mobiele televisie KPN en Versatel / TV2 hebben al kenbaar gemaakt een samenwerkingsverband aan te willen gaan met het NICAM zodat de kijkwijzer ook gebruikt kan worden op mobiele apparaten. Er moet alleen nog een vorm gevonden worden voor de Kijkwijzer zodat deze ook geschikt is binnen een mobiele omgeving waar de ouder niet aanwezig is (Kabinetsreactie van der Laan, 2006). Kijkwijzer veronderstelt namelijk de tussenkomst van een ouder of volwassene en gezien een sterk individuele omgeving die zal ontstaan bij mobiele televisie zal de huidige vorm van Kijkwijzer voor deze mediavorm niet voldoen.

Muziekclips zijn sinds de jaren negentig sterk in opkomst. Er wordt veel onderzoek gedaan naar de effecten van muziekclips op het gedrag van jeugdigen en er wordt nog veel meer gespeculeerd over de schadelijkheid van muziekclips. Binnen het mediabeleid is dan ook extra aandacht gevraagd voor muziekclips. Het NICAM is op dit moment bezig met de ontwikkeling van een systeem waarin de vertoning van geweld en seks in muziekclips aan jeugdigen wordt beperkt binnen de muziekindustrie. Op dit moment geldt de Kijkwijzer al wel voor muziekclips en mogen bepaalde muziekclips alleen na tien uur 's avonds worden vertoond. De overheid vindt dit echter niet afdoende en daarom werkt het NICAM aan een meer uitgebreid systeem (website Ministerie OC&W, 2007). Naast de ontwikkeling en uitbreiding van Kijkwijzer wil de overheid in haar beleid ook aandacht besteden aan de begeleiding van gezinnen. Zoals al eerder gezegd zijn de ouders binnen het huidige beleid voor mediawijsheid primair verantwoordelijk voor hun kinderen. Uit de praktijk blijkt dat dit lang niet voor alle gezinnen gemakkelijk verloopt. Ouders weten niet waartegen ze hun kinderen moeten beschermen en stellen geen grenzen aan wat hun kinderen mogen kijken. Hierdoor worden jongeren blootgesteld aan schadelijke content met alle mogelijke gevolgen van dien. Om dit te voorkomen moeten de ouders nog beter worden voorgelicht over schadelijkheid en geschiktheid van bepaalde programma's. De overheid heeft hiernaast extra financiën beschikbaar gesteld om probleemgezinnen te ondersteunen bij onder andere de mediaopvoeding van hun kinderen. Aan een vijftigtal gemeenten is geld gegeven om problemen op te sporen en probleemgezinnen te ondersteunen. Uiteraard ontstaan problemen binnen een gezin zelden uitsluitend door media-invloeden. Toch kan worden gesteld dat blootstelling aan schadelijke audiovisuele media een rol speelt in het geheel. Daarom is het van belang dat ook binnen het Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap aandacht wordt besteed aan dit probleem (website Ministerie OC&W, 2007).

Onderwijs:

Het onderwijs speelt binnen het bereiken van mediawijsheid een grote rol. Binnen het beleid wordt aangegeven dat media-educatie zijn plaats zou moeten vinden in vrijwel alle vakken waarin op scholen lesgegeven wordt. Door de Raad voor Cultuur is geadviseerd om mediawijsheid op te nemen in de kerndoelen van het onderwijs, zodat mediawijsheid en daarmee kritisch kijkvermogen en audiovisuele beeldtaal ook getoetst kan worden (Raad voor Cultuur, 2005). Dit advies is echter niet overgenomen door de overheid, omdat dit binnen het huidige onderwijsstelsel dat al zoveel vakken kent niet haalbaar zou zijn (Kabinetsreactie van der Laan, 2006). Alle scholen zouden hiervoor dezelfde methodes moeten gebruiken en zo via het lespakket kinderen mediawijs maken. De kerndoelen van het lespakket moeten bestaan uit het leren om verschillende niveaus in werkelijkheid te onderscheiden, keuzes maken en leren inzicht te krijgen in de culturele, ethische en sociaal-historische context. (website Ministerie OC&W, 2007)

Over de exacte invulling van het onderwijsprogramma voor mediawijsheid wordt binnen het beleid niet gesproken. Het belang van de rol van het onderwijs wordt wel degelijk onderstreept, maar wat die rol precies in moet houden wordt vrijgelaten. Scholen en andere uitvoerende instellingen mogen zelf invulling geven aan het programma voor mediawijsheid. Eén van de gevolgen hiervan is dat een versnipperde uitvoering van het beleid ontstaat en dat eigenlijk het doel van mediawijze jeugdigen niet wordt behaald (Roeland Oevering, OCW, juli 2007).

Om het onderwijs te ondersteunen en met als doel activiteiten van media-educatie op elkaar af te stemmen werden het Platform Media-educatie en de Stuurgroep media-educatie opgericht. Samen met diverse culturele instellingen werden lespakketten voor het onderwijs ontwikkeld, maar helaas waren de initiatieven vaak te kleinschalig en sloten te weinig op elkaar aan om voldoende effectief te zijn. Opvallend is overigens dat de rol van de culturele instellingen (nog) niet is terug te vinden in het gevoerde beleid van de overheid.

2.6.2 Doelstellingen van het beleid

Het voornaamste doel van de overheid met dit mediabeleid is om jongeren mediawijs te maken. Afgeleid van de definitie van mediawijsheid betekent dit dat jeugdigen in staat zijn om zowel oude als nieuwe media te gebruiken. Naast dat de vaardigheden voor correct gebruik zijn aangeleerd kunnen jeugdigen wanneer ze mediawijs zijn ook met een kritische blik mediaboodschappen analyseren en de informatie in de juiste context plaatsen (Raad voor Cultuur, 2005).

Wanneer jeugdigen mediawijs zijn kan er op een meer efficiënte manier gebruik worden gemaakt van media. Daarnaast kunnen media ingezet worden op sociaal vlak om de banden te vergroten tussen groepen mensen. Mediawijsheid is dus een doel op zich

dat weer nieuwe kansen creëert en de verhouding in de samenleving zal beïnvloeden (website Ministerie OC&W).

2.6.3 Kritische beschouwing beleid

Opvallend is dat de overheid eigenlijk alleen de doelstelling tot mediawijsheid formuleert binnen het beleid. De burger, en daarmee dus ook de jeugd, moet mediawijs worden, maar nergens is te vinden hoe dit concreet bereikt moet worden. Een deel hiervan wordt op zelfregulering geschoven. Het is echter maar de vraag of dit werkt.

Zelfregulering vindt plaats aan twee kanten, de kant van de producent en de kant van de consument. De producent moet zijn aangesloten bij het NICAM en moet, uiteraard wel gebonden aan bepaalde richtlijnen en codeerschema's, zijn eigen mediaproducties classificeren. De vraag is of dit in alle gevallen goed gaat. Want ook al riskeert een producent een boete bij misbruik, heeft de mediaproductent eigenlijk maar één doel en dat is het bereiken van een zo hoog mogelijk aantal kijkers. Erg objectief zal de producent dan ook niet zijn in het classificeren van zijn eigen content. De ouders zitten bij de zelfregulering aan de andere kant van het plaatje. Het informatiesysteem is op hen gericht. Dit veronderstelt een tussenkomst van de ouder bij de besluitvorming wat een kind wel en wat een kind niet kijkt. Dit is in mijn ogen een kritiek punt. Veel ouders zijn namelijk al lang niet meer op de hoogte van wat een kind op televisie kijkt of op Internet doet. Wanneer het individuele gebruik van media nog verder doorzet, wat ongetwijfeld met mobiele media het geval zal zijn, zal deze tussenkomst van de ouder nog verder verdwijnen. Een informatiesysteem dat gericht is op de ouders doet er dan in de praktijk niet meer toe, aangezien de jeugd steeds meer zelf beslist wat zij kijken en wat niet. Te veronderstellen is zelfs dat het handhaven van het bestaande Kijkwijzer systeem jongeren, die niet voldoen aan de gestelde leeftijd, zich aangetrokken zullen voelen tot voor hen niet geschikte content. Het overschrijden van grenzen en het verkennen van het grote onbekende is namelijk iets dat de gemiddelde puber op het lijf geschreven is. Er zal dus de nodige aandacht moeten worden besteed aan manieren waarop het classificatiesysteem werkbaar kan worden gemaakt voor een mediastelsel waarin de jeugd zélf de keuzes maakt.

Wat betreft de rol van het onderwijs blijft het beleid helemaal erg onvindigrijk. Mediawijsheid moet integraal over de gehele breedte van het onderwijs verspreid worden. In alle vakken moeten activiteiten zijn opgenomen om mediawijsheid onder de jeugd te bewerkstelligen. Het lijkt alsof de overheid hierbij zich in eerste instantie alleen richt op het middelbaar of voortgezet onderwijs. Het basisonderwijs zou mijn inziens toch zeker ook een belangrijke rol moeten spelen in het bereiken van een mediawijze jeugd. Waar kunnen basisvaardigheden en basiskennis beter worden aangeleerd aan de jeugd dan op de basisschool, waar iedere andere basisvaardigheid hen ook wordt aangeleerd.

Naast taalkundig lezen en taalkundige grammatica kan dan aandacht worden besteed aan het lezen van media en aan audiovisuele grammatica. Uiteraard moet hierop aansluitend wel een lespakket worden aangeboden voor tijdens het voortgezet onderwijs en dat dit niet de vorm moet krijgen van een apart vak, daar kan ik mij ook nog in vinden. Maar het wordt dan weer nergens duidelijk waar heel concreet de verantwoordelijkheid ligt voor het bereiken van mediawijsheid binnen het voortgezet onderwijs. Een beetje overal en daarmee dus eigenlijk nergens. Gevolg hiervan is dat het dus alsnog vrijwel in geen enkel vak geïmplementeerd wordt. Binnen maatschappijleer, in een module over de rol van massamedia, wordt aan theoretische kennis nog wel het één en ander bijgebracht en binnen Kunstzinnige, Culturele Vorming krijgt de jeugd de mogelijkheid met CKV-bonnen een bioscoopfilm te bezoeken, maar voor veel scholen houdt het daar dan ook op. Dit is een direct gevolg van een grote vaagheid in het beleid voor mediawijsheid wat het onderwijs aangaat.

De overheid zou mijn inziens duidelijker aanwezig moeten zijn in het coördineren van lespakketten en uitspraken moeten doen over hóe mediawijsheid vorm gegeven moet worden in het onderwijs. Inherent hieraan staat dat de overheid een samenwerking tussen het onderwijs en culturele instellingen verder zou moeten stimuleren. De rol van culturele instellingen is in het beleid niet terug te vinden en dit is, gezien de kennis die zij bezitten en de rol die zij zouden kunnen spelen onder andere voor een verdere ontplooiing van mediawijsheid in het onderwijs, eigenlijk heel vreemd. Korte tijd is vanuit de overheid aandacht geweest voor de inbreng van culturele instellingen door middel van de oprichting van een stuurgroep en platform voor media-educatie. Echter zijn deze weer opgeheven wegens 'bewezen' ineffectiviteit. Dit had voorkomen kunnen worden door een betere coördinatie van de activiteiten. De overheid financierde de ontwikkeling van de projecten wel, maar door een te grote versnippering, als gevolg van een gebrek aan coördinatie, visie en richtlijnen van bovenaf, werkte de projecten langs elkaar heen en liepen hun doel mis.

De culturele instellingen, zoals bijvoorbeeld Kennisnet, het instituut voor Beeld en Geluid en Stichting Weet Wat Je Ziet hebben veel kennis in huis en hebben in de ontwikkeling van diverse projecten op eigen initiatief al meerdere malen aangetoond goede ideeën te hebben voor lespakketten in het onderwijs, maar ook voor aanvullende niet formele activiteiten buiten het onderwijs om. De rol van de culturele instellingen zou dus binnen het beleid veel belangrijker gemaakt kunnen worden of moeten zijn, gezien de bijdrage die zij kunnen leveren over de gehele breedte van de maatschappij.

Al met al is het beleid in mijn ogen te weinig concreet. Er worden mooie doelstellingen gecreëerd en wat de overheid wil bereiken is niet alleen nobel, maar ook erg noodzakelijk. Toch mis ik een belangrijk stukje inzicht op de uitvoering. Wie gaat wat doen en vooral wie is waarvoor verantwoordelijk. Hoe wordt gezorgd dat iedereen in de

samenleving bereikt wordt en dat er voor verschillende mensen, verschillende passende educatieve activiteiten ontwikkeld worden om mediawijsheid te bereiken. Zelfregulering en eigen verantwoordelijkheid lijken termen die nu vooral gebruikt worden bij gebrek aan beter, bij gebrek aan inzicht en initiatief van bovenaf. Coördinatie, planning en concrete ideeën, daar schort het geheel op het moment aan.

2.7 Conclusie

In 2005 werd de term mediawijsheid geïntroduceerd als vervanger voor de verouderde term media-educatie. Mediawijsheid is "het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde samenleving". Bij het bereiken van mediawijsheid hebben de overheid, het onderwijs, de media- en culturele instellingen en de burger zelf een rol.

De overheid schrijft beleid waardoor uiteindelijk mediawijsheid bereikt moet worden. Beleid wordt geschreven en uitgevoerd in fases. Het beleid voor mediawijsheid bevindt zich momenteel in de vierde fase; de beleidsuitvoering. Het beleid voor mediawijsheid is tweeledig. Enerzijds berust het op zelfregulering en daarmee op de eigen verantwoordelijkheid en anderzijds op het onderwijs waarbinnen aandacht moet zijn voor het gebruik en de invloed van media. Binnen het beleid voor mediawijsheid wordt een duidelijk doel voor ogen gesteld; de burger moet mediawijs worden. Echter de wijze waarop dit moet gebeuren is weinig concreet.

In het bestaande medialandschap is het bereiken mediawijsheid al zeer belangrijk te noemen. Met de komst van meer mediavormen en mediavormen die nog meer vrijheden en keuzemogelijkheden bieden, wordt het belang enkel groter. Mobiele televisie is zo'n nieuwe vorm. Is het huidige beleid voor mediawijsheid nog wel toepasbaar op een nieuw medium als mobiele televisie? Daarop zal in de komende hoofdstukken een antwoord geformuleerd worden.

3. Methode

3.1 Toekomstonderzoek aangevuld met expertinterviews als methode

Het onderzoek zal worden opgedeeld in een aantal, wat betreft methodologie, uiteenlopende delen. In het belangrijkste deel van dit onderzoek wordt naar de toekomst gekeken. De opkomst van mobiele televisie veronderstelt een aantal veranderingen op het gebied van beleid voor mediawijsheid. Mobiele televisie brengt een nieuw format met zich mee en dus mogelijke nieuwe problemen. De kenmerken van het medium zijn anders en dus zal het beleid voor mediawijsheid moeten worden aangepast op het nieuwe medium mobiele televisie. Hiervoor moet een beeld geschetst worden van de toekomst (Van der Duin en Stavleu, 2006). Zij behandelen vooral het nadenken over en het verkennen van verschillende toekomsten. Zij beantwoorden in hun boek onder andere de volgende vragen: Hoe kun je gestructureerd nadenken over de toekomst, welke methoden zijn daarvoor voorhanden en worden door toekomstonderzoekers gebruikt (Van der Duin en Stavleu, 2006)? Een van de vele methodes die zij bespreken om toekomstige ontwikkelingen in kaart te brengen, is het uitvoeren van een scenario-onderzoek. Scenario-onderzoek is een vorm van toekomstonderzoek, die gebruikt wordt bij het voorspellen van mogelijke toekomsten aan de hand van (on)waarschijnlijke trends. Deze methode zal voor dit onderzoek gebruikt gaan worden, tevens in combinatie met expertinterviews. Deze methoden zijn met elkaar verweven om uiteindelijk tot mogelijke toekomstbeelden te komen.

Binnen het toekomstonderzoek vormen scenario's een handvat om aan de hand van schetsen van toekomstbeelden systematisch over opties ten aanzien van de toekomst na te denken, om vandaar uit de toekomst vorm te kunnen geven (van der Anker, Bruins & Ballon, 2002). Werken met scenario's biedt bovendien de mogelijkheid om een strategie voor de toekomst te ontwikkelen en de inrichting van het proces en de organisatie vooraf te toetsen op effectiviteit en eventuele neveneffecten.

Scenario's schetsen complete toekomstige werelden op een beeldende manier. Daarom zijn ze goed bruikbaar in een interactief proces of openbaar debat over de toekomst. Ze geven bovendien uitstekend zicht op mogelijke gevolgen van ingrepen en op maatregelen die nodig zijn voor een bepaalde ontwikkeling. In het geval van dit onderzoek dus de beleidsmatige maatregelen die nodig zijn om jongeren mediawijsheid mee te geven.

Aangezien niet alle scenario's even voor de hand liggend zijn, wordt aan de hand van expertinterviews uiteindelijk het meest voor de hand liggende toekomstscenario gedestilleerd.

3.2 Verantwoording / Operationalisering

Het toekomstonderzoek moet inzicht geven in de te verwachte ontwikkelingen in mobiele televisie. Hieruit zal een aantal scenario's ontstaan die allen hun eigen implicaties hebben en waarop de overheid middels beleid voor mediawijsheid op moet kunnen inspelen.

Het uitvoeren van een scenario-onderzoek is de laatste jaren uitvoerig beschreven, hetgeen heeft geresulteerd in tal van verschillende vormen van scenario-onderzoek. Alhoewel deze methoden op veel gebieden overeenkomen, lijkt de 'Trendscenario methodiek' ontwikkeld door TNO-STB zich voor dit onderzoek het beste te lenen. De trendscenario methodiek biedt ruimte voor de invloed van de omgeving en laat het meeste ruimte voor de inventarisatie van trends en ontwikkelingen in het beleidsveld. Deze methodiek dient dan ook als uitgangspunt voor dit onderzoek. Uiteraard zijn de verschillende onderdelen op een dergelijke manier aangepast zodat deze aansluiten op ons onderzoek naar de toekomst van media-educatie in mobiel televisielandschap.

Er is weinig literatuur te vinden over mediawijsheid op zichzelf. Nog lastiger wordt het wanneer je de koppeling maakt naar een nieuw medium als mobiele televisie. Om toch inzichten te verkrijgen over mogelijke toekomstbeelden is daarom binnen dit onderzoek gebruik gemaakt van expertinterviews. De interviews zijn gehouden met experts uit diverse hoeken van het mediawerkveld. Het grootste deel van de geïnterviewden maakt deel uit van de groep netwerkpartners mediawijsheid. Dat betekent dat de leden van deze groep als actief betrokken zijn bij het nadenken over mediawijsheid. Andere geïnterviewde experts verwierven hun expertise door onderzoeken te doen naar mediawijsheid of mobiele televisie en kunnen hierdoor interessante inzichten bieden in de materie.

De experts hebben vragen beantwoord met als hoofdthema's mediawijsheid en mobiele televisie. Allereerst is ingegaan op de eigen rol van de experts. Het is van belang te weten wie zij zijn en wat zij in hun dagelijks werk te maken hebben met mediawijsheid of mobiele televisie. Hierdoor kan de visie die zij op bepaalde ontwikkelingen hebben worden verklaard. Een volgend topic dat aan de orde is gekomen is de visie van de verschillende experts op het bereiken van mediawijsheid en de rol die zij hierin voor zichzelf zien weggelegd. Hierna is de stap gezet naar mobiele televisie. Hoe denken de experts dat mobiele televisie eruit komt te zien. Hierbij gaat het niet alleen om de fysieke vorm, dus om de drager, maar ook om de manier waarop de content wordt aangeboden. Tot slot is in de vragen de koppeling gemaakt tussen het bereiken van mediawijsheid en mobiele televisie. Hoe kan ervoor gezorgd worden dat mediawijs wordt omgegaan met mobiele televisie en welke rol is hierin weggelegd voor de overheid en voor de eigen instantie.

3.2.1 Stappenplan voor scenario-onderzoek

De constructie van scenario's is een interactief proces waarbij een aantal analytische stadia doorlopen worden, het betreft de volgende stadia:

- Het formuleren van de hoofd- en deelvragen waaraan met de scenario's een invulling of antwoord moet worden gegeven.
- Het opmaken van de stand van zaken omtrent mobiele televisie en het beleid voor mediawijsheid met behulp van een conceptueel model. Hierin worden de voornaamste actoren en hun relatie tot elkaar beschreven. In de praktijk blijft het opstellen van een dergelijke stand van zaken in de meeste TNO-STB scenario's op een vrij abstract niveau of wordt hiervoor teruggegrepen naar voorafgaande onderzoeken.
De huidige situatie, ontwikkelingen en trends daarbinnen, de mogelijke gevolgen van het beoogde gebruik en de eisen die dat aan de toekomstige situatie stelt, werpen allen barrières op t.a.v. de realisering van de toekomstige situatie. Door al deze aspecten te exploreren, kunnen de barrières t.a.v. de realisering van bepaalde toekomstopties naar voren worden gebracht.
- Via een literatuurstudie inventariseren van trends en ontwikkelingen die de ontwikkeling van mobiele televisie mogelijk kunnen beïnvloeden en daarmee dus hun doorwerking hebben in het beleid voor mediawijsheid.
- Het inschatten en invullen van de mogelijke impact van de geïnventariseerde trends en ontwikkelingen. Het betreft dus een selectie van trends en ontwikkelingen die van kritiek belang zijn voor de verdere ontwikkeling van het beleid voor mediawijsheid onder invloed van de ontwikkeling van mobiele televisie.
- Het nagaan welke trends en ontwikkelingen redelijk voorspelbaar zijn en welke nog alle mogelijke kanten op kunnen gaan. De waarschijnlijke trends worden vervolgens als input beschouwd voor alle scenario's; met de "onzekere" trends worden verschillende scenario's gebouwd.
- Voor elk scenario wordt vervolgens een eigen "logica" ontwikkeld. Een belangrijk vertrekpunt hierbij is het geven van een sprekende naam aan elk scenario. Om de scenario's verder op een coherente manier uit te bouwen, wordt nagegaan wat de aansturende omgevingsontwikkelingen in elke dimensie zijn, welke intrinsieke drijvende krachten een rol spelen, welke gedrags- en maatschappelijke processen zich in de

scenario's voltrekken en tenslotte hoe de uiteindelijke toekomstbeelden er zouden uitzien.

- Na het afwegen van de scenario's wordt de keuze gemaakt voor het meest waarschijnlijke scenario. De keuze zal voor een groot deel gebaseerd zijn op de input uit de expertinterviews. Het meest waarschijnlijke scenario zal uiteindelijk uitgebreid worden beschreven. Aan de hand van dit scenario zal worden gekeken hoe beleid voor mediawijsheid vormgegeven moet worden in een dergelijke toekomstsituatie.

De scenario's schetsen verschillende, contrasterende beelden van mogelijke situaties in de toekomst. Ze moeten inzicht bieden in toekomstige ontwikkelingen, hun samenhang en hun gevolgen. Ze helpen om de gevolgen van (waarschijnlijke en onzekere) ontwikkelingen in te schatten voor beleidsmatige of strategische aspecten van de betreffende organisatie. Omgevingsscenario's schetsen een "klimaat" dat als referentie voor andere scenario's kan gebruikt worden.

Het gaat vooral om normatieve scenario's, die verschillende toekomstbeelden presenteren. Er wordt aandacht besteed aan de implicaties voor het beleid voor mediawijsheid van het meest belangrijke scenario. Van dit scenario wordt dus een uitgewerkte beschrijving geboden van hoe de overheid in moet spelen op ontwikkelingen in mobiele televisie om een situatie van mediawijsheid onder jongeren te bereiken.

4. Resultaten toekomstonderzoek

De toekomst laat zich niet gemakkelijk onderzoeken. Toekomstonderzoek is een aaneenschakeling van onzekerheden, want wie weet nu echt zeker wat de toekomst brengen zal. Aan de hand van een inventarisatie van trends en onzekerheden wordt in dit hoofdstuk een zo secuur mogelijk beeld gecreëerd van de mogelijke toekomstbeelden van beleid voor mediawijsheid op het gebied van mobiele televisie.

4.1 Naar Mobiele televisie

Mobiele televisie is niet van de ene op de andere dag ontstaan. Mobiele televisie kan gezien worden als de versmelting van de media televisie en mobiele telefonie. Deze hebben beiden afzonderlijk een lange geschiedenis, waarin zich al veel ontwikkelingen hebben afgespeeld. Niet alle ontwikkelingen zijn relevant, maar om een beeld te schetsen van de weg die deze twee mediavormen hebben afgelegd zal een korte beschrijving worden gegeven van de ontwikkeling van televisie en mobiele telefonie. Hierna zal dieper worden ingegaan op wat mobiele televisie nu eigenlijk is.

4.1.1 Televisie

Binnen de audiovisuele media is televisie op dit moment nog wel de belangrijkste mediavorm. Het medium televisie neemt dan ook een belangrijke plaats in binnen de hedendaagse samenleving. Slechts één procent van de bevolking heeft bewust de keuze gemaakt geen televisie aan te schaffen en daarmee is maar liefst negenenennegentig procent van de Nederlanders dus wel een televisie toestel in huis. Het televisietoestel wordt door de Nederlandse bevolking veelvuldig gebruikt, maar liefst vijfenzeventig procent van de bevolking kijkt meer dan tien uur per week televisie (CBS, 2005). Dit geeft aan wat voor prominente plaats het televisietoestel inneemt in het dagelijkse leven van de Nederlandse burger.

Televisie is de opvolger van het medium film. Ze delen een aantal kenmerken, maar kennen ook belangrijke verschillen. Op technologisch gebied verschillen film en televisie sterk van elkaar. Bij televisie wordt het signaal via de kabel doorgeseind en film maakt gebruik van de projectie van beeldmateriaal. Op het eerste gezicht lijkt televisie veel op het medium film vanwege de uiterlijke kenmerken, bewegende beelden die worden vertoond op een scherm. In oorsprong was de televisie een collectief medium, zoals film nu nog steeds is, mensen kwamen in groepen samen om met elkaar televisie te kijken. In zijn beginjaren leek televisie dus veel op ander media (Crowley & Heyer, 1999). Televisie was opgebouwd uit kenmerken van andere reeds bestaande media en ontwikkelde met de tijd steeds meer een eigen systeem.

Nederland kende in 1951 zijn televisiedebuut (Gorman & McLean, 2003:126-150). Slechts een kleine groep mensen was tijdens dit eerste begin in het bezit van een televisie, maar de televisie werd snel populairder. Steeds meer huishoudens schaften een eigen televisietoestel aan en daarmee ontwikkelde de televisie zich steeds verder van een collectief medium naar een individueel medium. Deze ontwikkeling zet zicht tot op de dag van vandaag voort. Inmiddels is het gewoon dat er zelfs meerdere televisietoestellen in huis aanwezig zijn. Hierdoor kunnen verschillende leden van een huishouden zelf bepalen naar welke programma's zij kijken en daarmee is het televisiekijken in grote mate individualistisch geworden.

Met de komst van mobiele televisie zal deze ontwikkeling zich nog verder doorzetten. Niet alleen binnenshuis kunnen verschillende individuen dan hun eigen voorkeur op televisie bekijken, maar ook buitenshuis wordt televisie kijken met mobiele televisie mogelijk. Hierdoor ontwikkelt mobiele televisie zich nog verder als individueel medium.

4.1.2 Mobiele telefonie

Maar liefst in 1939 werd de eerste 'mobiele' telefoon in Nederland al uitgebracht. Van een echt mobiel apparaat kon men nog niet spreken, want draagbaar was het apparaat absoluut nog niet. Deze allereerste Nederlandse mobiele telefoon zat ingebouwd in een auto en was dus in zoverre mobiel dat de telefoon draadloos was en zich kon verplaatsen. In navolging van deze eerste mobiele telefoon werd in 1940 het eerste Nederlandse mobiele netwerk gelanceerd. Dit netwerk lijkt nog helemaal niet op het mobiele netwerk zoals wij dit vandaag de dag kennen.

Mobiele telefonie blijft nog lange tijd vrij onbekend en niet gangbaar onder de massa van de bevolking. Rond 1980 wordt een nieuwe stap gezet in de ontwikkeling van mobiele televisie. In dat jaar wordt het eerste generatienetwerk gelanceerd. De mobiele autotelefoons die in deze tijd via dit netwerk functioneerden werden voornamelijk gebruikt als zakelijk communicatiekanaal. De mogelijkheden van deze mobiele telefoons waren beperkt en gemakkelijk draagbaar waren deze autotelefoons nog altijd niet. Hiernaast was de telefoon in aanschaf duur en daardoor was de telefoon alleen interessant binnen het zakencircuit. Kort na de lancering van het eerste generatienetwerk wordt in 1985 het tweede generatienetwerk gelanceerd. Vernieuwend aan de mobiele telefoons die binnen dit netwerk functioneerden was dat de telefoontoestellen ditmaal ook buiten de auto gebruikt konden worden. Hiermee was een begin gemaakt met de mobiliteit en draagbaarheid van de mobiele telefoon. De batterij van deze telefoon was echter nog van dusdanige kwaliteit dat het gebruik van de mobiele telefoon alsnog voornamelijk werd beperkt tot gebruik in de acculader van de auto.

De mobiele telefoon zoals wij die eigenlijk kennen van de afgelopen jaren is een derde generatietelefoon. Het derde generatienetwerk werd achter in de jaren tachtig gelanceerd en daarmee waren de eerste draagbare echt mobiele telefoons een feit. Toch heeft dit derde generatienetwerk het tweede generatienetwerk niet helemaal kunnen verdrijven. Het tweede generatienetwerk is onderhevig geweest aan een groot aantal ontwikkelingen en uiteindelijk is het tweede generatienetwerk, beter bekend als GSM, de Europese netwerkstandaard geworden. Het tweede generatienetwerk kent een markt met verschillende aanbieders van mobiele telefonie en biedt ook de mogelijkheid te wisselen tussen de verschillende aanbieders. Het netwerk stelt de gebruiker in staat van verschillende diensten gebruik te maken zoals vanzelfsprekend telefonie, maar ook SMS en Internet via een WAP-verbinding.

De zogenaamde WAP telefoons zijn nooit voldoende aangeslagen en als opvolger hiervan is de GPRS technologie ontwikkeld. Dit systeem is afgeleid van de GSM technologie en wordt derhalve ook wel de tweeënehalf generatietelefoon genoemd. Inmiddels is echter ook een derde generatie mobiele telefonie van start gegaan met de ontwikkeling van UMTS. Of GPRS een succes zal worden hangt dus in grote mate af van het succes van UMTS en eventuele vierde generatienetwerken die al volop in ontwikkeling zijn. De toekomst van de mobiele telefoon is daarmee alles behalve zeker en deze onzekerheden hebben hun weerslag op de toekomst van mobiele televisie. Verschillende technologieën veronderstellen namelijk verschillende methoden van aanbieden van content en daarmee ook sterk verschillende toepassingen en een sterk verschillend uiterlijk.

De laatste jaren hebben steeds meer verschillende toepassingen zich verzameld op het mobiele telefoonapparaat. Convergentie is het sleutelwoord waarmee de laatste jaren van de ontwikkeling van de mobiele telefoon kan worden samengevat. Steeds meer toepassingen werden mogelijk gemaakt op het mobiele apparaat.

4.1.3 Het nieuwe medium mobiele televisie

Één van de nieuwste ontwikkelingen voor op de mobiele telefoon is het kijken van televisie. De mogelijkheden zijn nog beperkt, maar zullen de komende tijd onder invloed van technologische ontwikkelingen naar alle waarschijnlijkheid steeds verder worden uitgebreid. Hoe mobiele televisie er precies uit gaan komen te zien, welk netwerk er gebruikt zal worden en of het aan zal slaan is nog niet met zekerheid te zeggen. In het overzicht van trends en ontwikkelingen later in deze scriptie zal geprobeerd worden een beter inzicht te geven in de trends en onzekerheden rondom de ontwikkeling van mobiele televisie.

Ondanks alle onzekerheden moet wel worden vastgesteld wat onder mobiele televisie verstaan wordt. Binnen dit onderzoek wordt alle audiovisueel materiaal dat

wordt uitgezonden op een mobiel apparaat onder mobiele televisie geschaard. Het kan hier dus een mobiele telefoon betreffen, maar ook een mobiele drager speciaal en alleen voor televisie. Hiernaast kan het gaan om uitzendingen die via een traditionele streaming methode worden uitgezonden of om uitzendingen die via een IP-based protocol kunnen worden gedownload. In een later stadium wordt meer exact ingegaan op alle trends en ontwikkelingen rondom mobiele televisie en zal een meer gestructureerd beeld worden geschetst van hoe mobiele televisie er uit zou kunnen komen te zien in de toekomst.

4.2 Actoren mobiele televisie

Bij het gebruik en de ontwikkeling van mobiele televisie zijn verschillende partijen betrokken. In deze paragraaf zal inzicht worden gegeven in de actoren die van invloed zijn op het onderzoeksonderwerp. Zij ontwikkelen mobiele televisie, gebruiken mobiele televisie of scheppen randvoorwaarden voor mobiele televisie. Betrokken actoren zijn:

- Aanbieders van mobiele televisiecontent
- Aanbieders van mobiele technologie
- Aanbieders van mobiele distributietechnologie
- Mobiele netwerkoperators
- De gebruikers van mobiele televisie
- De nationale en Europese overheid

4.2.1 Aanbieders van mobiele televisiecontent

De randvoorwaarde voor mediawijsheid voor jeugdigen om een belangrijke kwestie te worden op mobiele televisie is dat de jeugd mobiele televisie ook daadwerkelijk gaat gebruiken. De aanbieders van televisiecontent, zoals bijvoorbeeld de publieke omroep, maar ook commerciële omroepen zoals RTL spelen hierin een grote rol. Zij verzorgen immers het aanbod dat op het mobiele apparaat beschikbaar zal zijn.

Jongeren kijken primair televisie om zichzelf te ontspannen. Zij kijken naar programma's waarmee zij zichzelf kunnen identificeren en bij voorkeur naar komedies of dramaseries, films en muziekzenders. Jongeren kijken ook naar informatieve programma's, maar deze moeten dan op een luchtige en toegankelijke wijze gebracht worden en niet betuttelend van toon zijn (Bakker, 2005). Willen aanbieders van mobiele content dat jongeren hun programma's af gaan nemen zullen ze hier dus rekening mee moeten houden. Uit de interviews die zijn afgenomen in het kader van dit onderzoek kwam vanuit verschillende hoeken naar voren dat de verwachting bestaat dat nieuwsvoorziening de belangrijkste functie zal zijn van mobiele televisie. Ook aanbieder van mobiele televisie mobiel.tv gaat ervan uit dat nieuwsvoorziening de belangrijkste functie van mobiele televisie zal worden (Adformatie, 2007:38-40).

Uiteraard zal er content van meerdere genres worden uitgezonden op mobiele televisie. Belangrijk voor het gebruik van mobiele televisie door jongeren is naast dat het hen aan moest spreken ook dat de kosten laag moeten blijven. De aanbieders van mobiele content moeten er dus voor zorgen dat mobiele content niet alleen toegankelijk, maar ook betaalbaar is voor jongeren als zij deze doelgroep willen bereiken. Een manier om de kosten in de hand te houden is *cross-development* (Croteau & Hoynes, 2006: 124). De content wordt in de basis ontwikkeld voor reguliere televisie, maar deze wordt uiteindelijk ook gebruikt voor de verschillende digitale toepassingen en daarmee ook voor televisie. Hiermee spreiden de aanbieders van mobiele televisie als het ware het risico dat zij nemen door een stap te zetten naar een nieuw medium. Door risicospreiding worden eventuele financiële tegenvallers ondervangen en worden kosten bespaard in de ontwikkeling van content. Hierdoor is het gemakkelijker om de content tegen een betaalbare prijs aan te bieden.

Simulcasting en *repackaging* zijn twee termen die belangrijk zijn bij content die binnen een systeem van *cross-development* worden aangeboden. Door middel van *simulcasting* en *repackaging* wordt ervoor gezorgd dat tegen lage kosten, mobiele content kan worden geproduceerd. *Simulcasting*, is een samentrekking van de woorden "simultaneous" en "broadcast", wat zoveel betekent als: tegelijkertijd uitzenden. Het refereert naar programma's of evenementen die op meer dan één medium op hetzelfde ogenblik uitgezonden worden (Westerduin, jaartal onbekend:17). *Repackaging* is voor de gebruiker van belang zodat hij relevante informatie over een bepaald onderwerp zo dicht mogelijk bij elkaar vindt, ongeacht de herkomst, de aanbieder. Dit proces vindt idealiter plaats bij alle content die op meerdere media gebruikt worden. Het beïnvloedt het overzicht ten positieve, verkort eventuele zoektijd tussen programma's en vergroot het gebruiksgemak. De multimediatechnologie vergroot hierdoor ook op eenvoudige wijze de aantrekkelijkheid voor adverteerders. Waardoor voor mediabedrijven inkomstenstromen kunnen worden behouden en mogelijk zelfs worden vergroot (2 Know It website, 2008).

Kosten kunnen door de aanbieders van mobiele content dus op verschillende wijze worden gedrukt en tevens kunnen stappen gezet worden om extra inkomsten binnen te halen. Dit zal tot gevolg hebben dat de kosten voor de gebruiker van mobiele televisie lager zijn en dit is, zeker om jongeren over de streep te trekken, een belangrijke kwestie.

4.2.2 Aanbieders van mobiele technologie

Mobiele apparaten worden steeds meer hybride toestellen waarmee toegang tot meerdere netwerken kan worden verkregen. Het meest bekende voorbeeld is het GSM-toestel met een FM-radio. In de toekomst zullen ook chipsets worden ingebouwd, zodat televisie-uitzendingen eenvoudig kunnen worden ontvangen (2 Know It website, 2008).

Een aantal mobiele telefoons kan op dit moment al mobiele televisie ontvangen, maar doordat de kwaliteit nog niet hoog genoeg is blijven de gebruikers (en daarmee ook de adverteerders) weg. Er moet dus nog flink geïnvesteerd worden in de technologie, om de kwaliteit op een dusdanig niveau te krijgen dat de consument er gebruik van wil maken.

Consumenten hebben steeds vaker behoefte aan het gebruik van meerdere infrastructuren op één apparaat. Zo zijn digitale camera's tegenwoordig al vaak uitgerust met een Wi-Fi aansluiting zodat zij draadloos kunnen communiceren met andere apparaten zoals printers en pc's (Telecomwereld, 2005). Hierdoor wordt het uitwisselen van data vergemakkelijkt. Daarnaast gebruikt bijvoorbeeld Nintendo wereldwijd de mogelijkheid van WiFi connectiviteit om hun producten om Nintendo spelers, ongeacht hun locatie, tegen andere spelers te kunnen laten spelen (Jackson, 2005). Consumenten hebben dus steeds meer behoefte aan het gebruik van meerdere infrastructuren en mobiliteit. Deze trend is ook te zien bij mobiele telefoons. Vaak zijn zij uitgerust met zowel een UMTS verbinding als WiFi als Bluetooth. Hierdoor kan het beste van meerdere werelden door één apparaat gebruikt worden (Burgmeijer, 2006).

Er zal dus enerzijds moeten worden geïnvesteerd in de verdere ontwikkeling van mobiele toestellen die diensten als mobiele televisie kunnen ontvangen, maar ook andere aspecten, zoals bijvoorbeeld een digitale filmcamera op je mobiel, zullen de aandacht krijgen. Deze investeringen zijn namelijk goed voor de verkoop van mobiele toestellen in het algemeen en zal uiteindelijk dus ook effect hebben op het aantal afnemers van netwerken, waardoor er dus sprake is van complementaire goederen.

4.2.3 Aanbieders van mobiele distributietechnologie

Telecomoperators zijn mobiele dienstenleveranciers. Spraak en SMS zijn nog steeds de meest afgenomen diensten. Waarmee enorme inkomstenstromen worden gegenereerd die een veelvoud zijn van de omzet aan ringtones, spelletjes en andere download varianten (2 Know It website, 2008).

Mobiele televisie zal worden opgenomen als nieuwe dienst in het pakket van de telecomoperators. Consumenten hoeven hierbij niet op voorhand een abonnement te nemen, maar kunnen ad-hoc bepalen of ze additioneel budget willen aanspreken. Voor de gebruiker betekent dit keuzevrijheid en geen verplichte afname. Er zijn dus mogelijkheden voor de telecomoperators om additionele inkomsten te genereren bovenop de flat fee tarieven die ook in de mobiele telefonie steeds gebruikelijker worden.

4.2.4 Mobiele netwerkoperators

Mobiele dienstenleveranciers hebben toegang tot mobiele netwerken nodig om diensten te kunnen leveren. Consumenten hebben ook toegang nodig tot deze netwerken om

mobiele diensten af te kunnen nemen. Telecomoperators zitten als eigenaren van mobiele communicatienetwerken in de luxe positie dat ze beide partijen 'fees' kunnen vragen voor het recht op toegang tot hun netwerk.

Mobiele netwerkeigenaren zullen blijven investeren in de kwaliteit van hun netwerken, zodat ook mobiele televisie kan worden geleverd en kan worden afgenomen. De mogelijkheden van de bestaande netwerken voor GPRS en UMTS zijn beperkt. Zij zullen dus moeten investeren in nieuwe netwerken waarmee nieuwe diensten als mobiele televisie beter kunnen worden geleverd. Als mobiele netwerken all-IP netwerken worden, ontstaan ongekende mogelijkheden voor nieuwe mobiele dienstenleveranciers, die allemaal graag zullen willen betalen voor het recht tot toegang.

Om hun diensten efficiënter, goedkoper en meer schaalbaar te maken, zetten verschillende telecommatenschappen in op de all-IP strategie (Smit, jaartal onbekend). Daarnaast is het daarmee gemakkelijker om mobiele en vaste netwerken met elkaar te verbinden en telefonie, internet en multimedia te integreren. Hierdoor hoeft voor deze diensten slechts één infrastructuur in stand gehouden te worden, wat besparingen in benodigde apparatuur en onderhoud met zich meebrengt (Burgmeijer, 2006). Dit zal uiteindelijk weer zijn weerslag hebben op de kosten die laag zullen blijven voor de gebruiker.

4.2.5 De gebruikers van mobiele televisie

Heeft de consument behoefte aan mobiele content? Vooralsnog zijn het vooral visionaire verhalen die omroepen en mediabedrijven verleiden om te investeren in mobiele content. Dit zal ook nog wel zo doorgaan. Er zal de komende tijd geen spectaculaire, spontane vraag naar mobiele content ontstaan. *Vodafone live!* bijvoorbeeld doet nog steeds erg veel denken aan het mislukte WAP. (Hijink, 2002) Consumenten zullen hierdoor vermoedelijk afhaken, ondanks hun initiële nieuwsgierigheid naar digitale content.

Mobiele operators en fabrikanten van mobiele *handhelds* werken nauw samen, alleen op deze manier kan het mogelijk worden om een product te ontwikkelen waar de consument daadwerkelijk in geïnteresseerd is. Consumenten willen immers niet alleen het nieuwste mobieltje, maar tevens een mobiele operator die een kwalitatief goed netwerk aanbiedt. Voor het ontvangen van mobiele televisie heeft de consument een (dure) mobiele telefoon nodig met UMTS en/of DVB-H ontvanger.

Wanneer deze telefoon door de consumenten moet worden aangeschaft, kan dit voor consumenten een groot obstakel zijn om mobiele televisie te gebruiken. Het subsidiëren van toestellen door de mobiele provider, zoals dat momenteel ook bij gewone toestellen gebeurt, is een mogelijke maatregel waardoor consumenten eerder bereid zullen zijn om op mobiele televisie over te stappen. De provider kan deze subsidie goed

terugverdienen door de extra minuten connectiviteit bij afname van mobiele TV (Burgmeijer, 2006).

Dit onderzoek richt zich op het gebruik van mobiele televisie door de jeugd. De trends betreffende deze gebruikersgroep zijn daarom erg belangrijk. In totaal worden in Nederland 13, 2 miljoen mobieltjes actief gebruikt (Groen, 2006). Wat betreft de toekomstige gebruikers van mobiele televisie onderscheidt Nokia vier gebruikersgroepen: "The young and the restless", "The younger and the restless: Teens and children", "Business people on the go" en "Minorities". Alle gebruikersgroepen zullen hier kort beschreven worden. De focus in de rest van het onderzoek zal liggen op de twee eerstgenoemde groepen.

The Young and the Restless

Deze groep bestaat voornamelijk uit 18 tot 34 jarigen. Deze groep is al bekend met andere mobiele services en hebben een sterke affiniteit met nieuwe technologie.

The Younger and the Restless: Teen and Children

Tieners en kinderen zullen waarschijnlijk de nieuwe mogelijkheid snel tot zich nemen, omdat zij toch al een enorm repertoire aan technologieën beheersen. Ze hebben een enorme emotionele band met hun mobiele apparaat. Zij willen altijd bereikbaar zijn, zodat zij zich niet buitengesloten voelen. Dit uit zich dan ook in het willen hebben van de allernieuwste *must-haves*.

Terhi-Anna Wilska (2004), schreef een artikel over de integratie van de mobiele telefoon in de lifestyle van jongeren. Opvallend resultaat was dat de interesse in nieuwe technologie niet gender-afhankelijk bleek. Het bijna verslavende mobiele telefoongebruik, dat als onderdeel van de lifestyle kan worden gezien wordt aangehangen en geaccepteerd door zowel jongens als meisjes (Wilska, 2004:441).

Business people on the go

De derde groep waarvan verwacht wordt dat zij mobiele televisie gaan gebruiken zijn de zakenmensen. Deze groep is vaak onderweg en dus van huis. Zij willen echter wel bereikbaar blijven, daar het tot zich nemen van informatie een belangrijke bezigheid is in hun bestaan.

Minorities

Recent onderzoek toont aan dat minderheden zich eerder abonneren op mobiele televisie dan op een regulier abonnement voor mobiele telefonie (Orgad, 2006). Zeker wanneer er televisieprogramma's uit hun thuisland worden uitgezonden zal deze groep van groot belang zijn. Zij gebruiken hun mobiele apparaat erg vaak, voornamelijk om nieuwe vrienden te krijgen en om contact met hun familie te hebben (Orgad, 2006:8).

4.2.6 De overheid

De overheid beheert het frequentiespectrum. De GSM-frequenties zijn voor veel geld geveild. Dit systeem wordt nu telkens toegepast wanneer er frequenties worden uitgegeven. Hiermee is veel geld gemoeid. Menigeen zal zich de veiling van de UMTS-frequenties herinneren.

Frequenties zijn schaars en dus zijn de belangen groot als het gaat om nieuwe standaarden voor frequentiegebruik zoals DVB-H. Mobiele frequenties vertegenwoordigen veel waarde en het Ministerie van Financiën weet als geen ander dat hiermee aantrekkelijke inkomstenstromen kunnen worden gegenereerd (2 Know It website, 2008).

Mobiele televisie beslaat op dit moment een grijs veld in de wetgeving. Audiovisuele mediavormen vallen in Nederland onder de mediawet. Alle bedrijven die audiovisuele content op televisie uit willen zenden moeten zich dus aan bepaalde regels houden en aangesloten zijn bij het NICAM. Mobiele telefonie en toepassingen op de mobiele telefoon vallen op dit moment onder de telecomwet. Mobiele televisie op de mobiele telefoon valt op dit moment ook nog onder de telecomwet. Dit betekent dat er geen restricties zijn aan wat voor content er uitgezonden moet of mag worden en dat de tijdsloten, om ervoor te zorgen dat kinderen bepaalde content niet te zien krijgen, niet gehanteerd worden. Hierdoor is het maar weer eens extra belangrijk dat jongeren mediawijs gemaakt worden. Op deze manier heeft de overheid dus te maken met de betugeling van de effecten van mediagebruik en dus ook het gebruik van mobiele televisie.

4.3 Inventarisatie trends en onzekerheden mobiele televisie

In deze paragraaf zal dieper worden ingegaan op trends en onzekerheden op de mobiele televisiemarkt. Het gaat hier dan voornamelijk om de algemene trends en onzekerheden. De focus ligt op de trends en de onzekerheden die invloed hebben op de jeugd als gebruiksgroep. Na een algemene inventarisatie van de trends en onzekerheden zullen deze worden gecategoriseerd. Dit zal gebeuren aan de hand van relevantie met betrekking tot de problematiek die centraal staat binnen deze scriptie.

4.3.1 Zekerheden

De ontwikkeling van mobiele televisie kenmerkt zich door een groot aantal onzekerheden. Er zijn echter wel een aantal zekerheden aan te wijzen. Het terrein van mobiele televisie zal zich de komende jaren sterk uitbreiden en ook het aantal *devices* waarop televisie beschikbaar komt neemt toe. Hiernaast zullen de netwerken meer dekking krijgen, waardoor mobiele televisie beter bereikbaar wordt (Leurdijk, 2006:60) en krijgt de apparatuur een steeds betere capaciteit, waardoor de kwaliteit van onder andere het beeld toe zal nemen (Burgmeijer, 2006).

4.3.2 Trends en Onzekerheden

Er zijn meer mogelijke trends en onzekerheden dan zekerheden in de ontwikkeling van mobiele televisie. In de komende paragraaf zal een aantal trends en ontwikkelingen geïnterpreteerd worden.

Het mobiele apparaat:

Een belangrijke trend die niet alleen gaande is op het gebied van mobiele televisie, maar meer in de mediamarkt in zijn algemeen, is convergentie. Veel bedrijven oriënteren zich crossmediaal en we zien dat verschillende functies gebundeld worden en samenkomen in nieuwe apparatuur.

De tijd dat de telefoon slechts werd aangeschaft als communicatiemiddel lijkt voorbij, zo stelde ook Nokia in een onlangs verschenen persbericht (Nokia, 2005). Convergentie vindt hier in grote mate plaats. Mobiele telefoons krijgen steeds meer een *PDA*-achtige vorm en kunnen op meerdere terreinen worden ingezet. Zo ook voor het bekijken van televisie. Mobiele telefoons zullen in de toekomst steeds meer functies bevatten die vandaag enkel op computers verkrijgbaar zijn. Volgens Mats Lindoff, chief technology officer bij Sony Ericsson, ligt de verwerkingscapaciteit van gsm's traditioneel 5 jaar achter op die van laptops (Express.be, 2006). Men gaat er bij Nokia vanuit dat ruim 20% van de mobiele telefoongebruikers geïnteresseerd is in hoogwaardige kwaliteit televisie op de mobiele telefoon.

Hoewel er op de nieuwste generatie mobiele telefoons ook muziekbestanden te beluisteren zijn, vinden apparaten die specifiek voor dat doel gemaakt zijn, zoals de Ipod, nog gretig aftrek. Mobiele televisie zal in de toekomst dan misschien niet slechts te gebruiken zijn via mobiele telefoons, maar ook via apparaten zich alleen op televisie richten.

De technologie:

De manier waarop mobiele televisie aangeboden kan worden aan de gebruiker is nog alles behalve zeker. De twee systemen die op dit moment het meest voor de hand lijken te liggen zijn Digital Video Broadcast- Handheld (DVB-H) en Universal Mobile Telecommunications System (UMTS). Om gebruikers over de streep te trekken is kwaliteit voor de aanbieders van mobiele televisie erg belangrijk. Deze hoogwaardige kwaliteit wil Nokia bieden door middel van de DVB-H technologie. In feite is dit niets anders dan lineaire ether televisie via een mobiel apparaat (Leurdijk, 2006:62).

Een alternatief voor deze technologie is het verspreiden van beeldmateriaal via UMTS, Universal Mobile Telecommunications System. Hierbij is er sprake van Internet-Protocol-Based Networks waarmee interactiviteit een belangrijkere functie krijgt. Enkele operators houden zich hier reeds mee bezig zoals Vodafone en T-Mobile Duitsland. In 2011 zal 10% van de verkochte mobieltjes een ontvanger voor digitale televisie hebben ingebouwd. Dit zal in 63% van de gevallen (73 miljoen exemplaren) voor DVB-H zijn, gevolgd door MediaFLO. In Nederland zal KPN in de nabije toekomst mobiele televisie via DVB-H gaan aanbieden. Maar ook T-DMB zal waarschijnlijk in Nederland van de grond komen. Op dit moment wordt mobiele televisie alleen via UMTS aangeboden (streaming). Vodafone heeft bijvoorbeeld rondom het EK-voetbal in 2008 samenvattingen van alle wedstrijden aangeboden (Groen, 2006). Uit recent onderzoek van TNO blijkt echter dat UMTS en GPRS slechts gestaag groeit binnen Nederland (Leurdijk, 2006:60). Toch wordt er voor de toekomst wel brood gezien in het verspreiden van videobeelden via IP-Based Networks zoals UMTS. Dit mede vanwege het gebruikersgemak voor de consument en het On Demand karakter van de dienst (Martikainen, jaartal onbekend:2).

Mobiele televisiediensten / Inhoud:

De snelle ontwikkeling van verschillende vormen hardware en software brengen enkele implicaties met zich mee. Deze variatie in devices en infrastructuren dient te worden gecombineerd en zorgt daarmee voor nieuwe uitdagingen voor contentproviders, daar zij verschillende doelgroepen in verschillende omgevingen moeten kunnen bereiken (Kaasinen, onb; 10). De doelgroep jongeren kan voornamelijk worden bereikt door content aan te bieden die aansluit bij de belevingswereld. Dit kan amusement zijn in de vorm van televisieseries of videoclips, maar ook informatieve programma's die op een voor jongeren aantrekkelijke en inzichtelijke wijze wordt gebracht (Bakker, 2005).

Wat betreft de ontwikkelingen en trends in content zijn er verschillende factoren die meespelen. Nokia stelt dat content steeds meer op de gebruiker wordt afgestemd, maar ook door gebruikers wordt gemaakt, de zogenaamde *user generated content*. Een nieuwe vorm van mobiele televisie wordt dan ook vergeleken met het functioneren van YouTube, waar iedereen zijn zelfgemaakte content kan uploaden en content van anderen

kan downloaden naar het eigen mobiele apparaat (Orgad, 2006:8). Deze vorm van content kan volgens Nokia bestaan naast de broadcast-content.

User generated content is vanzelfsprekend ook een vorm van interactieve televisie, omdat de kijker de mogelijkheid heeft eigen content toe te voegen aan het bestaande aanbod. Echter biedt ook het broadcastgedeelte mogelijkheden tot interactiviteit. Kijkers krijgen de mogelijkheid om, tegen betaling, te interacteren met televisieprogramma's (Leurdijk, 2006:54). Hoewel DVB-H hier in eerste instantie geen mogelijkheid toe biedt, is het denkbaar dat deze technologie geïntegreerd wordt met UMTS, waardoor door middel van datastreams toch sprake kan zijn van interactie (Leurdijk, 2006:63).

Mede afhankelijk van de technologische ontwikkelingen is de vraag of content zich lineair of non-lineair zal ontwikkelen. Voor de gebruiker is dit een belangrijk verschil omdat dit bepalend zal zijn voor de manier waarop mobiele televisie gebruikt kan worden, maar ook gevolgen heeft voor de inhoud van de beschikbare beelden.

Wetgeving:

Ook op het gebied van wet- en regelgeving zijn een aantal onzekerheden aan te wijzen in de toekomst van mobiele televisie. Zo weet niemand welke zendstandaard uiteindelijk door de overheid gesteund zal worden. En hiernaast is het niet volledig duidelijk hoe de frequentieverdeling zal verlopen en welke regels hieraan gebonden zullen zijn.

Op dit moment vallen applicaties op de mobiele telefoon nog onder de telecomwet. Audiovisueel materiaal op televisie valt van oudsher onder de mediawet. Momenteel wordt er op Europees niveau gediscussieerd over de vraag of mobiele televisie onder dezelfde wetten en regelgeving, en dus restricties, komt te vallen als broadcasttelevisie. Wat betreft de wet- en regelgeving lijkt er dus op het gebied van mobiele televisie alleen maar grote onzekerheid te bestaan. Een trend is niet aan te wijzen en uitspraken over mogelijke toekomstbeelden zijn moeilijk.

Betalingsystemen en Kosten:

De belangrijkste drempel voor jongeren om een systeem wel of niet te gaan gebruiken zijn de kosten. De jeugd heeft niet veel te besteden en daarom zal het grotendeels van de kosten afhangen of zij mobiele televisie gaan gebruiken of niet. De financiering van mobiele televisie en de beschikbare betalingssystemen zijn nog onzeker.

Reclamemakers lopen nog niet warm voor het ontwerpen van reclame voor mobiele televisie (RTL Nederland, 2007). Dit kan in de toekomst gevolgen hebben voor

de prijs van het nieuwe product, maar natuurlijk ook op de mate van commercie op mobiele televisie. Door cross-development, simulcasting en repackaging kunnen de kosten en risico's gedrukt worden en wordt het geheel voor adverteerders ook aantrekkelijker. Dit soort systemen zouden de prijs uiteindelijk weer een beetje kunnen drukken.

Ook het betalingssysteem is voor jongeren belangrijk. Kosten moeten overzichtelijk zijn en de manier van betalen gemakkelijk. Hoe het betalingssysteem er uiteindelijk uit komt te zien is onduidelijk. Mogelijk wordt het systeem in de vorm van een vast abonnement gegoten, maar ook een pay per view systeem is goed mogelijk. Dit zal ook grotendeels afhangen van de zendstandaard die gehanteerd wordt.

4.4 Categorisering Trends en Ontwikkelingen

Er zijn trends en onzekerheden in overvloed wanneer gekeken wordt naar de ontwikkeling van mobiele televisie. Echter niet alle trends en onzekerheden zijn relevant voor dit onderzoek. Voor de kwestie rondom mediawijsheid voor de jeugd is het natuurlijk evident dat de jeugd mobiele televisie ook gaat gebruiken. Als de jeugd mobiele televisie namelijk links laat liggen, doet een beleid voor mediawijsheid voor dit medium er ook niet toe.

In deze paragraaf zullen de geïnventariseerde trends gerangschikt worden op relevantie. Hoe meer invloed een trend of onzekerheid heeft op het gebruik van mobiele televisie door jongeren hoe relevanter de trend of onzekerheid is. Het doel van deze categorisering is een beeld te scheppen van een waarschijnlijke toekomstsituatie van mobiele televisie. Dit met als doeleinde uiteindelijk een aanbeveling te kunnen doen over het te voeren beleid voor mediawijsheid voor de jeugd.

Kosten:

Het belangrijkste hangijzer in de vraag of de jeugd mobiele televisie zal gaan gebruiken zijn de kosten van de dienst. Kinderen, tieners en jongvolwassenen hebben nu eenmaal niet zo veel te besteden. Zij zijn schoolgaand en werken daarom niet of parttime en wanneer zij parttime werken vallen zij onder het jeugdloon. Hun bestedingsniveau is laag en dit heeft tot gevolg dat zij alleen gebruik kunnen maken van luxegoederen zoals mobiele televisie wanneer de kosten van de dienst niet te hoog zijn.

Tevens is het van belang dat de betalingssystemen voor mobiele televisie inzichtelijk zijn. Jongeren moeten goed weten waarvoor zij betalen en hoeveel zij betalen. Wanneer het onduidelijk is hoeveel moet worden betaald, zullen veel mensen ervoor kiezen een dienst niet af te nemen uit angst een hoge rekening op de mat te

krijgen. Een duidelijk pay per view systeem of aan abonnementsbedrag zoals we dat voor Internet kennen is voor jongeren erg belangrijk.

Inhoud van mobiele televisiediensten / content:

De inhoud van de mobiele televisiedienst is voor jongeren ook erg belangrijk. Zij hebben een behoefte aan content met een ontspannend karakter. Hierbij moet worden gedacht aan televisieseries, filmpjes en videoclips en aan informatieve programma's met een luchtige ondertoon (Bakker, 2005). Wanneer de content die op mobiele televisie wordt aangeboden zal de jeugd zich tot de dienst aangesproken voelen. Wanneer mobiele televisie uitsluitend ontwikkeld zal worden als informatief medium, een audiovisuele vorm van de forensenkrant dan zullen jongeren niet snel de stap ondernemen om mobiele televisie af te nemen.

Een ander punt dat neerkomt op de inhoud van mobiele televisiediensten is de interactiviteit. Uit de interviews kwam naar voren dat jongeren gaan 'voor een *killer-application*' (John Leek, Beeld & Geluid, 2007). Een unieke mogelijkheid die het gebruik van mobiele televisie zeer aantrekkelijk maakt voor de doelgroep kan worden vormgegeven door een vorm van interactiviteit. Doordat mogelijkheden bestaan tot het produceren van eigen content, de zogenaamde user generated content, wordt de jeugd naast consument ook producent. Dit is alleen mogelijk wanneer de content non-lineair via een IP-based netwerk wordt aangeboden.

De vorm van de content, lineair of non-lineair hangt in grote mate samen met de achterliggende technologie. In de praktijk werkt de gebruiker met de software en is het design en de content erg belangrijk. Welke technologie hierachter zit, doet er in mindere mate toe (Emerce, 2006). In Nederland zijn op dit moment vooral UMTS en DVB-H in gebruik of in ontwikkeling voor het verspreiden van mobiele televisie. In het buitenland zijn echter successen geboekt met andere technologieën en er lijkt geen overeenkomst te zijn wat de beste optie is. Zo is DVB-H op dit moment gekoppeld aan de lineaire verspreiding van ethertelevisie en hoewel UMTS op dit moment ongeveer het zelfde doet, biedt de infrastructuur van deze technologie mogelijkheden tot non-lineaire content. De opkomst van nieuwe vormen van televisie zoals user-generated content is op het eerste gezicht makkelijker realiseerbaar op IP-based networks zoals UMTS.

De vorm die mobiele televisie zal krijgen, lineair of non-lineair zal hiernaast ook invloed hebben op de keuzemogelijkheden voor jongeren. Bij een lineair aanbod zullen zij moeten afnemen wat op dat moment wordt aangeboden. Bij een non-lineair aanbod kunnen zij zelf keuzes maken in wat zij wel en niet willen zien.

Overige trends en onzekerheden:

Jongeren gaan voor een bepaalde lifestyle en het mobiele apparaat lijkt steeds meer een soort van fashion statement te worden. Het apparaat zelf, en dan voornamelijk het uiterlijk, speelt dus ook een belangrijke rol. Ook de technologische kenmerken van het apparaat zijn van belang. De kwaliteit van het beeld moet hoog zijn, wil de gebruiker optimaal tevreden zijn over de mobiele televisiedienst.

De wet- en regelgeving rondom mobiele televisie is niet direct van invloed op de mate waarin het interessant is voor jongeren om mobiele televisie te gaan gebruiken. Natuurlijk kan er een zekere mate van invloed bestaan wanneer bijvoorbeeld de wetgeving een jongeren zeer aansprekende vorm van content zou verbieden. Jongeren zouden in zo'n geval zich massaal tegen mobiele televisie keren, maar gezien een dergelijke ontwikkeling niet in de lijn der verwachting ligt is de wet- en regelgeving minder relevant.

4.5 Vertaling naar scenario-onderzoek

Voordat over kan worden gegaan naar de ontwikkeling van de scenario's, is het belangrijk uit een te zetten hoe de gegevens uit het literatuur onderzoek leiden tot het vormen van archetypische scenario's. Eerst zullen de trends die als uitgangspunt dienen voor het assenstelsel verantwoord worden. Hierna worden de afhankelijke variabelen, de implicaties voor het mediagebruik van jongeren worden geoperationaliseerd.

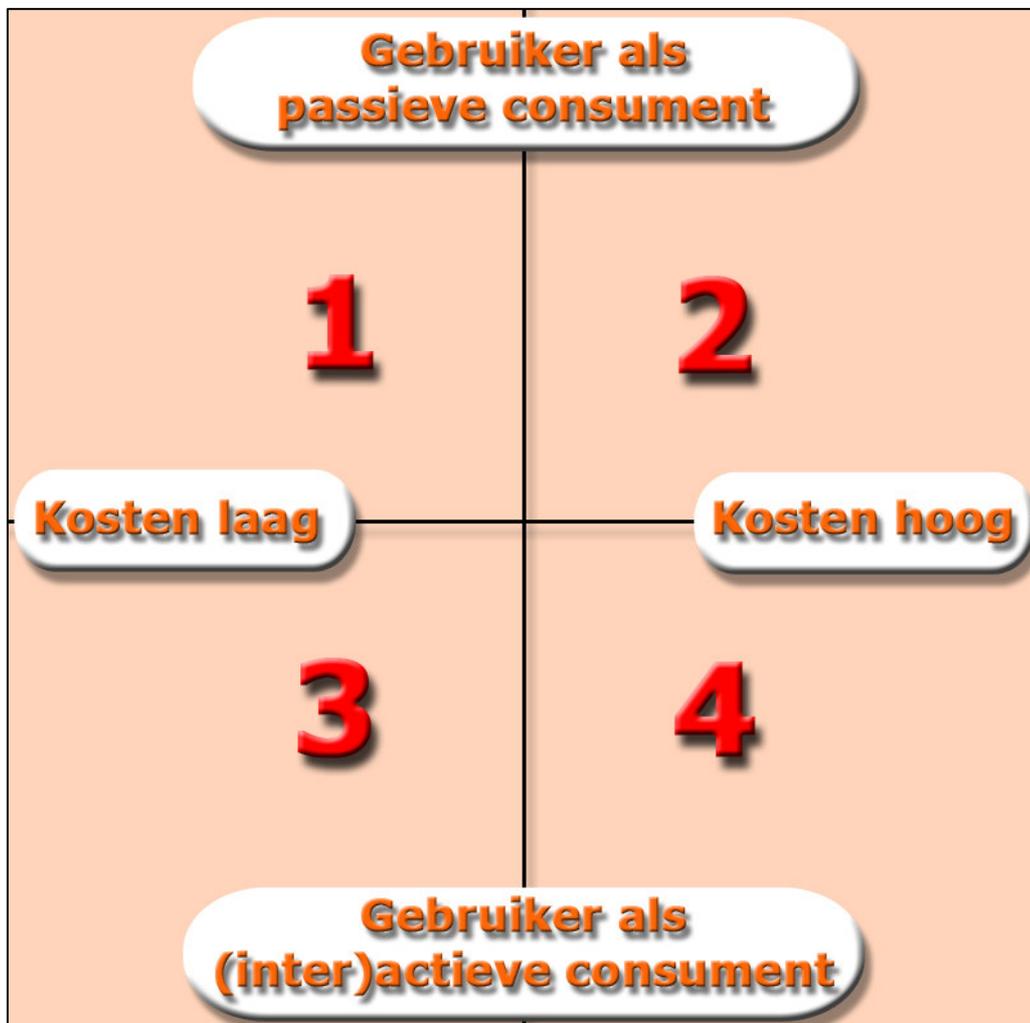
4.5.1 Trends als uitgangspunt voor assenstelsel

Binnen dit onderzoek staat het gebruik van mobiele televisie door jongeren centraal. Beleid voor mediawijsheid voor een bepaald medium is immers alleen van belang wanneer jongeren ook daadwerkelijk gebruik maken van dit medium. Uit de categorisering van de trends en ontwikkelingen rondom mobiele televisie kan worden geconstateerd dat de kosten en betalingssystemen en de inhoud van de mobiele diensten en content de belangrijkste onzekerheden vormen.

Op de X-as zullen de kosten voor het gebruik van mobiele televisie geplaatst worden. Vanzelfsprekend worden de uitersten geformuleerd door hoge en lage gebruikskosten tegenover elkaar te zetten. Bij hoge gebruikskosten zullen de kosten een drempel vormen voor de jeugd om mobiele televisie af te gaan nemen en bij lage gebruikskosten zal deze drempel veel lager zijn.

Op de Y-as zal de inhoud van mobiele diensten en de content worden gezet. Content wordt steeds meer afgestemd op de eindconsument. Echter de ontwikkeling wil dat de gebruiker ook steeds vaker zelf content kan produceren. Ook keuzevrijheid is voor de gebruiker een belangrijke kwestie, zelf kunnen kiezen wat je kunt kijken en wat niet en zo dus je eigen aanbod samenstellen afgestemd op je wensen is voor jongeren erg

belangrijk. Op de Y-as zal daarom de gebruiker als passieve consument versus de gebruiker als (inter)actieve consument geformuleerd staan. Deze formulering laat ruimte voor het belang van interactiviteit, de mogelijkheid tot user-generated content en voor het verschil tussen lineair en non-lineair aanbod.

Figuur 1: Assenstelsel Scenario-onderzoek

4.5.3 De afhankelijke variabele

Om antwoord te geven op de hoofdvraag wordt er geanalyseerd wat de mogelijke implicaties zijn van de verschillende scenario's op de effecten van het mediagebruik van de jeugd. Op deze manier kan worden gekeken welke risico's en kansen in verschillende situaties ontstaan en op welke manier kansen benut kunnen worden en risico's ondervangen.

Er zal vervolgens een keuze worden gemaakt voor het meest waarschijnlijke scenario. De manier waarop binnen dit scenario kansen kunnen worden benut en risico's

kunnen worden ondervangen zal uiteindelijk omgezet worden in een aanbeveling voor nieuw beleid of een herziening van het bestaande beleid.

4.6 De scenario's

In deze paragraaf zullen de scenario's een concrete vorm gaan aannemen. Zoals ook aangegeven in het hoofdstuk over de methode, zal na een algemene beschrijving van de scenario's een keuze worden gemaakt voor het meest voor de hand liggende scenario. Voor dit scenario zal dan worden gekeken of het bestaande beleid afdoende is. Binnen ieder scenario zal worden besproken hoe de onafhankelijke variabelen en vooral het samenspel hiertussen uiteindelijk de afhankelijke variabele, de mogelijke effecten van mobiele televisie in een bepaalde vorm op jongeren, zullen beïnvloeden.

4.6.1 Scenario 1 :Kosten Laag – Passief

Figuur 2: Schematische weergave scenario 1

Mobiele televisie heeft zich verder ontwikkeld. De kosten voor het ontwikkelen van mobiele televisie zijn laag gebleven. Door content die al op de reguliere televisie werd uitgezonden opnieuw te verpakken en opnieuw te gebruiken, hebben de aanbieders de kosten weten te drukken. Ook in de ontwikkeling van nieuwe content wordt rekening gehouden ervoor te zorgen dat de content bruikbaar is op reguliere en mobiele televisie. Hierdoor worden de kosten van mobiele televisie in de hand gehouden.

Er is een vorm van lineaire mobiele televisie ontstaan waarbij de hele dag streaming

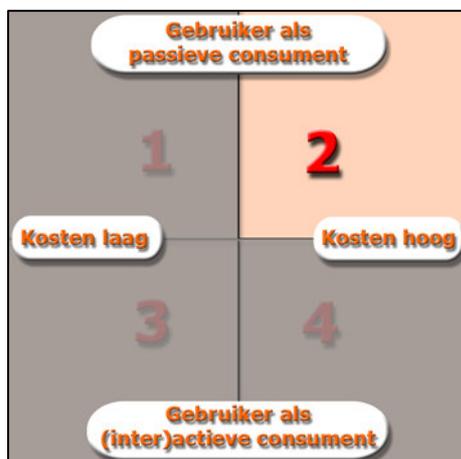
televisiebeelden worden uitgezonden via de mobiele televisie. Deze manier van uitzenden van audiovisueel materiaal komt overeen met de manier van televisiekijken zoals men die gewend was bij het kijken naar televisie in de huiskamer. De mobiele televisie content wordt uitsluitend aangeboden door professionele productiebedrijven. De consument krijgt de gehele dag door een vaststaand programma-aanbod voorgeschoteld waartussen hij gebonden aan vaste tijden keuzes kan maken. Adverteerders van de reguliere televisie hebben het aangedurfd te investeren in reclame op het nieuwe medium. Dit komt mede doordat de vorm waarin de televisiecontent wordt aangeboden bewezen succesvol is op het medium reguliere televisie. De kosten worden hierdoor nog verder gedrukt.

Binnen dit scenario zullen redelijk veel jongeren gebruik gaan maken van mobiele televisie. Doordat de kosten laag gebleven zijn wordt er geen hoge drempel opgeworpen voor jongeren om van het medium mobiele televisie gebruik te gaan maken. Het bereik van jongeren zal in dit scenario dus groot zijn. Doordat veel jongeren gebruik maken van mobiele televisie groeit de relevantie van mobiele televisie als actief component van het beleid voor mediawijsheid.

De ervaring van televisie kijken verschilt in dit scenario niet veel tussen mobiele televisie en traditionele televisie. Televisie kijken gebeurt lineair volgens een vaststaand, door professionele productiebedrijven gecreëerd aanbod. De tussenkomst van de ouder wordt vanwege het mobiele aspect en daarmee de toenemende individualisering wel sterker. Ouders hebben op het mobiele apparaat geen invloed op de keuze die hun kind maakt over het wel of niet consumeren van een programma. Een eigen kritische houding en het vermogen om gefundeerde beslissingen te kunnen nemen is dus een belangrijk punt voor de jeugd. Echter steeds meer jongeren hebben zelf een televisietoestel op de slaapkamer en onttrekken zich daarmee ook aan het ouderlijk toezicht. Grofweg valt dus te stellen dat mobiele televisie binnen dit scenario nauwelijks nieuwe risico's voor de jeugd oplevert.

Beleid voor mediawijsheid op zich is vanwege de reikwijdte van media in het algemeen, en nu ook van mobiele media, wel degelijk van belang.

4.6.2 Scenario 2 : Kosten hoog - Passief

Figuur 3: Schematische weergave scenario 2

Mobiele televisie heeft zich verder ontwikkeld. De ontwikkeling van het nieuwe medium televisie heeft veel geld gekost. Om voldoende kwaliteit te behalen op de kleine beeldschermjes moet een dure technologie in de apparaten worden geïntegreerd. De DVB-H frequenties zijn voor grote bedragen geveild en de bedragen die worden gerekend voor het gebruik van de mobiele netwerken zijn hoog. De adverteerders hebben geen vertrouwen getoond in de ontwikkeling van mobiele televisie en blijven weg. De aanbieders van mobiele content moeten veel kosten maken om mobiele televisie aan te

kunnen bieden en deze kosten worden doorberekend aan de consument. De kosten van mobiele televisie voor de gebruiker zijn dus hoog.

Mobiele televisie is wat betreft de wijze van aanbieden van content hetzelfde gebleven aan de manier waarop dit op traditionele televisie gebeurde. Mobiele televisie

wordt over verschillende kanalen via een vaste programmering uitgezonden. Binnen de programmering is geen ruimte voor het aanbieden van amateurcontent.

Binnen dit scenario zullen niet veel jongeren gebruik gaan maken van mobiele televisie. Doordat de kosten te hoog zijn wordt een te hoge drempel opgeworpen voor jongeren om van het medium mobiele televisie gebruik te gaan maken. Het bereik van jongeren zal in dit scenario minimaal zijn. Aandacht voor de mobiele component binnen het beleid voor mediawijsheid is in dit geval minder relevant.

De kijkervaring zal binnen dit scenario nauwelijks anders zijn dan de kijkervaring op traditionele televisie. Het aanbod wordt lineair aangeboden en de consument kan alleen kiezen voor het kijken naar content die op een bepaalde tijd door een professionele producent aangeboden wordt. Door het professionele karakter van de content zullen risico's met betrekking tot de onbetrouwbaarheid en schadelijkheid van informatie beperkt worden. Alle professionele aanbieders van audiovisuele media in Nederland moeten namelijk zijn aangesloten bij het NICAM. De aanbieders moeten de content dus classificeren en de bestaande tijdsloten die nu op de traditionele televisie al gelden zullen waarschijnlijk in stand blijven. Nieuwe risico's voor de jeugd zullen in dit scenario nauwelijks ontstaan.

4.6.3 Scenario 3 : Kosten laag – (inter)actief

Figuur 4: Schematische weergave scenario 3

In dit scenario heeft mobiele televisie zich ook verder ontwikkeld. Ondanks de verwachtingen in het beginstadium van de ontwikkeling van mobiele televisie zijn de kosten voor mobiele televisie laag gebleven. Door diverse slimme strategieën in te zetten hebben de aanbieders het voor elkaar weten te krijgen dat mobiele televisie zichzelf niet te markt uitprijst. De aanbieders van content voor mobiele televisie hebben slim gebruik gemaakt van strategieën zoals cross-development. Content die zij al uitzonden op de bestaande televisietoestellen wordt ook uitgezonden op het mobiele apparaat of er wordt

nieuwe content ontwikkeld die direct geschikt is voor zowel traditionele als mobiele televisie. Repackaging, het opnieuw gebruiken, maar anders inpakken en labelen van dezelfde content die op verschillende media al wordt gebruikt is aan de orde van de dag.

Mobiele televisie wordt non-lineair uitgezonden via een IP-based netwerk. Gebruikers kunnen pakketjes mobiele televisie downloaden en bekijken op hun mobiele apparaat. De manier van televisiekijken komt sterk overeen met de manier waarop op het Internet al naar verschillende programma's en filmpjes gekeken kon worden. De

consument kan zelf kiezen welke content hij wil consumeren en welke content niet. Er bestaat een grote keuzevrijheid. Er is een mogelijkheid geïntegreerd in het mobiele apparaat die de consument de mogelijkheid geeft zelf beelden vast te leggen en te publiceren. De consument is dus in steeds grotere mate ook zelf actief bezig als producent.

Binnen dit scenario zullen vermoedelijk veel jongeren gebruik gaan maken van mobiele televisie. De kosten voor het gebruik van mobiele televisie zijn laag gebleven en dit betekent dat mobiele televisie betaalbaar en toegankelijk is onder de jeugd. Het bereik van jongeren zal in dit scenario dus groot zijn. Doordat veel jongeren gebruik maken van mobiele televisie groeit de relevantie van mobiele televisie als actief component van het beleid voor mediawijsheid.

Televisiekijken op het mobiele apparaat verschilt aanzienlijk van televisiekijken op de traditionele televisietoestellen. De consument kan pakketjes met televisie content downloaden op het mobiele apparaat en hiernaar kijken. Het staat de consument dus vrij om keuzes te maken in wat hij wel en niet wil kijken. Hierdoor zal een versnippering van het aanbod ontstaan. Waar vanwege het lineaire karakter van televisie veel jongeren dezelfde programma's kijken, zal de content die nu door de jeugd wordt geconsumeerd verder versnipperd raken. Hierdoor valt de mogelijkheid deels weg om na afloop, of in de volgende dagen, onderling te reflecteren op wat zij de dagen hiervoor gezien hebben.

Tevens bestaat de mogelijkheid tot een verregaande vorm van interactiviteit. Gebruikers kunnen zelf ook audiovisuele content maken en op het netwerk plaatsen. Dit geeft de gebruiker zelf weer een nieuwe verantwoordelijkheid doordat zij nu zelf ook producent zijn. Doordat er een stroom amateuraanbod ontstaat, is het kijkwijzersysteem van het NICAM niet langer afdoende. Deze is namelijk alleen van toepassing op audiovisuele content die wordt geproduceerd door professionele productiebedrijven. Audiovisuele content op mobiele apparaten zal niet meer in alle gevallen worden geclassificeerd en in enkele gevallen zal de consument dus af moeten wachten, wat hij exact te zien zal krijgen.

Doordat de audiovisuele content via een on-demand systeem wordt aangeboden kan de gebruiker op elk moment van de dag naar iedere vorm van televisiecontent kijken die hij maar wil. De tijdsloten die gelden op lineaire televisie worden hiermee dus losgelaten. Dit houdt in dat op de zogenaamde kindertijdstoppen ook content vertoond mag worden die niet geschikt is voor kinderen.

In een mobiel televisielandschap dat veel weg heeft van het Internet is het belangrijk dat jongeren mediawijs omgaan met dit nieuwe medium. De focus moet hierbinnen niet liggen op verboden, maar op de kijkhouding van de jeugd en het analytische vermogen.

4.6.4 Scenario 4 : Kosten hoog – (inter)actief

Figuur 5: Schematische weergave scenario 4

Mobiele televisie heeft zich verder ontwikkeld. De opstartfase van mobiele televisie verliep niet erg gemakkelijk. Hierdoor is flink geïnvesteerd in de verdere ontwikkeling van mobiele televisie. De kwaliteit van het aangeboden beeldmateriaal is sinds de beginfase wel sterk verbeterd. Echter hiervoor moesten zeer geavanceerde technologieën worden ingezet. De kosten voor de ontwikkeling van mobiele televisie zijn dusdanig hoog dat deze moeten worden doorberekend aan de consument. De gebruikskosten van de netwerken zijn hoog en de adverteerders durven de gok te investeren in dit nieuwe medium n

iet aan. De kosten van mobiele televisie voor de gebruiker zijn dus hoog.

Mobiele televisie wordt aangeboden via een methode die veel lijkt op de manier waarop televisie veelal wordt aangeboden via het Internet op websites zoals uitzendinggemist.nl. Deze manier van televisie aanbieden wordt non-lineair genoemd. Er wordt gebruik gemaakt van een IP-based netwerk. Er bestaat een grote keuzevrijheid, omdat de consument zelf kan kiezen welke programma's hij wel of niet download. Er wordt niet alleen content aangeboden die door professionele productiebedrijven wordt gemaakt. Doordat steeds meer functies in één apparaat zijn geconvergeerd en de toestellen vaak ook uitgerust zijn met een camera, kunnen de gebruikers ook zelf content plaatsen. Hierdoor ontstaat een grote mate van interactiviteit. De consument kan tegelijkertijd ook producent zijn van (amateur)content.

Binnen dit scenario zullen niet veel jongeren gebruik gaan maken van mobiele televisie. Doordat de kosten te hoog zijn wordt mobiele televisie te duur voor jongeren. Het bereik van jongeren zal in dit scenario niet hoog zijn.

De vorm waarop mobiele televisie wordt aangeboden is verregaand interactief en heeft veel weg van het Internet. Informatie, audiovisueel materiaal, is op ieder moment van de dag toegankelijk. De gebruiker is niet alleen meer mediaconsument, maar ook mediaproductent. Hierdoor ontstaat een stroom oncontroleerbare audiovisuele content die afkomstig is van amateurs of semi-professionals. Binnen een dergelijke mediaomgeving is beleid voor mediawijsheid met het oog op kritisch kijkvermogen, het kennen van verantwoordelijkheden en het maken van gefundeerde beslissingen zeer relevant.

4.7 Conclusie

Mobiele televisie is een samensmelting van het medium televisie in een mobiel apparaat. Het is een mengvorm die niet meer aan de kernwaarden voldoet van reguliere televisie of

van mobiele telefonie. Mobiele televisie is in sterke mate een individueel medium dat kan worden afgespeeld op een mobiele drager met een klein scherm. Het kan altijd en overal ingeschakeld worden. Toch zijn er nog veel onzekerheden omtrent mobiele televisie. De twee belangrijkste zijn de ontwikkelingskosten die enorm mee of tegen kunnen vallen en de vorm waarin het aangeboden wordt. Deze twee onzekerheden vormen de basis van het assenstelsel voor de toekomstscenario's.

De toekomstscenario's vormen toekomstbeelden die elkaar sterk contrasteren, maar ook overlap kennen. In het eerste scenario zijn de kosten laag en wordt de content lineair aangeboden. Het tweede scenario kent dezelfde wijze van aanbieden van de content maar dan met hoge kosten. Het derde scenario kent net als scenario één lage kosten, maar een interactieve wijze van content aanbieden. Terwijl het vierde scenario deze interactieve wijze van aanbieden van content weer combineert met hoge kosten. De scenario's hebben alle vier invloed een uiteenlopende invloed op de acceptatie en het gebruik van mobiele televisie door jongeren.

In het volgende hoofdstuk zal een keuze worden gemaakt voor het meest voor de hand liggende scenario. Aan de hand van dit scenario zal worden overgegaan tot een analyse van het bestaande beleid ten behoeve van dit scenario. Uiteindelijk zal dan worden gekeken of het bestaande beleid aangepast moet worden, er een nieuw beleid moet worden geschreven of misschien wel dat er geen aanpassingen in het beleid nodig zijn.

5. De toekomst: resultaat van de expertinterviews

In het voorgaande hoofdstuk is uitgebreid aandacht besteed aan de trends en ontwikkelingen op het gebied van mobiele televisie. Uiteindelijk is een viertal scenario's geschetst die de toekomst van mobiele televisie weergeven. Binnen deze scenario-ontwikkeling is kort aangegeven wat de impact op het gebruik van mobiele televisie door jongeren zou kunnen zijn in de vier verschillende scenario's. In dit hoofdstuk zal een keuze worden gemaakt voor het meest voor de hand liggende scenario. De algemene gedachte over het meest voor de hand liggende scenario is afgeleid van het overall beeld afkomstig uit de interviews.

Met dit scenario als vertrekpunt zal uitgebreid beschreven worden welke problemen er kunnen ontstaan met betrekking tot het mediagebruik van jongeren. Ook zal worden beschreven op welke manier de risico's en problemen ondervangen kunnen worden met het bestaande beleid en op welke punten deze met het bestaande beleid conflicteren.

Aan de hand van deze beschrijving zal uiteindelijk een aanbeveling worden gedaan voor een beleidswijziging of een bijsturing. De laatste paragraaf van dit hoofdstuk zal worden gebruikt om deze beleidswijziging of bijsturing verder uit te werken.

5.1 Keuze voor specifiek scenario

Hoewel de werkelijkheid nooit zo extreem zal zijn als de scenario's zoals deze uiteen gezet worden binnen een scenario-onderzoek zal er toch een keuze moeten worden gemaakt voor het scenario dat het meest waarschijnlijke toekomstbeeld schetst.

Met het oog op de toekomst denk ik dat er een systeem zal ontstaan dat gebaseerd is op een IP-based netwerk. Mobiele televisie zal een non-lineaire vorm krijgen. Mobiele televisie zal erg aan Internet, maar dan mobiel en op een kleiner scherm, doen denken. Middels een video-on-demand systeem kan de gebruiker pakketten met audiovisueel materiaal binnen halen en bekijken. Audiovisuele content van professionele producenten zal zijn plaats vinden binnen mobiele televisie, maar hiernaast zal ruimte ontstaan voor audiovisuele content die wordt gemaakt door amateurs of semi-professionals. De interactiviteit is hoog en de keuzevrijheid en keuzemogelijkheden voor de consument zijn groot.

De kosten voor mobiele televisie zullen in mijn visie uiteindelijk meevallen en dus denk ik dat in de meest waarschijnlijke situatie de kosten van mobiele televisie laag blijven. Productiebedrijven zullen via slimme strategieën hun kosten in de productie van audiovisuele content laag houden en programma's gaan aanbieden. Enkele adverteerders zullen direct volgen en wanneer mobiele televisie steeds meer afgenomen zal worden

zullen meer adverteerders volgen. De risico's zullen vervolgens dalen voor de producenten van mobiele televisie. Er zijn reclame-inkomsten en deze kunnen worden gebruikt om de kosten van het gebruik van het netwerk te dekken. In dit stadium zullen zij vaker content gaan aanbieden die speciaal voor het mobiele netwerk ontwikkeld is en zal de strategie van cross-development langzaam worden losgelaten. Doordat de kosten laag zijn is mobiele televisie betaalbaar voor de jeugd en daardoor toegankelijk. De groep gebruikers van mobiele televisie onder de jeugd zal daarom groot zijn.

Het meest waarschijnlijke scenario voor de toekomst is daarom het derde scenario. Met dit scenario als uitgangspunt zal nu verder gekeken worden welke problematiek zou kunnen ontstaan en op welke manier het beleid voor mediawijsheid hierop in moet spelen.

5.2 Impact scenario 3: kosten laag - actief op de jeugd

In het vorige hoofdstuk is al een eerste inzicht gegeven in de mogelijke risico's die kunnen ontstaan wanneer dit scenario werkelijkheid wordt. In dit deel zal ik meer uitgebreid in gaan op risico's die ontstaan voor de jeugd en op de kansen die tevens ontstaan wanneer dit scenario het beeld van de toekomst schetst.

In dit scenario zijn de kosten van mobiele televisie laag. Mobiele televisie is daardoor goed betaalbaar. Jongeren hebben over het algemeen minder te besteden dan volwassenen. Doordat de kosten voor het gebruik van mobiele televisie laag zijn, kunnen jongeren ook participeren in de wereld van mobiele televisie. Het bereik van mobiele televisie zal gezien de lage kosten in de gehele breedte van de samenleving groot zijn. Meer relevant voor dit onderzoek is dat veel jongeren gebruik zullen maken van mobiele televisie en dus ook binnen deze doelgroep het bereik groot is.

Media-educatie en andere activiteiten ter vergroting van mediawijsheid voor audiovisuele media zijn op dit moment voornamelijk gericht op de traditionele manier van televisiekijken. Het aanbod is binnen het traditionele systeem lineair en wordt gemaakt door professionele productiebedrijven. Deze bedrijven zijn allemaal aangesloten bij het NICAM en zijn daardoor gebonden aan bepaalde regelgeving. Zo zijn zij verplicht codeurs in dienst te hebben die het audiovisuele materiaal classificeren volgens door het NICAM opgestelde protocollen. De classificatie van het materiaal wordt aan de mediaconsument kenbaar gemaakt middels een label binnen het kijkwijzersysteem. Binnen dit systeem wordt aangegeven vanaf welke leeftijd audiovisuele content geschikt is voor de jeugd en of men bij het kijken van het materiaal inhoud met seks, drugs of bijvoorbeeld geweld tegen kan komen. Hierbij wordt grotendeels de tussenkomst van de ouder verondersteld. De ouder heeft in deze dan een adviserende en controlerende functie en kan kinderen ondersteunen bij het maken van keuzes, content uitsluiten of de jeugd informeren over hetgeen zij te zien krijgen. Het geval is echter dat jongeren steeds

vaker televisie kijken, of misschien nog wel meer Internetten, zonder dat de ouder toezicht houdt of überhaupt weet wat zijn kind op televisie of het Internet bekijkt.

De komst van mobiele televisie zal deze ontwikkeling vermoedelijk nog verder in de hand werken. Door het mobiele karakter van de toepassing vermindert het toezicht van ouders of volwassenen op hetgeen de jeugd consumeert. Kinderen maken steeds vaker individueel gebruik van media en daarmee groeit het belang dat zij zelfstandig verstandig gebruik kunnen maken van media. De jeugd moet een mediawijze houding aannemen ten aanzien van mobiele televisie. Zij moeten een bepaalde basiskennis, een aantal basisvaardigheden en een kritische mentaliteit wordt bijgebracht. Zo moeten zij zelfstandig audiovisuele content kunnen interpreteren, analyseren, contextualiseren en erop te kunnen reflecteren, zodat zij uiteindelijk de juiste conclusies kunnen trekken over wat zij gezien hebben. De jeugd moet zich bewust zijn van de rol van de media. Zij moeten media kunnen bedienen, maar ook audiovisuele grammatica kunnen lezen en vormen van onbetrouwbaarheid en manipulatie kunnen herkennen. (Raad voor Cultuur, 2005; 20). Ook zal aan de jeugd moeten worden geleerd om met een bepaalde mentaliteit naar media te kijken. Zij moeten zich bewust zijn van hun eigen positie en een kritische houding durven aan te nemen ten aanzien van de media.

Met deze basiskennis, vaardigheden en mentaliteit kan de jeugd op een mediawijze manier omgaan met nieuwe media zoals mobiele televisie. Mede doordat de keuzemogelijkheid toe zal nemen, zal het aanbod sterker versnipperd raken. Hierdoor zal de mogelijkheid om met anderen te reflecteren op hetgeen je hebt gezien afnemen. Door het lineaire systeem is de keuzevrijheid kleiner en kijken dus meer mensen de zelfde programma's. Bij een non-lineair aanbod is de keuzemogelijkheid groot en is de kans dat mensen dezelfde keuzes maken kleiner. Ook hierdoor is het weer van groot belang dat de nadruk bij het bereiken van mediawijsheden komt te liggen op het individu.

Keuzes die gemaakt moeten worden bij een non-lineair aanbod zullen gemakkelijker en ook kritischer gemaakt kunnen worden wanneer de jeugd de goede mentaliteit heeft ten aanzien van de media. Dit is belangrijk omdat binnen het non-lineaire systeem geen tijdsloten meer gelden en alle vormen van content dus de hele dag door oproepbaar zullen zijn. Middels chips en begrenzings verboden leggen op content tot een bepaalde leeftijd is niet wenselijk. Er zijn teveel manieren om begrenzings te omzeilen en daarnaast wordt content die 'niet is toegestaan tot een bepaalde leeftijd' onnodig aantrekkelijk gemaakt. De sleutel ligt niet in het verbieden van wat gevaarlijk is, maar in het ontplooiën van kennis en verantwoordelijkheid bij de jeugd zelf.

De basiskennis voor een audiovisuele grammatica en vaardigheden zoals het herkennen van onbetrouwbare bronnen, weten wat ethisch wel en niet verantwoord is en dergelijke zijn altijd al belangrijk geweest. Echter in een systeem waarbij interactiviteit een steeds belangrijkere rol gaat spelen zal het belang van dergelijke kennis en

vaardigheden nog meer toe gaan nemen. De consument zal steeds meer ook zelf als producent van mediaboodschappen op gaan treden. Hierdoor ontstaat er aanbod waarvan de bron niet altijd duidelijk is en de betrouwbaarheid niet altijd hoog zal zijn. Ook wordt dergelijke content niet geclassificeerd en zijn de makers niet gebonden aan de regels van het NICAM zoals professionele mediaproductanten wel zijn. Het is daarom zeker binnen een systeem waarin steeds meer user generated content zal worden geplaatst van belang dat de jeugd deze audiovisuele content goed kan duiden.

Mobiele televisie heeft meer te maken met Internet dan met de televisie zoals deze in de huiskamer staat. Het bereiken van mediawijsheid voor dit medium moet dan ook meer gezocht worden in dezelfde hoek als het bereiken voor mediawijsheid voor het Internet. Het komt neer op een grote mate van zelfstandigheid, kritisch denk- en kijkvermogen en een aantal andere basisvaardigheden en kennis.

5.3 Beleidswijziging of aanpassing bestaand beleid?

Het bestaande beleid voor mediawijsheid is weinig concreet. De algemene doelstelling is het bereiken van mediawijsheid in de gehele breedte van de samenleving. Dit moet worden bereikt door een combinatie van zelfregulering, vanuit de producent en vanuit de consument, en vanuit het onderwijs. Wie welke verantwoordelijkheden draagt, wat er precies bereikt moet worden en wat de integrale aanpak is, lijkt voor verschillende partijen onduidelijk. Verschillende culturele instellingen, sommige met en sommige zonder overheids subsidiering, hebben activiteiten ontplooid ten behoeve van mediawijsheid, maar over de rol van de culturele instellingen heb ik binnen het beleid voor mediawijsheid niets kunnen vinden.

Vanuit dit oogpunt wil ik een beleidswijziging voorstellen. Dit lijkt mij zinniger dan een aanpassing van het bestaande beleid. Er ligt een beleid voor mediawijsheid, maar na een persoonlijke evaluatie van dit beleid ben ik van mening dat gestelde doelstellingen op deze wijze niet kunnen worden gehaald. In de eerste vier stappen in het schrijven van het beleid voor mediawijsheid zitten mijn inziens haperingen. Er is niet voldoende duidelijk af te leiden uit het beleid hoe mediawijsheid bereikt moet worden. In het werkveld is daardoor ook geen duidelijke lijn ontstaan. Er lopen diverse individuele initiatieven die soms succesvol zijn, maar vaak ook niet. Het is begrijpelijk dat de overheid de invulling voor het bereiken van mediawijsheid niet tot in de punten en komma's wil reguleren, maar een iets duidelijkere eenduidige visie is wel wenselijk. Hiermee kunnen de instellingen en organisaties in het veld dan vanuit hun expertise materiaal ontwikkelen, waarbij de overheid vanuit een duidelijke visie stuurt en het bereiken van mediawijsheid op koers houdt.

De problemen zijn duidelijk en er is vanuit verschillende hoeken voldoende aandacht voor het onderwerp. De Raad voor Cultuur gaf al diverse malen aan dat er veranderingen in het beleid moeten worden doorgevoerd. Echter de beleidsbepalers hebben nog niet op de constatering van de Raad voor Cultuur ingespeeld en de adviezen van de raad overgenomen.

5.4 Agendavorming

Een beleidsproces verloopt zoals al eerder gezegd zeven fasen. De allereerste fase is de agendavorming. In deze fase worden de problemen zichtbaar gemaakt. Deze problemen moeten onder de aandacht worden gebracht van de burgers, maar ook van de beleidsbepalers. Mijn onderzoek kan dienen als onderdeel van de agendavorming, omdat hierbinnen bestaande problemen met betrekking tot het beleid voor mediawijsheid inzichtelijk worden gemaakt.

In de toekomst gaat er veel veranderen. Internet zal een steeds grotere rol gaan spelen en toepassingen zoals mobiele televisie zullen steeds verder opkomen. Mobiele televisie zal een vorm krijgen die veel lijkt op de vorm van het huidige Internet. Voor Internet geldt al dat zelfstandig, kritisch omgaan met het medium erg belangrijk is. Nu er meerdere media zijn waarvan individueel gebruik wordt gemaakt neemt het belang van een mediawijze houding nog verder toe.

De problemen die kunnen ontstaan in een medialandschap waarbinnen de jeugd niet mediawijs is moeten niet zozeer worden gezocht in de hoek van sociale onttrekking, het uit het zicht verliezen van de realiteit en andere op ontsparing van jongeren beruste angstsentimenten. Vanuit angst worden iedere keer wanneer zich een nieuwe ontwikkeling op het gebied van media voordoet weer een stapel mogelijke effecten op de jeugd naar voren geschoven. Deze discussie is oud en bovendien achterhaald. De paniek sloeg honderden jaren geleden al toe bij de uitvinding van het schrift en tot op de dag van vandaag blijken de voordelen van het schrift zwaarder te wegen dan de nadelen ervan.

Het is echter wel zo dat een gezonde samenleving mediawijze burgers en dus ook mediawijze jongeren nodig heeft (Raad voor Cultuur, 2005; 31). Media zijn in het dagelijks leven overal aanwezig. Een leven zonder het gebruik van media is niet meer voor te stellen. Wanneer mobiele televisie zijn intrede doet zullen velerlei soorten informatie nog gemakkelijker overal toegankelijk zijn en worden media en gemedieerde boodschappen nog meer alomtegenwoordig.

De overheid heeft een zorgplicht waar het bereiken van een mediawijze samenleving aan gaat (Raad voor Cultuur, 2005; 32). De overheid moet zorgen dat bepaalde groepen, zoals ouderen, werklozen en kansarmen niet verder van de

samenleving af komen te staan. Om mee te kunnen draaien in een gemedialiseerde samenleving moeten zij namelijk wel over media beschikken en deze voldoende adequaat kunnen bedienen. Maar niet alleen de 'risicogroepen' moeten binnen de zorgplicht van de overheid worden voorzien. De jeugd valt onder de groep kansrijke mediagebruikers, maar bij hen ontbreekt het ook aan kennis, vaardigheden en mentaliteit om verstandig en zorgvuldig met media om te gaan. Zeker wanneer er steeds meer amateur-aanbod zal ontstaan wordt de goede mentaliteit ten aanzien van media steeds belangrijker (Raad voor Cultuur, 2005; 31).

Het belang van mediawijsheid staat inmiddels voor verschillende instanties als een paal boven water. Het is van groot belang dat de volgende stap op korte termijn gezet zal gaan worden. In de beleidsvoorbereiding moeten adviezen worden ingewonnen van verschillende instanties die actief zijn op het vlak van mediawijsheid. Het meest belangrijke is dat allereerst een gezamenlijke overkoepelende visie over hoe mediawijsheid nu precies bewerkstelligd wordt. Het uiteindelijke doel is duidelijk; een mediawijze samenleving. Echter op hoe dit doel bereikt moet worden bestaat nog geen eenduidige visie.

5.5 Conclusie

Mobiele televisie ontwikkelt zich tot een vorm waarbij de kosten voor het gebruik laag zijn en er een grote mate van interactiviteit mogelijk is. Vanuit deze ontwikkelingen zullen veel jeugdigen mobiele televisie gaan gebruiken en zijn de mogelijkheden groot. Dit geldt niet alleen voor het bekijken van televisiecontent van professionele producenten, maar ook voor het plaatsen en bekijken van amateurcontent.

Mediawijsheid was al een belangrijk thema in het bestaande medialandschap. Door het groeien van de mogelijkheden en het verminderen van het toezicht op de consumptie van mediagoederen door jeugdigen neemt het belang enkel toe. Het bestaande beleid voor mediawijsheid kent een duidelijk doen, echter de manier waarop dit doel bereikt moet worden staat teveel vrij. Er is een belangrijke rol weggelegd voor zelfregulering en dit is gezien het belang van het onderwerp niet voldoende.

Aanpassing van of toevoeging op het bestaande beleid is niet afdoende. Geadviseerd wordt het beleid voor mediawijsheid te wijzigen en binnen het nieuwe beleid voor mediawijsheid meer eenduidig invulling te geven aan hoe mediawijsheid moet worden bereikt. Dit onderzoek kan daarbij dienen als onderdeel van de eerste fase van het beleidsproces; de agendavorming.

6. Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag hoe het bestaande mediabeleid ten behoeve van mediawijsheid aangepast moet worden aan de ontwikkeling van het televisielandschap naar een in grote mate mobiel televisielandschap. Om tot een antwoord op deze vraag te komen is eerst gekeken naar wat het bestaande beleid voor mediawijsheid nu eigenlijk is. Daarna is om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden met behulp van toekomstonderzoek in de vorm van de scenariomethode gekeken naar wat mobiele televisie is en hoe mobiele televisie er waarschijnlijk in de toekomst uit komt te zien. In dit hoofdstuk wordt opnieuw kort besproken wat onder mediawijsheid verstaan wordt en wordt de uitkomst van het toekomstonderzoek besproken. Hierna zal worden overgegaan naar de uiteindelijke beantwoording van de hoofdvraag.

Beleid voor mediawijsheid

De term mediawijsheid werd in 2005 geïntroduceerd door de Raad van Cultuur en is kort hierna overgenomen door het Ministerie van OC&W. Mediawijsheid wordt daarbinnen gedefinieerd als: "het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld". Op deze manier wordt mediawijsheid dus gezien als het bezitten van de vaardigheden om goed te kunnen functioneren in een gemedialiseerde samenleving.

Het beleid voor mediawijsheid gaat verder dan het oude beleid voor media-educatie. Het voornaamste doel van de overheid met dit mediabeleid is om jongeren mediawijs te maken. Afgeleid van de definitie van mediawijsheid betekent dit dat jeugdigen in staat zijn om zowel oude als nieuwe media te gebruiken. Naast dat de vaardigheden voor correct gebruik zijn aangeleerd kunnen jeugdigen wanneer ze mediawijs zijn ook met een kritische blik mediaboodschappen analyseren en de informatie in de juiste context plaatsen.

Het beleid voor mediawijsheid is tweeledig. Enerzijds berust het op zelfregulering en daarmee op de eigen verantwoordelijkheid van zowel consument als producent en anderzijds op het onderwijs waarbinnen aandacht moet zijn voor het gebruik en de invloed van media. Binnen het beleid voor mediawijsheid wordt een duidelijk doel voor ogen gesteld; de burger moet mediawijs worden. Echter over de wijze waarop dit moet gebeuren bestaat geen eenduidige visie.

Scenario-onderzoek

Mobiele televisie is een nieuw medium waarbij de mogelijkheid is ontstaan televisie te kijken op een mobiele drager. Dit hoeft niet in alle gevallen een apparaat te zijn waarmee gebeld kan worden en waar meerdere functies in geconvergeerd zijn. Mobiele televisie is altijd en overal bereikbaar. Hierdoor heeft dit nieuwe medium in sterke mate een individueel karakter en bestaat er dus weinig mogelijkheid tot ouderlijk toezicht. Juist vanwege deze eigenschap is het extra belangrijk dat jeugdigen zelf verstandig weten om te gaan met het medium.

Er zijn echter nog veel onzekerheden over mobiele televisie. Niemand weet hoe de gebruikskosten zich zullen gaan ontwikkelen. Deze kunnen bij gebrek aan investeerders of adverteerders en hoge ontwikkelingskosten erg hoog uitvallen of juist enorm mee vallen. Zeker voor de doelgroep jeugdigen zijn de kosten die zij voor mobiele televisie moeten maken erg belangrijk gezien hun beperkte bestedingsmogelijkheden. Een andere belangrijke onzekerheid is de manier waarop de televisiecontent aangeboden zal worden. Dit kan door middel van een lineaire programmering, zoals we die ook op het reguliere televisietoestel kennen. Hierbij zijn weinig keuzemogelijkheden, behalve tussen de verschillende zenders, aangezien de programma's op een vaste dag en tijd worden uitgezonden. Echter de mogelijkheid bestaat ook dat er een situatie ontstaat waarbij er veel keuzevrijheid is doordat de programma's als downloadbare pakketjes worden aangeboden. De programma's staan opgenomen in een database waar de gebruiker het gewenste programma uit kan kiezen. Alle programma's zijn dan op ieder willekeurig moment te bereiken. Ook wordt in deze situatie niet enkel meer content van professionele producenten aangeboden, maar ontstaat ook een stroom van amateurcontent.

De onzekerheden 'kosten' en 'wijze van aanbieden; actief en passief' vormen de uitgangspunten van het assenstelsel van de toekomstscenario's. Op deze manier ontstaan vier toekomstbeelden die elkaar contrasteren. In het eerste scenario zijn de kosten laag en wordt de content lineair aangeboden. Het tweede scenario kent dezelfde wijze van aanbieden van de content maar dan met hoge kosten. Het derde scenario kent net als scenario één lage kosten, maar een interactieve wijze van content aanbieden. Terwijl het vierde scenario deze interactieve wijze van aanbieden van content weer combineert met hoge kosten. De scenario's hebben alle vier op uiteenlopende wijze invloed op de acceptatie en het gebruik van mobiele televisie door jongeren.

De toekomst

Mobiele televisie ontwikkelt zich tot een vorm waarbij de kosten voor het gebruik laag zijn en er een grote mate van interactiviteit mogelijk is. Deze conclusie is te trekken op

basis van de expertinterviews. Vanuit deze ontwikkelingen zullen veel jeugdigen mobiele televisie gaan gebruiken, omdat de het voor hen goed betaalbaar blijft. Hiernaast zijn de mogelijkheden groot. Dit geldt niet alleen voor het bekijken van televisiecontent van professionele producenten, maar ook voor het plaatsen en bekijken van amateurcontent. Er bestaat veel keuzevrijheid en daarmee neemt het belang tot het maken van de juiste keuzes sterk toe.

Implicaties op beleid voor mediawijsheid

Mediawijsheid was al een belangrijk thema in het bestaande medialandschap. Door het groeien van de mogelijkheden en het verminderen van het toezicht op de consumptie van mediagoederen door jeugdigen neemt het belang nog verder toe. Het bestaande beleid voor mediawijsheid kent een duidelijk doel, echter de manier waarop dit doel bereikt moet worden staat teveel vrij. Er is een belangrijke rol weggelegd voor zelfregulering en dit is gezien het belang van het onderwerp niet voldoende.

Een aanpassing van of toevoeging op het bestaande beleid is niet afdoende. Geadviseerd wordt het beleid voor mediawijsheid te wijzigen en binnen het nieuwe beleid voor mediawijsheid meer eenduidig invulling te geven aan *hoe* mediawijsheid moet worden bereikt. Dit onderzoek kan daarbij dienen als onderdeel van de eerste fase van het beleidsproces; de agendavorming.

Om terug te komen op de hoofdvraag van dit onderzoek: 'Hoe moet het bestaande mediabeleid ten behoeve van mediawijsheid worden aangepast aan de ontwikkeling van het televisielandschap naar een in grotere mate mobiel televisielandschap?' kan dus gesteld worden dat het beleid niet zozeer aangepast moet worden. Beter is het beleid te wijzigen en een nieuw beleid voor mediawijsheid te schrijven. Het bestaande beleid biedt niet voldoende handvatten voor culturele instellingen en het onderwijs om een goede bijdrage te leveren aan het ontstaan van mediawijsheid. Op deze wijze ontstaan losse initiatieven, die op zich vaak wel een goede opzet hebben, die niet voldoende op elkaar aansluiten. Belangrijk is dat deze initiatieven worden gebundeld, een duidelijke visie op het bereiken van mediawijsheid wordt ontwikkeld en de wijze van bereiken van mediawijsheid gestructureerd wordt. Waarbij niet alleen het doel duidelijk voor ogen wordt gezien, maar ook de weg naar dit doel toe.

7. Reflectie en Discussie

In dit hoofdstuk wordt gereflecteerd op het verloop van het onderzoek. Enkele discussiepunten worden kort besproken.

Verloop van het onderzoek

Het onderzoek op zich is goed verlopen. Het vinden van literatuur bleek vooral in het beginstadium wat problematisch. Mediawijsheid is geen onderwerp waarover erg veel geschreven is. Ook over mobiele televisie staan de schappen nog niet vol. Vanwege het nieuwe karakter van dit medium is er nog weinig wetenschappelijk onderzoek naar gedaan. Hoewel de afwezigheid van hoeveelheden eerder uitgevoerd onderzoek de relevantie van mijn onderzoek vergroot, was dit een lastig obstakel. Uiteindelijk is gezocht naar een vorm waarbij informatie verkregen kon worden die niet altijd afkomstig hoefde te zijn uit de literatuur en zodoende is de scenariomethodiek die gebruikt is voor het onderzoek aangevuld met expertinterviews.

Het onderzoek is opgebouwd uit literatuuronderzoek aangevuld met informatie uit de expertinterviews. Deze informatie bleek zeer bruikbaar voor het selecteren van een meest voor de hand liggend toekomstbeeld. De experts hebben zeer veel diverse inzichten gegeven in de materie en de input vanuit de interviews kan dan ook als zeer waardevol worden beschouwd.

Discussiepunten

Zoals binnen ieder onderzoek, zijn er binnen het onderzoek een aantal punten waarbij even stil gestaan moet worden en waarbij enige nuance vereist is. Daarom zal hier kort een aantal discussiepunten worden besproken.

Vrijwel direct na de start van het onderzoek bleek dat het Ministerie van OC&W bezig is met het opzetten van een netwerk voor mediawijsheid. Dit is gedaan om gezamenlijk in kaart te brengen welke initiatieven op het gebied van mediawijsheid lopen. In principe is dit natuurlijk een goede ontwikkeling, maar de wetenschap dat op de achtergrond van alles speelde rondom het thema mediawijsheid was wel eens lastig. Zo bestaat bijvoorbeeld de mogelijkheid dat er op korte termijn een herziening van het beleid op mediawijsheid komt. Hiermee zou dan op korte termijn dit onderzoek weer achterhaald zijn of zelfs nog tijdens het schrijven van deze scriptie. Uiteindelijk heeft de inventarisatie van initiatieven dusdanig veel tijd in beslag genomen dat dit nog niet gebeurd is, maar de mogelijkheid blijft bestaan dat dit op korte termijn alsnog gebeurt.

Een tweede discussiepunt dat genoemd moet worden is de valkuil die inherent is aan de methode. De scenariomethodiek die gebruikt is voor het onderzoek kent een assenstelsel waarop waarschijnlijke trends en onzekerheden staan geplaatst. De scenario's die ontstaan gaan uit van de extreme situatie enerzijds en de extreme situatie anderzijds. Er ontstaat op die manier een beeld dat sterk zwart-wit is. Er is geen ruimte voor een grijs gebied of enige nuance. Er ontstaan vier scenario's die gebaseerd zijn op deze extremen. Er kan worden aangenomen dat de werkelijke toekomst vrijwel nooit dusdanig sterk een bepaalde richting in zal gaan. De werkelijke toekomst zal vaak meer richting het midden liggen en wel grijsgebieden en nuances kennen. Echter de scenario's zijn wel bruikbaar als input voor uitspraken over het aanpassen van beleid. Wanneer namelijk in de voorbereiding van beleid rekening gehouden wordt met de extremen, kan iedere uiterste situatie ondervangen worden.

Een laatste discussiepunt dat genoemd kan worden is terug te vinden in de expertinterviews. Deze expertinterviews hebben gediend als leidraad door het gehele onderzoek, maar zijn voornamelijk gebruikt bij het selecteren van een meest waarschijnlijke toekomst. Waar rekening mee gehouden moet worden is dat een bepaalde mate van sturing door middel van de vraagstelling altijd op de loer ligt. Zeker naarmate meerdere interviews zijn gehouden, en bij de interviewer steeds meer een beeld ontstaat over de algemene visie, kan dit tot gevolg hebben dat de vraagstelling gekleurd raakt. Door een kleuring in de vraagstelling kan het antwoord van een expert een bepaalde richting in zijn gestuurd. Dit is zo goed mogelijk voorkomen door te werken met een vaste topiclist en door de formulering van de vragen zo gelijk en neutraal als mogelijk te houden. Echter bij het doorvragen op een bepaald onderwerp kan enige vorm van invloed van de interviewer worden waargenomen.

8. Literatuur

Anker, F. van den, et al. 1999. *State-of-the-art scenario methodieken*. Enschede: Telematica instituut

Bakker, P. 2005. *Trends in het mediagebruik van jongeren*.
http://www.denieuwereporter.nl/wp-content/JongerenenmediagebruikP_Bakker.pdf
(Geraadpleegd, maart 2007)

Berry, G. L. & Asamen, J.K. 1993. *Children and television: images in a changing sociocultural world*. Newbury Park: Sage Publications

Blumler, J. & Katz, E. 1974. *The uses of mass Communications*. Beverly Hills: Sage Publications

Boorn, G. & Nikken, P. 2005. *Naar een volwassen beleidsveld voor jeugd en media*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Jeugd en Welzijn

Burgmeijer, J. et al. 2006. *Toekomst van de omroep frequentiebanden in Nederland*.
<http://145.69.38.104/dsresource?objectid=143364&type=PDF> (Geraadpleegd, december 2008)

Commissie Jeugd, Geweld en Media. 2005. *Wijzer Kijken*. Den Haag

Croteau, D. & Hoynes, W. 2005. *The Business of the media*. Pine Forge Press

Crowley, D. & Heyer, P. 1999. *Communication in History*. Pearson Education

Duin, P van der & Stavleu, H. 2006. *De Toekomst in een Notendop*. Amsterdam: Prometheus.

Dye, T.R. 2000. *Top Down Policy Making*. Londen: A Chatham House Title.

Emerce. 2008. Vodafone: geen interactieve mobiele televisie.
<http://www.emerce.nl/nieuws.jsp?id=2764333> (Geraadpleegd december 2008)

Fiske, J. 1997. *Television Culture*. Londen: Routledge

- Gorman, L. & McLean, D. 2003. *Media and Society in the twentieth century: a historical introduction*. Blackwell Publishing
- Graaf, H. van de & Hoppe, R. 1996. *Beleid en Politiek*. Bussum: Coutinho
- Groen, G. 2006. *210 miljoen abonnees voor mobiele tv in 2011*.
- Gunter, B. & McAleer, J. 1997. *Children and Television*. New York/Londen: Routledge
- Hawkins, R. 1977. The Dimensional Structure of Children's Perceptions of Television Reality. *Communication Research* 4 (3)
- Heffen, O. van & Twist M. van. 1993. *Beleid en Wetenschap in beweging*. Samsom H.D.
- Hijink, M. 2002. Vodafone Live! Blaast WAP nieuw leven in. ZDNET.
<http://www.zdnet.nl/techzone.cfm?id=22076> (Geraadpleegd, juni 2007)
- Hoogerwerf, A. 1987. *Het ontwerpen van overheidsbeleid, in Handboek beleidswetenschap*. Meppel/Amsterdam: Boom
- Hoogerwerf, A & Herweijer, M. 2003. *Overheidsbeleid*. Amsterdam: Wolters Kluwer
- Jackson, P. 2005. *Nintendo Takes Gaming Global With Wi-Fi*. Forrester Research.
- Jansen-Schoonhoven, P. & Vos, M. 1992. Ex ante en ex post evaluatieonderzoek: verschillen, overeenkomsten en afstemmingsmogelijkheden verkend. *Beleidsanalyse* 1992 (4)
- De Jong, M. & Schellens P.J. 2002. Tekstevaluatie. Onderzoek naar de validiteit van probleemopsporende methoden. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*. 24
- Kaasinen, E. 2007. User Acceptance of mobile services- value, ease of use, trust and ease of adoption. *VTT Publications 566*, pp. 10
- Kabinetsreactie van der Laan. 2006. *Reactie op rapport 'Wijzer Kijken' van de commissie Jeugd, Geweld en Media*. Den Haag
- Ketzer, J.W., Swinkels, H & Vooijs, M.W. 1989. Media-educatie in de Nederlandse praktijk. *Massacommunicatie* 17 (1)

Leurdijk, A. et.al. 2006. *De toekomst van reclame in een digitaal televisielandschap*. Delft: Nederlandse organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek

Nikken, P. & Peeters, A.L. (1988). Children's perceptions of television reality. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 32(4), 441-452.

Nikken, P. (2002). *Kind en media: Weet wat ze zien*. Amsterdam: Boom.

Nokia Communications. 2005. *Nokia announces convergence devices for mobile TV and the digital home at Nokia Mobility Conference 2005*.
http://press.nokia.com/PR/200511/1019219_5.html (Geraadpleegd, maart 2007)

Orgad, S. 2006. *This Box was made for walking*. Nokia Press

Publieke omroep (2005) Tussentijds Concessiebeleidsplan 2006-2010
http://pics.portal.omroep.nl/upnos/ZsfnwLhHsH_Tussentijds_Concessiebeleidsplan.pdf
(laatst geraadpleegd, maart 2007)

Raad voor Cultuur. 1996. *Een cultuur van verandering: advies cultuurnota 1997-2000*. Den Haag

Raad voor Cultuur. 2005. *Cultuurnota advies 2005-2008*. Den Haag

SCP. 2004. *In het zicht van de toekomst: sociaal en cultureel rapport 2004*. Amsterdam: Sociaal en Cultureel rapport 2004

Silverblatt, A. 1995. *Media Literacy: a key to interpreting media messages*. New York: Praeger

Sleurink, H., & Berg, A. van den. 2000. *Media-educatie, een kennisinventarisatie*. Assen: Van Gorcum & Comp.

Smit, J. (jaar onbekend). All IP als netwerkrevolutie. *Telecommagazine*.
<http://www.kennisportal.com/main.asp?ChapterID=1122> (Geraadpleegd, juni 2007)

Stuurgroep Media-educatie. 2003. *Het advies media-educatie in 2003*.

Tomesen, R. 2006. Mobiele TV nog onbekend terrein voor mediabedrijven. *Emerce*.
<http://www.emerce.nl/nieuws.jsp?id=1132758> (Geraadpleegd, november 2008)

Wilska, T.A. 2003. Mobile Phone Use as Part of Young People's Consumption Styles.
Journal of Consumer Policy 26 (4)

Westerduin, B. (jaar onbekend). *Copyright op het web*. Bachelor Thesis Hogeschool van Utrecht.

WRR. 2005 Focus op Functies. Uitdagingen voor een toekomstbestendig mediabeleid.
Amsterdam: Amsterdam University Press.
http://www.minocw.nl/documenten/focus_functies.pdf (laatst geraadpleegd, september 2007)

Geraadpleegde websites:

<http://www.2knowit.net>

<http://www.beeldengeluid.nl>

<http://www.cbs.nl>

<http://www.jom.nl>

<http://www.kennisnet.nl>

<http://www.mediaeducatie.nl>

<http://www.media-educatie.nl>

<http://www.miramedia.nl>

<http://www.express.be>

<http://www.kijkonderzoek.nl>

<http://www.mediawijsheidinperspectief.nl>

<http://www.rtl.nl>

<http://www.adformatie.nl>

<http://www.telecomwereld.nl>

Bijlage

1. Interview met John Leek

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid

I: Wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen deze instantie?

A: De functie Manager Educatie betekent dat ik verantwoordelijk ben voor de ontwikkeling van de educatieve concepten, programma's en producten voor beeld en geluid. Met name voor wat betreft de media experience die wij hebben. Dat is het presentatie- of tentoonstellingsdeel wat wij in het gebouw hebben en voor eigenlijk alles wat daar omheen zowel binnen als buiten het gebouw ontwikkeld moet worden. De hoofddoelgroepen zijn natuurlijk mensen binnen het onderwijs, de onderwijsgevenden maar ook leerlingen studenten en onderwijs geïnteresseerden, dus dat kan ook een wat breder publiek zijn dat in educatie is geïnteresseerd of zich met de educatie bezighoudt.

I: Op welke wijze heeft u in uw werk te maken met media educatie voor kinderen?

A: Eigenlijk eerlijk gezegd dagelijks. Wij beheren hier de grootste audiovisuele collectie van Nederland en die groeit nog dagelijks. De hoofddoelstelling is om die te ontsluiten voor een educatief publiek. Het omgaan met audiovisuele media wordt wat dat betreft ook steeds interactiever en nieuwe media en oude media convergeren daar ook in. Dat betekent dat het omgaan met het soort inhoud, het soort beeld en geluid materiaal via diverse platforms ook in het onderwijs steeds meer samenkomt. Dus als je daar educatieve programma's en projecten voor ontwikkeld, moet je eigenlijk elk moment met media-educatie bezig zijn en dus ook met mediawijsheid. Wij zijn dus eigenlijk bezig met een soort verbreding van het begrip media-educatie.

I: Binnen het overheidsbeleid voor mediawijsheid moet mediawijsheid bereikt worden door integratie van het thema mediawijsheid in het onderwijs, dus in alle vakken en middels een deel zelfregulering bijvoorbeeld door kijkwijzer. Op welke wijze ziet u het bereiken van mediawijsheid voor u?

A: Ik denk dat zelfregulering voor een deel natuurlijk heel goed kan werken. Dat heeft eigenlijk de afgelopen jaren, je zou kunnen zeggen vanaf de introductie van het World Wide Web van 1997 redelijk gewerkt. Ik zeg redelijk omdat, ondanks het feit dat er een kijkwijzer is en ondanks dat er nog wel wat andere zelfreguleringinitiatieven zijn geweest er toch nog wel ontzettend veel discussie is over diverse aspecten van mediagebruik rond opvoeding. Deze kunnen in het onderwijs niet opgelost of getackeld worden door zelfregulering. Nu kun je je afvragen wat dan wel? Ik denk, en dat is een beetje tegen de

tendens van de laatste jaren in, dat er iets meer accent op regulering, op regie moet komen ook van uit de overheid. Er is al jarenlang misschien al tien jaar lang allerlei deregulering van uit het overheidsbeleid. Dat wil zeggen de onderwijsinstellingen en organisaties moeten het gewoon met een bepaalde hoeveelheid geld zelf oplossen en onderling uitmaken. Dat is in een bepaald opzicht natuurlijk heel goed ook voor het financiële beheer enzovoorts maar voor de inhoudelijkheid en voor de kwaliteit van onderwijs en opvoeding is dat in een aantal opzichten denk ik niet goed. Dat is toch een vorm van een beetje marktgericht denken die voor de inhoud niet voldoende is. Maar ik denk dat er ook in zekere zin een kanteling wel gaande is hoor. In dat licht past ook het werk dat we nu aan het verrichten. We zijn met een kerngroep voor mediawijsheid om te zorgen dat er toch wel iets meer regie opkomt voor de mediawijsheid initiatieven in Nederland.

I: Welke rol speelt u binnen het hele overheidsbeleid?

A: Nou, ik zou mijn rol daarin niet zo groot willen maken. Ik ben manager educatie bij een grote nationale instelling op het gebied van media en daarom word ik wel vaak betrokken bij projecten of initiatieven als het gaat over mediawijsheid. Wij zijn nu gevraagd om vanuit de stichting zitting te nemen in een kerngroep met nog een klein aantal leden van instellingen die zich ook op dit vlak bewegen. Mijn rol daarin is om juist niet alleen te denken vanuit de agenda van onze eigen organisatie, maar om met alle andere kerngroepleden te zorgen dat er een gedragen advies komt richting de minister. Gedragen in de zin van dat alle netwerk organisaties die zich op dit vlak actief tonen zich er op de een of andere manier in kunnen herkennen. Dit zodat we met elkaar veel meer slagkracht krijgen om die beperkte hoeveelheid geld die er is zo goed mogelijk in te zetten voor de projecten rondom mediawijsheid. En dan niet alleen richting het onderwijs maar ook richting ouders en opvoeders en ook bij wijze van spreken richting ouderen. Ik bedoel het is veel breder dan alleen het onderwijs.

I: Kunt u misschien een voorbeeld geven van een van de projecten waar u op dit moment mee bezig bent binnen beeld en geluid?

A: Een voorbeeld is dat we bezig zijn met de ontwikkeling van docentendagen, dit zijn een soort kennisdagen voor media geïnteresseerden en media opvoeders waarin men in één dag kennis maakt met de recente ontwikkelingen op het gebied van media educatie en mediawijsheid. Dit gebeurt op een heel intensieve manier met een mix van discussie, debat, workshops en masterclass. De kennis die daar op dit soort dagen wordt ontwikkeld gaan we ook communiceren via allerlei webmethodes. Op die manier willen we een bijdrage leveren aan de discussie en het debat over mediawijsheid. Vooral willen

we sterk een bijdrage leveren aan kennisontwikkeling op dat gebied, aan heel belangrijk kennisuitwisseling.

I: Dan zou ik graag nu een beetje met u in de toekomst gaan kijken. Hoe denkt u dat mobiele televisie eruit komt te zien?

A: Ja, er wordt wel eens gezegd dat we ruggelings de toekomst in gaan. Dus we kijken altijd een klein beetje terug en kijken naar de toekomst terwijl we een beeld hebben van wat er al ontwikkeld is. Het blijft altijd moeilijk om in de glazen bol te kijken. Wanneer we in de toekomst kijken zou ik zelf denken bij mobiele televisie dat het natuurlijk in alle opzichten los van de huiskamer komt te staan. De vraag is of je het nog wel mobiele televisie moet blijven noemen. Dat is ten slotte een koppeling met een stukje hardware dat al zo'n 60 jaar oud is maar het gaat er veel meer om dat je autonoom en mobiel beeld en mobiele geluidsdragers zal hebben of het nou vanaf horloges is of waar dan ook. Eigenlijk is die fysieke drager minder belangrijk het gaat er meer om dat je op de een of andere manier in contact kunt komen met die dragers. De vraag is dan ook of het wel gaat om die mobiele dragers of die mobiele televisie? Het gaat er uiteindelijk om dat als je, ik noem als voorbeeld maar de RIVD technologie, dat is een chiptechnologie waarbij je bij wijze van spreken gewoon kunt zeggen we ontvangen via deze intelligente chip. Dan kun je de dragers gewoon vast blijven laten zijn. Alleen dan kun je via die chip communiceren met mobiele dragers of vaste dragers, zodat je die kunt laten afspelen wat jij op dat moment gewoon wilt. Het is een betrekkelijk relatief begrip mobiele dragers. Ik denk dat het woord vast of mobiel ook minder belangrijk wordt maar dat je veel meer van uit intelligente netwerken moet gaan denken.

I: Ja, dus meer een soort van on demand netwerken?

A: Ja, ik denk dat dat veel meer een ontwikkeling is die door zal zetten.

I: Ja, om toch nog even terug te grijpen stel dat mobiele televisie zich wel door gaat zetten, denkt u dat de jeugd dit medium zal oppakken in groten getale of niet?

A: Eigenlijk is het wachten altijd op een zoals dat dan heet 'killer application' of in ieder geval een toepassing die het voor de doelgroep interessant maakt. Het is in principe natuurlijk wel vaak de jeugd die dit soort nieuwe hittoepassingen vrij gemakkelijk adopteert. In dat opzicht denk ik dat wel. Alleen wat ik ook merk is dat de jeugd toch steeds meer geïnteresseerd is in inhoud en helemaal niet alleen maar op buitenkant is gefocust, zoals soms wordt gesuggereerd. Dat zie je ook op Lowlands bijvoorbeeld, hoewel dat alweer iets oudere jeugd is misschien, maar het is toch jeugd. Dus op het moment dat mobiele televisie in staat is jongeren iets te bieden waar ze een soort engagement mee voelen, wanneer het voor hun dagelijks leven iets betekent, waar ze

iets mee kunnen, al is het maar in het aangaan van relaties met elkaar of in het vinden van werk of dingen die er toe doen voor jongeren dan denk ik dat ze we een kans van slagen maken ja.

I: Welke nieuwe mogelijkheden maar ook gevaren en bedreigingen ziet u ten opzichte van mobiele televisie voor de jeugd?

A: Nou ja, bedreigingen, bedreigingen. Het zijn niet heel veel andere bedreigingen als die via andere media vaak ter discussie staan. Zoals bij alle media is het de beïnvloedbaarheid van jongeren. Dat is een discussie die al speelt vanaf bij wijze van spreken het moment waarop de radio actief werd en daarvoor bij de krant zelfs ook al. Hoe beïnvloedbaar zijn jongeren voor allerlei ideologieën en gedachtegangen. Op het moment dat een mediavorm mobiel is dan zijn ze helemaal niet meer, tussen aanhalingstekens, te controleren. In wezen is dat natuurlijk nu ook al het geval. Jongeren kunnen overal inloggen op persoonlijke netwerken of in communities. Dus eigenlijk denk ik dat dat een beetje een non-discussie is, ik zie daarin eerlijk gezegd niet zozeer het gevaar. Maar het is wel een discussie die ongetwijfeld weer zal opblazen op het moment dat het mobiele soort media voor jongeren beschikbaar komt.

I: U denkt eigenlijk dat het meer een versmelting is van huidige mediavormen die er al zijn die eigenlijk dezelfde gevaren met zich mee brengen?

A: Ja, die zelfde discussies worden steeds gerecycled eigenlijk. Ik denk niet dat in dat opzicht een nieuwe discussie is. Het is alleen zo dat bijvoorbeeld met de opkomst van MSN het cybercontact ineens veel grootschaliger kon plaats vinden. Dus het is inhoudelijk niet een andere discussie alleen door het medium kan de discussie wel een andere vorm aannemen. Dat wel natuurlijk.

I: Op Welke wijze denkt u dat gezorgd moet worden dat de jeugd media wijs omgaat met mobiele televisie?

A: Nou door jongeren vooral bij de discussie en het medium zelf te betrekken. Mediawijsheid is een term die verwijst natuurlijk naar media maar ook naar wijsheid. Wijsheid dat suggereert dat je ergens kennis, een wat diepere kennis over hebt. Dus dan kun je zeggen dat het gaat over mobiele televisie en mediawijsheid en jongeren. Wat is dan de plek waar je jongeren op het vlak van de nieuwe media gebruikswaarde van de nieuwe media en dus nieuwe kennis bijbrengt? Waar zal dat dan moeten gebeuren? Zal dat op school zijn of zal dat elders zijn. Dat is eigenlijk precies de discussie die we met dat hele netwerk mediawijsheid ook willen bespreken. De school is niet meer het absolute, unieke domein van kennis in deze maatschappij, het is één van de schakels maar je zult dus ook goed moeten bedenken op welke manier je jongeren bewust maakt van de kracht en macht van zo'n mediavorm. Ik denk dat de school daar een plekje in

kan innemen, maar er zullen ook een aantal andere plekken zijn. Misschien moet je wel, en dat is ook waar we over nadenken, bijvoorbeeld leveranciers of producenten van dit soort media, de software of programma's die op zo'n apparaat afspelen daarop aanspreken een rol te spelen in het bereiken van mediawijsheid. Die hebben ook een verantwoordelijkheid.

I: Welke rol denkt u dat beeld en geluid kan spelen in het media wijs maken van jongeren met mobiele televisie?

A: Nou beeld en geluid is, omdat we een nationale instelling zijn en ook een publieke functie hebben, een podium, letterlijk en figuurlijk een podium. Onze functie is onder andere een ontmoetingplaats zijn of bieden tussen, ik noemde net ook een voorbeeld, producenten van nieuwe media en gebruikers van nieuwe media. Maar ook voor opvoeders en ouderen die vaak al wat verder weg staan in het maatschappelijke proces, maar die willen wij er heel nadrukkelijk ook bij betrekken. Zodat je dus een soort meeting point creëert, zowel virtueel als in het echte leven, om de discussie en debat over dit soort vraagstukken in het publieke domein te brengen en daar vervolgens met elkaar antwoorden op te vinden. Ik denk dat dat een heel belangrijke rol voor ons kan zijn.

I: Denkt u dat het overheidsbeleid zoals het er nu ligt voldoet voor een medialandschap waarin mobiele televisie ook voorkomt, of zouden er veranderingen in moeten worden doorgevoerd?

A: Nou dat is nu denk ik nog niet het geval. Het is niet voor niets dat wij nu net eigenlijk, deze maand toevallig, misschien niet helemaal toevallig dat jij belt, maar deze maand zijn wij bezig met het vooradvies rond en een aantal programma lijnen en doelgroepen rond mediawijsheid. Daarin inventariseren wij onder andere initiatieven op het gebied van mediawijsheid. Projecten die al lopen, vanuit de overheid, maar ook vanuit de betrokken organisaties. Het zou het fijn zijn als we ook initiatieven op het gebied van mobiele televisie daarin op de een of andere manier zichtbaar zouden kunnen maken. De bedoeling is dat mede door het advies er uiteindelijk beleidsontwikkeling plaats kan vinden op dit gebied. Er is vrij weinig beleid als het gaat om media wijsheid. Het is natuurlijk ook een begrip dat, en dat zag je ook met media-educatie, nooit echt geland is. Ook niet in het onderwijs. Men roept het wel vaak, maar als het puntje bij paaltje komt zijn het vaak incidentele projecten die plaats vinden. Of als er zich een vreselijk incident heeft voorgedaan dan opeens wordt het weer een belangrijke kwestie. Maar geleidelijk aan zie je de laatste jaren steeds meer de wil en de wens groeien dat er toch wel iets moet gebeuren met mediawijsheid. Net zo goed als er vroeger het vak tekstverklaring, of de module tekstverklaring binnen de Nederlandse taal ontstond, zie je

steeds meer dat er toch wel behoefte is aan een vorm van audio visuele grammatica. Hiernaast ook aan het kennis nemen van welke houding je aan moet nemen in discussies over media gebruik. Daar zijn veel lesgevers, docenten, maar ook ouders natuurlijk niet echt expert in. Sommigen worden expert door ermee aan de gang te gaan maar heel veel hebben daar toch heel veel vragen over. Dus op dat vlak zal er toch wel iets meer kennis gebundeld moeten worden en daar is ook wel behoefte aan.

I: Ziet u dit dan voor u als een apart vak of als een integratie in bestaande vakken?

A: Nee, nee, het zal nooit een apart vak worden. Die discussie is eigenlijk al afgerond dat is ook een kwestie geweest in een vrij vroeg stadium. Door heel veel partijen wordt wel onderkend dat dat in weze nooit een apart vak moet worden. Niemand wil dat eigenlijk er zijn al veel te veel vakken zelfs in het onderwijs. Het is veel meer zo dat in diverse vakken en steeds meer in alle vakken de media in toenemende mate een rol spelen. Je hebt natuurlijk ook wel bepaalde vakken waarin media zelf ook weer onderwerp van discussie zijn. Neem bijvoorbeeld de kunstvakken of maatschappijleer waar de massamedia en media communicatie steeds meer een rol spelen. Voor de rest wordt binnen steeds meer vakken gebruik gemaakt van nieuwe media. Daarmee krijgen kinderen te maken met de impact van die media en zullen daarom soms even stil moeten staan bij de manier hoe dergelijke media werken. Of het nou MSN of Internet of wat dan ook of mobiele televisie of de nieuwste web 2.0 ontwikkelingen. Het gaat erom dat kinderen als het ware moeten leren communiceren via media en hoe je die communicatie moet duiden. Daar gaat het vaak om dat je moet leren ermee om te gaan dat is een dus heel instrumenteel maar vervolgens is het ook belangrijk te weten hoe je het moet duiden.

Dit moeten kinderen leren binnen vakken en vakdomeinen, maar dus ook bij mensen thuis. Zodat je steeds meer goed gaat begrijpen hoe de nieuwe media functioneren en hoe communicatie en kennisontwikkeling tot stand komt. Hoe je moet duiden wat je via die media tot je krijgt. Ook moet je leren begrijpen dat als je dingen toevoegt, dat wordt natuurlijk steeds meer de ontwikkeling, dat je kennis kunt toevoegen of deelneemt in fora of chatten of wat dan ook, wat de impact daarvan kan zijn. Het gaat erom dat je dat begrijpt. Hoe die constructie van kennis en die constructie van communicatie tot stand komt. Dat is belangrijk en dat geldt ook voor de wereld van gaming. Jongeren begrijpen dat als je deelneemt in online games dat je voorzichtig om moet gaan met passwords of met nicknames of met kennis die je openbaar maakt. Dat soort dingen die zijn van wezenlijk van belang. Maar dat leren ze vaak ook heel snel hoor jongeren weten daar al ontzettend veel van ouderen dan weer niet vaak.

Maar om nog heel even terug te komen op je punt van overheidsbeleid er is op dat vlak dus eigenlijk nog geen synergetisch overheidsbeleid of nauwelijks.

I: Nee het zijn voornamelijk doelstellingen die ze graag willen bereiken met betrekking tot media wijsheid maar hoe dat bereikt moet worden daar staat nog heel weinig over in.

A: Precies, maar dat is ook een van de redenen dat deze netwerk organisatie in ontwikkeling nu aan de slag is. Dit moet eigenlijk natuurlijk ook nu die impuls geven daarvoor.

2. Interview met Jolande Verheij

Stichting Weet wat Je Ziet

I: Allereerst ter introductie, wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen dit bedrijf?

A: Mijn naam is Jolande Verheij en ik ben bestuurslid en medeoprichter van de Stichting Weet wat Je Ziet. Daarnaast werk ik al heel erg lang in de journalistiek het grootste deel gewoon in dienst bij RTV-Oost daar ben ik programmamaker, documentairemaker nieuwsverslaggever enzovoort. Jij belt natuurlijk in de hoedanigheid voor de stichting Weet Wat Je Ziet. Ons doel is dat media-educatie een belangrijke plaats krijgt in het Nederlandse onderwijs. We hebben de afgelopen 2 jaar al workshops gegeven. Op dit moment zijn we bezig met de ontwikkeling van een breder lespakket voor in eerste instantie groep 7 en 8 van de basisschool en vanaf volgend jaar klas 1,2 en 3 van het Voortgezet Onderwijs. Dat wordt een hele serie lessen waar de docenten zelf mee aan de gang kunnen.

I: Wat moet ik me dan voorstellen bij de inhoud van zo'n lespakket?

A: Elke serie begint altijd met een les die wij zelf geven. Dat is een soort praktijk workshopje, het is niet zo dat ze zelf dan de hele tijd bezig zijn. Het is zo dat een programmamaker, ik of een collega, gaat naar zo'n school toe en we laten daar allemaal voorbeelden zien van manipulatie, hoe op tv wordt gewerkt, hoe je een filmpje kunt knippen en plakken. Ze worden dan eigenlijk constant op het verkeerde been gezet. Elke keer worden ze door elkaar geschud van het is steeds niet zoals het lijkt. Want de wereld die je ziet op tv is niet de werkelijke wereld. En wat is het dan wel en hoe kan je dat zien? Nou, dat kan je niet altijd zien. Het gaat er alleen maar om dat je het je realiseert. Dat is dan de eerste les. Later geven we ze zelf ook even een camera in handen om wat kleine trucjes te laten zien. Bijvoorbeeld in- en uitzoomen, hoog en lager standpunt en dergelijke. Dat is vooral heel erg leuk. Dat is dan een blokkur of een middag net hoe een school of groep het zelf indeelt. De andere lessen, we hebben bijvoorbeeld een serie van drie DVD's van beeldvorming. We hebben er eentje met propaganda, eentje met beeldvorming rond minderheden en eentje rond uiterlijk. Op zich is het heel erg leuk om naar te kijken. De kinderen krijgen een half uur, drie kwartier, een leuke les op DVD. Er zitten een paar pauzemomenten in die we dan ook aangeven voor de leraar. Op dat moment kan de leraar een opdrachtje met ze doen die we er dan ook bijleveren. Of dit is een aardig moment om even wat door te praten met de leerlingen zodat ze ook even hun eigen verhaal kwijt kunnen. Verder zijn het ook heel veel filmpjes. Allemaal voorbeelden vanaf de televisie maar ook zelf gefilmde filmpjes. Ik ben nu bijvoorbeeld druk bezig met

de les "Mooi Lelijk" . Dan laten we zien dat het op tv lijkt dat iedereen er zo strak en rimpelloos uitziet. Maar kijk eens om je heen op straat, hoe zien mensen er echt uit? Dan laten we die beelden weer zien en het wordt aan elkaar gepraat door een hele leuke presentator die ook populair is bij de doelgroep. Een jongen die in Zoop en All Stars en zo speelt. Op die manier is het dus opgebouwd. Het is dus meestal zo, dat geldt voor al die filmpjes, dat er wel wat humor in zit. Dat we echt proberen ze er een beetje bij te trekken. En elke keer die klik van wacht eens even, zo zit het helemaal niet het is eigenlijk heel anders. Dat is eigenlijk de rode draad door al die programma's alleen dan rond verschillende thema's.

I: Dus eigenlijk door steeds te confronteren met het feit dat ze zelf in de maling genomen worden?

I: Ja en ook helemaal niet met het vingertje omhoog van dus moet je niet naar zulke programma's kijken, helemaal niet! Wel doen, helemaal niet erg. Maar wees je er wel bewust van wat je ziet. Dat het allemaal is bewerkt, gemanipuleerd. Dat het de programmamakers zijn die de keuzes hebben gemaakt en dat zij het zijn die bepalen wat er uiteindelijk op het beeld van je tv wordt geschetst. Dat is niet het verhaal zelf maar wat er uiteindelijk van op tv komt. Pas als je er zelf bij bent weet je hoe het echt zit. Dat is eigenlijk altijd weer de boodschap. Bijvoorbeeld in Propaganda beginnen we met Hitler. Propaganda is een wat zwaardere les die ze ook goed kunnen gebruiken voor de geschiedenisles. En ook, ik weet niet of jij je dat nog kunt herinneren, het neerhalen van het standbeeld in Irak van Saddam Houssein. De hele wereld keek mee. De Amerikanen waren de bevrijders, de overwinnaars. En het blijkt achteraf dat het helemaal door de Amerikanen in scène is gezet. Dat het helemaal geen vrijheidsstrijders waren en mensen die zich bevrijd voelden. Het gros van de mensen die daar opduiken zijn militairen en journalisten maar het is zo gefilmd dat het net lijkt of daar de hele bevolking achter staat. Dat is dan een heel duidelijk voorbeeld hoe wij dan moeten denken dat Amerika daar de grote bevrijder is. Maar de werkelijkheid is totaal anders. Dat plein was half leeg en er was daar een opstootje met wat journalisten, dat was het. Ze hadden gewoon bedacht dat het misschien leuk zou zijn als dat beeld neergehaald zou worden. Dat hebben de militairen zelf bedacht. Als je dat dan hoort dan denk je: "Nou, dat gaat best ver". Zo zijn er gewoon heel veel voorbeelden. We hebben ook nog een les over Internet, daar zijn we nog mee aan het werk, reclame en we hebben ook een les waarin ze zelf een nieuwsfilmpje kunnen monteren. En dan op de volgende manier, wij leveren allemaal blokjes aan. Gewoon een paar interviews maar dan alvast in stukjes geknipt, wel gewone interviews met gewone mensen op straat. Maar ook met verschillende muziekjes, verschillende teksten. Dit soort elementen allemaal. Dan kunnen ze zelf dus zo'n filmpje in elkaar plakken. Dan denken ze erover na van stel nou dat je dit een ontzettend leuk

onderwerp vindt wat voor filmpje zou je er dan van maken. Maar met precies die zelfde interviews zou je ook een filmpje kunnen maken waaruit blijkt dat je het eigenlijk helemaal niks vindt, dat het heel negatief wordt neergezet. Wat is dan waar en wat is dan niet waar. Ja, het is allemaal waar of allemaal niet. Het is maar hoe je het zelf bekijkt natuurlijk. Maar dat ze dat zelf kunnen ervaren met een heel gewoon interview met hele gewone vragen. Dat als je die op een bepaalde manier uit de context haalt, een andere tekst voor of achter plakt, dat je er helemaal je eigen verhaal van kunt maken. Stel dat iemand ergens razend enthousiast over is kan je het zo monteren dat het lijkt of hij er enthousiast tegen is. Daar kunnen ze dan zelf in de klas mee puzzelen met een computerprogramma. Dat is nu ook in de maak. Dat is een hele serie en daarnaast geven wij ook een soort deskundigheids bevordering aan leraren, ouders enzovoort. Daar hebben we dan ook verschillende programmaatjes voor. Hierin laten we dan weer fragmenten uit die lessen zien en dan meer van: Nou kijk, die is dus waar jullie kinderen die je elke dag in de klas hebt tegenaan lopen. Hoe ga je daar dan als opvoeder mee om?

I: Binnen het huidige overheidsbeleid over mediawijsheid worden voornamelijk alleen maar doelstellingen besproken. De manier waarop mediawijsheid bereikt moet worden wordt dan eigenlijk heel erg vrijgelaten. Jeugd moet dan mediawijs worden middels integratie van het thema mediawijsheid in het onderwijs en middels zelfregulering. Hoe staat u tegenover dit huidige beleid van mediawijsheid?

A: Het is in ieder geval heel positief dat het op de agenda staat, dat erover gesproken wordt. Maar inderdaad wat ik er tot nog toe over gelezen heb aan beleidsstukken, er is dan een soort werkgroepje, platform in het leven geroepen, daar zitten wij ook nog in. Dat is op zo'n metaniveau dat komt nooit bij die kinderen aan. Het hangt aan elkaar van stuurgroepjes en doelstellingen formuleren. Dan denk ik: "Wanneer gaan jullie dan aan het werk, wat wil je nou eigenlijk?". Ik moet nog zien in hoeverre dat echt gestalte krijgt. Dat media-educatie een belangrijke plek moet krijgen daar is eigenlijk de hele politiek het wel over eens. Volgens mij als de kamer terug is van reces worden er ook nog weer Kamervragen gesteld door Groen Links die ook zeggen: "Het moet gewoon een verplicht onderdeel worden". Er zijn heel veel van dat soort dingetjes die het voor ons positief maken. Maar de vraag is hoe het uiteindelijk gaat uitpakken. Hoe uiteindelijk dan die kinderen inderdaad daar echt profijt van krijgen, van die aandacht die er nu voor is.

I: En op welke manier denkt u dat de overheid dat zou moeten gaan doen?

A: Ja, ik vind dat zelf ook heel moeilijk. Ik ben gewoon journalist en ik kom zo af en toe een in een klas. Wij proberen het helemaal vanuit de basis, wij zijn programmamakers en wij zien hoe televisie werkt en wij zien wat dat met kinderen doet. Daar willen wij wat

mee. En zonder scholen of overheid zijn we dat gewoon maar gaan doen. Ik denk dat dat eerlijk gezegd wel een hele goede manier is. Dat de praktijk meer op scholen komt en als de overheid dat zou stimuleren dat lijkt me heel positief.

I: Hoe staat u tegenover een systeem als bijvoorbeeld Kijkwijzer?

A: Kijkwijzer? Ja, het is goed dat het er is. In hoeverre het echt effect heeft vraag ik me af. Het zijn natuurlijk een aantal criteria waar naar wordt gekeken. Dus dan kan het best zijn dat in een programma op zich geen seks of geweld te zien is maar dat toch de onderhuidse boodschap heel erg naar kan zijn. Dat kan dan gewoon door die Kijkwijzer heen, want er is geen bloed in te zien en geen blote seks dus het is wel geschikt voor kinderen vanaf zes. Je moet natuurlijk een bepaalde standaard of handvat hebben. Ik snap ook wel dat het heel lastig is maar ik kan me ook voorstellen dat het effect minder groot is dan de Kijkwijzer zelf suggereert. Volgens mij zijn ze ook wel bezig om dat iets te veranderen en wat meer te distantiëren. Dat is natuurlijk ook iets wat in ontwikkeling is. In ieder geval wordt er wel ook meer in de omroepgidsen en bij programma's wordt het ook wat duidelijker aangegeven. Dat is goed, als je dan zo'n keuring hebt laat het dan ook duidelijk zien.

I: Het veronderstelt natuurlijk wel de aanwezigheid van een ouder?

A: Inderdaad, dat is ook waar wij wel heel erg op zitten inderdaad.

I: In principe zijn er tal van onderzoeken, op het moment, die allemaal aangeven dat ouders eigenlijk niet meer weten wat hun kinderen met de media doen. Heeft een dergelijk systeem dan nog wel nut? Is het niet juist voor kinderen als ze zien staan dat het eigenlijk is het voor kinderen vanaf 12 jaar en ze zijn 10, dat ze denken van het is juist leuk om te gaan kijken?

A: Nou, dat denk ik ook. Ik denk dat het inderdaad voor kinderen tot 6 nog wel wat belangrijker is, dan let je daar als ouder nog wel een beetje op, ten miste dat hoop ik toch, maar daarboven? Ik ben dan vrij vaak in groep 7 en 8 van de basisscholen met die workshops nou dan vraag je wie heeft er televisie op zijn kamer. Eén of twee niet, de rest wel. Dus die ouders hebben daar totaal geen zicht meer op. Dan heeft dat ook weinig zin. Maar ik denk dat het ook heel belangrijk is dat ouders daar wat meer op letten. En dan niet dit mag je niet zien maar meer dat ze gewoon weten wat hun kinderen zien en wat dat met hun kinderen doet. Dat kan dan wat bevoogdend overkomen maar het lijkt mij meer belangstelling voor waar je kind zich mee bezig houdt.

I: Dan zou ik graag met je in de toekomst kijken. Hoe komt, denk je, mobiele televisie eruit te zien?

A: Ja, ik moet zeggen dat ik daar vrij weinig vanaf weet. Ja, wat je net al zei ik hou het heel breed, wat bedoel je er eigenlijk precies mee? Het betekent dat je op nog meer plekken tv kunt kijken en dat je nog minder even geen televisie hebt. Ik weet niet of het dan heel veel anders is dan nu. Ik bedoel, nu gaan mensen ook op vakantie en in het vakantiehuisje staat ook weer een televisie en ze hebben een DVD speler in de auto, de tv gaat mee in de tent met de antenne. Nu kan ook iedereen altijd kijken wanneer die wil. Ik weet niet of dat het kijkgedrag beïnvloedt of dat dit van invloed is op waar je naar kijkt. Persoonlijk denk ik van niet. Maar goed, ik hoef zelf ook niet ergens mobiel televisie te kijken.

I: Het heeft misschien wel te maken met een stukje individualisering dat mensen nog meer los komen te staan van anderen. Dat televisie kijken in de huiskamer nog wordt veranderd of dat het makkelijker wordt ergens in het openbaar vervoer te bekijken?

A: Ja, dat gezamenlijk kijken, ieder gemiddeld huishouden heeft al 3 of 4 televisies in huis, dat is er al niet echt meer denk ik. Dat van vroeger inderdaad met de koffie met zijn allen het journaal kijken ik hoop dat het nog gebeurt in gezinnen maar ik denk het eerlijk gezegd niet. Als pa het journaal wil kijken gaan de kinderen wel boven kijken.

I: Denkt u dat de komst van een ontwikkeling als mobiele televisie nieuwe bedreigingen brengt voor de jeugd?

A: Niet zo zeer mobiele televisie op zich. Wel het enorm grote aanbod. Ik bedoel, je kunt de hele wereld letterlijk aan zenders ontvangen. Verder natuurlijk wat ergens ooit een keer gefilmd is kun je zien op YouTube en aanverwanten. Ik denk dat het zo ontzettend veel is dat er zoveel dingen tussen kunnen zitten waarvan je niet weet of het bewerkt is, of het echt is, wat het met kinderen doet. Complete executies kun je gewoon op Internet terugkijken en zo. Dat vind ik een grotere bedreiging dan dat het nou gewone of mobiele televisie is.

I: U kunt zich misschien voorstellen, dat er uiteindelijk iets zou komen dat je mobiel uitgerust is met dat je iets opneemt en dat je het tegelijkertijd ook uit kan zenden waardoor er steeds meer amateur-makers komen te staan. Wordt het daarmee nog belangrijker dat jongeren leren wat de bron is van een bepaald onderwerp?

A: Ja, dat vind ik wel. Dat ze zich in ieder geval realiseren dat de bron, zolang je die niet kent, dubieus kan zijn. Dat is natuurlijk wel essentieel.

I: Denkt u dat er daarom op een andere manier dan er nu al gebeurt gezorgd moet worden dat de jeugd mediawijs omgaat met televisie en met mobiele televisie omdat ze dan ook steeds meer zelf producent kunnen worden?

A: Ja, aan de andere kant als ze zelf producent worden dan zien ze misschien meer wat er allemaal mee kan en hoe je dat kunt manipuleren. Voor degenen die dat dan doen betekent dat dat ze al mediawijzer zijn. Maar het maakt voor diegenen die het niet doen het nog ingewikkelder allemaal.

I: En denkt u dat om de jeugd mediawijs te maken met mobiele televisie dat er andere manieren voor moeten gebeuren dan er nu al gebeuren voor de traditionele televisie? Of denkt u dat de manier waarop dat nu gebeurt ook afdoende is als er een mobiele variant komt?

A: Ja, dat lijkt mij wel, want de essentie is hetzelfde. Wat je ook aan beelden ziet, realiseer je je dat het altijd is bewerkt en dat het het beeld is wat de maker jou wil laten zien. Dan maakt het echt niet uit of dat via je eigen televisie of mobiel of via Internet of hoe dan ook, tot je komt. Als je je dat realiseert dan weet je dat met alle beelden die je ziet iets gedaan is om jou van iets te overtuigen. Dat is ons idee erover en anders zou het niet zo veel zin hebben als je voor ieder programma of ieder medium apart aandacht besteedt, dan doe je je werk ook niet goed denk ik.

I: Dus u denkt dat Weet Wat Je Ziet daar ook zeker weer een rol in zal gaan spelen?

A: Ja, dus wat ik niet heb uitgelegd, de manier waarop wij dat die kinderen laten zien dan maakt het helemaal niet uit om wat voor medium het gaat. Het gaat erom wat beelden met je doen. Wat beelden voor invloed hebben en welke trucjes en manipulaties je allemaal hebt en dan maakt het dus niet uit via welk medium.

I: Het is veel meer een stukje bewustwording dan?

A: Ja, dat is het. Dat is waar het allemaal om gaat.

3. Interview met Paul Vermeulen

Zelfstandig adviseur

I: Wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen dit bedrijf?

A: Ik ben Paul Vermeulen, ik werk als zelfstandig adviseur sinds ongeveer vijf jaar daar waar het gaat om onderwijs en mediavraagstukken.

(Stuk tape verloren gegaan ivm storing telefoon)

A: Wat de vraag was hoe zou je het moeten doen mediawijsheid? En dan eventueel in het onderwijs en wat ik daarop zei was in ieder geval: het proberen onder te brengen als een tamelijk normale kwestie in het onderwijs dan zou je er iets over kunnen zeggen in de algemene kerndoelen in de algemene leerdoelen voor basis- en voortgezet onderwijs met name. En dan zou je ook nog eens heel goed moeten kijken naar de positie van leraren want de vraag is wat leraren eigenlijk van het onderwerp weten en of ze er wel goed op kunnen inspelen. Dat is wel een zorgpunt. Daar zou je wel echt aandacht aan moeten besteden. Hoe ga je die leraar niet alleen die deskundigheid geven maar ook in zijn houding wat wakkerder maken en ook zodanig dat hij er richting ouders verstandige dingen over kan zeggen. Want dat is het tweede stuk natuurlijk ook in die thuissituatie, hoe ga je er daar mee om? Dan zul je ook denk ik iets moeten doen aan voorlichting van ouders en dat kun je dus prima met een soort, misschien postbus 51-achtige campagne of wat dan ook. Maar dat zul je wel vol moeten houden. Dat zul je ook moeten gaan doen. En dat zal je ook moeten valideren. Dus dat het duidelijk is, uit welke hoek die boodschap komt en dat het betrouwbaar is. Dus dat niet degenen die daar wat over gaan zeggen stiekem de reclamemakers zijn. Je merkt bijvoorbeeld dat reclamerakkers, die doen overigens prachtig werk, maar daar zit wel altijd een beetje die lucht aan. Ik bedoel nuchter gezien, ik heb daar wel zelf een mening over, maar mensen reageren daar wel op. Als je bijvoorbeeld mijn kind online pakt dat is een dienst van KPN hoewel ze daar heel erg zorgvuldig zijn in objectiviteit en dat soort dingen, ja dus ik denk dat de overheid daar wel een sterke functie in heeft. Dus ik zou dat vanuit de publieke hoek wat aanjagen. Je kunt je voorstellen dat je daar wat verder ingaat, dat je ook bijvoorbeeld rond bibliotheken als het gaat over algemeen publiek maar ook rond de school. Dat wordt van verschillende kanten ook gesuggereerd dat je iets gaat doen als een soort mediacoach of zo als fenomeen te creëren. Dat je zegt: "Er zijn best in Nederland deskundigen en misschien wel bij u in de buurt, die gewoon echt iets weten van hoe je in z'n algemeenheid met media moeten omgaan". En die mensen zijn herkenbaar op de een of andere manier, die hebben een speldje op "ik ben mediacoach" of ze zijn

gecertificeerd. Misschien gaat dat wat te ver maar dat ze zich ook een beetje zichtbaarder maken. Dat zouden ze ook, en als je daar over doorfilosofeert, dan wordt het namelijk veel breder dan het onderwijs, dan zou je moeten kijken is dat ook in de gezondheidszorg geen goed idee of in de thuiszorg. Dat iemand ook ouderen of minder validen kan zeggen van goh weet je dat het zus of zo zit met media en daar moet je niet van schrikken of kijk nou eens door die boodschap heen. Bijvoorbeeld als je iemand staat te helpen en op het nieuws zie je al die enge beelden van gisteren is het mooi als iemand daar een beetje relevante feedback op kan geven en dat een beetje kan plaatsen. Dit soort dingen die ik nu noem die hebben vooral te maken met de manier waarop je mensen kunt toerusten om goed met media om te gaan in zijn algemeenheid. Volgens mij is dat ook de kern. De kern is niet de aanbodskant reguleren met fatsoensregels, dat kun je bij wijze van spreken hier wel doen. Zeker de Christen Unie wil zover gaan die kant uit. Maar ik denk dat het een denkfout is omdat media natuurlijk zodanig vloeibaar en vluchtig zijn dat ze uit alle hoeken van de wereld komen voor dat je het weet zit je op YouTube te kijken naar iets wat in China gemaakt wordt en waar je gewoon helemaal niet over gaat. Dan kan je politiek hier van alles willen maar dat werkt toch niet. Dus toerusting van mensen en dan op verschillende niveau's, jonge kinderen moet je wat verder toerusten dan ouderen. Achter jonge kinderen moet je ook zeker de ouder verzorger zien en dan moet je ook de sector onderwijs zien daar gaat het om volgens mij. Mensen sterk genoeg maken, slim genoeg, kritisch genoeg om er goed mee om te gaan.

I: Als we dan kijken naar het onderwijs, staat u dan positief tegenover een vakopleiding voor docenten voor audiovisuele media?

A: Ja, liever niet echt het vak liever wel een nascholingachtig iets. Ik zou er ook dan weer voor pleiten om het heel concreet te maken en te verankeren in een bestaande structuur. Je hebt bijvoorbeeld, en dat is ontzettend leuk, de stichting beroepskwalificatie leraren. Dat is gewoon een instituut dat we ingesteld hebben met z'n allen en waarin wordt gezegd wat een leraar wel en niet moet kunnen. Die hebben het al over een stuk of acht kerncompetenties. Misschien moet je een negende aan toevoegen. Dan ga je dus ook niets nieuws verzinnen dan gebruik je de bestaande structuur die er is. Dan maak je er ook een normaal onderwerp van.

I: Dus het moet niet iets heel bijzonders worden?

A: Nee, het is ook van alle tijden. Ik bedoel we kunnen dus nu doen of mediawijsheid iets nieuws is. Waar het allemaal vandaan komt is van die enge dingen op Internet waar mensen gevoel bij ontwikkelen vooral angst! Het geldt natuurlijk ook over die rare sterspotjes en hoe zit het inderdaad met de objectiviteit van berichtgeving in "Hart van

Nederland" of kan ik wel vertrouwen wat er in de krant staat. Want ook die media integreren dusdanig en al dat crossmediageweld, dus ja, heb ik het nou over Internet of over een krant als ik het heb over Internet. Ik werk veel in het buitenland en ik doe altijd Volkskrant online of BBCNews online dan zie je gewoon dagelijks de integratie van media voor je. Naar mijn gevoel gebeurt dat steeds meer.

I: Wordt er vanuit uw oogpunt vanuit de overheid voldoende gedaan om kinderen mediawijs te maken?

A: Nee, ik vind dat onderwerp op het ogenblik echt onderbelicht en ook niet goed gedefinieerd. Niet op een manier dat de sectoren snappen waar het over gaat. En ik zou bijna zeggen ze doen dus wat dat betreft hun marketing slecht. Als je het onderwerp een beetje goed neerzet dan denk ik dat scholen ontzettend veel belangstelling hebben om daar wat aan te doen. Terwijl als je het bij wijze van spreken een beetje vanuit de problematiserende, zware kant neerzet zeggen ze moeten we dat ook nog, en we hebben het al zo druk. Dus in die zin wordt het slecht verkocht.

I: Hoe zou mediawijsheid dan wel verkocht moeten worden?

A: Ik denk inderdaad als een spannende, eigentijdse kwestie waar je in het onderwijs op allerlei leuke manieren mee om kunt gaan. Ik zou bijna zeggen leg de voorbeelden er maar achter en organiseer, zoals we dat bij Kennisnet kennen met evenementen als thing-quest. Organiseer ook leuke dingen waarin je op een makkelijke manier naar een wat breder publiek zichtbaar kunt maken wat voor spannende dingen je met kinderen kunt doen. Leuke uitdagende dingen waar we kinderen kunnen laten zien hoe je met media goed omgaat. Dat is een veel positievere invalshoek dan de krant van er moet een vak en er moeten eindtermen en er moeten toetsen. Dat moet ook, maar dat kun je ook in andere vormen doen. Ik vind dat ze wat dat betreft niet echt een hele slimme, positieve stijl kiezen nog daarin.

I: Als u naar de toekomst kijkt, hoe denkt u dat mobiele televisie eruit komt te zien?

A: Ik heb daar zelf nog niet hele grote ideeën bij. Behalve dan dat ik zie dat achter het mobiele telefoontje natuurlijk het maken van filmpjes en dat is eigenlijk natuurlijk ook een soort televisie waar vooral jeugd mee bezig is maar eigenlijk allerlei mensen. Mensen zijn natuurlijk zelf aan het opnemen een aan het verspreiden. Dan gaat het om bewegend beeld en geluid dus laten we dat maar even televisie noemen. Langs die kant zie je al een beeld komen. Dat het een soort instant medium wordt voor heel veel mensen om te registreren en te delen en te uiten dat zul je in de kunsthoek met name wat meer zien of in de creatieve, artistieke hoek zit men te experimenteren. Ik denk dat op die lijn van onderop in ieder geval een beweging is waarop mensen behoefte gaan

krijgen aan meer plekken om dingen te kunnen laten zien en te kunnen delen en ook misschien wel iets geavanceerd op te kunnen afspelen onderweg. Eigenlijk zie je dat met foto's maken wel dat het telefoontje bij wijze van spreke al veel meer kan zowel aan de opnamekant als aan de weergavekant. Dus aan de weergavekant gaat misschien wel wat veranderen aan de hardware of zo, daar heb ik weinig verstand van. Maar aan de aanbiederkant, de formele aanbieders, die gaan ongetwijfeld hun aanbod ook nadrukkelijk via telefoonachtige oplossingen neerzetten. Vooral portable mobiele dingen aansluitend bij de dingen die er al zijn, dat geloof ik wel. Sterk op nieuws, entertainment, allerlei dingen tussen functioneel en leuk in. Maar ik denk wat een bijzonder dilemma wordt dat hetgeen je aanbiedt uit professionele of commerciële hoek komt. Hoe ga je dat op de een of andere manier combineren of scheiden net als wat je wil van wat je zelf maakt wat selfgenerated content is. Die positionering lijkt me best lastig.

I: Steeds meer programma's zoals een YouTube-achtig iets gaan grotere rollen spelen.

A: Daarbij krijg je misschien ook nog weer de interessante vraag van hoe gaat het met de marketing, hoe gaat het met de merkontwikkeling? Ik kan me heel goed voorstellen hoe diffuser het aanbod wordt hoe groter je kans je te onderscheiden middels een strakke merkaanpak. Als iedereen opeens koffiezetapparaten gaat verkopen in de wereld dan heb je er echt baat bij als je duidelijk kan maken waarom die van jou beter is. Dan kun je ineens ontzetten scoren, en hierbij zeker omdat er nog een soort angst aan hangt. Ik zou bijna zeggen, een kans om te laten zien dat je deugt. Daar schuilt veel achter denk ik in de toekomst maar ik weet dat niet zeker.

I: Denkt u dat mobiele televisie populair zal worden onder de jeugd?

A: Ik denk het zeker, omdat ik zie dat het nu al razend populair is. Doelgroep 10 tot 14 of zo. Ik weet het niet zeker maar ik heb het vermoeden dat daar het zwaartepunt ligt. Zeker waar het gaat om experimenteren en lekker rommelen. Ik denk dat als het niet te veel kosten met zich meebrengt, dus aansluit bij de spullen die ze al hebben zoals het mobieltje en de I-pod achtigen deze ook zeker populair worden.

I: Ziet u daar bepaalde kansen in voor de jeugd?

A: Ja ik was gisteren bij vrienden van mij die nog wat jongere kinderen hebben dan ik heb. Hun moeder is een lerares Engels die zegt over het Engels van die kinderen maak ik me dus geen zorgen meer. Die zitten op een school in Woerden, daar geeft ze ook les. Als ik zie wat er nu gebeurt de afgelopen jaren gewoon als het gaat om nieuwe communicatieve vaardigheden en ook die uitingen in het Engels met name dat is volstrekt fantastisch. Vroeger, en ik ben nog een oude leraar Engels lang geleden, zaten we eindeloos te zeuren van goh die kinderen zouden eens wat meer engels moeten lezen

nou ze doen niet anders. Ze zouden een wat meer engelse televisie of radio moeten luisteren, ze doen niet anders. Op YouTube is 93% van het aanbod Engelstalig nou ze gaan er gewoon als vanzelfsprekend mee om. Daar ligt dus, op zo'n heel plat niveau een kans. Ik ben zijdelings betrokken bij dingen als bijvoorbeeld SMS taalontwikkeling. Een kennis van mij is daar heel actief in dat is een leuk fenomeen. Dat is creatief, dat is grappig. Als je ziet wat er überhaupt met communicatieve vaardigheden op MSN gebeurt, daar kun je heel verschillend naar kijken. Je kunt je afvragen wat die kinderen toch veel achter de computer hangen. Je kunt ook zeggen wat zijn die kinderen toch ongelooflijk slagvaardig geworden, dankzij de SMS zijn ze daar veel beter in geworden. Het is misschien wat eenvormig dus het kanaal krijgt wat te veel aandacht, maar ik vind, een open kans ligt daarin.

I: Het wordt dus automatisch van de negatieve kant benaderd terwijl er ook positieve kanten aan zitten?

A: Ja dat vind ik echt een gemiste kans. Letterlijk dan, natuurlijk moet je heel kritisch zijn op de potentiële risico's. Ik ben geen groot pedagoog maar ik heb wel een mening en ik denk dat heel veel mensen dat delen dat kinderen zich in z'n algemeenheid veelzijdig ontwikkelen. Over een kind wat de hele dag een bal tegen de muur staat te trappen moet je je ook zorgen over maken. Dat is het zelfde als een kind dat de hele dag achter een computer hetzelfde zit te doen. Ik denk dat dat niet gezond is en niet goed voor een evenwichtige ontwikkeling. Maar dat is een normale verantwoordelijkheid voor ouders daarin vind ik opnieuw het hele mediagedoe geen uitzondering. Als ouders zeggen: ik krijg dat kind niet van de computer af, dan is er iets met je competentie als ouder aan de hand en niet zo zeer met het feit dat er zo'n raar medium is.

I: Dan komt de hele opvoedingskwestie weer naar boven?

A: Ja, ik denk het wel. Het is gewoon één element. En dat het even extra sexy is waardoor het een hoop extra aandacht krijgt dat snap ik wel. Maar toch zou ik ervoor pleiten daar veel nuchterder mee om te gaan.

I: Ziet u er aan de andere kant nog gevaren, dat is misschien wel een heel zwaar woord, maar toch iets in die richting voor de jeugd?

A: Ja, ze worden natuurlijk ontzettend gemakkelijk gemanipuleerd. In die zin schuilt er heel veel gevaar achter. Als je ziet bijvoorbeeld met reclame, impliciet gedrag aankweken, dat is absoluut een gevaar en daar zou je, en dat is een beetje in strijd met wat ik daarnet zei, maar je zou rondom jonge kinderen natuurlijk wel als overheid regulerend moeten optreden. Je zou bijvoorbeeld bepaalde aspecten scherper kunnen maken. We hebben de Kijkwijzer in Nederland maar die is nogal zelfregulerend. Je zou

gewoon een verbod kunnen zetten, een keihard verbod op reclame, op alles wat bedoeld is voor kinderen onder de veertien jaar. Dat kun je als overheid doen, dan vallen er wel een paar tv- en radiozenders om in ons land maar je zou het kunnen doen. Ik zou er ook persoonlijk wel voor zijn. Daar kun je wat regelen en ik vind dat de overheid dat wel zou moeten doen. Je kunt het niet helemaal oplossen langs die kant maar je kunt wel een paar dingen doen.

I: Maar geen V-chip praktijken zoals in de VS?

A: Lijkt me niet. Persoonlijk lijkt dat me niets. Er zijn natuurlijk allerlei filterachtige dingen en die hebben we ook wel gestimuleerd. Ik weet nog wel dat onder andere mijn kind online binnenkort met een heel aardig doel op dat vlak komt. Maar dat heeft opnieuw toch ook te maken met je visie als ouder, ik bedoel met je visie als opvoeder. Wat ga je doen? Je hebt ook mensen die laten hun kind tot hun veertiende alleen maar binnenspelen. Dat nieuwe daar kun je bijna niet swingend optreden. Je kunt wel faciliterend optreden dat je het onder de aandacht brengt dat je die mogelijkheden als overheid stimuleert, prima. Een paar dingen kun je langs de aanbodkant wel afschermen maar verder niet. Dat heeft ook weer te maken met de sterke politieke opvatting. Dat is een politieke kwestie, Daar zul je bij het CDA wat gemengde geluiden over horen. Bij de Christen Unie heeft Rouvoet daar een veel uitgesprokenere mening over. Die ziet bijvoorbeeld ook Ouders & Co over het onderwijs (heb jij hem misschien ooit gesproken, dat is wel leuk om Werner van Katwijk op te zoeken. Dat is een hele uitgesproken man uit protestants christelijke hoek. I: Wel contact mee gehad maar hij heeft aangegeven dat hij geen behoefte had om mee te werken.) Wat ik eigenlijk alleen maar wil zeggen is dat je rekening moet houden met verschillende maatschappelijke en politieke stromingen. De politiek moet daar in het midden iets mee.

I: Op welke wijze denkt u dat gezorgd moet worden dat de jeugd mediawijs omgaat met mobiele televisie? Moet daar wat anders voor gebeuren dan er nu al gebeurt met gewone televisie?

A: Het lijkt mij eigenlijk niet. Ik geloof niet dat het een apart onderwerp zou moeten zijn. Net zo goed dat je niets zegt over MP3-spelers of zo. Ik denk eigenlijk dat het wel meevalt. In z'n algemeenheid, maar dat heeft ook met MSN te maken en met Hyves enzovoort. Het gaat natuurlijk over algemeen bewustzijn van joh je kunt dingen maken, combineren, stelen. Je bent ineens iemand die verspreidt en uitzendt. Dat brengt wat bijzondere verantwoordelijkheden met zich mee, hoe klein je ook bent. Als jij het filmpje van je vriendje wat in de intimiteit van gewoon thuis of gewoon gemaakt is op eens op YouTube zet met een lullige opmerking eronder. Daar kun je iemand aardig de vernieling mee in helpen. Dat heeft een veer grotere impact dan wanneer je hem bij wijze van

spreken een keer uitscheldt op straat. Maar daar vind ik opnieuw in de normale verantwoordelijkheid van onderwijsgevend en ouders/opvoeders liggen om het daar over te hebben met je kinderen. In die hoek zou ik het veel meer zien zitten. Het is een soort continue aanpassing aan nieuwe fenomenen. Het lijkt mij niet zo'n groot fenomeen dat je daar allerlei specifieke dingen voor moet optuigen.

I: Tot slot dan. Hoe denkt u dat de overheid de doelstelling de jeugd mediawijs te maken moet worden bereikt in een steeds meer ontwikkelend medialandschap waar we crossmedia en on-demand toepassingen en dergelijk en ook mobiele televisie steeds meer voorkomen?

A: Wat er in zijn algemeenheid over gezegd is in dat advies waar ik aan gewerkt heb is dat die kwestie tamelijk vloeibaar is. De ontwikkelingen in de media gaan vrij hard, in ons eigen land en daarbuiten, Dus in ieder geval is de beste manier niet om daar bij wijze van spreken een heel statisch of zwaar instituut volgt die dat moet gaan bewaken. Dus heb ik eigenlijk gepleit voor twee dingen. Eén is er ligt wel een soort duidelijk herkenbare bewering in of een netwerk in waarmee je als overheid aangeeft van deze kwestie gaat ons aan het hart en we willen hier wat mee. Maar ga naar een soort van flexibel netwerk van een aantal partijen die er echt verstand van hebben en ook wat geld voor krijgen of al geld voor hebben. Laat die eens zo'n kar gaan trekken en zorgen dat het onderwerp goed onder de aandacht komt en overal en nergens geïmplementeerd wordt. Dat is denk ik wel heel verstandig dan kun je wel een aantal dingen bereiken. Ik zou bijna zeggen kijk daarin vrij breed want dit heeft impact op allerlei maatschappelijke sectoren. Hang het niet te zeer op aan bijvoorbeeld alleen maar de mediawereld dus uit de aanbiederzijde of alleen maar het onderwijs. Maar kijk ook goed naar de relatie met mensen die werken of weer aan het werk moeten of wat ik net noemde de ouderen. Schep daar bij wijze van spreken ook een soort gesegmenteerde aanpak in. Dat je actielijnen of programma's ontwikkeld die naar verschillende doelgroepen toe kunnen worden uitgevoerd.

I: Dus niet alleen maar richten op zeg maar één groep?

A: Nee, helemaal niet. Er zitten eigenlijk twee dingen in. Er zit iets in wat echt met die awareness te maken heeft. Het onder de aandacht houden dat heeft veel met bewustzijn en campagneachtige dingen te maken. En ten tweede zit er ook in dat we er wat meer bodem onder kunnen leggen, onder het onderwerp. Dus het heeft ook een beetje te maken met de expertise op dat punt. Hoe kun je die zo bundelen. Dat er een goede vraagbaak is in het land van is het nou onzin of is het nou echt een probleem.

Bijvoorbeeld waar hoogleraar Patty Valkenburg die daar mee bezig is. In die hoek zijn er een aantal dingen waar je nog een naar zou kunnen kijken of je dat niet veel meer naar

voren kunt trekken. Dat je bijvoorbeeld een helder loket, dat is niet eens het goede woord, zou kunnen inrichten. Dat je kunt zeggen er is betrouwbare informatie over deze kwestie en die vind je daar en daar. Want veel mensen overzien het onderwerp niet echt en het gebeurt dat men elkaar napraat. Zeker met kwesties die aan angst relateren is dat heel erg ongewenst.

4. Interview met Ronald Verbeek

Ministerie van Economische Zaken

I: Ik zou u in eerste instantie ter algemene introductie willen vragen, wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen deze instantie?

A: Mijn naam is Ronald Verbeek. Ik werk als themacoördinator voor nieuwe mediatoepassingen bij de directie ICT en toepassing ervan en Economische zaken. Die directie valt binnen het Directoraat Generaal voor Energie en Telecom. Dat is een mond vol maar waar wij ons mee bezig houden is eigenlijk de voorbereiding van een uitgifte, op beleidsmatig niveau voorbereiden van frequenties die gebruikt kunnen worden voor allerlei toepassingen. Dan moet je denken aan het uitgeven van FM vergunningen, UMTS vergunningen, GSM vergunningen. Nu zijn we bezig met bijvoorbeeld vergunningen voor digitale radio, om dat te kunnen toepassen en dat soort aspecten.

I: Op welke wijze heeft u binnen uw werk te maken met mobiele televisie?

A: Ik heb vorig jaar het project hier gedraaid waarbij we de analoge televisie via de ether hebben afgeschakeld en de digitale televisie hebben aangezet. Dat is de technologie DVB-T, waarbij T staat voor Terrestrial, een subset van die standaard is DVB-H, waarbij H staat voor handheld. Dit is één van de technologieën die je voor digitale televisie en mobiele televisie kunt gebruiken. Wat wij hebben gedaan in Nederland is in 2001 volgens mij hebben we vergunningen uitgegeven aan de NOS en aan een Consortium destijds, nu overgenomen door KPN onder de naam Digitenne. En vooral aan Digitenne hebben we vier multiplexen gegeven, vier stukken frequentieruimte waar ze DVB-T in kunnen toepassen. De frequenties die we in die pakketjes hebben uitgegeven, in die vergunning kunnen ze ook gebruik maken van DVB-H, dus mobiele televisie. Dat is mijn betrokkenheid.

I: U gaat er dan dus eigenlijk vanuit dat DVB-H de standaard gaat worden dat het niet een UMTS of een andere IP-based protocol of iets dergelijks gaat worden?

A: Nee, daar ga ik niet vanuit. Ik ga ervan uit dat het wel één van de aangeboden standaarden zal zijn. KPN heeft ook in de media al vaak gezegd dat ze daarmee bezig zijn. Maar, zoals ik net al aangaf, we zijn ook bezig met uitgifte van andere frequentieruimten voor TDAP, dat is ontstaan als een digitale radiostandaard maar inmiddels ook uitgebreid zodat je ook videobeelden kunt versturen. Daar wordt in Duitsland al mee gewerkt, DMB Digital Multimedia Broadcast, dat is die standaard en ook in Zuid Korea volgens mij. Ik kan me voorstellen dat dit ook in Nederland toegepast zal kunnen gaan worden, al zijn we er nog niet helemaal uit of het mag. De Kamer heeft

daar wat andere ideeën over en de radiosector ook. Dus we zijn daar nog even bezig met het formuleren van het beleid en de uitvoering ervan. Maar we zijn van plan begin volgend jaar die vergunningen uit te geven, waar als ons beleid, het beleid van de Staatssecretaris, uitgevoerd wordt zoals het er nu ligt. Dan zal er ook mobiele televisieachtige toepassingen mogelijk zijn. Een derde mogelijkheid, en dat kan nu al, wordt ook door Vodafone in ieder geval en ook door Orange aangeboden is televisiebeelden via UMTS Netwerk, dus op die manier kun je ook al gebruik maken van Broadcast-achtige signalen die je tot beelden op je mobiele telefoon kunt laten verworden.

I: Wanneer mobiele televisie zo meteen helemaal gesetteld is hoe komt dan, in uw opinie, mobiele televisie eruit te zien?

A: Ik vermoed dat mobiele televisie voornamelijk gebruikt zal worden voor het bijwerken van wat je die dag hebt gemist. Bijvoorbeeld in de trein nog even het Journaal kijken of als je 's avonds in bed ligt en je vrouw, partner of wie dan ook, of je hebt geen televisie op je slaapkamer staan, die zit een bepaald programma te kijken en jij wilt toevallig eventjes nog de laatste clips zien van weet ik van wat voor favoriet programma je hebt, om het op die manier te doen. Ik vermoed niet dat er hele grote speelfilms of voetbalwedstrijden wat ook wel eens genoemd wordt of wat voor wedstrijden, integraal gekeken worden op een dergelijk klein schermje want daar word je helemaal gek van. Dat is mijn ervaring en ik denk dat het vooral voor flitsen van informatie zal worden gebruikt.

I: Ja. Denkt u dat de dragers van mobiele televisie kwalitatief goed genoeg beeld kunnen gaan uitzenden, uiteindelijk. Of zal er altijd wel een soort van storing in blijven zitten die misschien een drempel gaat vormen?

A: Ik denk niet dat dat het grote probleem is, ik denk dat het wel meevalt. Ik denk eerder dat de stappen die je moet nemen om je beeld te gaan ontvangen dat die in de weg zitten. In ieder geval dat merk ik aan mezelf nu dat ik zoveel handelingen moet verrichten voor ik uiteindelijk een keertje dat nieuws kan zien, dat dat me afschrikt. En bovendien door het per keer belasten, zeg maar, dat we moeten betalen voor bepaalde fragmenten, terwijl je van tevoren niet weet wat de kwaliteit zal zijn, inhoudelijke gezien, niet zozeer de technische kwaliteit maar wat voor content krijg ik daarvoor. Dan wil ik wel graag weten, maak dan heel erg duidelijk wat het kost en ik denk dat Nederland daar nog wel erg aan moet wennen.

I: En bij de ontwikkeling van mobiele televisie ziet u daar nog meer onzekerheden in of mensen het wel gaan gebruiken of niet?

A: Ja, ik denk dat het belangrijkste de kosten zullen zijn en de algemene acceptatie. Tot nu toe zien we dat bijvoorbeeld voor de UMTS het daadwerkelijke gebruik nogal achterblijft bij wat we in de tijd van die veilingen in 2000 verwachtten met elkaar. Dat is niet alleen in Nederland maar in de hele westerse wereld eigenlijk. Er werden hele grote bedragen aan uitgegeven en eigenlijk worden de verwachtingen niet gehaald van toen. En dat is vooral volgens mij omdat we die verwachtingen baseren op het gebruik in Japan van I-mode wat daar heel erg aansloeg dat was een gigantische rage daar is gigantisch veel omzet mee gehaald. Alleen het kenmerkende verschil tussen Japan en de Westerse wereld, althans de Europese en de Amerikaanse is dat wij wat meer ruimte schijnen te hebben in de woning en dus ook grotere computers hebben staan in ons eigen huis. Terwijl Japanners wat krappere op elkaar wonen en dus voor grote computers meestal geen plek hadden. En dus de kleine handhelds gingen gebruiken voor Internetaccess terwijl wij allemaal gewoon via de computer dat allemaal konden en ook breedbandige aansluitingen hadden. Dus op groot scherm met fantastische kwaliteit Internet konden gaan beleven. Om dan terug te gaan naar een klein schermpje waarbij het trillend is en het veel langer duurt om iets te downloaden en je niet alle informatie op je pagina kan zien dat is een te grote drempel gebleken denk ik.

I: Dus u verwacht dat in ieder geval binnen de huiselijke kring de computer het altijd zal blijven winnen van de mobiele drager in dit geval?

A: Ik denk het wel. Ik denk hooguit dat als de andere schermen in het huis, van de computer en de televisie die steeds meer op dezelfde netwerken aangesloten zullen zijn als die allemaal bezet zijn door andere familieleden dat je misschien je toevlucht neemt tot je mobiele telefoon of zeg maar door jeugd voor het omzeilen van ouderlijk toezicht. Zoals je vroeger je vieze boekjes had of wat bij je vriendjes dat je dat nu clandestien via je televisieabonnement op je telefoon gaat zitten kijken. Of series die je niet mag zien van thuis, uit welke overweging dan ook gewoon om van de controle van je ouders weg te komen. Kinderen zouden dat kunnen proberen of gaan doen, dat kan ik me voorstellen.

I: Kunt u zich voorstellen dat er daarom systemen ontwikkeld moeten worden om de jeugd te beschermen tegen dat soort media-uitingen?

A: Ik vind dat erg lastig. Ik denk dat het in de eerste plaats heel moeilijk is om het helemaal af te sluiten. Vroeger kon je ook als jeugd aan allerlei soorten blootblaadjes, ik bedoel het is van alle tijden of welk ander soort geschrift dat je ouders niet geweldig vonden als je dat las, daar kwam je toch wel achter. Dus ik denk dat het heel moeilijk is om dat helemaal te stoppen en gezien het steeds meer on-demand-achtige karakter van een heleboel diensten van content is het ook moeilijk om het bijvoorbeeld tot een tijdstip

te beperken. Dat je bijvoorbeeld een bepaalde film na negen uur mag zien of zo. Dat zal heel lastig worden in een on-demand omgeving. Het kan volgens mij wel maar ik vraag me af of dat heel erg geïmplementeerd gaat worden. Ik vraag me dus af in hoeverre dat reguleerbaar is net als het Internet in zijn algemeenheid moeilijk te reguleren is zal dat met content via Internet of via dit soort on-demand-achtige services lastig zijn.

I: Denkt u dat de jeugd sowieso mobiele televisie gaat omarmen? Wordt het iets populairs onder de jeugd. Of denkt u dat het voornamelijk bij de ouderen zal blijven?

A: Dat kan ik heel moeilijk inschatten. Ik denk dat je bepaalde dingen zult kunnen doen richting jeugd maar dan zal maar dan zal het waarschijnlijk een ander soort format moeten zijn dan wat je voor ouderen nodig hebt. Ik denk zoals ik straks al zei dat je voor de wat oudere gebruiker zoals 20 plussers, dat het vooral het bijhalen van wat je gemist hebt de afgelopen dag aan clips zal worden. En dat het wellicht voor de jeugd meer een soort accessoireachtig karakter heeft. Dat je met je vrienden bepaalde clips gaat kijken in tussenuren dat je MTV aanzet, ik noem maar wat, of bepaalde content die meer games-format heeft daar kan ik me wat bij voorstellen. Maar ik weet het niet hoor, ik heb geen informatie uit onderzoek daarover. Het is gewoon mijn eigen gevoel daarover.

I: De manier waarop het uitgezonden gaat worden, gaat u er vanuit dat er een lineaire content komt dus in de vorm van een streaming televisie zoals we dat nu eigenlijk ook al hebben of komt er meer een video-on-demand-systeem met non-lineaire content?

A: Nou ik denk dat het er allebei wel gaat komen. Dat de UMTS-achtige netwerken de meer on-demand dingen gaan doen en dat daar waar er toch meer hetzelfde wordt gekeken, op hetzelfde moment, dan zul je DVB-T en DVB-H gaan krijgen. Maar het zal ook wel erg afhangen van wat de aanbieder zeg maar beschikbaar gaat stellen. Wat daar de gouden combinatie is dat weet ik eerlijk gezegd niet.

I: Is er vanuit de overheid een voorkeur voor een bepaalde standaard?

A: Nee, wij hebben vanuit het beleid in het nieuwe frequentiebeleid vastgelegd dat de overheid zich zo min mogelijk met de technologie keuzes moet bezig houden. Dat ze dat aan de markt overlaten en zeker in zo een nieuw segment waarvan we eigenlijk helemaal nog niet weten wat nou goed gaat werken en waar echt behoefte aan is, dat we zo min mogelijk verplichtingen op willen leggen omdat je de mogelijkheid moet geven aan de vergunninghouder om zijn aanbod te wijzigen naar de wens van de klant. Door een bepaalde technologie voor te schrijven ga je ook bepaalde netwerk mogelijkheden vastleggen. Dat willen we eigenlijk niet doen dan ga je te veel op de stoel van de ondernemer zitten. Dat is een beetje hoe wij er tegenaan kijken. Internationaal zie je dat er nu een rare situatie is ontstaan dat flexibiliteit of technologie-neutraliteit wat ook in

Europees verband hoogtij viert of de standaard is of de norm, het beleid, dat dat door de uitspraak van de commissie de mededeling van 18 juli toch een beetje onderuit wordt gehaald. Waar ze toch pleiten voor het Europees breed inzetten van op die DVB-H standaard.

I: Wordt er ook op wat verschillende makers aan content mogen uitzenden een Europese standaard gehanteerd? Net zo als wat je nu hier hebt met reclamezendtijd en dergelijke?

A: Er is een richtlijn in de maak. De multimedia zonder grenzen richtlijn. Die is nu voor de tweede lezing naar het parlement, als ik het wel heb. En die zal wel later dit jaar vastgesteld worden. Daar wordt een aantal minimumnormen gesteld.

I: En die zijn nu nog alleen voor reguliere televisie?

A: Het is de bedoeling om dat voor alle audiovisuele diensten te gaan toepassen dus ook mobiele televisie en streaming via Internet en alles wat je kunt bedenken bij televisieachtige toepassingen worden verspreid.

I: Denkt u dat mobiele televisie uiteindelijk geïntegreerd gaat worden op mobiele telefoon of zal er een aparte drager voor komen?

A: Nee, ik denk dat het wel geïntegreerd gaat worden zoveel mogelijk.

5. Interview met Dirkje Ebbers

Stichting Leerplan Ontwikkeling, Enschede

I: Allereerst misschien ter introductie wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen deze instantie?

A: Ik werk bij de Stichting Leerplan Ontwikkeling in Enschede en dat doe ik al een jaar of 6. Ik ben van huis uit neerlandica. De stichting Leerplan Ontwikkeling heeft eigenlijk allemaal mensen in huis zoals Onderwijskundigen en vakdidactici op verschillende vakken in de verschillende onderwijssoorten. Wij werken landelijk voor het onderwijs in de breedte. Het is niet zo dat wij specifieke scholen ondersteunen, maar wel uitwerkingen geven waarmee scholen uit de voeten kunnen op allerlei terreinen. Ik werk sinds 2005 bij SLO en werk eigenlijk altijd in projecten. Bij SLO zijn we een tweejarig project begonnen over wat wij toen visuele geletterdheid noemden. Wij zagen dat ook duidelijk als een aspect van mediawijsheid. Ik heb daar aan meegewerkt en in 2006 was ik er ook projectleider van. Daar binnen hebben wij onderzoek gedaan in de vorm van ontwikkeling van lesmateriaal voor het onderwijs op het gebied van visuele geletterdheid.

I: Op welke wijze ziet u het bereiken van visuele geletterdheid of media wijsheid voor u? Hoe zou dat gedaan moeten worden?

A: Wat wij nu hebben gedaan is het volgende. Ten Eerste hebben wij twee keer een conferentie gegeven waarmee we het bewustzijn bij de docent hebben vergroot. Ten tweede hebben we lessen ontwikkeld waarmee we denken dat docenten en leerlingen gewoon in de lessen aan de slag kunnen. Wij hebben om te beginnen het gebied van visuele geletterdheid onderzocht omdat het een dergelijk nieuw onderwerp was. De aanleiding om ermee te beginnen was dat de Raad van Cultuur vaststelde dat iedereen mediawijs moest worden. Ten opzichte van wat er tot dan toe in media-educatie gebeurde betekende het ook wel dat er een aantal dingen anders zouden moeten. Dat het niet alleen maar ging om "wat komt er op je af?" maar om "wat doe je als producent er zelf mee?". Daarnaast ook de gevoeligheid voor je houding ten opzichte van je bewustzijn van wat er gewoon in de media cultuur omgaat. Dat dit vergroot moet worden, daar hebben we in samenwerking met de Radboud Universiteit ook naar gekeken. Waar gaat het nou om en hoe kun je dat zo in kaart brengen dat je met handen en voeten kunt geven in de onderwijspraktijk.

Annika Smelink van de Radboud Universiteit had een soort communicatiemodel ontwikkeld. Als je het hebt over een beeldcultuur, daar hebben we ons in eerst instantie ook op gericht, dan moet je eigenlijk het als communicatie beschouwen. Om er bewuster mee om te gaan als consument en producent moeten er een aantal vragen gesteld

worden. Vragen over uitingen die op je af komen of uitingen die je zelf maakt en met welk doel worden deze gemaakt, wie heeft het gemaakt en welke technieken worden er gebruikt? Dat hebben wij omgezet tot een soort hulpvragen voor de leerling. We hebben een grote poster gemaakt waar die vragen op stonden en per vraag hebben we de lessen ontwikkeld. Over de vraag van wie komt de boodschap is een aantal lessen ontwikkeld waarin leerlingen bijvoorbeeld gaan produceren. Hun opdracht is in feite een deel van een website voor de school ontwikkelen. Daarbij bekijken ze websites van andere scholen, vervolgens ontdekken ze wat het uitmaakt of je zelf de informatie over de school geeft of als de school dat doet. Op deze manier maak je kinderen mediawijs, steeds door te kijken en door te doen in de lessen en leerlingen bewust te maken van die aspecten van omgaan met beeldcultuur.

I: Dus eigenlijk heel erg gericht op beeldmateriaal?

A: Ja, daar zijn we mee begonnen. Het tweede jaar dat we eraan werkten hebben we ook veel met het benoemen van dat gebied opgeschoven van visuele geletterdheid naar media geletterdheid. We hebben dit project in eerste instantie gestart bij de kunstvakken. Een aantal collega's bij SLO van mij die werkzaam zijn in de kunstvakken, hebben dat onderwerp aangepakt. Zij hebben in eerste instantie ook het beeldaspect eruit gehaald. Maar als je het over mediawijsheid hebt dan heb je het natuurlijk niet alleen maar over beeld. Vorig jaar hebben we vanwege het project vooral ook gekeken naar wat zegt de literatuur over jongeren en media? Hoe gevaarlijk is het eigenlijk of hoe positief kan het eigenlijk werken? Ook daar hebben we veel breder gezocht naar bijvoorbeeld de mobiele telefoon, deze heeft een deelaspect heeft, maar ook niet waarneembaar. Dat is ook wel terecht denk ik. We zijn begonnen met in te zoomen op die beeldcultuur, dat heb ik later wat breder getrokken.

I: U begon er zelf net al heel even over, de mobiele telefoon. Mijn onderzoek zal zich toch voornamelijk richten op mobiele televisie wat waarschijnlijk gaat plaats vinden op de mobiele telefoon en niet op een apart mobiel apparaat. Denkt u dat de jeugd uiteindelijk zal gaan voor mobiele televisie?

A: Dit soort dingen is altijd ontzettend lastig te voorspellen. Als je ziet hoe hard het steeds gaat met nieuwigheden op dit gebied. Heel vaak wordt dit als iets nieuws en begeerlijks wordt gezien. De kosten spelen natuurlijk ook mee, maar op zich is het natuurlijk iets wat weer een aanvulling is op alles wat we tot nu toe kunnen.

I: Als ik u nu vraag: hoe denkt u dat mobiele televisie eruit komt te zien uiteindelijk? Op het moment zijn er nog heel veel onzekerheden over, iedereen roept iets anders en eigenlijk weet niemand het nog.

A: Ik weet helemaal niet wat je ervoor moet doen om dat technisch haalbaar te maken. Ik zie heel veel de consumentenkant ervan. Daarnaast zie ik nu al heel veel mensen op allerlei mogelijke plekken spelletjes doen op de mobiele telefoon of met een draagbare DVD-speler een film kijken in de trein bijvoorbeeld. Het zal mij niet verbazen als je in 2008 met je mobiele telefoon ook mobiele televisie kunt kijken. Maar nogmaals ik heb eigenlijk helemaal geen deskundigheid om er verder iets over te zeggen of dat haalbaar is of niet. Maar ik zie het wel voor me dat consumenten daar zo mee bezig zijn. Het verschilt volgens mij niet veel.

I: Ziet u nieuwe gevaren of bedreigingen voor de jeugd met betrekking tot mobiele televisie? Ik bedoel gevaren en bedreigingen die er met de huidige beeldcultuur niet is.

A: Uit het literatuuronderzoek dat wij gedaan hebben ontstaat een ontzettend genuanceerd beeld. Zo zou er bij elk nieuw medium of bij elke nieuwe toepassing van een medium nieuwe mogelijkheden voor jongeren ontstaan en ook nieuwe potentiële gevaren. Dat gaat eigenlijk altijd wel gelijk op. Hoe dan ook zou ik niet verwachten dat er alleen gevaren ontstaan. Als je denkt aan onderwijs, bijvoorbeeld zoiets als schooltelevisie, kun je natuurlijk gewoon op een veel makkelijker manier je studieprogramma gebruiken dan nu. Dat is niet zozeer een gevaar maar daar kun je dan weer iets leuks mee doen. Verder houd je de mogelijke gevaren waarvan we weten dat ze bestaan, zoals het feit dat als je altijd veel seks en geweld ziet dat je er dan een beetje immuun voor wordt, dat kan. Het is in ieder geval niet aangetoond dat het echt tot gewelddadig gedrag leidt. Dat vrezen we allemaal wel maar dat weten we ook nog niet eens zeker. Dat is gewoon eigen aan TV of die nou mobiel is of niet. Zo is er ook nog steeds de gedachte dat jongeren niet goed tot rust kunnen komen 's nachts als ze te veel op Internet hebben gezeten. Ik kan me voorstellen dat wanneer je de mogelijkheid hebt, dat je er continue bezig bent. Dit zou dan in eerste instantie ook als mogelijk negatief effect kunnen optreden. Maar eerlijk gezegd die dingen die ik noem heb je nu eigenlijk al, maar dan met andere media.

I: Het is eigenlijk misschien meer een soort verlengde van andere media?

A: Ja, ik heb nooit voorzien wat voor effect het MSN-en zou hebben op de jeugdcultuur. Dat is iets wat nu al effecten heeft die ik niet had kunnen voorspellen. Hoe de jeugd er mee omgaat, het is een zodanig belangrijk sociaal cement. Dat blijkt het geworden te zijn en die mogelijkheid bestaat natuurlijk ook wel met mobiele televisie. Dat de gebruiksmogelijkheden zich zo ontwikkelen dat we de effecten zouden kunnen voorspellen, maar dat het moeilijk is voor te stellen.

I: Met mobiele televisie komt een belangrijk steeds meer individueel aspect bij kijken misschien nog wel meer dan bij het Internet. Een groot deel van het huidige systeem voor mediawijsheid zoals de overheid heeft opgesteld is toch dat er een heel deel zelfregulering inzit en dat er met een vorm van kijkwijzer dan bijvoorbeeld een beetje wordt geïnformeerd naar de ouders vooral. Dat gaat natuurlijk straks wegvallen bij mobiele televisie. Wordt het daarom denkt u nog belangrijker dat jeugd zelf als producent en als actieve media gebruiker mediawijs wordt gemaakt?

A: Jazeker en ik denk ook dat het richting opvoeders belangrijk is om het daarover te hebben, en met opvoeders denk ik dan niet alleen aan ouders, maar ook aan scholen. Je hebt de controle er niet op als kinderen alleen met media bezig zijn, maar er is natuurlijk onderzoek geweest dat heel veel ouders niet weten wat hun kinderen op Internet doen. Dat is ook een kwestie van het erover hebben. Het is niet mogelijk om zowel jongeren ervoor te behoeden dat mediawijsheid extra belangrijk wordt maar ook meer noodzaak bij ouders en mensen uit het onderwijs om het daar met jongeren over te hebben. En ook om je globaal in te verdiepen in wat doen jongeren er dan mee en wat houdt het in. Je krijgt natuurlijk toch zoals je nu al kunt zien met elk nieuw ding wordt de kloof steeds groter tussen ouderen, onderwijzers, opvoeders en docenten. Dit gebeurt tussen hen die helemaal niet zo in die nieuwe media cultuur zitten en jongeren die dat wel zitten. En als niet bekend is waar de groep waar je de zorg voor hebt mee bezig is dan wordt het ook heel moeilijk om ze mediawijs te krijgen.

I: Misschien is het nog wel belangrijker dat de volwassenen mediawijs zijn?

A: Dat zou gelijk op moeten gaan. Je hoeft echt heus niet zelf de hele tijd te gaan chatten of gewoon gaan zitten wachten tot die mobiele televisie komt. Maar je moet je wel een beetje verdiepen in wat je kinderen doen. In zekere zin is het leren en het opvoeden in basis hetzelfde als 2000 jaar geleden, alleen de context waarin dit gebeurt verandert. Je moet een beetje op de hoogte zijn van de context, Anders kun je het niet meer goed genoeg doen.

I: Tot slot, denkt u dat er een apart vak moet komen binnen de scholen waarin aandacht besteed wordt aan mediawijsheid of moet het zoals nu dus voornamelijk geïntegreerd worden in bestaande vakken?

A: Ik zou dat laatste eigenlijk het liefst zien omdat het ten onrechte iets lijkt wat los staat van de rest. Ik zou ook graag zien dat het net als schooltelevisie iets heel moois kan worden, dat je eigenlijk veel meer de media betreft bij het leren en dan is het ook relevant in ongeveer elk vak. Dan bespreek je het om het moment dat je ermee bezig bent. Bovendien ben ik bang dat je anders toch iets krijgt dat mijns inziens een beetje als grammatica bij Nederlands werkt. Dan doe je het vakje weer dicht en op het moment

dat je het nodig hebt dan denk je er niet aan. Ik vind dat het aandacht moet hebben maar dan het liefst in de vakken, maar dat is wel ingewikkelder om dat te realiseren.

I: Om er een geschikte toepassing mee te maken?

A: Ja en ook gewoon weer te onpraktisch in het onderwijs. Wij werken natuurlijk veel voor het voortgezet onderwijs en je hebt ongeveer 15 vakken. Gaan die het dan alle 15 doen, wiens verantwoordelijkheid is het, van wie zijn tijd gaat het af? Dat soort dingen is allemaal nog wel te doen maar dan is het bijvoorbeeld voor een school organisatorisch makkelijker om te zeggen dat ze een apart vak geven en dan zijn die vragen duidelijk maar ik denk dat het jammer is.

6. Interview met Els Kuiper

Vrije Universiteit Amsterdam

I: Allereerst ter introductie wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen dat bedrijf?

A: Mijn naam is Els Kuiper, ik werk bij de Vrije Universiteit Amsterdam en daar ben ik onderzoeker. Ik heb hier de afgelopen jaren promotieonderzoek gedaan en dat is inmiddels afgerond en ik ben nu weer gewoon onderzoeker met een ander onderzoeksproject.

I: Op welke wijze heeft u binnen uw werk te maken met media-educatie voor kinderen?

A: Mijn onderzoek was gericht op web-literacy dus zeg maar Internet geletterdheid. Webwijsheid in het Nederlands. Internet als specifiek medium en dan vooral gericht op hoe je in het onderwijs kinderen kritisch met Internet kunt leren omgaan.

I: Op welke wijze denkt u dat mediawijsheid bereikt moet worden wat is daarvoor de meest ideale manier?

A: Ik denk dat je daar een meersporenbeleid in moet voeren. Onderwijs is daar belangrijk in, ouders zijn daar belangrijk in en media zelf. Commercie van politiek heeft daar natuurlijk een rol in, leg je dat aan banden of niet? Reclame voor kinderen, ik denk dat je op heel veel verschillende terreinen daar actief in zou moeten zijn.

I: Binnen het overheidsbeleid wordt mediawijsheid voornamelijk als doelstelling besproken. De manier waarop dat bereikt moet worden wordt heel erg vrijgelaten. Het gaat grotendeels middels integratie van het thema mediawijsheid in het onderwijs in de breedte en ook middels zelfregulering. Hoe staat u tegenover dit beleid?

A: Ja, ik denk als eerste stap is dat wel goed. Je hebt natuurlijk ook dat advies gehad van de Raad van Cultuur over mediawijsheid. Daar worden allerlei aanbevelingen gedaan wat er zou moeten gebeuren, zonder dat er expliciet wordt gezegd hoe dat zou moeten gebeuren. Ik denk zeker, als je denkt aan de overheid, gaat het ook om geld. Op dit moment is het erg vrijblijvend. Als je tegen scholen zegt dat meer aandacht aan mediawijsheid besteedt moet worden op school, dan moet je daar als overheid iets tegenover stellen. Tot nu toe is het nog steeds meer van scholen moeten er iets aan doen. Maar er staan geen faciliteiten of geld of iets dergelijks tegenover. Onderwijs is natuurlijk ook mijn vak en ik denk zeker dat docenten en leerkrachten het druk genoeg hebben. Je moet er wel echt actief over nadenken als overheid. Hoe je er dan toch naast

alles wat er verder op school moet gebeuren ook een plek voor mediawijsheid zou willen zien. Alleen aan scholen overlaten is gewoon veel te gemakkelijk.

I: En die spreiding in de breedte van het onderwijs, is dat niet iets wat heel lastig is doordat je dan iedereen een beetje verantwoordelijkheid geeft en niemand echt verantwoordelijk is?

A: Ja, maar ik zie ook niet voor me dat je één iemand verantwoordelijk kunt maken voor iets als mediawijsheid. Juist omdat het mediagebruik door kinderen en jongeren overal plaatsvindt. Dat is thuis, op school en daarbuiten en dat zal alleen maar toenemen. Naar mate je dingen krijgt zoals mobiele televisie waarbij je dus overal televisie kunt kijken en niet bent gebonden aan bepaalde ruimtes denk ik dat het gewoon versnipperd moet worden. Ik zou niet voor me zien wie dan eindverantwoordelijk is daarvoor. Je kunt natuurlijk zeggen in het onderwijs dat je het opneemt in kerndoelen waarbij dit dan ook getoetst moet worden. Daar zitten ook allerlei haken en ogen aan. Hoe je zoiets toetst en of een kind dan slaagt voor je toets, is die dan mediawijs? Het is wat dat betreft een heel ingewikkeld onderwerp.

I: Kunt u een voorbeeld noemen van een manier waarop mediawijsheid nu al geïmplementeerd is in het onderwijs?

A: Ik denk dat er van oudsher, al heel lang wel wat als aandacht is voor iets als omgaan met reclame of omgaan met televisie. Ik denk echt als vak is het op dit moment niet zo, komt het niet vast aan de orde. Het is iets wat natuurlijk raakvlakken heeft met bijvoorbeeld in het basisonderwijs begrijpend lezen of iets dergelijks. Dan leer je natuurlijk ook kritisch lezen. Dit heeft natuurlijk raakvlakken met kritisch omgaan met media, dus zo'n soort aspect zou je kunnen zeggen dat het in het gewone onderwijs zit. Maar dat is niet onder die noemer en het is vaak helemaal niet gerelateerd aan media. Er zitten wel hapsnap stukjes in maar in ieder geval niet onder de noemer mediawijsheid.

I: Welke rol speelt u zelf bij het bereiken van mediawijsheid?

A: Dat is een heel indirecte rol. Onderzoek is natuurlijk ondersteunend voor, in mijn geval bijvoorbeeld onderwijs en wat ze daar aan zouden kunnen doen. Ik heb voor Kennisnet een brochure gemaakt op basis van een onderzoek over webwijsheid, dan zou je natuurlijk kunnen zeggen dat docenten die dat gebruiken hebben de beschikking over onderzoeksgegevens. Ook hebben ze een boekje over hoe met Internet om te gaan en tips hoe ze daar in het onderwijs aandacht aan kunnen besteden. In die zin heb je een soort inrichtingsvorm en op een bepaalde manier invloed op als onderzoeker.

I: Dan zou ik graag met u een beetje in de toekomst kijken. Hoe denkt u dat mobiele televisie eruit komt te zien, uiteindelijk?

A: Nou ik moet zeggen dat ik dat heel lastig vindt om dat voor me te zien. Net deze week stond iets in de krant over mobiele televisie. Dat het niet echt het idee is van mensen gaan dat massaal gebruiken. Je kunt nu ook internetten met je mobieltje dus ik kan me voorstellen dat je gewoon tv-programma's op je mobieltje ziet. Dat is de meest concrete vorm die ik voor me zie.

I: Denkt u dat mobiele televisie populair zal gaan worden onder de jeugd?

A: Ik weet het niet, ik heb geen idee. Ik heb zelf twee kinderen, twee pubers, bij hen speelt het helemaal niet. De mobiel is enorm belangrijk voor contact maar voornamelijk via SMS. Televisie kijken doen ze ook op de gewone televisie en niet op de computer want dat is dus in feite een soort tussenstap. Televisie kijken via de computer dat doen ze zelf helemaal niet. Ik doe dat misschien wat eerder maar dan veel meer via dingen als uitzending gemist. Dat je dingen terugkijkt die je niet hebt gezien en ook wel als life dingen als bijvoorbeeld een kampioenschap dat je dat via je computer volgt. Ik zie dat mijn kinderen het niet doen. In ieder geval op dit moment niet. Ik vind dit soort dingen altijd ontzettend koffiedik kijken omdat dat soort dingen vaak heel grillig zijn. Dingen die wel soms een hype worden dat is niet altijd te voorzien. Ik weet het niet. Heb jij er meer over inmiddels, zelf?

I: Ik vind het heel moeilijk. Ik denk dat als er echt iets opkomt wat voor jongeren heel nieuw is dat ze het dan wel zullen gaan gebruiken. Het zal er ook heel aan liggen wat het moet gaan kosten natuurlijk.

A: Ja, dat is zonder meer ook zoiets, dat laat ik buiten beschouwing, dat klopt.

I: Ik zie het niet echt voor me dat er hele lange films op een klein schermje gekeken gaan worden. Dat het daar te klein voor is maar ik kan me wel voorstellen dat tijdens een tussenuur een soort mobiele versie van TMF wordt aangezet. Dat ze eventjes willen weten, de wat oudere jeugd misschien, in het openbaar vervoer bijvoorbeeld wat het laatste nieuws is. Dat ze daar even naar gaan kijken of bijvoorbeeld voetbaluitslagen of samenvattingen ervan zien.

A: Maar wat ik me dan afvraag wat dan de meerwaarde is boven dat je nu al kunt internetten met je mobieltje en daar kun je dat soort dingen natuurlijk ook op volgen. Daar kun je ook het laatste nieuws zien. Ik heb het idee dat je steeds meer kunt zien via Internet.

I: Ik denk ook dat de term televisie niet helemaal meer toepasbaar en dat je meer een soort Internet-based protocolachtig systeem krijgt met een database.

A: Ja. Dat zou ik nog eerder zien denk ik dan gewoon televisie in de huidige vorm en dan op je mobiel.

I: Ja, dat denk ik ook. Ik denk niet dat er een streamingvorm komt zoals we dat nu ook op televisie kennen. Ik denk meer dat het pakketjes zijn die je eventjes kunt downloaden naar je mobiel om daar eventjes naar te kijken.

A: Ja, en dan zijn kosten, als je het hebt over jongeren, echt alles bepalend. Ik denk dat als dat aan de dure kant blijft dan vraag ik me af of ze dat zullen gaan doen. Of ze dan niet gewoon thuis de computer aanzetten. Of de meerwaarde groot genoeg is om dat op een mobieltje te zien.

I: Ja, dat is het verschil met, wat al uit een aantal interviews naar voren is gekomen, tussen hier en bijvoorbeeld Aziatische landen dat wij veel meer beeldschermen per huishouden hebben. Wij hebben natuurlijk heel veel televisies in huis en vaak ook meer dan één computer.

A: Ja. Dan is natuurlijk de vraag of de behoefte er is aan iets ook nog buitenshuis. Er is natuurlijk ook meer ruimte in huis als je dat vergelijkt met landen als bijvoorbeeld Japan. Daar is de privacy van mensen veel kleiner en dan is het draagvlak om buitenshuis iets mobiels te bekijken waarschijnlijk veel groter dan hier.

I: Inderdaad in Japan is mobiele televisie via een soort UMTS-systeem razend populair.

A: Ja ik denk dat het alles te maken heeft dat Japanse gezinnen ontzettend klein wonen en daar heel weinig ruimte hebben. En dat je daarom eerder buitenshuis zoiets gaat doen.

I: Dat is een heel groot verschil tussen hier en daar. Daar zal waarschijnlijk een groot deel van het uiteindelijke succes wel van gaan afhangen. Denkt u dat, en dat is misschien een zwaar woord, mobiele televisie nieuwe gevaren of bedreigingen zal brengen voor de jeugd?

A: Ik denk eigenlijk niet meer dan dat Internet dat nu doet. Ik denk dat het vergelijkbaar is.

Je hebt nu televisie en je hebt Internet, mobiele televisie dat heeft het aspect van allebei. Ik denk niet dat er wat dat betreft iets nieuws bijkomt. Ik denk dat er überhaupt steeds nieuwe dingen zijn, maar het is ook via Internet dat er allerlei nieuwe dingen bedacht worden, waarvan je dan moet nadenken van of dat gevaar oplevert. Ik zie niet iets specifiek aan mobiele televisie wat dat betreft.

I: Wat zijn in uw ogen de belangrijkste bestaande gevaren van Internet?

A: Het is altijd een dubbel iets. Alles wat mooi en nieuw is, voornamelijk als je aan jongere kinderen denkt, dingen als privacyaspecten, dat ze zich goed moeten realiseren dat er ontzettend veel onzin op Internet staat. Dat het niet voor kinderen gemaakt is en dat je er dus een hele hoop mee moet doen en zelf over na moet denken wil je het als informatiebron kunnen gebruiken. En natuurlijk afchecken en zo, dat je moet weten dat iedereen zich kan voordoen als iemand anders op Internet. Dat zijn aspecten waar je kinderen wel van bewust moet maken hoe het zit. Zonder te zeggen dat je het niet moet doen, maar ze moeten wel weten wat de haken en ogen eraan zijn.

I: Dus niet met het opgeheven vingertje?

A: Nee, ik denk niet dat dat zin heeft. Kinderen weten vaak zelf ook wel dat het allemaal niet zo simpel ligt. Ze weten alleen niet zo goed hoe ze daar het beste mee om kunnen gaan. Ik denk dat je daar als onderwijs of ouders een soort taak hebt.

I: KPN is bijvoorbeeld al bezig met het NICAM om een soort Kijkwijzer te ontwikkelen voor op de mobiele televisie. Nu wordt het steeds meer een individueel medium. Denkt u dat zo'n systeem dan nog zin heeft?

A: Nou ik weet het niet. Het hangt er erg vanaf of iets als die Kijkwijzer of die symbolen in hoeverre dat ook gedragen wordt door kinderen en jongeren zelf. Als het iets is wat vooral ouders thuis gebruiken als een soort handleiding van waar kan een kind zonder begeleiding naar kijken, dan is het niet voor jongeren zelf. Ik weet ook überhaupt niet of ze daar op zouden letten, of ze daar niet toch hun eigen keuzes in zouden maken. Ik denk op zich dat het niet fout is dat het gebeurt. Er wordt in ieder geval over nagedacht, ik denk dat dat altijd goed is. Maar of het voor jongeren zelf iets is waardoor ze hun beslissing van kijken of niet kijken bijvoorbeeld zouden laten beïnvloeden dat vraag ik me af. Dat weet ik niet.

I: Misschien wel tegengesteld. Als jongeren zien staan van het is eigenlijk voor 16 jaar en ouder dat ze er juist naar gaan kijken?

A: Ja, dan zou het nog iets aantrekkelijks kunnen worden zelfs. Ik zie dat inderdaad niet voor me dat het echt zou gaan leven voor hen zelf ook.

I: Nee, het is toch meer iets waar de ouder tussen moet zitten?

A: Ja, dat denk ik wel. Ik denk dat dat ook in de praktijk is dat de Kijkwijzer als hij thuis gebruikt wordt, dat in die gezinnen het op die manier ook gebeurt. Ik dank niet dat veel jongeren zelf in de tv-gids gaan kijken naar het symbooltje van de Kijkwijzer.

I: Dat denk ik ook niet. Op welke wijze denkt u dat gezorgd moet worden dat jeugd mediawijs omgaat met mobiele televisie? Is het wezenlijk anders dan waar we nu al mee bezig zijn op Internet?

A: Ik denk het eigenlijk niet. Het is iets van allemaal aan elkaar gerelateerd is. Ook iets van reclame gewoon op televisie nu en alle aspecten van Internet. Wat dat betreft denk ik dat het gewoon één integraal iets is. Ik denk niet dat er iets speciaal voor mobiele televisie zou hoeven komen. Ik denk dat mobiele televisie wat dat betreft alle risico's of alle dingen die er nu al aan Internet kleven, en aan televisie in zich verenigt.

I: Wat denkt u dat de overheid nu nog voor stappen moet gaan ondernemen bij het bereiken van mediawijsheid?

A: In het algemeen bedoel je dan? Of specifiek met betrekking tot mobiele televisie?

I: Omdat mobiele televisie eigenlijk ook gewoon onderdeel is van het geheel.

A: Eigenlijk waar we het in het begin al over hadden. Ik denk dat we veel meer aandacht moeten schenken aan bijvoorbeeld facilitering in het onderwijs. Als je het tenminste over het onderwijs hebt dan heb je het over een soort privaat iets. Dat is wat gezinnen thuis doen, en dan heb je een taak in de voorlichtingscheppende sfeer. Maar onderwijs is iets wat gefinancierd wordt door de overheid en ik denk dat je dan veel meer moet denken aan hoe zou dat dan kunnen en hoe zou je als overheid faciliterend kunnen optreden daarin. Ik denk wat dat betreft er wel een dat er wel een taak ligt.

I: En denkt u dat de overheid naast alleen doelstellingen te formuleren ook meer strak aan zou moeten geven wat er daadwerkelijk zou moeten gebeuren?

A: Ja, dat is dus iets wat tegenwoordig steeds minder gebeurt juist, Ook scholen krijgen steeds meer vrijheid daarin. Ik denk dat dat ook lastig ligt. Scholen krijgen veel vrijheid hoe ze hun onderwijsvorm willen geven. Er liggen wel kerndoelen die uiteindelijk bereikt moeten worden. Ik denk dat als je mediawijsheid belangrijk vindt dan moet je als overheid mediawijsheid een plek geven in die kerndoelen. Dan weten scholen ook dat ze er dus aandacht aan moeten geven. En dat de inspectie daar naar kijkt bijvoorbeeld of ze er aandacht aan besteden. Dat is één ding en dan moet je ook middelen vrijmaken om dat binnen het onderwijs te doen. Ik denk dat het in die sfeer ligt.

7. Interview met Femke van Ooijen

Kennisnet

I: Allereerst wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen dit bedrijf?

A: Ik ben Femke van Ooijen. Ik werk bij kennisnet en ik werk hier op de webredactie. Ik doe veel research binnen Kennisnet projecten en de web 2.0 achter een website en ook dingen met streaming media. Eigenlijk al die nieuwe media in het onderwijs. Moet ik nog van mijn afstuderen vertellen?

I: Ja, doe maar.

A: Ik ben afgestudeerd op het onderwerp mobiele technologie in het onderwijs. Over wat je daarmee zou kunnen doen.

I: Op welke wijze heeft u binnen deze functie te maken met media-educatie voor kinderen?

A: Nou eigenlijk met alles. Alle sites die we maken zijn ook bedoeld om kinderen mediawijzer te maken. Je hebt hier ook kindersites en via die kindersites worden ze aangezet om allerlei activiteiten te ondernemen. Dus om zelf websites te maken of filmpjes te maken dat soort dingen en ook staan er vaak tips hoe ze dat kunnen doen. Daarnaast hebben we ook een site over de gevaren van Internet, waar ze op moeten letten bij het gebruiken ervan en dat soort dingen.'

I: Binnen het overheidsbeleid worden een aantal doelen geformuleerd en het belangrijkste doel is dan natuurlijk het bereiken van mediawijsheid. Dat moet dan worden bereikt d.m.v. integratie van het thema mediawijsheid in het onderwijs en ook d.m.v. zelfregulering. Op welke wijze ziet u nu het bereiken van mediawijsheid voor u?

A: Ja, op allerlei verschillende manieren. Ik denk dat het belangrijk is de jeugd te wijzen op wat de gevaren zijn en ze zelf er veel mee laten werken. Dit zodat ze ook zelf doorhebben hoe je media maakt. Dus wat juist ook weer de positieve kanten zijn en hoe je het positief kan gebruiken. Je kan natuurlijk op allerlei verschillende manieren dat proberen te bereiken.

I: Heeft u een voorbeeld van hoe dat bijvoorbeeld binnen Kennisnet gedaan wordt? Een project wat echt bijvoorbeeld specifiek gericht is op het bereiken van mediawijsheid?

A: Je hebt natuurlijk een aparte mediawijsheid pagina, maar die is dan weer niet gericht op de kinderen zelf. Deze is meer gericht op docenten en dergelijke. Zodat die dan weer andere organisaties kunnen vinden en allerlei educatieve dingen van andere organisaties

om kinderen mediawijzer te maken. Daarnaast hebben wij ook wedstrijden zeg maar waarmee kinderen zelf educatieve dingen maken. Ze zijn dan dus bezig met media maken en leren over de productiekant en zijn ook nog eens nuttig bezig. Bij een dergelijke wedstrijd moeten ze dan dus nadenken over wat leerzaam is ook voor andere kinderen.

I: Dus eigenlijk ook heel erg gericht op het kind zelf?

A: Ja, er zijn heel veel dingen waar Kennisnet zich mee bezig houdt. Kennisnet is een overkoepelende organisatie van ICT en Onderwijs en we hebben zelf een aantal projecten die mediawijdsheid moeten ondersteunen zeg maar, maar ook probeert Kennisnet heel veel andere organisaties juist te belichten die daar al mee bezig zijn. Voor die andere organisaties daar al mee bezig zijn, dan hoeft Kennisnet daar niets meer voor te doen, maar dan hoeft ze alleen daar aandacht aan te schenken.

I: Dus jullie vullen eigenlijk de gaten die er zijn.

A: Ja, op dat gebied inderdaad. Wij proberen initiatieven op te zetten die er nog niet zijn en voor de rest te verwijzen naar bestaande projecten.

I: Graag wil ik nu een klein beetje naar de toekomst gaan kijken. Hebt u een idee van hoe mobiele televisie er uit komt te zien?

A: Ik weet niet precies wat je bedoelt met mobiele televisie echt mobieltjes of Laptop?

I: Mobiele televisie binnen mijn onderzoek moet je eigenlijk zien als televisie die wordt gebruikt op een mobiele drager, dus dat kan eigenlijk alles zijn zolang het maar mobiel is.

A: Het moet echt televisie van de zoals Nederland 1 en Nederland 2 bijvoorbeeld zijn of kan ook een ding als Youtube kan je dat dan ook als mobiele televisie?

I: Ja, want hoe dat er helemaal uiteindelijk uit komt te zien is natuurlijk best nog wel onzeker. Wordt dat een mobiele drager zoals een echt soort van mobiel zaktelevisietje of komt dat inderdaad op je mobiele telefoon. Zijn het stukjes content die je kunt downloaden van een soort Internetdatabase of wordt het content via een soort van streaming televisie op een dergelijk apparaat verzonden. Er zijn allemaal nog zoveel onzekerheden.

A: Ja, dat weet ik, dat had ik ook nog heel erg bij mijn onderzoek inderdaad. Gaan ze later PDA –achtige apparaten gebruiken of er komen inderdaad kleine televisies of dat soort dingen. Ik denk dat er altijd wel verschil zal blijven in mobiele dragers alleen het gaat wel steeds meer naar elkaar toetrekken. Een mobiele telefoon bijvoorbeeld kan steeds meer en dat zal zich wel door gaan zetten. Het blijft een klein schermpje, of

mensen daar echt televisie op gaan kijken dat denk ik niet. Misschien kleine fragmentjes. Je hebt wel steeds meer dat mensen zelf kunnen kiezen op welk moment ze wat willen zien zeg maar. Op de oude televisie is het natuurlijk zo dat je kijkt naar wat er gewoon op tv is, maar dan ga je steeds meer zelf op zoek naar programma's en dergelijke die je interessant vindt.

I: Dus je gaat er daarbij wel vanuit dat er op mobiele televisie niet direct sprake zal zijn van streaming televisie maar meer van, een soort van downloadbare packages die je kunt opvragen?

A: Dat denk ik wel eigenlijk meer. Iets wat niet aan een bepaalde tijd is gebonden ja.

I: Denk je dat mobiele televisie populair zal worden onder de jeugd?

A: Dat denk ik wel, ja als het maar niet te duur is natuurlijk. Maar zodra het goedkoop wordt dan denk ik dat kinderen steeds meer gewend zijn ook om te kijken wat ze willen kijken wanneer ze iets willen kijken. Dit kunnen ze nu al steeds meer, omdat je ook via Internet precies op jouw tijdstip iets kan opzoeken. Doordat ze dat steeds meer gewend zijn denk ik wel dat zoiets in mobiele vorm wel aan zal slaan. Daarnaast zie je nu ook al dat meer kinderen wel zonder televisie zouden kunnen maar niet zonder Internet. Maar op Internet kijken ze natuurlijk ook naar uitzending gemist en Youtube en dat soort dingen dus ik denk wel dat het uiteindelijk populair zal worden als mobiele televisie ook dat soort dingen gaat bieden. Probleem is natuurlijk met mediawijsheid dan weer dat je weinig controle hebt. Nu kunnen ouders meer controleren van wat de kinderen kijken, als ze op hun tv in de woonkamer of slaapkamer kijken. Maar als ze het zelf via Internet of op hun mobieltje en zo kijken dan hebben ze natuurlijk wel minder controle dus.

I: Ja, dan wordt het steeds belangrijker dat de kinderen er zelf verstandig mee om kunnen gaan.

A: Ja.

I: Zie je verder nog gevaar of bedreiging voor de jeugd bij de ontwikkeling van mobiele televisie?

A: Nou, gevaar, ik denk dat het wel meevalt. Ik denk voornamelijk dat je gewoon als ouders en docenten een beetje ook up to date moet blijven van wat er allemaal speelt bij de jeugd. Het is belangrijk dat ze goed met de jeugd in gesprek blijven. Daarnaast moeten ze er op school ook mee bezig zijn. Tijdens die lessen dat je dan met mobiele televisie bezig bent of iets anders dan kan je het er al over hebben. Dus dan worden ze ook al weer wat mediawijzer en zullen ze media misschien ook wat verstandiger inzetten.

Dus vooral het bespreekbaar maken is erg belangrijk. En verder je hebt nooit helemaal controle. Maar ik denk ook niet dat het heel schokkend zal zijn.

I: Denk je dat mobiele televisie ook nog bepaalde kansen gaat bieden voor het onderwijs of voor de jeugd zelf?

A: Ja, dat denk ik wel. Tijdens mijn onderzoek was ik ook met GPS en dat soort dingen bezig en dan kan je ook weer ervoor zorgen dat je op een bepaalde plek bent en dat je dan een bijbehorend filmpje of iets dergelijks te zien krijgt. En dat geeft dan weer een stuk extra beleving dat je op een bepaalde plaats bent en dat je dan een filmpje over die plek krijgt. Dat kan dan ook weer een educatieve waarde hebben. In ieder geval spreken beelden de jeugd tegenwoordig toch meer aan dus het kan ook zeker ingezet worden om positieve dingen mee te bereiken.

I: En op welke wijze denk je dat ervoor gezorgd moet worden dat de jeugd mediawijs omgaat met mobiele televisie? Denk je dat wat er nu voor gedaan wordt gewoon aangepast kan worden aan mobiele televisie of moet daar weer iets heel aparts voor ontwikkeld worden?

A: Ja, dat is lastig in ieder geval moet je er in de lessen ook aandacht aan besteden denk ik gewoon veel media ook te gebruiken. Zorgen dat je niet alleen maar waarschuwingen tegen of over pornofilmpjes en dat soort dingen krijgt maar dat je dan ook leuke educatieve lessen aan kan bieden via mobiele televisie, misschien is dat wat. En ja vooral zo veel mogelijk gebruik van maken ook. Gewoon met de jeugd bespreken wat de voordelen en nadelen zijn en niet te krampachtig ermee omgaan, denk ik.

I: Welke rol denk je dat Kennisnet kan spelen bij het mediawijs maken van jongeren met mobiele televisie?

A: Ja ook zoveel mogelijk gewoon inlichten over wat je er wel en niet mee kan doen en misschien ze zelf opdrachtjes maken om televisie te maken en zo. Maar dat soort dingen gebeuren natuurlijk al een beetje maar dan gewoon dat ze filmpjes voor op de mobiele telefoon maken zelf. Misschien ook zorgen dat er aanbod komt aan educatieve mobiele televisie, ik denk dat daar ook wel een rol voor Kennisnet is weggelegd.

I: In het huidige overheidsbeleid zijn eigenlijk alleen maar doelstellingen geformuleerd en wordt de manier waarop media wijsheid bereikt moet worden heel erg vrij gelaten. Denk je dat het voor de toekomst als mobiele televisie ontstaat nog steeds verstandig is of denk je dat het verstandiger is als er gewoon een vrij strakke beleidsbepaling komt van wie van welke instellingen een bepaalde rol moeten spelen bij het bereiken van mediawijsheid en op welke manier ze daar dan invulling aan moeten geven?

A: Ik denk dat je het wel een beetje vrij moet laten omdat je in ieder geval niet echt weet welke kant het opgaat met de nieuwe ontwikkelingen. Dus dan is het heel lastig om daar echt duidelijke regels voor te stellen. Ja, je moet wel een beetje weten welke instellingen waarvoor verantwoordelijk zijn. Maar in principe is het nu al duidelijk eigenlijk waar elke instelling voor staat. Het is alleen maar een extra medium zeg maar wat er dan bijkomt maar in principe gelden dezelfde doelstellingen. Alleen je moet je aanpassen aan het medium dat erbij komt.

8. Interview met Gabrielle Remery

Teleac/NOT

I: De allereerste vraag die ik u wil stellen, wie bent u waar werkt u en wat is uw functie binnen d g wel je zeggen laten we daar maar mee beginnen. Ik ben Gabrielle Remery en ik werk bij Teleac IT bedrijf?

A: Je ma NOT. Ik werk daar als eindredacteur Internet voor op dit moment een schoolTV website en als projectleider Teleblik.

I: Op welke wijze heeft u binnen uw functie te maken met mediabeleid met betrekking tot media-educatie voor kinderen?

A: Vooral in het aanbieden van verschillende media. Wat wij doen vanuit schoolTV is natuurlijk televisieprogramma's maken maar ook internetsites en alles wat daarbij hoort. En media-educatie maakt daar onlosmakelijk onderdeel van uit. In hoe we dingen aanbieden hoe we denken over het gebruik van beelden in de klas en dat soort dingen. Zodoende heb ik te maken met media-educatie.

I: Op welke manier zie je het bereiken van mediawijsheid voor je?

A: Bedoel je hoe leerlingen mediawijs kunnen worden? Volgens mij vooral door kritisch te kijken. De knoppenkunde is er, hoe daar mee om te gaan dat ouderwetse rijtje en met elkaar te reflecteren. Te kijken van wat ben ik aan het doen en hoe kan dat beter worden? In ieder geval echt het doen. Vastpakken, het ermee bezig zijn, aanraken en dan daar af en toe op gewezen worden, op gevaren of de mooie dingen ervan.

I: Zijn jullie aan bepaalde regels gebonden wanneer jullie programma's maken met betrekking tot mediawijsheid? Zijn jullie aan regels gebonden in wat je wel en niet mag laten zien, vanuit de overheid bijvoorbeeld, bij die mediaprogramma's en dergelijke?

A: We zijn in ieder geval gebonden aan regels vanuit de overheid omdat we programma's maken voor kinderen. Daar mag niet te veel in gevloekt worden daar mogen geen schokkende beelden in voorkomen. Dan heb je natuurlijk ook de Kijkwijzerregels die een soort aanduiding zijn van dit mag wel en dit mag niet, geen geweld voor zo laat en geen seks en geen gebruik van drugs actief en dergelijke. Wat dat betreft zijn we wel aan regels gebonden en dat is soms heel lastig. Hoe kan je geschiedenis van de slavernij laten zien zonder dat je laat zien dat er geslagen werd, hoe kan je de gevaren van drugs laten zien zonder dat er drugs in beeld komen? Dat is echt wel heel lastig. We hebben dan af en toe dat we een claim aan onze broek krijgen. Dat hoort er dan gewoon bij dat kunnen we dan wel uitleggen want het is altijd in een educatief jasje gestoken. Zo zijn er

wel meer ongeschreven regels waar we ons aan houden. De dingen uitleggen die er zijn er zijn meer educatieve regels dan dat het mediawijsheid regels zijn.

I: Zijn er vanuit de overheid geen richtlijnen in wat voor soort programma's jullie zouden moeten brengen?

A: Het soort programma's dat wij moeten brengen dat wordt altijd samengesteld door een commissie. De Kamer Jeugdeducatie is dat. Dat is een soort adviesorgaan die alle projectvoorstellen, dit jaar zijn alle voorstellen voor 2008 al goedgekeurd, dus we weten al precies wat er in 2008 gaat komen. Die Kamer Jeugdeducatie is een doorsnee van de maatschappij en die bekijken wat er gemaakt zou moeten worden en wat goed zou zijn om uit te zenden. Dat zijn altijd voorstellen vanuit ons bedrijf die worden gedaan aan de Kamer en de Kamer zegt dan of dat goed is of niet.

I: Binnen het overheidsbeleid van mediawijsheid worden voornamelijk alleen maar doelstellingen besproken, dus de manier waarop mediawijsheid bereikt moet worden wordt heel erg vrij gelaten. Hoe staat u daar tegenover?

A: Ik vind dat juist wel goed. Ik bedoel, de wijze waarop, dat is voor elk kind weer anders. Die kinderen moeten er gewoon mee leren omgaan. Ze hebben het overal en ieder kind heeft ook op een andere manier en in een andere mate te maken met media en is ook weer gevoelig voor andere gevolgen ervan. Dus ik denk niet dat je dat over één kam kunt scheren. Iemand in de stad kijkt er heel anders naar dan dat je op één of ander achteraf plattelands dorpje, waar nog heel erg met de Bijbel les gegeven wordt en waar überhaupt televisie nog wel ter discussie staat.

I: Denkt u dat duidelijker moet worden aangegeven wie waar verantwoordelijk voor is in het bereiken van mediawijsheid. Omdat het nu nog heel erg vrij wordt gelaten hoe het bereikt moet worden?

A: Ik weet niet of dat zinvol is. Je moet altijd overal maar allemaal regeltjes voor maken en iemand voor aanwijzen. Volgens mij moet het gewoon een onderdeel gaan worden van de opvoeding van kinderen dat ze leren omgaan met media. Dat is het meest belangrijke. En dan niet alleen hoe zet ik de knop aan maar ook waar moet ik wel van schrikken en waar moet ik niet van schrikken. Wanneer is oorlog echt en wanneer is het een spelletje. Dat is volgens mij belangrijk. Dat is een belangrijk iets voor ouders en opvoeders.

I: Ziet u daar ook een rol in weggelegd voor het onderwijs?

A: Ja, zeker ook. Maar dan veel meer in de tweede stap in de vorm van ik heb dit of dat gezien en hoe ga je daar mee om. Net als vroeger de krant in de klas besproken werd,

dat kan nu niet alleen nog de krant zijn. Dat kan een Imam nieuwsbrief zijn die is toegestuurd omdat ze daar op geabonneerd zijn of dat kan het Journaal, Jeugdjournaal of het RTL Nieuws zijn. Ik denk dat de soorten media gewoon toenemen en dat hetzelfde verhaal blijft dat je kinderen kritisch moet maken op nieuws en op het gebruik van de verschillende media. Dan kan heel goed in het onderwijs maar ook op andere plekken.

I: Ja. Er is natuurlijk al een keer voorgesteld om media-educatie of mediawijsheid te integreren in de kerndoelen van het onderwijs dat ook getoetst moet worden. Denkt u dat het een zinvolle manier is of is dat te breed?

A: Dat is lastig. Het is meer een soort basisvaardigheid die je moet hebben, net als lezen en schrijven, dat hebben we wel in de kerndoelen gezet. Dus waarom het omgaan met media niet? Als je dat gelijk trekt daarmee dan zou ik zeggen: "Stop het er ook bij in". Dan moet je het wel goed gaan benoemen. Wat is het dan, want nu wordt nog echt alles eronder geschaard. Alles kan ineens mediawijsheid zijn en ermee te maken hebben maar dat kan ook niet met lezen en schrijven. Het lezen van literatuur is niet hetzelfde als het technisch kunnen lezen. Met mediawijsheid is dat hetzelfde daar heb je ook gradaties in.

I: Dat zou in eerste instantie heel basis moeten zijn, hoe lees je media?

A: Ja, bijvoorbeeld, of je moet de keuze maken want ik vind alleen van hoe lees je de media dan blijf je teveel in die knoppen zitten. Maar ook hoe duid ik het dan aan en wat kan ik ermee, wat vind ik ervan? Dat is natuurlijk de richting waarin we ook steeds meer opgaan met de kerndoelen.

I: En uiteindelijk misschien ook zelfs wel, hoe maak ik media?

A: Ja, maar dat vind ik er dan echt ook weer een heel stuk verder vanaf staan. Dat is leuk om te gaan doen op een gegeven moment maar dat is niet iets wat je nou echt moet kunnen.

I: Dan zou ik graag een klein beetje met je naar de toekomst kijken. Hoe denk je dat mobiele televisie er uiteindelijk uit komt te zien?

A: Ik denk dat we daar al steeds meer aan het komen zijn. Ik bedoel televisie kan je nu altijd en overal via Internet oproepen. Er zijn ook al allemaal dingetjes waarmee je beelden kunt bekijken. Ik denk dat mobiele televisie, echt als mobiele televisie, heel handig is gewoon voor de mensen die onderweg zijn bijvoorbeeld mensen die met het openbaar vervoer aan het reizen zijn. Dat het altijd kort blijft dat je daar altijd korte stukjes in hebt. Daar ga je op een andere manier mee om. Net zo goed als SMS-berichtjes, dat zijn geen e-mailtjes. Dat heeft een andere functie.

Hetzelfde geldt voor mobiele televisie, zeker als het op een dergelijk klein scherm blijft, dan blijven het altijd korte dingetjes die je even wil zien. Even de highlights van het nieuws even de highlights van de sport even heel kort een of ander grappig fragmentje dat iemand heeft gemaakt. Ik denk dat dat vooral mobiele televisie is. En als je het hebt over mobiele televisie als een draadloos netwerk waarbij het dan op elke plaats en met elk soort device af te spelen is, dan heb je het gewoon over televisie kijken wat mij betreft en niet over mobiele televisie.

I: Denkt u dat mobiele televisie populair zal gaan worden onder de jeugd?

A: Dat vind ik een hele lastige vraag. Het wordt alleen populair als ze zelf eenvoudig dingetjes kunnen maken en aan elkaar kunnen doorsturen en het niet al te duur is. Nu is het nog ontzettend duur, daardoor is dat een grote drempel. Al die leuke nieuwe dingetjes die blijven natuurlijk leuk. Bijvoorbeeld of iemand de nieuwste clip al gezien van dit of dat, ik kan me voorstellen dat het heel populair kan worden onder de jeugd, maar niet zozeer voor educatieve doeleinden. Meer voor het leuke en nieuwsgaring en elkaar op de hoogte houden.

I: Denkt u dat mobiele televisie nieuwe kansen of gevaren zal brengen voor de jeugd?

A: Nou, gevaar maar dan vooral op het financiële vlak. Verder net als nu, dat iedereen met oordopjes in fietst, en met oordopjes in de bus zit omdat ze naar een MP3-speler aan het luisteren zijn. Dat wordt een groter gevaar nog als ze ook nog eens een keer mobiele televisie gaan kijken. Dan krijg je dus een sociale afstand, zal ik maar zeggen, en dat betekent wel een gevaar. En de kans is dat er een heleboel leuke dingen gaan ontstaan.

Er zullen spannende dingen doorgestuurd gaan worden. Dat je elkaar snel op de hoogte kunt brengen van iets waar je bent zoals bijvoorbeeld een concert. Dan heb ik het vooral meer van de één op één uitwisseling dat je gewoon even korte filmpjes, zoals je nu even een foto kunt maken met je mobiel, en dat kunt doorsturen. Dat je op dat gebied meer gaat uitwisselen. Voor educatie zijn er wel veel kansen maar ik denk dat die niet zozeer benut gaan worden.

I: Er komt een heel stukje individualisering kijken bij de ontwikkeling van mobiele televisie, dus jongeren zullen dat waarschijnlijk steeds meer individueel gaan gebruiken. Misschien nog wel meer dan op dit moment Internet. Denkt u dat het daarom nog belangrijker gaat worden dat jongeren heel erg goed om weten te gaan met mediaberichten?

A: Dat ze een goed onderscheid kunnen maken, ik denk niet dat dat nu extra belangrijk wordt omdat de individualisering toeneemt. Ik denk juist dat kinderen andersoortige

netwerken gaan opzoeken. Dat ze weer andersoortige samenwerkingsverbanden aangaan. Anders dan dat ze nu bij elkaar komen of al kwamen, dat je veel meer eventjes via de MSN aan elkaar doorgeeft dat er bijvoorbeeld een leuk programma te zien is. Dat ze het er op die manier veel meer met elkaar over hebben, dat je dat veel meer met mogelijkheden zoals met chatten doet. Dat je elkaar op die manier scherp houdt.

I: Dat er een heel andere cultuur daar rondom ontstaat?

A Ja, en dus ook andere vaardigheden daarvoor nodig zijn.

I: Denkt u dat Teleac/NOT nog een rol gaat spelen binnen mobiele televisie?

A: Ik denk dat we er zeker wel experimenten mee zullen gaan doen. En dat zal altijd die educatieve toepassingen zijn en ik denk dan ook dat mobiele televisie vooral als verleidingsmiddel gaat dienen. Dat je dus echt kleine leuke triggers hebt die je dan weer verwijzen naar meer. Dus an sich educatieve toepassingen echt via mobiele televisie daar is het gewoon nog veel te duur voor om het te ontvangen.

I: Meer van een soort kleine teasers en dan de rest kijken op het Internet?

Ja: Of voor mijn part, op straat verder leren. Bijvoorbeeld voor groep 5 en 6, ik verzin het nu ter plekke hoor, maar nieuws uit de natuur, dat je een kort filmpje hebt over de esdoorn. Over wat voor vruchten zo een boom heeft en wat het dan allemaal doet en of ze het zelf wel eens gezien hebben of ze er wel een één ontdekt hebben. Wat voor kleur stam dat je een prijsvraag eraan hangt of zo. Dat dus kinderen die, op straat lopen dat filmpje krijgen of binnen zitten en naar buiten toe gaan, en dan op onderzoek uitgaan. Dat soort toepassingen kan ik me wel voorstellen. Om ze aan te zetten, actief te maken, om echt iets te gaan doen iets te gaan leren. Dat hoeft niet helemaal per se op de website te zijn waar ze dan allemaal naar toe moeten komen.

I: Steeds meer misschien wel location based?

A: Ja, en ook heel duidelijk op het doel gericht. Wat wil je bereiken en hoe kan je dat het beste bereiken. Hoe een esdoorn eruit ziet, hoe die ruikt en hoe die voelt dat kan je niet van een internetsite afhalen. Daar kan je hooguit wat weetjes opzetten maar hoe hij eruit ziet dat moet je echt bij jou in de straat doen.

I: Hoe denkt u dat de overheidsdoelstellingen om de jeugd mediawijs te maken bereikt kan worden in een steeds meer mobiel televisielandschap?

A: Ik denk op dezelfde manier als ze nu aan het doen zijn. Ik denk dat het op een gegeven moment niet meer uitmaakt hoe je dingen binnen krijgt. Of dat mobiel is of dat het op je computer is of dat het in de krant is of gewoon via televisie. Het wordt toch

veel meer gepersonaliseerd allemaal. De trend die mediawijsheid steeds meer moet gaan inzetten daar hoef je volgens mij niet speciaal iets anders voor te gaan doen dan dat je nu al doet. Er komt van alles en nog wat nieuw bij. We krijgen straks waterkoelers met een filmconsole erop. Is dat nog mobiele televisie of is dat juist location-tv? Daar kijken kinderen ook naar, in de bus en in de trein krijg je schermen. Dat heb je nu ook al. Dat is niet alleen op een mobieltje of op een PDA of wat dan ook. Het is overal en altijd, een blokkerzuil met hoe werkt een bloemenafsnijder, dat kennen wij nog, met een videoband erin die steeds wordt herhaald met een saaie stem, en dat wordt alleen maar meer. Veel meer toegespitst van: u staat nu te kijken bij het rek van de Curverboxen, dan moet u weten dat Curver dit en dat ook heeft. Of dat dit en dat merk ook heel handige opbergboxen heeft die wel tegen de vriezer kunnen of wel in de vaatwasser enzovoort.

I: Doordat ze steeds meer overspoeld gaan worden met media overal is het in ieder geval belangrijker dat ze leren ermee om te gaan.

A: Ja, en kritisch te zijn, zich bij hun eigen doel te houden.

I: Hoe sta je tegenover een Kijkwijzer als systeem voor mobiele televisie want je kunt je misschien voorstellen dat jongeren als ze dat individueel gaan gebruiken eerder aangetrokken zijn door een label van: voor 16 jaar en ouder, dan dat het ze afschrikt.

A: Nou, het Kijkwijzer-label blijkt ontzettend goed te werken. Ik ben een heel grote voorstander van het Kijkwijzer-label. Iedereen die iets anders wil zien die gaan maar lekker kijken naar wat anderen ook kijken, helemaal goed. Wat er nu gebeurt onder kinderen, daar is ook onderzoek naar gedaan, is dat kinderen daar heel bewust op letten. Nog bewuster dan hun ouders en dat ze dan ook weten dat ze bijvoorbeeld geweld kunnen verwachten. Dat ze er dan ook wel bewust wel of niet naar gaan kijken. Als ze er bewust wel naar gaan kijken dan zijn ze dus kritisch aan het kijken. Ze weten wat ze kunnen verwachten, dat vind ik eigenlijk eng, maar ik wil het toch zien. Ik denk dat dat heel erg goed is. Volgens mij moet je niet voor alles een andere Kijkwijzer gaan hanteren. Je moet gewoon die regels door gaan trekken en niet meer aan tijd gebonden maken. Dat is op dit moment nog wel het geval met Kijkwijzer dat je bepaalde regelingen hebt. Ik weet niet of je daar iets van weet? Je hebt nu de regeling dat je een Kijkwijzer hebt tot 7 uur s'avonds en dan van 7 tot 9 of 10 uur en dan daarna. Dat zijn dan ook tijdslots waarin bepaalde dingen wel of niet mogen. En dat er in die tijdslots ook anders gecodeerd moet worden. Dat moet je volgens mij gaan loslaten en je moet één eenduidige Kijkwijzer hebben voor alle media.

I: Zeker ook met het oog op steeds meer on-demand systemen die zullen ontstaan is het ook veel handiger. Dan ben je in ieder geval niet meer van die tijden afhankelijk.

A: Ja, en ook sommige dingen die binnen een bepaalde context moeten kunnen. Dan kun je wel zeggen van: hé, er zit geweld in, maar het is wel met een doel. Net als wat ik vertelde over slavernij. Hoe kan je vertellen dat er slavernij is geweest en dat de slaven mishandeld werden en dood gingen aan boord van die schepen, als je niet mag laten zien dat er mensen geslagen werden. Dat is lastig.

I: Ja, en een tekenfilmpje ervan maken?

A: Nee, dat is hetzelfde verhaal, dan mag het ook niet uitgezonden worden in bepaalde tijden. Dat is het lastige ervan. Dan mag het pas na twaalf uur uitgezonden worden.

9. Interview met Gerbie Snellers

Opvoeden doe je Zo - KRO

I: Ter introductie wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen dit bedrijf?

A: Ik ben Gerbie Snellers, ik ben eindredacteur van Opvoeden doe je Zo, dat is een website en een themakanaal van de KRO. Bedoeld voor opvoeders, dat gaat dus over opvoedkwesties en de website richt zich vooral op ouders van kinderen tussen de 4 en de 16 jaar. We hebben daar een marge in, als er echt iets actueels speelt bij kleinere kinderen, baby's of allerkleinste peuters of kinderen van 17 dan nemen we het ook wel eens erbij mee.

I: Op welke wijze heeft u te maken met media-educatie voor kinderen?

A: Media-educatie, dat klinkt als een groot begrip maar ik denk dat we daar in principe heel veel mee te maken hebben. Wij maken wekelijks een magazine, een tv-programma waarin Karin de Groot praat met een deskundige over actuele opvoedvragen. Dat maken we voor ons themakanaal, voor mensen die lid zijn van een bepaalde kabelmaatschappij UPC of Casema of KIW en het magazine is ook te zien via de website. In één van die magazines hebben we de vraag gesteld: is televisie kijken echt zo slecht? Dat ging over hoe kinderen naar televisie kijken, hoeveel uur, waar ze naar kijken. Zo hebben we gesproken met Juliette Walma- van de Molen, dat is een mediadeskundige vrouw die heel veel onderzoek heeft gedaan en nog steeds doet naar mediagedrag bij kinderen. Wij hebben met haar gepraat en daar dus expliciet 20, 25 minuten lang een uitzending over gemaakt. Daarbij hebben we ook mensen geïnterviewd die bewust geen tv in huis hebben en mensen die heel veel de tv aanzetten, dus dat was heel expliciet een uitzending die betrekking had op mediagedrag bij kinderen. Maar we hebben ook wel eens minder expliciet, over hoe kinderen beïnvloed worden bijvoorbeeld. We hebben een uitzending gehad over pubers en alcohol en ook dat je dat ziet in Soaps, dat kinderen daar ook door beïnvloed worden. Impliciet gaat het dan ook wel over mediagedrag.

I: Dus heel erg gericht op bewustwording bij de ouders vooral?

A: Ja.

I: Binnen het overheidsbeleid wordt de doelstelling om de jeugd mediawijs te maken besproken. Hoe ziet u dat bereiken van mediawijsheid van kinderen voor u?

A: Wat mij goed lijkt, wat er nu ook wel gebeurt, dat op scholen toch aandacht wordt besteed aan mediagebruik. Kinderen wordt voorgeschoteld dat alles wat je op tv ziet niet waar is. Dat kinderen zich bewust zijn van reclame en bewust zijn van hoe kranten, hoe

tijdschriften werken. Bij meisjes ook dat modellen gefotoshoot worden en geen afspiegeling zijn van de wekelijkheid. Ik denk dat scholen daar vooral bij stil moeten staan en ouders zelf daar natuurlijk de belangrijkste rol in hebben.

I: Hoe staat u tegenover een systeem van zelfregulering zoals de Kijkwijzer?

A: Zelfregulering, Kijkwijzer, hoe bedoel je dat precies?

I: Het NICAM zet het op en eigenlijk legt het alle bedrijven alle mediaproducten aan banden. Die krijgen dus allemaal een bepaalde codering mee, bepaalde regels van tussen die en die tijd mag dit wel en mag dit niet. En natuurlijk het informatiesysteem naar de jeugd toe.

A: Ik heb eigenlijk het gevoel ook bij die Kijkwijzer dat dat nauwelijks werkt ik heb het idee dat ouders er heel veel waarde aan hechten bij het kijken naar videofilms van dit is voor alle leeftijden en dit is vanaf 12, terwijl er naar mijn idee heel veel dingen er doorheen slippen die niet onder die criteria vallen. Bijvoorbeeld, ik heb dan zelf kinderen, en pas geleden zat ik te kijken naar de film van Linda de Mol, Alice in Glamourland. Dat is een film voor alle leeftijden, dus dan denk je als ouder en opvoeder, die kan ik wel zorgeloos in de video stoppen en daar kan iemand van 7 ook naar kijken, maar dan gaat het toch heel erg over overspel en over dat je op een gegeven moment erg expliciet scènes ziet en benoemt. Ik vond het absoluut geen film voor iemand van 7 of 8, ik vond het echt een film voor 12+. Dat heb ik wel vaker bij de Kijkwijzer dat ik denk, zelfreguleren is een soort schaamdoekje zou ik bijna willen zeggen, waar ze zich achter kunnen verschuilen. Er is wel iets maar eigenlijk maar half.

I: Maar misschien is het ook niet inzichtelijk genoeg nog?

A: Nee, het is natuurlijk ook overdag mag dan MTV bepaalde clipjes niet uitzenden terwijl ik denk van nou ja, er zijn nog heel veel clipjes die voorbij komen die ik ook nog steeds wonderlijk vindt. Daarbij denk ik dat zou je toch ook niet willen dat je kind van 5 daar naar kijkt. Er wordt een beetje at random gekozen en ik heb niet het gevoel dat daar heel veel beleid achter zit.

I: Hoe staat u tegenover het huidige beleid van mediawijsheden van de overheid, wordt er uit uw oogpunt voldoende ondernomen om kinderen mediawijs te maken vanuit de overheid?

A: Ik heb daar niet heel goed zicht op wat ze allemaal doen. Ik hoor wel eens dat er ook voor scholen wat wordt ontwikkeld maar ik heb zelf niet het idee dat dat echt structureel gebeurt. Nou ja, die Kijkwijzer, laat ik daar niet te lullig over doen, het is wel de eerste aanzet. Ik heb het idee met de nieuwe regering die we hebben dat ik denk dat zal wel

aangescherpt worden. Ik weet dat Mirjam Sterk ermee bezig is en Rouvoet zelf heeft dat natuurlijk als stokpaardje. Eigenlijk heb ik er wel vertrouwen in dat het beter in de gaten wordt gehouden.

I: Welke rol denkt u dat uw instantie specifiek speelt bij het bereiken van mediawijsheid?

A: Nou, bewustwording van ouders of het nou gaat om de Kijkwijzer of wat dan ook, dat je erbij moet blijven dat je opvoeden niet zomaar aan wie dan ook over kunt laten. Maar dat jezelf voortdurend de vinger aan de pols moet houden.

I: Dan zou ik graag een klein beetje koffiedik kijken met u. Hoe denkt u dat mobiele televisie eruit zal komen te zien?

A: Mobiele televisie, Ik heb geen idee of dat wat wordt. Ik vraag me dat sterk af. Omdat ik me voor kan stellen dat er op een gegeven moment een verzadigingspunt is in alle beelden die iedereen tot zich kan nemen. Nu is er al mobiel ontzettend veel met fotografie en filmpjes daar kunnen mensen eindeloos mee variëren en spelen. Ik kan me voorstellen dat je een keer het laatste nieuws op je mobieltje wilt zien en dat het dan leuk is dat je er nog een plaatje bij ziet. Ik kan me niet voorstellen dat iemand mobiel hele films en hele programma's gaat kijken.

I: Het zal in ieder geval meer een toepassing zijn voor even kort de laatste nieuwsdingen bekijken?

A: Ja, even kort bijpraten en even urgente dingen, of als speeltje. Maar dan zie ik het inderdaad meer in YouTube en dat soort, wat nu al aan de hand is. Ik kan me niet voorstellen dat dat nog veel verder doorgaat in de zin van dat er een heel net van televisiekanalen opkomt.

I: Denkt u dat mobiele televisie populair zal worden onder de jeugd?

A: Ja, dat is eigenlijk een verlengde van die vraag. Ik denk dat dat wel meevalt. Dat ze het meer zoeken in andere beelden en dat ze mobiele televisie... ik zie dat nu nog niet voor me dat dat een grote vaart gaat nemen. Ik kan me voorstellen dat het maken van eigen filmpjes heel populair blijft. Ik kan me wel voorstellen het samengaan van computer en televisie, dat dat een vaart neemt dat dat fijn is maar dat iedereen op de mobiele televisie op dat kleine scherm ... nee, dat kan ik me eigenlijk niet voorstellen.

I: U zei net zelf al misschien dat ze dan zelf meer YouTube-achtige dingen gaan exploiteren. Stel dat de jeugd daar heel fanatiek mee in de weer gaat en dus steeds meer zelf producent wordt en steeds meer filmpjes in een soort data-base kunnen zetten

en dus van elkaar kunnen bekijken, ook mobiel. Denkt u dat dat nog nieuwe gevaren of bedreigingen voor de jeugd zal ontwikkelen?

A: Ja, vast wel, dat denk ik wel. Zoals nu ook allemaal dingen die je nooit bedacht hebt dat nu blijkt dat jongeren de mobiele camera onder rokjes van meisjes stoppen in het café, ja ik had het niet kunnen bedenken vijf jaar geleden. Zo zijn er vast nog wel meer variaties op dit thema te bedenken. En dat is natuurlijk heel "leuk" om daar grenzen mee over te gaan.

I: Ziet u ook voor zich dat het bepaalde kansen gaat bieden, mobiele televisie in zijn algemeen?

A: Ja, net zoals nu de mobiele telefoon soms wordt gebruikt om een klein filmpje van een nieuwsitem te maken wat dan in Hart van Nederland of bij Goedemorgen Nederland of waar dan ook te zien is, krijg je natuurlijk een hele eigen nieuwsstroom. Dat zal zich verder ontwikkelen dat geloofd ik wel.

I: Wordt het daarmee samenhangend misschien nog wel belangrijker dat jongeren heel goed weten wat een standpunt van de maker inhoud?

A: Ja, dat lijkt me zeker. Dat je ziet wat voor impact dat kan hebben en het grapje op die manier een heel lange staart kan krijgen. Hoe je kunt manipuleren en hoe je mensen in de hoek kunt zetten, dat lijkt mij heel belangrijk.

I: Hoe ziet u voor zich dat juist dat bereikt kan gaan worden dat jongeren juist dat soort kennis opdoen?

A: Dat is voorlichten, dat is nu al. We hebben ook een uitzending gehad over de risico's van Internet. Daar vertelde iemand die daar zich meer in verdiept heeft van: als je kinderen zou zeggen van goh, wil jij met je hoofd op de voorpagina van de Telegraaf. Nee, dat willen ze niet maar dat ze zich niet realiseren dat als ze zelf, voor de grap of niet, zich filmen en dat op Internet zetten, dat dat ook een soort voorpagina van de Telegraaf is. Maar dan met dit verschil, dat die niet morgen uit de schappen is maar met een beetje pech de komende 10 jaar erop blijft staan. En dat dat consequenties kan hebben. Dus dat is toch gewoon voorlichten van wat je op Internet doet en wat je opslaat dat kan heel lang nawerken.

I: Wat voor rol denkt u dat de overheid daarbij moet gaan spelen?

A: Bewustwording, ook spotjes misschien. Weet wat je doet als je je camera hanteert of als je even een grapje denkt uit te halen met iemand met een filmpje of ... Nou ja, ik ken ook een filmpje van een meisje die zelf iets heeft gefilmd toen ze ergens met een blikje

tegenaan trapte en dat filmpje circuleert nu al zo lang op Internet. Waar zij inmiddels helemaal flauw van wordt maar zich dat totaal niet gerealiseerd heeft.

I: Denkt u dat er misschien een soort van, in het onderwijs een soort van basis kennis hoe lees je media geïntegreerd moet worden?

A: Ja, dat denk ik eigenlijk wel. Omdat media inmiddels zo'n belangrijke rol hebben en krijgen.

I: En dan meer als integratie in de bestaande vakken?

A: Ja, ik denk dat het onder Maatschappijleer valt. Wat leer je van de maatschappij en wat is je rol in de maatschappij en waar bestaat die maatschappij uit, en die bestaat voor een belangrijk deel uit media.

I: Denkt u dat uw eigen instelling nog een rol gaat spelen met mobiele televisie zelf?

A: Dat vind ik moeilijk om te zeggen maar ik denk dat de KRO altijd betrokken is bij nieuwe mediaontwikkelingen. Of dat nu themakanalen zijn of digitale televisie, wat dan ook. Als er op dat front iets gaat gebeuren zal de KRO daar zeker bij willen zijn.

I: En dan misschien juist wel in de vorm van een themakanaal?

A: Ja.

10. Interview met Ad van Dam

Miramedia / Willem de Kooning Academie Rotterdam

A: Ik werk na 1 oktober niet meer bij Miramedia, ik heb er acht jaar gewerkt. Iets over mijn achtergrond, ik heb onderwijskunde gestudeerd gecombineerd met een master communicatie en filmkunde. Toen vond ik het toch wel steeds belangrijk dat de rol van de media of de rol van het beeld eigenlijk heel interessant is. Dus heb ik dat op een gegeven moment gecombineerd om lessen te geven, maar ook lesprogramma's te gaan ontwikkelen over beeld en media. Ik heb een tijd gewerkt bij de centra voor de kunsten, hier in Rotterdam had je de SKVR bijvoorbeeld. Ook heb ik nog in andere centra gewerkt. Ik heb op een gegeven moment bij Miramedia gewerkt en daar was ik projectleider media-educatie en daar ging het vooral over de beeldvorming over allochtone jongeren, etniciteit in het algemeen. Ook heb ik lespakketten gemaakt over hoe bijvoorbeeld een continent als Afrika altijd in het nieuws komt in Nederland, dan zie je altijd alleen maar iets als het met een hongersnood ramp te maken heeft of dat soort dingen. Daar heb ik dus ook een voorbeeld van genomen. Over de overstromingen in Mozambique hebben we laten zien hoe je daar met die televisiebeelden lessen zou kunnen geven en dan vanuit aardrijkskunde en uit de filmtaal en ook onder andere de rol van journalist. Hoe je dan lessen kan geven aan de hand van televisiebeelden, in dit geval dus Mozambique. Een ander project wat ik daar ontwikkeld heb is rondom Baantjer, een hele populaire televisieserie. Het is een cd-rom waarbij leerlingen self casting director zijn, het is een programma waarbij je er zelf achter komt hoe een casting werkt bij alle televisieseries en wie welke rollen krijgt toebedeeld. Ook kom je erachter welke blanke rollen en welke gekleurde rollen er zijn en hoe dat werkt. Ik werk nu acht jaar bij Miramedia, meestal werk ik vijf a zes jaar bij een bedrijf en dan zoek ik weer wat anders. Sinds vorig jaar werk ik hier bij de Willem de Kooning academie, wat onderdeel is van de Hogeschool Rotterdam, dus een HBO opleiding. Er zijn twee gebouwen, in het ene gebouw zit de kunstacademie en in het andere gebouw zit de docentenopleiding van de kunstvakken. Ik ben hier in dienst om vooral studenten te begeleiden bij het maken van digitale producten en ook daar weer een stukje media/film educatie te onderwijzen, van hoe dat werkt en hoe je met media ook les kan geven met gebruikmaking van media.

Mediawijsheden en mobiele televisie een hele leuke en nieuwe invalshoek want ik denk we gaan individualiseren. Ik denk dat de media en ook televisie steeds individueler wordt en dat nooit meer iemand naar hetzelfde televisie programma kijkt en ook binnen een gezin of groep altijd naar zijn eigen programma's kijkt op elk moment. Ook wat de laatste jaren zich ontwikkelt is dat steeds meer mensen niet alleen consument zijn maar ook producent. Dus dat je ook je eigen mobiele televisie straks gaat ontwikkelen, dat iedereen een televisie programmaatje kan maken. En dat je dat dan via YouTube op

Internet kan zetten en dat je straks via je mobieltje elkaar je tv programmaatje laten zien. Het kan ook een filmpje zijn, het hoeft niet echt meer een verhaal te zijn van anderhalf uur of een half uur. Iedereen vindt tegenwoordig alles leuk om te bekijken, dus ik denk dat de individualisering het sleutelwoord is rondom de media. Gekoppeld aan die mediawijsheid, ik denk dat het ook de individuele kant opgaat, terwijl er nu nog heel erg gedacht wordt van iedereen moet mediawijs worden. Dat moeten we dan vanuit het ministerie en vanuit organisaties mediawijze burgers maken, terwijl ik denk dat het straks nog net zo noodzakelijk is maar heel persoonsgebonden is en dat het ook heel één op één is. Dat er een mediawijsheid aanbod voor jou en mij komt en dat jij naar dat soort media kijkt en dat je dat interesseert. Het is heel erg afgestemd op het gebruik van media, maar dat het belang van mediawijsheid nog net zo belangrijk is als tien jaar geleden. Je hoort ook wel is dat jongeren de media tegenwoordig zoveel gebruiken, dat ze daardoor al mediawijs zijn en ik denk dat ze nog wel meer dan ik bijvoorbeeld de media gebruiken op allerlei manieren en sneller en dingen tegelijk kunnen doen en ook interpreteren/lezen en chatten enzovoort. Maar dat die kritische houding tegenover de media nog net zo belangrijk is of misschien nog wel belangrijker is. Dat je toch niet vanzelf realiseert hoe foto's gemaakt zijn of hoe een televisieprogramma tot stand komt of welke keuzes er allemaal aan ten grondslag liggen of hoeveel mensen daar bij werken of welke boodschappen daarbij overgebracht worden of welke meningen daarbij verborgen zijn. Ik denk dat het kritische onderscheid maken, meer objectieve houding ten opzichte van de media, dat je die net zo goed nog moet aanleren. Dat het niet meer in een klas gebeurt met een hele groep tegelijk maar dat het ook via individuele wegen zal gaan.

I: Vindt u dat het op dit moment dat jongeren genoeg met die mediawijsheid bezig zijn?

A: Nee, natuurlijk niet.

I: Hoe zou dat moeten gebeuren?

A: Ten eerste, moet het gebeuren en ik vind dat er veel te lang op gewacht wordt. Dat heeft voor een deel met het onderwijs te maken en voor een deel met de politiek. Ook degene die het zou moeten doen, bijvoorbeeld docenten zijn er niet goed voor opgeleid. Ik denk dat het gewoon in de lessen thuishoort, in ieder geval nu nog steeds wel, zolang we al die mobiele televisie in ons horloge hebben of in ons mobieltje. Dat het nog best in de klaslokalen kan gebeuren. Mijn aanpak hier op de academie dat ik vooral dingen met elkaar vergelijk en dat ik leerlingen of studenten zelf laat doen. Dat je bijvoorbeeld twee foto's over hetzelfde onderwerp vergelijkt en kijkt nou ja hoe de betekenis bedoeld is door de fotograaf op een bepaald moment om een bepaald beeld neer te zetten en dat het maar een standpunt is. Dat moeten studenten zich realiseren en dat is ook vaak een eye-opener en het andere is door zelf dingen te doen. Als jezelf een videofilmpje maakt, dan weet je gewoon als je bijvoorbeeld je camera of mobieltje op een bepaalde manier

houdt of op een andere manier dat degene die het ziet realiseert zich dan niet meteen dat jij een bepaald standpunt hebt ingenomen, dat je iets buiten het kader hebt gelaten. Maar als je het zelf doet dan realiseer je het je eigenlijk meteen.

I: En dat gebeurt nu in het onderwijs nog veels te weinig?

A: Er zijn maar weinig scholen in het voortgezet onderwijs die echt veel met film en media werken. Binnen de kunstvakken komt het wel voor. Ik las net over de examens binnen de kunstvakken dat het vooral toch tekenen en beeldende vakken zijn en dat audiovisueel een van de vier beeldende vakken eigenlijk dat het nog op heel weinig scholen nog gegeven word, laat staan dat er examen in gedaan wordt, wat erg jammer is.

I: Denkt u dat er vanuit de overheid ook meer druk achter gezet moet worden?

A: Ja, ik denk ook dat deze moeten zorgen voor de faciliteiten die scholen tot hun beschikking moeten krijgen. Er zouden meer videocamera's beschikbaar moeten zijn en er zouden meer mogelijkheden om te monteren en dat soort soortgelijke programma's. Het zou gewoon opgenomen moeten worden als een verplicht onderdeel in het curriculum. Voor een deel zou het kunnen zitten in de kunstvakken waarin het om de vormgevingsaspecten gaat zoals CKV, Maatschappijleer, Geschiedenis of bijvoorbeeld Duits, Alleen komen er dan andere aspecten van de hele educatie aan de orde. Je zou bijvoorbeeld een Duitse film kunnen bekijken en analyseren. En al die losse componenten, dat heet dan media-educatie.

I: Dus er komt wel een spreiding binnen het onderwijs en geen apart vak?

A: Nee, ik geloof niet meer in een vak. Ik ben er al wat langer bij betrokken en het onderwijs zit ten eerste al helemaal vol met vakken en ten tweede zie je de laatste twee, drie jaar steeds meer weerstand tegen de invoering van de tweede fase. Docenten die dat moeten gaan doen hebben steeds meer weerstand tegen nog meer vakken en nog meer dingen die moeten in het onderwijs. Nog een keer een nieuw vak, CKV was geloof ik het laatste nieuwe vak. Ik denk niet dat dit realistisch is en dat je beter kan kijken welke media-educatie, welke mediawijsheid, of componenten of competenties daarvan, binnen bepaalde vakken zichtbaar zijn en dan zorgen dat die binnen die vakken aangeleerd worden.

I: Nu heeft de overheid voornamelijk een aantal doelstellingen geformuleerd, ze willen dat jongeren mediawijs worden en hoe dat gebeurt daar staat eigenlijk heel weinig over in. Een heel groot deel berust ook op zelfregulering, is dat verstandig?

A: Nou misschien bij deze overheid op dit moment wel, als we kijken naar deze regering

waar ik soms een beetje bang voor ben dat als we over mediawijsheid praten, men teruggaat naar de jaren '50 waarin voornamelijk de bescherming van kinderen centraal staat.

I: Nu komt dat ook naar voren uit het voorstel van de minister Tofik Dibi van Groenlinks?

A: Ja ik ken dat voorstel en ik heb er ook aan mee mogen denken. Dat is gelukkig wat breder van Groenlinks maar vanuit het CDA bestaat het gevaar dat het een beetje alleen opgepikt wordt, dat het alleen opgepikt wordt als het de negatieve kanten van de media laat zien waarin burgers en kinderen slachtoffer zijn zoals bij porno op het internet bijvoorbeeld. Ik geloof dat niet. Ik denk dat je kinderen, jongeren of de burgers zelf de mogelijkheid moet geven om zelf het onderscheid te kunnen maken. En ook snappen dat dat porno is. Als kinderen het wel willen zien is het ook een belangrijke taak voor de ouders om te weten wat je kind ziet. Maar om te gaan verbieden en te denken dat kinderen en ouders dat niet zelf kunnen doen vind ik betuttelend. Dus ik zou liever de burgers en verschillende consumenten de instrumenten in handen geven dan de media.

I: Hoe staat u tegenover een systeem als kijkwijzer?

A: Daar sta ik positief tegenover, tot verkort zat ik in de adviescommissie van kijkwijzer, daar heb ik acht jaar ingezeten. Ik vind het goed want het is een zelfreguleringsstelsel. Ik denk dat dat ook heel goed kan en ik denk dat de industrie en de media dat heel goed zelf kunnen reguleren en dat niet dat betuttelende van bovenaf nodig is. Het is wel zo dat als de media over de schreef gaan en dingen doen voor tien uur die niet mogen, daar zijn behoorlijk strenge regels over in het kijkwijzer systeem, dan kan je weer als consument of organisatie een klacht indienen. En dan wordt een dergelijke organisatie wel beboet/bestraft. Ik vind dat wel een goed systeem omdat de verantwoordelijkheid bij de kijker zelf wordt neergelegd omdat ze klachten kunnen indienen en ook bij de industrie zelf. Nee, dat lijkt me hetzelfde als dat je niet weer terug moet gaan naar de filmkeuring van vroeger. Niet weer zo'n organisatie die gaat zeggen wat allemaal niet mag voor iedereen.

I: Denkt u dat dit blijft werken bij mobiele televisie, want jongeren krijgen natuurlijk wel steuntjes maar wel zelf de touwtjes in handen en als ze dan zien staan voor twaalf jaar en ouder is het natuurlijk alleen maar prachtig.

A: Of dat werkt, kijkwijzer is natuurlijk nu ook bezig omdat met de providers te doen en met de internetpagina's, KPN bijvoorbeeld. Je hebt dan niet alleen met de kijkwijzer te maken maar ook met de grondwet. Als jij programma's maakt over beledigingen op Internet ben je gewoon strafbaar en dat is met de huidige systemen te achterhalen wie dat gemaakt heeft. En of dat dan voor twaalf jaar is, kijkwijzer geeft enkel aan of het

schadelijk ik voor een bepaalde leeftijdsgroep.

I: Nu zitten er voornamelijk nog de ouders tussen en met die mobiele televisie vallen die ouders waarschijnlijk weg.

A: Maar hoe zou jij die mobiele televisie dan zien? Hoe zie jij dat in jou visie?

I: Ik heb dat nu nog een erg vrijgelaten omdat het nog erg onzeker is over wie dat gaat maken en hoe.

A: Wie zou dat gaan maken in jou visie/idee?

I: Ik denk gewoon de omroepen die we eigenlijk nu ook al gewoon kennen een grote rol in gaan spelen. RTL4 heeft bijvoorbeeld al laten weten dat ze in 2008 al willen gaan experimenteren met het uitzenden van mobiele televisie.

A: Ja dat zijn experimenten en dat zijn dan programmaatjes op de mobiele telefoon.

I: Ja dat wordt dan een vijf minuten durende aflevering van een programma.

A: Zolang de omroepen dat doen valt het meer onder het neerkamp systeem. Het is meer dat als jij of als een individu iets gaat maken of broadcasten, kijk jij bent niet aangesloten bij het NICAM want dat zijn alleen maar organisaties. Maar jij valt wel gewoon onder het rechtstelsel. Als je iets strafbaars uit zou zenden dan ben je gewoon te achterhalen en zal je een rechtzaak achter je broek aan krijgen.

I: Je ziet nu natuurlijk ook al filmpjes op Internet verschijnen van kinderen die Jackass-achtige capriolen uithalen.

A: En dan kan je best heel ver gaan maar dan zijn het toch de grondwetregels waar je je aan hebt te houden.

I: Zou er dan toch niet iets moeten komen naast het NICAM maar dan voor individuen? Of vindt u de grondwet genoeg?

A: Mij lijkt de grondwet even genoeg waarom zou het NICAM individueel nodig zijn? Nee, en ik denk dat daar ook een soort van zelfregulering in zit, als jij iets maakt wat niet veel en vaak door mensen bekeken wordt hou je er vanzelf mee op. En als je iets strafbaars maakt dan stopt dat toch ook vrij snel denk ik. Waar ik dan weer meer waarde aan hecht is dat je de consument kan leren hoe je een interessant filmpje kan maken, hoe je het filmt en waarom je het filmt. Niet alleen het onderwerp maar ook de technische kant met het geluid en de verhalende kant en dat je daar in geschoold kan worden.

Dat je daarvan denkt, ik heb inderdaad wat bijzonders gemaakt. Wat ik nu vaak nog zie zijn een beetje van die registratiefilmpjes. Of dat inderdaad iemand iets zingt en dat dat

opgenomen wordt. Daar kan je natuurlijk beroemd mee worden maar dan draait het omdat iemand leuk kan zingen en niet omdat iemand een leuk filmpje heeft gemaakt. Ik zou juist het tweede leuker vinden omdat zo een leuke regisseur boven zou kunnen komen drijven. Dat mensen bij een bepaald filmpje hebben dat die persoon wat in de vingers heeft om regisseur te worden.

I: Kunt u een voorbeeld geven van een toepassing binnen het onderwijs gemaakt zou kunnen worden om de jongeren in het algemeen mediawijs mee te maken?

A: Ik ben altijd wel voor wedstrijden, scenario schrijven of filmpje maken. Voornamelijk de jongeren dingen laten maken en produceren. En dan daar een festival omheen organiseren door middel van tentoonstellingen of iets internationaals. Dit soort dingen zou meer gestimuleerd moeten worden binnen het onderwijs. Daarnaast zouden dingen meer naar buiten zichtbaar moeten worden gemaakt, een omroep zou bijvoorbeeld iets kunnen overnemen zodat het niet binnen het klasje blijft.

I: Ik ben niet zo lang van de middelbare school af, een jaar of vier, en ik heb nooit iets meegekregen over audiovisuele lessen op school.

A: Nee dat meen je niet, welke school was dat?

I: Johannes Calvijn in Rotterdam. CKV ging niet verder dan teken ook eens een Mondriaan.

A: Nee, dat meen je niet.

I: En dan ging je eens een keer naar het kunstmuseum en dan ging je naar een tentoonstelling kijken van Jezus, want dat heb je met een christelijke school.

A: En jullie pikten dat allemaal? Jullie vonden dat allemaal goed? Jullie zeiden niet die CKV bonnen daar mag je ook mee naar de bioscoop?

I: Volgens mij hebben we dat ook best wel gedaan en dan moesten we een verslagje schrijven over de film die we gezien hadden maar daar hield het ook eigenlijk wel bij op. Maar ik denk dat het op een hoop scholen nog steeds zo is.

A: Ja dat denk ik ook en dat heeft voor een deel te maken met de docenten die er zitten en die de media als een soort concurrent zien of de media associëren met populaire cultuur, de voorkomende gedachte is dan "naar de bioscoop gaan ze toch wel". Dus daar heeft het mee te maken omdat ze dan meer waarde hechten aan onderwijs over Mondriaan dan over een regisseur. Dus ik denk, en daarom werk ik ook met veel plezier hier, dat de nieuwe generatie docenten daar steeds meer mee bezig zijn en zich steeds meer zeker voelen op het terrein. En dat het gebruik van media ook steeds meer als

kunstvorm gezien wordt. Dus mijn hoop is op de nieuwe generatie gevestigd.

I: Vindt u niet dat de oude generatie van docenten zou moeten worden bijgeschoold?

A: Ja en dat gebeurt ook wel maar je kunt het de docenten niet verplichten. Ik heb ook wel eens bijscholing gegeven over het gebied van film en zodra mensen iets meer van media-educatie weten vinden ze het ontzettend interessant. Mensen weten het vaak ook niet zegmaar, daarom blijven de docenten vaak op hun eigen terrein. Maar ik zie wel dat de beeldende vakken steeds meer naar elkaar toegroeien. Ik weet niet of je nu nog wel eens naar tentoonstellingen gaat of naar de Documenta en daar zie je dat het vaak geen schilderijen meer zijn. Het is vaak heel veel videokunst of een combinatie van video met dans of met noem maar op. Het wordt echt multimedialkunst.

I: Daarom wordt het steeds belangrijk dat de wereld daar mee om leert gaan.

A: Ja en het ook leert waarderen. Mondriaan is en blijft natuurlijk essentieel in zijn tijd en in zijn stroming, maar de laatste ontwikkelingen zijn toch veel meer waar de grenzen vervaagd worden binnen de beeldende kunststromingen. Kijk maar bij ons naar de andere kant ook, alle media-achtige stromingen zijn net zo belangrijk als inderdaad het schilderen, tekenen noem maar op. Het is allemaal gewoon geïntrigeerd tegenwoordig.

I: In de toekomst kijkend, hoe zou mobiele televisie er voor u in de eerste instantie uit komen te zien?

A: Ik denk dat het aan je lijf of in je zak zit, dat het net als je mobieltje altijd gewoon bij je hebt. Zodat je kunt zien wat je wil en wanneer je wil.

I: Dus niet zoiets als streaming televisie zoals we dat nu al kennen op de gewone toestellen?

A: Nee ik denk veel meer televisie on demand. Zo van nu wil ik het journaal zien en dat je dat dan gewoon kan bekijken. Ik heb heel lang gedacht dat het zou kunnen gaan via polsbandjes als soort van horloge. Maar nu denk ik voornamelijk aan de mobieltjes. Waarin Radio, Televisie, Internet ineen kan vallen. Nu kan je bijvoorbeeld een filmpje opnemen op je mobieltje maar misschien is het in de toekomst mogelijk om dat filmpje ook uit te zenden, natuurlijk is het al mogelijk om het van het ene mobieltje naar het andere te sturen. Maar misschien kan je het straks naar een of ander iets veel groter uitzenden.

I: Bijvoorbeeld een database waar iedereen van alles uit kan halen.

A: Ja ik denk dat iedereen in dat opzicht een beetje een reporter wordt. Bijvoorbeeld wanneer je op vakantie bent in Griekenland en je ziet die brand en je stuurt het niet naar

de NOS maar naar een andere provider die dat weer verkoopt.

I: Dus er gaat steeds meer amateur en professioneel door elkaar komen?

A: Ja en dan hoop ik dat amateurs toch meer professionele skills zouden ontwikkelen. Als ik dan zou kijken naar jouw product, dan zou ik me niet hoeven te ergeren aan het geluid of aan de beeldkwaliteit of dat het er net niet goed opstaat. Dus dat ik me daar niet door laat afleiden en dat jij gewoon een goed product en een goed verhaal vertelt dan moet dat gewoon prettig zijn.

I: Denkt u dat mobiele televisie populair gaat worden onder de jeugd?

A: Ja, ik denk het wel ik denk dat de jeugd sowieso veel minder traditionele televisie kijkt. Tenminste als ik naar mijn eigen dochter kijk, die doet drie dingen tegelijk op de computer en die kijkt de programma's op televisie bij uitzendinggemist.nl. Dat je alleen televisie op dat moment kan kijken zal denk ik echt verdwijnen.

I: Dus het zal meer een internetsysteem worden waarmee je televisie kan bekijken, zodat je versmelting hebt van media. Is de term mobiele televisie dan nog wel relevant omdat het dan eigenlijk refereert aan iets wat er niet meer is?

A: Nou televisie is natuurlijk 'ver zien' en het zal natuurlijk altijd iets van ver gaan.

I: Maar het refereert indirect toch ook wel een beetje aan het uitzendsysteem zoals we dat tot nu toe kenden. Dus het begrip is dynamisch genoeg om zich overal daar in aan te passen.

A: Ik denk dat het begrip zo ingeburgerd is, ook internationaal, dat ik nog geen nieuwe term zie verschijnen. Nee, ik zat nog even te bedenken wat ik nog interessant vind is dat de betrouwbaarheid van informatie. Dat vind ik ook een belangrijk onderdeel van media-educatie. Dat je betrouwbaarheid kan checken of iets echt gebeurd is of dat iets in scène is gezet of iets bestaat. En dat wordt steeds moeilijker en dat is ook wat je als burger moet weten hoe je dat eventueel zou kunnen checken. Ik bedoel beelden met andere bronnen ik denk dat dat een belangrijke component van mediawijsheid wordt.

Verschillende bronnen zouden naast elkaar kunnen worden gezet zodat men kan vergelijken en men zo kan concluderen dat niet alles als je iets op Google of Wikipedia vindt waar is. Men zou zich moeten realiseren dat niet alles wat men ziet of hoort waar is.

I: Wat denkt u dat een belangrijke stap is die de overheid moet zetten als we richting de mobiele televisie gaan met betrekking tot beleid van mediawijsheid?

A: Nou de overheid zou gewoon moeten zeggen dat mediawijsheid heel belangrijk is.

Gewoon een soort legitimering/draagvlak van het belang van mediawijze burgers. En dit hoeft geen geld te kosten maar meer een morele ondersteuning. Want als de burgers niet wijs zijn worden ze allemaal maar beschadigd. Maar dat het ook gewoon een kwaliteit is van de hedendaagse burgers om zich staande te houden en ook om te bewijzen dat ze kunnen deelnemen aan de huidige maatschappij. De morele ondersteuning zou het moeten doen.

I: Dus niet vanuit angst benaderen maar meer vanuit een kans?

A: Ja, dat je de media moet kunnen gebruiken om je te kunnen ontplooiën in de wereld, niet alleen in Nederland maar ook daarbuiten. Dat je de kwaliteiten nodig hebt, dus echt als kans. En ik denk dat die morele ondersteuning ook naar docenten en ook naar ouders erg belangrijk is.

I: Mag het uiteindelijke initiatief toch nog bij de particulieren blijven liggen? Kennisnet en Miramedia proberen gaten te vullen of moet dat uiteindelijk ook door de overheid gestuurd worden? Het is leuk dat ze wat roepen maar uiteindelijk ligt de verantwoordelijkheid overal.

A: Het zou leuk zijn als ze er wat geld tegenover zetten, de morele ondersteuning belangrijk is. Scholen roepen nu waarom moeten we computerlokalen of beamers in de klas? Het hoeft toch niet? De overheid zou ook kunnen gaan sorteren, maar de overheid moet zich nooit met de inhoud van het onderwijs bezighouden maar voornamelijk de kaders geven en de invulling van de programma's overlaten aan andere partijen. Dit kunnen uitgeverijen zijn of omroepen die zich met media bezighouden of andere maatschappelijke organisaties, bijvoorbeeld Miramedia.

Met betrekking tot mobiele televisie, zouden ze in Amerika verder zijn wat dat betreft?

I: In Azië zijn ze een heel eind verder en daar is het ook echt al aan de orde van de dag. Daar hebben ze allemaal zo'n ding en kijken ze de hele dag mobiel televisie. Maar dat wordt toch wel een beetje verklaard vanuit het feit dat mensen daar wat kleiner behuist zijn en dat ze geen computers en dergelijke hebben staan en dat ze dat dingen als soort van zakcomputer gebruiken. De vraag is dus of het hier echt wel door gaat breken, want wij komen thuis en zetten de computer aan. Ook heeft iedereen toch wel een of meer computers in huis en op die manier kan je dus al televisie kijken en waarom zou je dan op zo'n klein scherm kijken.

A: Misschien krijgen we wel meer schermen in de stad, dat je net zoals de Internet hotspots bepaalde plekken krijgt met schermen. Of in wachtkamers of in publieke ruimtes. Je hebt ook al van die uitrolschermpjes zoals van die digitale kranten die je kan lezen. Misschien krijg je een mobieltje zonder scherm waarmee je het op een muur kan

projecteren.

I: Kunt zich voorstellen dat mensen echt een film van anderhalf uur gaan kijken op een mobiel apparaat of zal het toch meer zo zijn van, ik wil nog even het laatste nieuws zien?

A: Mensen kijken gewoon niet naar lange dingen op hun mobieltje, als het al twee minuten duurt, haken mensen al af. Ik denk dat je dus wel onderscheid krijgt tussen echte films en korte filmpjes die ze willen zien. Ik denk dat ze voor speelfilms toch wel gaan zitten en voor andere dingen gewoon lopen, zoals nieuwachtige dingen.

I: Denkt u dat mobiele televisie nieuwe bedreigingen zal gaan brengen voor de jeugd die er niet waren met andere mediavormen die we al kennen?

A: Die individualisering zou een bedreiging kunnen zijn, wat je nu toch soms ook al wel ziet met kinderen die computerverslaafd zijn en die dag en nacht achter bijvoorbeeld Warcraft zitten. Dat heeft ook wel sociale aspecten, maar ze zitten toch maar alleen achter die computer waardoor ze dus echt niet meer met andere kinderen in contact komen in het echte leven. Die mobiele televisie doet ook weer een beroep op ook weer die individualisering terwijl een van de leuke dingen is om samen naar de televisie te kijken en dat je samen iets beleeft of samen commentaar geeft. Ik denk dat een maatschappij met een hele sterke individualisering niet gezond is. Dat zou dus een bedreiging kunnen zijn. Ik geloof niet dat de inhoud een bedreiging is, wat dat betreft hebben we alles al gezien denk ik.

I: De publieke omroep zal zich ook wel gaan bemoeien met mobiele televisie als iedereen het gaat gebruiken, maar een van de dingen die zij binnen die functionele benadering hebben opgezet is dat ze bijdragen aan sociale interactie. Zal dat dan toch weer bijgeschroefd moeten worden, want een individueel medium en sociale interactie is toch heel lastig?

A: Nou ja, alleen wat je nu toch wel ziet dat je als consument ook wel producent wordt. Je ziet ook steeds meer dat er gevraagd wordt om zelf iets op te sturen of zelf iets te sms'en. Ze proberen wel om die sociale interactie te stimuleren wat dat betreft. Dan zie je tegenwoordig zo'n beeldscherm met een groot scherm en drie kleine schermpjes op TMF. Die mensen hebben dan hun webcam aanstaan, en dan wordt ze een vraag gesteld en kunnen ze live antwoord geven via hun webcam. Ook loopt er in het programma een tekstje door het beeld. Daardoor komt de individualisering wel weer in evenwicht en kunnen jongeren een dag daarna wel weer op school zeggen, heb jij dat gister ook gezien? Ik denk toch dat er een rol voor de ouders blijft weggelegd, dat ze moeten zorgen dat je kind niet alleen maar aan dit soort dingen deelneemt maar toch ook in het echte leven sociale vaardigheden heeft om zich te handhaven.

I: Is het daarom ook belangrijk om ouders mediawijs te maken en hoe zou dat bereikt kunnen worden?

A: Dan ben ik wel weer blij met deze regering want die hebben het over opvoedcursussen. Mensen die ouder worden of vader of moeder worden, heel veel mensen denken dat je dat dan kan. Ik heb dan onderwijskunde gestudeerd, maar het is meer dat je denkt van, ja het is nogal wat. Als je een kind krijgt kan er van alles mee zijn of niet mee zijn, maar er gaat bij heel veel mensen wel iets mis maar ook bij veel niet gelukkig. Maar je zou in opvoedcursussen ook dit soort dingen in kunnen voegen, hoe ga je om met de media? Kijk je met je kind samen, laat je hem alles zien, laat je hem niks zien. Over straffen en consequent zijn, daar zit heel veel in. Daar kun je met de media heel veel mee doen als ouder.

I: Vaak weten ouders negen van de tien keer al niet wat hun kinderen met de media doen?

A: Nee, of ze vermijden conflicten, als kinderen televisie kijken op bijvoorbeeld zondagochtend als de ouders nog op bed liggen. Er zitten dus heel veel opvoedkundige aspecten aan.

I: Ik kan me dus ook voorstellen dat de komst van mobiele televisie in dat opzicht heel weinig gaat veranderen. Als je bijvoorbeeld achter de computer zit, letten ouders echt niet op wat je aan het doen bent.

A: Het heeft ook gewoon met de relatie van de ouder met het kind te maken. Als je denkt dat het niet gaat kun je natuurlijk beslissen de computer in de huiskamer te zetten zodat je als ouder alleen al hoort wat voor programma er gespeeld wordt. Of je kunt als ouder er dan makkelijker even langslopen. Het heeft dus zeker wel met de relatie tussen ouder en kind te maken waar je hem neerzet.

I: Je ziet heel vaak de negatieve effecten van de media maar dat valt toch allemaal best mee?

A: Ik denk dat het meevalt want ik zie niet zoveel negatiefs. Het verkeer is ook gevaarlijk en daar leer je toch ook bepaalde gedragsregels voordat je hem de straat opstuurt of ga je zelf eerst even mee.

I: Maar denkt u dat de nood voor mediawijsheid groeit of is die er altijd al geweest?

A: Nou ik zal het zo zeggen, de kinderen gaan niet dood van de media, ze verongelukken niet, maar kinderen kunnen wel psychische schade oplopen. Maar of dat meer wordt de laatste jaren vind ik moeilijk te zeggen.

I: Of is alleen de aandacht ervoor gegroeid?

A: De aandacht is er inderdaad voor gegroeid en we zitten nu nog in een generatie van de mensen die de media zelf nog niet veel gebruiken. Die zijn er misschien zelf ook nog een beetje angstig voor. De nieuwe generatie die meer met de vanzelfsprekende media opgegroeid zijn, die met de computer geboren zijn, bij wijze van spreken. Die staan er heel anders tegenover, die vinden het niet een eng ding of die denken niet die doet iets kwaads. De volgende generatie heeft al veel meer die kritische houding, dus ik denk dat het een soort overgangsfase is. Tegelijkertijd bedenk ik wel, dat als het zo vanzelfsprekend is, kan het ook zo zijn dat de generatie nu een aantal dingen niet ziet omdat het zo normaal is. Het is dus nu nog net zo belangrijk nu als twintig jaar geleden.

I: U bedoeld dus dat het vanzelfsprekend is dat het niet transparant genoeg is voor iedereen, dat mensen niet zien wat erachter zit?

A: Ja, nogmaals hoe het gemaakt wordt en welke boodschap er mee gegeven wordt. Als voorbeeld heb je die belspelletjes, waarbij kinderen niet zien dat het geen eerlijke belspelletjes zijn en dat het echt gewoon geld verdienen is. Je wordt op alle soorten manieren overgehaald om te bellen terwijl je echt geen schijn van kans hebt om iets te winnen terwijl het zo heel simpel is. Je kent ze natuurlijk wel, van wat stom dat niemand ze raadt, ik ga bellen. Er wordt goud geld verdiend, en ze staan dag en nacht aan. Maar heel veel mensen weten dat niet en gaan toch bellen. Sommige kinderen gaan daarom toch bellen omdat ze je zo direct aanspreken op tv om te bellen.

11. Interview met Britt Thomassen

Filmmuseum en Universiteit van Utrecht

I: Wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen deze instantie?

A: Mijn naam is Britt Thomassen, ik werk bij het filmmuseum als educatief medewerker en ik werk daarnaast als gastdocent bij de universiteit van Utrecht en daar geef ik het vak theater- en media-educatie.

I: Op welke wijze heeft u binnen uw functie te maken met media-educatie voor kinderen? Het filmmuseum heeft verschillende educatieve projecten. Eén van de dingen die we hebben is thematische filmvoorstellingen die bestaan uit films uit onze collectie. Deze zijn bedoeld om een overzicht te geven van wat voor soorten films er ongeveer zijn. Deze beginnen met stille film en live muziek en eindigen met recente films en kleurfilms met geluid. Daar zit uiteraard ook lesmateriaal bij. Waar we op selecteren is of de films zijn voor kinderen en of het zijn per definitie niet alleen maar kinderfilms zijn. We kiezen ervoor om niet te werken met fragmenten maar het zijn integrale films, we werken met korte films. Daarnaast hebben we een project dat heet "Wat is film?". Dit is eigenlijk ontstaan omdat we van veel leerlingen van het basisonderwijs de vraag krijgen of wij iets hebben voor het maken van een spreekbeurt over film. Daar is film voor ontwikkeld. Het is gebleken dat er ook veel docenten behoefte hebben aan basismateriaal over film, dus we hebben ook materiaal gemaakt voor docenten. Daar staat dan meer tekst in en ook lessuggesties over wat is film voor leerlingen. Er staan ook doelopdrachten in zodat je een eigen flipboekje kunt maken.

I: Binnen de overheid is dan een doelstelling geformuleerd om kinderen mediawijs te maken. Dit zou moeten gebeuren middels integratie van het thema mediawijdsheid in het onderwijs en middels zelfregulering met de Kijkwijzer. Op welke wijze ziet u het bereiken van mediawijdsheid voor u?

A: Mediawijdsheid is nogal een gecompliceerd vak omdat niet iedereen het erover eens is hoe je het voor elkaar zou moeten krijgen. De meeste mensen gaan wel uit van een predefinitie, het gaat om kritisch en kundig om te leren gaan met de media. Er zijn erg veel verschillende initiatieven en over de lange termijn effecten is niet altijd alles bekend. Wat wij wel merken is dat een combinatie van film kijken en een film maken veel inzicht oplevert. Dat hebben wij bijvoorbeeld met de projecterende stad gemerkt het afgelopen jaar. Dat was een filmprogramma waarin ze zelf een eigen animatie maken. Maar dat zijn hele kostbare en tijdrovende projecten waar scholen ook niet altijd tijd of geld voor hebben. Er zit dus ook nog wat spanning tussen wat je inhoudelijk gezien het liefst zou willen en praktisch gezien je financiële mogelijkheden liggen.

I: Hoe staat u tegenover het beleid van mediawijsheid op het moment, wordt er vanuit de overheid voldoende ondernomen om kinderen mediawijs te maken of moet er meer komen uit de particuliere initiatieven?

A: Ik denk dat de keuze van de overheid om de verantwoordelijkheid ervan te spreiden niet erg effectief is. Een belangrijk punt dat we missen in het veld wat mij betreft is een lerarenopleiding, een vakopleiding voor docenten AV. Audiovisuele Vormgeving is onderdeel van de kunstdiscipline binnen bijvoorbeeld culturele en kunstzinnige vorming. Alleen in tegenstelling tot muziek en beeldende kunst zijn er geen vakopleidingen voor. Door het ontbreken van een vakopleiding ontbreekt er ook een eenduidig beeld over wat de inhoud van het vak zou moeten zijn. En door het ontbreken van een vakopleiding ontbreekt er ook een kwaliteitskeurmerk over waar AV-activiteiten aan zouden moeten voldoen. Vandaar ook volgens mij de diversiteit aan projecten, en als dat kwalitatief hoogstaand zou zijn zou dat niet zo'n probleem zijn. Maar er mist een kwaliteitskeurmerk en er mist ook een duidelijke visie waar het vak over zou moeten gaan. Ik ben zelf een voorstander om media-educatie een hele duidelijke plek te geven binnen het onderwijs. En dat niet aan allerlei losse initiatieven overlaten maar daar gewoon een vak aanhangen. Dat hoeft niet perse een apart vak media-educatie te zijn, maar het kan ook geïntegreerd worden binnen een duidelijk stuk en ook benoemd. Zelf ben ik hier ook een voorstander van. Binnen Geschiedenis wordt aandacht besteed aan bronnenanalyse maar bij AV-bronnen wordt er bijna niet gekeken hoe je dat kritisch zou kunnen bestuderen. Terwijl AV-bronnen juist wel een belangrijke rol spelen bij de beeldvorming over bepaalde onderwerpen. Dat zou wat mij betreft erg goed zijn en verder ligt het voor de hand om binnen maatschappijleer-achtige vakken aandacht te besteden aan media-educatie.

I: U zou niet één specifiek vak voor media-educatie willen, maar ook niet een integratie in alle vakken want dat is toch waar nu het meest naar wordt geneigd. Door gewoon een algemene integratie te maken in de hele breedte van het onderwijs. U zou het liever een plek willen geven binnen 1 bepaald vak?

A: Als er een apart vak zou kunnen komen, als dat mogelijk zou zijn, dan zou dat wel mijn voorkeur hebben, maar gezien het overheidsbeleid in het verleden verwacht ik niet dat het er gaat komen. Ik acht de kans dat er een apart media-educatie vak op school komt heel klein. Dus denk ik dat het onder 1 specifiek vak geschaard moet worden en zorg dan ook dat bij de betreffende docenten de verantwoordelijkheid komt te liggen. De spreiding van deze verantwoordelijkheid is niet effectief, want door het ontbreken van een vakopleiding weten mensen er niet genoeg vanaf. En als iedereen er een beetje verantwoordelijk voor is waarom zou jij het dan oppikken?

I: Welke rol speelt uw instelling bij het bereiken van mediawijsheid exact?

A: Het filmmuseum probeert op verschillende manieren films specifiek onder de aandacht te brengen. Bijvoorbeeld door inhoudelijk sterk aanbod maar ook door adviezen te leveren aan het veld en door diverse samenwerkingsprojecten. Goede voorbeelden hiervan zijn de binnenprojecten "Erfgoed á la Carte" en "Dodelijke Affaires". Dan werken we samen met andere culturele instellingen, bij Erfgoed a la Carte zijn dat vooral museuminstellingen, dus de musea waar we mee samenwerken. E doen ook onderzoek naar bijvoorbeeld "Wat is Film" is een heel goed voorbeeld. Dit is een laagdrempelig inhoudelijk aanbod aan mensen die ons vragen of we informatie hebben over film. We hebben dat ontwikkeld en het blijkt ook heel veel aangevraagd te worden door het Voortgezet Onderwijs. Vorig jaar hebben we een klein onderzoekje gedaan naar de vraag waarom het Voortgezet Onderwijs deze informatie aanvraagt? Is er behoefte aan een specifieke folder voor het Voortgezet Onderwijs? Het antwoord bleek ja te zijn en nu gaan we dus aan de slag met fondswerving om te kijken of we voor het Voortgezet Onderwijs een vergelijkbare folder kunnen maken. Van "Wat is film" zijn in ongeveer anderhalf jaar 3000 leerlingfolders verspreid dus er is wel vraag naar hele basisinformatie over film. Dan heb ik het over wanneer was de eerste film, wanneer was de eerste kleurenfilm en dergelijke. Daarnaast zijn we ook actief binnen het netwerk filmeducatie waarvan het Nederlands Instituut voor Filmeducatie de coördinatie op zich heeft. Daarin maken we vanuit het filmmuseum ons vooral sterk voor een lobby binnen het onderwijs om dus bijvoorbeeld media-educatie een plek te geven en om dus bijvoorbeeld in de pabo's een plek te verwerven over film. Dat er ook wat gedaan wordt aan kennisverspreiding.

I: Dan zou ik nu graag een klein beetje met u in de toekomst gaan kijken. Hoe denkt u dat mobiele televisie eruit komt te zien?

A: Mobiele televisie is niet echt mijn specialisme maar wat ik verwacht is dat er steeds meer multimediale apparaten komen. Zoals je nu op je telefoon radio kunt luisteren, foto's kunt maken en het Internet op kunt verwacht ik dat mobiele televisie op die manier ook een plek zal krijgen in het medialandschap. Maar dan denk ik dat de televisie vooral interessant zal zijn vanwege het live aspect, omdat ik het idee heb dat er op dit moment via Internet en video-on-demand steeds meer door de kijker zelf gekozen wordt waar die naar kijkt. Dus of uitzendingen via mobiele televisie een meerwaarde hebben binnen alle toepassingen die we al hebben zou ik dan vooral op het gebied van live uitzendingen verwachten.

I: Denkt u dat mobiele televisie populair zal worden onder de jeugd?

A: Ik denk dat de multimediale apparaten, zoals ik die net noemde, heel populair zullen zijn. Maar ik weet niet of televisie daar specifiek een rol in zal spelen. Wat ik net al zei misschien op het gebied van live events, maar je ziet nu al dat de mensen op een portable apparaat hele dvd's kunnen kijken. Ik verwacht zelf dat dit nog verder door zal zetten in tegenstelling tot zeg maar uitzendingen die gedaan worden. Maar dat is natuurlijk afwachten.

I: En als mobiele televisie een vorm zal krijgen waarbij het downloadbare pakketten zullen zijn die on-demand aangevraagd kunnen worden, ziet u er dan meer toekomst voor?

A: Ja, want ik denk dat de on-demand toepassingen zoals je deze nu ook ziet op het Internet met uitzending gemist enzovoort dat dit een belangrijk onderdeel zal zijn van de toekomst van de media. Dat je dus ook steeds meer keuzevrijheid hebt als consument om aan te geven wat je wilt zien en wat je niet wilt zien en dat je niet eerst op de reclames wil wachten voordat je dat kan zien. Dus ik denk dat dit zeker de toekomst zal zijn, dat je dus als consument steeds meer keuzemogelijkheden hebt en dat er een enorme hoeveelheid aan aanbod is waar je als consument doorheen moet worstelen.

I: Ziet u nieuwe kansen voor de jeugd bij de ontwikkeling van mobiele televisie?

A: Ik denk dat er wel steeds meer keuzevrijheid komt hoewel er nu als heel veel te kiezen valt in medialandschap maar ik denk dat als mobiele televisie er gaat komen dat je nog meer keuze hebt wat je wil zien. Het zal misschien ook zo zijn dat het vrij lastig is om op het schoolplein mensen te vinden die allemaal hetzelfde gezien hebben als jij omdat er dan zoveel keuzes zijn. Tegelijkertijd zal er door de communicatie buiten medialandschap om ook alweer consensus ontstaan over wat je gezien moet hebben. Op die manier zal er binnen bepaalde groepen dezelfde dingen bekeken worden.

I: Ja. Dat heeft natuurlijk ook een keerzijde, ziet u misschien ook gevaren of eventuele bedreigingen voor u met betrekking tot de jeugd met mobiele televisie?

A: Ik spreek liever niet over gevaren en bedreigingen maar wat ik denk ik wel belangrijk is, is dat het kritisch omgaan met audiovisuele media lastiger is dan stilstaande niet auditieve media. In die zin als je iets bekijkt wat audiovisueel is dan kun je niet even op pauze zetten en het beeld eens uitvoerig analyseren want dan mis je het auditieve deel, je kunt niet even rustig terugkijken in de meeste gevallen naar wat je nou eigenlijk gezien hebt. Dingen worden onbewust waargenomen en dat is met name bij de soundtrack. Dat wekt vaak bepaalde emoties op waar je niet altijd even bewust van bent. Door de manier waarop wij beeld interpreteren is het ook zo dat puur door montage we vaak links leggen tussen het een en het andere beeld waardoor de ene persoon er

misschien weer wat anders uithaalt dan de andere. Dus echte objectieve interpretatie is gewoon heel lastig. Wil audiovisuele media wel de illusie wekken dat ze objectief kunnen registreren? En dat is denk ik een specifiek ingewikkeld punt bij audiovisuele media. Ik denk dat het wel heel belangrijk is om bijvoorbeeld stil te staan bij waar beelden eigenlijk vandaan komen en hoe worden die gevormd? Dat is een interessant aspect van media-educatie en dat is iets wat nog niet heel veel aandacht heeft binnen het onderwijs, naar mijn mening.

I: Op welke wijze denkt u dat er gezorgd moet worden dat jeugd mediawijs omgaat met mobiele televisie?

A: Het is lastig om daar één oplossing voor te bedenken. Ik denk wel dat de combinatie van media bekijken en media maken belangrijk is. En in de huidige maatschappij heeft media zoveel toepassingen. Het kan ter ontspanning zijn, het kan ook informatief zijn en het zou goed zijn als er meer inzicht komt in welke keuzes jongeren en kinderen daarin maken en op basis waarvan ze die keuze maken. Het bewust worden van de keuzes die je maakt en het bewust maken van die keuzes, dat is onderdeel van de doelstelling van media-educatie. Het is het kritisch en kundig omgaan met media en om dat voor elkaar te krijgen zijn heel veel verschillende manieren. Ik denk dat er wel al verschillende goede initiatieven zijn op dit moment, maar het is onvoldoende gestructureerd en onvoldoende geïntegreerd in het huidige onderwijs. En als het blijft bij losse projecten dan zullen we nooit daar komen waar we eigenlijk graag zouden willen zijn, denk ik.

I: Denkt u dat ook uw instelling een rol kan gaan spelen bij het mediawijs maken van jongeren met mobiele televisie?

A: Het filmmuseum richt zich vooral op film- en erfgoededucatie. Het is wel zo dat "Wat is film" wordt uitgebreid naar het Voortgezet Onderwijs. Daar wordt film ook wel in context geplaatst, dus er wordt gezegd dat fotografie de eerste stappen heeft gezet richting de ontdekking van film. Het wordt dus wel in mediale context gezet, maar ik weet niet of wij iets specifiek gaan doen met mobiele televisie. Ik kan me wel voorstellen dat het educatief gezien misschien een toepassing krijgt. Dat je fragmenten of dingen aanbiedt door middel van mobiele televisie, maar wat ik wel ook merk in het veld is dat er wel veel aandacht is voor de laatste internetontwikkelingen, games en bijvoorbeeld mobiele televisie. Terwijl we op het gebied van film, als je het hebt over media-educatie, veel ervaring hebben opgedaan en film werd in het begin ook gezien als verderfelijk en slecht voor de jeugd. Inmiddels is film ook een geaccepteerde kunstvorm geworden. Ik denk dat we uit de geschiedenis waarin film zich ontwikkelt heeft heel veel kunnen leren en het zou ook mooi zijn als we daar wat serieuzere aandacht aan besteden. Als ik dan bijvoorbeeld kijk naar wat je in Nederlandse filmhuizen allemaal kunt bekijken, dan kun

je films uit de hele wereld bekijken en dat is denk ik veel meer een verrijking dan de negatieve sfeer waarin die educatie vaak blijft hangen. De heersende gedachte is vaak we worden er allemaal agressief van en we worden er afgestompt van en al die media is niet goed voor ons. Ik zou dan ook graag een positieve swing en een positieve draai eraan zien. Ook het wat breder benaderen dus zeggen dat film in het begin ook negatief werd gezien en dat valt nu inmiddels wel mee. Daar is in ieder geval minder om te doen en hoe komt dat eigenlijk en kunnen we daar niet iets van leren voor toekomstige ontwikkelingen? Nu is mobiele televisie, over tien jaar is het weer een andere toepassing.

I: Ja, het is misschien wel steeds een herhalende discussie bij iedere nieuwe ontwikkeling?

A: Dat zou kunnen. Maar wat meer aandacht voor het historisch perspectief binnen media-educatie daar zou ik voorstander van zijn.

I: Hoe denkt u dat de overheidsdoelstelling om de jeugd mediawijs te maken moet worden bereikt in een mobiel televisielandschap? Nu worden er voornamelijk doelstellingen geformuleerd maar de manier waarop dat bereikt moet worden wordt heel erg vrijgelaten. Denkt u dat dit verstandig is of hoe ziet u voor u hoe dat beter geregeld kan worden?

A: Ik vind dus die spreiding van verantwoordelijkheden een slecht idee. Ik geloof ook niet dat het effectief is. Ik denk dat het veel effectiever is om een instelling of een vak daarvoor verantwoordelijk te stellen en een plek voor media-educatie aan te geven. Een vakopleiding is ook meer dan welkom als het alleen al gaat om het serieus nemen van het audiovisuele vak. Door het ontbreken van een vakopleiding ontstaat ook een beetje het idee dat iedereen AV kan geven en dat is mijns inziens absoluut niet waar. Als de overheid een erkende vakopleiding zou opzetten of zou toestaan in het veld dan zou daar al heel veel mee gewonnen zijn. En verder is er ook meer onderzoek nodig over de lange termijn effecten van media-educatie want we bedenken allerlei initiatieven maar omdat het allemaal losse initiatieven zijn is er ook weinig bekend over wat heeft nou echt effect op de lange termijn. Kan je over tien of twintig jaar zien of leerlingen er echt iets aan hebben gehad? Verder denk ik ook dat het een illusie is om tegen commerciële omroepen te zeggen, jullie zijn er ook allemaal verantwoordelijk voor, want uiteindelijk spelen daar andere belangen in. Ze willen zich daar waarschijnlijk wel voor inzetten maar als er geen geld verdiend wordt houden ze op met bestaan. De beperking van bepaalde instellingen speelt dus ook een rol met de spreiding van de verantwoordelijkheid. Ik heb binnen theater en media-educatie met mijn studenten een hele interessante discussie gehad over wat is nu het effect van initiatieven van commerciële instellingen, zoals bijvoorbeeld MTV. Zij hebben de website video opinie opgezet, met het idee om de discussie aan te

wakkeren over welke video's je wel kan tonen en of je deze video's voor elven of na elven toont en welke criteria hanteer je daarbij. Ze hebben daarbij ook zelf aangegeven waarom ze sommige video's wel of niet programmeren voor elven. Daar ontstonden hele interessante discussies over want het idee van MTV is zeker interessant, maar als je dan de reacties op de site leest dan is het de vraag of het beoogde resultaat er ook mee behaald wordt. Dus dan is de vraag, of je inhoudelijk bereikt wat je wil bereiken of dat het meer een initiatief is om te bewijzen dat je ermee bezig bent. Laten zien dat je je best gedaan hebt en hiermee mee je verantwoordelijkheid gedragen.

12. Interview met Margreet van den Berg

I: Allereerst ter introductie, wie bent u, waar werkt u en wat is uw functie binnen deze instantie?

A: Ik ben Margreet van den Berg en ik werk voor mijn eigen bedrijf. Ik ben zelfstandige, freelancer en heb een bedrijf ICT en onderwijs. Ik doe alle mogelijk voorkomende klussen die met ICT en onderwijs te maken hebben, voornamelijk in de richting van advies en projectwerk.

I: Op welke wijze heeft u binnen deze functie te maken met media-educatie voor kinderen?

A: Een van mijn specialisaties is media-educatie. Ik ben ooit lang geleden begonnen als bibliothecaresse en toen heb ik me al sterk gemaakt voor het begrip media-educatie. Alleen hadden we toen niet zoveel media als nu. Met die kennis en oude ervaring zit ik in verschillende netwerken die zich bezig houden met media-educatie. Hierbij geef ik adviezen, hulp, enzovoort.

I: Binnen het overheidsbeleid over mediawijsheid worden voornamelijk doelstellingen besproken over hoe mediawijsheid bereikt moet worden. In de manier waarop wordt er heel veel vrijgelaten. Op welke wijze ziet u het bereiken van mediawijsheid?

A: Ik denk dat mediawijsheid iets is dat op dit moment wordt geleerd door vallen en opstaan door jongeren en heel weinig vanuit de oudere generatie. Dus weinig vanuit de ouders en het onderwijs. Ik denk dat daar veel meer zou moeten en kunnen gebeuren. Daarnaast denk ik dat er in zijn algemeenheid te weinig begrip is over wat mediawijsheid is en welke aspecten dat precies omvat. Iedereen heeft het erover, iedereen heeft er andere termen voor en wat we precies in kaart moeten brengen is nog onduidelijk. Ik denk dat dat een zaak is die van groot belang is. Daarnaast is op dit moment dit duidelijk wie er voor wat verantwoordelijk is.

I: De verantwoordelijkheid ligt misschien teveel verspreid?

A: In het algemeen vinden heel veel ouders dat de school dat moet doen. De school vindt dat de ouders dat moeten doen en samen roepen we dat de overheid daar verantwoordelijk voor is. Ik denk dat we eens heel goed in kaart moeten brengen wat we van elkaar verwachten. Als ik kijk naar het onderwijs en ik zie wat de eisen zijn die gesteld worden op het gebied van mediawijsheid, media-educatie en internetvaardigheden, dan zie ik dat er van alles en nog wat genoemd wordt maar heel weinig specifiek. Het wordt al helemaal niet gemeten en van wie is de taak dan, laten we

dat eens heel goed op een rijtje zetten en daarmee eens aan de slag gaan. Daarnaast zijn er talloze initiatieven die kunnen ondersteunen maar er is nog gewoon heel weinig wijsheid in het algemeen in de maatschappij. Wat is veilig Internet is dan een hele interessante vraag. Jongeren verstaan iets heel anders onder veilig Internet dan mijn generatie. Privacy is een veranderend begrip. Dat zijn dingen daar zou de overheid eens wat meer basiswerk in moeten doen.

I: Dus eerst formuleren wat mediawijsheid nu eigenlijk is?

A: Ja en wie waar de verantwoordelijkheid heeft. Ik denk dat ze daar eens mee moeten beginnen en dan komt vervolgens een staalkaart van bestaande activiteiten. Misschien ligt het wel helemaal niet bij de overheid of moet de overheid enkel ondersteunen.

I: En enkel zeggen wie dan wel de verantwoordelijkheid heeft?

A: Ja en eventueel financieren als er interessante initiatieven zijn waarvan ze zeggen dat dat mooi aansluit bij die instelling.

I: Welke rol speelt u of uw bedrijf dan bij het bereiken van mediawijsheid?

A: Ik ben er op verschillende manieren bij betrokken. Ik ben sinds kort lid van een adviesraad, EU Kids online, EU Safer Internet advisory board. Ik geef lessen aan docenten en directies, ik ondersteun het initiatief Wiki Kids, om kinderen meer internetvaardig te maken in dit geval en nog meer van dit soort dingen.

I: Wat is nu een heel geschikt project om kinderen mediawijs te maken?

A: Dat zijn er een heleboel en dat hangt er vanaf welk aspect van mediawijs je bedoelt. Wat ik zelf een groot tekort vindt waarvan ik nog geen enkel initiatief ken is het gebrek aan kennis over games en dan niet zozeer het geweld in games. Dat dit voorkomt in games en op welke manier dit wordt getoond is duidelijk. Maar door het spelen van een spel als 'the Sims', wat algemeen geaccepteerd wordt, wordt een hele emmer met normen en waarden over de spelen uitgegoten. Bijna niemand is zich ervan bewust dat dit gebeurt. Hoe spelers op die manier onbewust worden beïnvloed en waarden meekrijgen die we zelf niet eens kennen. Op dit gebied is voor zover ik weet nog niets bekend. Er zijn heel veel initiatieven om te leren zoeken, waarvan ik het merendeel helemaal niet leuk vindt. Op het gebied van safer Internet zijn ook wel wat initiatieven. Wat ik zelf een heel goed initiatief vindt vanuit de onderwijs kant is Wiki-Kids waarmee je kinderen kunt leren zoeken op het Internet maar waarmee je zo ook leert over copyright en leren publiceren op het net. Waarom ik dit zo leuk vind is omdat het van helemaal onderaf is gekomen en het ook gedragen wordt door een aantal enthousiaste docenten en niets van bovenaf wordt neergelegd. Ik denk dat het een hele goede zaak is en de

docenten leren daar nog iedere dag van. Ik denk dat dat een goede manier is. De media ontwikkelen zich zo snel dat je niet kunt zeggen dat als je gestudeerd hebt dat je het dan in de vingers hebt. Het is een als maar ontwikkelend, doorgaand proces en Wiki-Kids heeft dat door z'n opzet.

I: Dan zou ik graag een heel klein beetje met u in de toekomst kijken, hoe komt de mobiele televisie in uw opinie er uit te zien?

A: Als ik het zou weten zou ik het zeggen, ik denk dat er steeds meer content gemaakt gaat worden door jongeren, of mensen in z'n algemeenheid op heel veel verschillende manieren. Er zullen meer filmpjes worden uitgegeven of uitgezonden door jongeren maar of dat tot iets gaat leiden op wat lijkt tot de huidige vorm van de televisie betwijfel ik. Het fenomeen podcast is tot nu toe niet aangeslagen, er zijn een aantal enthousiastelingen die het doen maar heel beperkt. Het fenomeen Vodcast is zo mogelijk nog minder aangeslagen omdat blijkt dat je gewoon iets meer nodig hebt dan je mobiele camera en een portie humor want dat is wat er vaak bij komt. Dus ik betwijfel of dat op die manier ingang gaat vinden. Tot nu toe is de mobiele televisie, zoals ik deze ken, nog niet echt aangeslagen. Ik zie wel mogelijkheden voor actuele ontwikkelingen want mensen willen graag altijd op de hoogte blijven van de laatste nieuwtjes zoals voetbaluitslagen. Daar zie ik nog wel mogelijkheden voor maar films zie ik nog niet verschijnen op mobiele televisie, ik denk dat voornamelijk de actualiteit een positie gaat krijgen. Maar als je me vraagt wie, wat, hoe en wanneer en ik zou het weten zou ik geld kunnen gaan verdienen.

I: Denkt u dat mobiele televisie uiteindelijk populair zou worden onder de jeugd?

A: Nou daar zit meteen de toepassing denk ik dat ingang zal gaan vinden door heel snel informatie te kunnen opvragen. Informatie over sportuitslagen, het weer of over aandelen en dergelijke zie ik het wel gebeuren.

I: En als tussenuurvulling?

A: Ik zie het nog niet gebeuren, dan moeten ze een extra apparaatje meenemen. Een mobieltje zit altijd in hun zak maar een filmpje kijken op hun mobieltje zie ik jongeren niet doen. Maar misschien heb ik het helemaal verkeerd hoor.

I: Wat wel eens als voorbeeld wordt genoemd is een vorm van MTV aanzetten tijdens een tussenuur.

A: Ja maar dan heb je zo'n klein schermpje. Ik zie ook geen jongeren nog op de Ipod echt films kijken want daar heb je wel deze mogelijkheid. Ik verwacht het niet, maar nogmaals ik ben geen voorspeller, geen trendwatcher dus ik kan dat echt totaal verkeerd

hebben.

I: Op welke wijze denkt u dat er gezorgd moet worden dat jeugd ook mediawijs om zal gaan met mobiele televisie?

A: Ook daarin zullen we het wiel moeten gaan uitvinden want dat weten we nu natuurlijk nog niet. Maar het gaat momenteel bij de televisie voornamelijk om het interpreteren van beelden. Weten waarom beelden gemaakt zijn, hoe ze gemaakt zijn en weten hoe je daar tegenover kunt staan. Wat meer gebeurt op scholen is dat jongeren zelf filmpjes gaan maken van soaps tot documentaires en alles wat daartussen is. Ik denk dat dat een uitstekende manier is om je bewust te worden van a. de complexiteit van het verhaal maar ook b. camerastandpunten, eigen ideeën, geluiden, lichtval, enzovoort. Een film of documentaire kunnen beïnvloeden en daar in vervlochten zijn. Om te kunnen ontdekken wat de zwakten wat de kracht is van de media moet je hier zelf mee bezig zijn, je moet het zelf doen.

I: Denkt u dat het onderwijs er ook een rol in zou moeten spelen?

A: Ik hoop het van harte. Ik zou het heel jammer vinden als ouders buiten gezet worden in dit verhaal en ik denk dat ze er zeker een rol in moeten krijgen. Maar ik denk dat het onmogelijk is om ouders het hele verhaal te laten doen omdat je ouders verdomd lastig kunt bereiken. In onderwijs heb je de mogelijkheid om eisen te stellen, minimale eisen, waaraan je moet voldoen om maatschappijwijs te zijn, om te kunnen functioneren in de maatschappij, voor alle jongeren op alle niveaus. Ik denk dat we die eisen ook moeten stellen aan omgaan met de media en dan heeft het onderwijs daarin zeker een positie. Maar ik denk niet dat we de fout moeten begaan om alles bij het onderwijs neer te leggen. Want er is een hele generatie van mensen dat geen onderwijs volgt op dit moment en deze mensen moeten toch mediawijs worden. Om dat te laten liggen zou ik een grote onmissie vinden.

I: Hoe ziet u het zich voor u dat ook die mensen bereikt zullen worden?

A: Dat zal op alle mogelijke manieren moeten gebeuren met grote campagnes op plekken waar mensen wel bereikbaar zijn. Je kunt je er van alles bij voorstellen door middel van campagnes, een spel, via tijdschriften en bibliotheken. Ik denk aan bedrijven, er is ooit een onderzoek geweest naar hoeveel tijd er verloren gaat door werknemers met het zoeken van informatie omdat ze niet in staat zijn om zelf goed informatie te zoeken, te interpreteren, op waarde te schatten en de bronnen te vermelden. Ik meende dat zo'n 60% van de zoektijd verspilde moeite was, dit had sneller gekund. Dan moeten bedrijven daar maar eens in gaan investeren want het zal ontzettend veel geld kosten als ze de medewerkers daarop kunnen gaan scholen. Ook uit die richting zouden wel eens

wat investeringen mogen komen. Dan kunnen ze zichzelf er ook nog mee helpen. Het is net zoiets als verantwoord ondernemen, vroeger dachten we dat dat geld zou kosten. Langzamerhand begint het te komen, het hoeft geen geld te kosten, het kan zelfs geld opleveren. Natuurlijk kost het geld om je werknemers te scholen maar uiteindelijk levert het geld op.

I: Welke rol denkt u dat u kunt spelen in het mediawijs maken van jongeren met mobiele televisie.

A: Allereerst zal ik dan moeten achterhalen wat mobiele televisie gaat worden. Ik denk dat mijn taak, wat het nu ook is, vooral heel veel praten met jongeren om te achterhalen waar de knelpunten en de problemen liggen. Dit verhaal moet ik leggen naast mijn kennis en ervaring en daarmee aan de slag gaan op gaan op alle mogelijke manieren.

I: Welke knelpunten en problemen verwacht u dan?

A: Ik denk dat het vooral heel sterk gaat liggen op het interpreteren van informatie en keuzemogelijkheden. Wellicht het zelf maken van mobiele televisie want dat is ook nog niet echt uitgesloten. Hoe ga je daar mee om en wat wil je ermee, wat zijn de effecten ervan? Wat kun je ermee bereiken zowel positief als negatief. Ik zie daarin nog niet zo heel veel verschillen als met bestaande initiatieven als YouTube en dergelijke.

I: Het zal dus waarschijnlijk meer een verlengde worden van bestaande media, dan dat er echt apart iets voor op gezet zou moeten worden?

A: Ik zou niet weten wat je daar apart voor zou moeten opzetten, de tijd zal het leren. Mijn krachten liggen vooral in het communiceren met jongeren hierover en oppikken wat zij erover vertellen, ik laat me graag wijs maken hierover.

I: Hoe denkt u dat overheidsdoelstellingen om de jeugd mediawijs te maken in een mobiel televisielandschap bereikt moet worden?

A: Eigenlijk op dezelfde manier als wat ik al eerder zei, ga alsjeblieft inventariseren wat en wie verantwoordelijk is en wat een begrip gaat inhouden. Toegespitst op mobiele televisie moet er eerst eens bekeken worden wie daarin een rol zouden kunnen en moeten spelen. En begin niet met duizend initiatieven zoals dit nu gebeurt in Nederland. Er zijn erg veel initiatieven die van elkaars bestaan niet afweten, die een gebied afdekken wat deels overlappend is en waar ook allerlei gaten vallen. Niemand weet precies wat de ander doet en wie ervoor verantwoordelijk is.

I: Er is nu een netwerk mediawijsheid opgericht waar een twintigtal mensen zitting in hebben genomen. Dus dat vindt u in de eerste instantie wel een goed alternatief om dat

allemaal in kaart te gaan brengen?

A: Ja maar ik denk de stap die er nog voor ligt, de stap is om het begrip mediawijsheid in kaart te brengen. Er zijn zoveel verschillende initiatieven, maar het is een hele fundamentele vraag wie waarvoor verantwoordelijk is. En daar vind ik de overheid heel terughoudend in.

I: Deze laten het heel erg het accent liggen op de zelfregulering?

A: Ja, misschien is dat ook een vorm van verantwoordelijkheid maar dan moet het wel geëxpliciteerd worden. Ze zeggen aan de ene kant wel leerlingen moeten leren zoeken op Internet maar er is geen enkele manier waar op dat getoetst wordt. Het wordt overgelaten aan scholen om dat in te vullen en dan vraag ik me af wat moeten ze kunnen zoeken? Moeten ze gebruik kunnen maken van Google? Of van meer zoekmachines? Moeten ze in staat zijn om met databases om te gaan, wetenschappelijke databases? Moeten ze in staat zijn om teksten te zoeken, beelden of geluiden? Moeten ze die ook kunnen interpreteren? En dan heb ik het alleen nog maar over het zoeken op Internet. Het is maar een mini aspect en al door soort aspecten zouden in kaart moeten worden gebracht. Wat willen we daar nu eigenlijk mee? Dat zou ik wel eens willen weten.

I: Daar moeten we beginnen?

A: Ja dat is volgens mij de enige manier om het van de grond af aan op te pakken.

13. Interview met Katinka Moonen

NICAM

I: Wie bent u, waar werkt u en wat is functie binnen dit bedrijf?

A: Ik ben Katinka Moonen en mijn functie is op dit moment projectleider bij Nicam. Dat houd in dat ik me met name bezig hou met de nieuwe onderwerpen die op ons pad komen zoals bijvoorbeeld het feit dat er ook door mobiele operators content word geclassificeerd, mogelijk tot een oplossing tot het internet. Daarnaast hou ik me ook nog wel bezig met de codeurs, de trainingen van codeurs en overig beleid.

I: Wat doet het Nicam precies?

A: Nicam staat voor het Nederland Instituut voor Classificatie van Audiovisuele Media. Zij zijn de organisatie achter het kijkwijzer systeem en het is eigenlijk een co regulerings organisatie waarbij het zo is dat alle producties die op de Nederlandse markt bevinden geclassificeerd worden. Dat geldt voor de tv met name, als stok achter de deur de mediawet, die eigenlijk zegt dat als je mogelijk schadelijk materiaal wil uitzenden in Nederland dan ben je verplicht tot aansluiting. Voor overige zoals dvd en film distributeurs geldt niet die regeling maar in praktijk is het wel zo dat ze zich aansluiten bij het Nicam en zo hun product classificeren. Dat gebeurt dus door de aanbieders zelf en wij doen dat aan de hand van een vragenlijst, die via een online systeem aangeboden wordt. Die lijst is ontwikkelt door ons wetenschapscommissie, met het nicam uiteraard. Het is dus door specialisten ontwikkelt en nicam doet eigenlijk de coördinatie van dit systeem. Wij zorgen ervoor dat de codeurs die deze lijsten moeten invullen getraind zijn, we zorgen ervoor dat de onafhankelijke klachtencommissie die bij het nicam hoort dat die word ingeschakeld als het nodig is. We bereiden uiteraard bestuursvergaderingen voor. Uiteindelijk bepaald het bestuur het beleid, en het bestuur daarin zitten weer vertegenwoordigers van de omroepen, de film/dvd distributeurs en de mobieltjes hebben we een samenwerkingscontract mee, maar dat zit weer iets anders. Daar is de branche weer in vertegenwoordigt. In het kort gezegd coördineert het Nicam het hele kijkwijzersysteem.

I: En de codeurs die de audiovisuele moeten coderen zijn in dienst van de bedrijven?

A: Van de bedrijven ja, dus niet van het Nicam, maar van het bedrijf zelf, zij coderen dus voor hun eigen bedrijf.

I: Op welke wijze heeft het Nicam verbintenissen met de overheid?

A: Nicam wordt deels gefinancierd door de overheid, dus daar is zeker wel een relatie. Dat betekent ook dat de overheid ons evalueert, erop toeziet dat we ons werk goed uitvoeren. Dat doen ze eigenlijk via ... van de mediahouder, dus die is eigenlijk plaatsvervangend toezichthouder op het Nicam. Wij moeten dus ook jaarlijks rapporteren aan het commissariaat over alle classificaties die gedaan worden. Dat doen we aan de hand van een controle op die classificaties die we zelf voeren. Enerzijds zie je die interne kwaliteitsbewaking daarvoor rapporteren we dus aan het commissariaat en anderzijds wordt er ook eens in de zoveel tijd geëvalueerd door een onafhankelijk onderzoeksbureau in opdracht van de overheid over de werkzaamheden.

I: Krijgen jullie van de overheid suggesties of dan wel richtlijnen opgelegd?

A: Richtlijn is dan een beetje lastig natuurlijk omdat we nou eenmaal regulering/co-regulering zijn. De overheid kan niet letterlijk bepalen van zo moet je het doen, maar er wordt zeker nadat er een evaluatie heeft plaatsgevonden suggesties gedaan hoe het nicam zich kan verbeteren op bepaalde terreinen of dit zijn mogelijkheden die wij zien. Er wordt ook zeker over gesproken met de ambtenaren van de ministeries waar we mee samenwerken om te kijken hoe we dat dan kunnen verbeteren. Dus naast een formele evaluatie is er ook een informeel contact van hoe zou je dat nou moeten uitvoeren en hoe moet je daar dan mee omgaan etc.

I: Hoe zal nicam vorm geven aan een kijkwijzer voor mobiele televisie?

A: Het is op dit moment zo dat we contact hebben met de mobiele operators en we hebben een samenwerkingsovereenkomst met hen. Die samenwerkingsovereenkomst beslaat alleen maar de erotiek die ze aanbieden binnen de portal. Iedere operator heeft z'n eigen portal, z'n eigen omgeving waarbinnen zij het aanbod aanbieden. Daar zijn zij verantwoordelijk voor en voor dat deel voeren zij de kijkwijzer. Op dit moment is de situatie dat binnen het kader de Europese richtlijn een raamwerk ter bevordering van de veiligheid van mobiel gebruik. Er wordt eigenlijk gezegd van jullie moeten op het content überhaupt het nationale classificatiesystemen toepassen. Dat zou betekenen dat indien zij aanbod gaan aanbieden of aanbieden het classificatiesysteem of kijkwijzersysteem moeten toepassen. Daarover zijn wij met hen over in contact, dat is een proces, dat betekent nogal wat. Het idee is om in februari volgend jaar er iets voor te hebben liggen. Hoe dat er nu precies uit zal gaan zien is nu nog even de vraag. De vraag is wat gaan zij aanbieden, want als zij geen schadelijk materiaal aanbieden zijn zij niet verplicht om daar het kijkwijzer systeem op toe te passen. Mocht dat wel het geval zijn, dat moeten ze het systeem wel toepassen. Dan kan je zeggen dat ze eigenlijk een vergelijkbare rol vervullen als een omroep, maar zij vallen niet onder de mediawet. Het is dus een beetje een complex verhaal omdat de wetgeving nog niet helemaal duidelijk is. Daar komt

misschien wel verduidelijking in doordat ze bezig zijn met een televisie in ontwikkeling richtlijn. Het is nu nog niet echt duidelijk of er wetgeving komt in die mobiele televisie maar wij hebben wel de intentie dat als de mobiele operators materiaal gaan aanbieden wat mogelijk schadelijk is dat we daar dan een systeem voor voeren.

I: Is het dan nu zo dat omdat de operators uitzenden dat ze buiten de mediawet vallen?

A: Ja je hebt natuurlijk een telecom wet, daar vallen zij in principe onder en dat is niet de mediawet, daar vallen zij niet onder. Ze hoeven geen licentie aan te vragen voor het uitzenden/aanbieden van televisie content via hun telefoons. Dat is dus allemaal een beetje ingewikkeld, maar dat geldt voor internet ook want daar is ook geen sluitende regelgeving voor.

I: En wanneer omroepen zelf content aanbieden via mobiele netwerken vallen zij dan wel onder de mediawet of onder de telecom wet?

A: Ja dan kan het zijn dat omroepen met een licentie inderdaad nu al content aanbieden zowel via het internet als via mobiele telefonie. Dan is het geloof ik een neventaak van die desbetreffende omroep en is het zo dat wij omdat zij aangesloten zijn bij ons hun wel kunnen vragen om die content geclassificeerd aan te bieden. Maar eigenlijk is het zo dat als het gaat om dezelfde content, die zij toch al aanbieden via tv, dan is het geclassificeerd want dan moeten ze wel. Maar als het zo is dat zij die content uitsluitend aanbieden via internet of mobiele telefonie dan geldt het weer niet, dan kunnen we hen feitelijk niets verplichten omdat die mediawet daar nou eenmaal niet van toepassing is en dan krijg je ook een andere situatie, maar je kan het natuurlijk wel vriendelijk vragen. Dat gebeurt nu bijvoorbeeld zo kan je het nu wel vergelijken, je hebt nu natuurlijk Nederland 4, dat zijn de digitale kanalen van de publieke omroep, de inhoud van die kanalen is exact hetzelfde is op het internet en op de kabel en dan moeten ze het classificeren.

I: Het omroepbestel maakt nu nog gebruik van kijksloten tussen bepaalde tijden?

A: Op het moment dat je inhoud wilt uitzenden van twaalf jaar of ouder dan moet dat nu achten. Op het moment dat het voor zestien jaar en ouder is moet dat na tien uur 's'avonds en ik meen voor zes uur 's ochtends.

I: Maar u kunt zich misschien voorstellen dat er op mobiele televisie dat er uiteindelijk een soort van vorm zal komen van content die altijd op te roepen is dus dan vallen die tijdsloten weg, ontstaan daarbij dan nieuwe gevaren voor jongeren?

A: Jazeker, dat is zeker het punt. Op het moment dat je daar geen afspraken over kunt maken en dat een aanbieder gewoon inhoud kan verspreiden en zich niet hoeft te houden

aan die sloten, dat is dan 24 uren verspreiding. Aangezien dat een mobieltje in hand van een kind en daar minder controle over kunt hebben dan een televisie die gewoon in de huiskamer staat is dat wel een punt van de aandacht. Je kunt je misschien voorstellen dat het opgevangen wordt zoals de abonnee zenders dit moeten doen, die hebben de mogelijkheid om 24 uur per dag uit te zenden. Je hebt natuurlijk heel veel erotiekzenders, die mogen het de hele dag uitzenden, mits zij een pincode instellen als vergrendeling. Je kunt je voorstellen dat je dat zo opvangt, dus dat je dat traject ook voor mobiele televisie gaat doen maar dat is nu nog niet vastgesteld dat het op die manier zou moeten gebeuren. Daar is het allemaal nog te vroeg voor.

I: Nou vroeg ik me af over het systeem kijkwijzer zelf, wordt dat heel actief door kinderen gebruikt of veronderstellen jullie daar echt tussenkomst van een ouder bij?

A: Nou wij weten natuurlijk wel dat kijkwijzer gewoon goed bekend is en ook gewoon prima gebruikt wordt. Daar hebben we ook onderzoek naar gedaan. Dat onderzoek is onder ouders gedaan, we weten van ouders dat ze het kennen en gebruiken, dat is ook ons doel. We richten ons op ouders in eerste instantie en natuurlijk weten kinderen vaak meer dan hun ouders waar kijkwijzer voor staat. Dat is ook zeker prima maar onze doelgroep dat zijn die ouders.

I: Naarmate het systeem meer mobiel zal worden blijven jullie je dan nog wel steeds richten op die ouders of gaat het dan steeds meer richting kinderen?

A: Daar heb je het eigenlijk alweer over die mediawijsheid die dan om de hoek komt kijken en we hebben ook geprobeerd met de bekijk het maar site die we hebben om daarmee de aandacht voor het kijkwijzer systeem nog wat extra te stimuleren en ook vragen van kinderen te beantwoorden. Ook staan er een aantal tips op en we proberen wel op die manier kinderen te waarschuwen of voor te zorgen dat zij het automatisch mee te nemen in hun gedrag. Het is dus niet gezegd dat dat zo is, het is dus een onderdeel van mediawijsheid.

I: Hoe ziet u voor u hoe mediawijsheid bereikt moet worden?

A: Dat is natuurlijk de vraag hè? Als het gaat om de kijkwijzer, dan denk ik zeker dat we onze best doen. We doen er ook alles om er bekendheid aan het systeem te geven via spotjes op tv zodat het ook leuk is om zich daarmee bezig te houden. Meer in het algemeen is het de vraag of het perse een onderdeel moet zijn van het curriculum op scholen en vaak wordt er gezegd scholen doen er al heel veel aan. Het wordt dan alleen geen media educatie genoemd maar het is gewoon verspreid over andere vakken die zij al aanbieden. Ik geloof ook best dat daar best wel veel aandacht aan besteed wordt. Het is nu de vraag of de aandacht die er al voor is, of dat voldoende is, of dat er flink wat

extra aandacht voor moet zijn. Misschien moeten die ouders ook wel weer meegenomen worden omdat zij ook vaak achterliggen. Ze liggen misschien ook niet echt achter maar soms wel moeite hebben met keuzes maken voor hun kinderen, de opvoeding die zij moeten hanteren en hoe ga ik daarmee om. Om ze daar dus ook informatie over te geven en ze daarbij te helpen. Ik vind het dus zelf een beetje moeilijk om daar een oordeel over te geven van hoe moet je dat nou precies aanpakken. Maar ik hoop dat met het mediawijsheid verhaal waarbij organisaties eigenlijk gevraagd word om samen te werken en expertise te delen en gezamenlijk ook een loket komt. Dat zou wat mij betreft best goed zijn want dan kun je het ook meer naamsbekendheid geven zodat het meer gaat aanspreken.

I: Nu word er vanuit de overheid alleen maar de doelstelling: men moet mediawijs worden opgesteld en de manier waarop de bereikt moet worden staat heel erg vrij. Vooralsnog wel, er zijn natuurlijk wel plannen om met een soort van aanpak te komen en er word ook wel aan gewerkt dus wat mij betreft is het niet helemaal vrijblijvend. Heeft u enigszins inzicht in wat de plannen omvatten?

A: Ik weet niet of ik daar zomaar wat over mag zeggen. OC&W heeft het voornemen om organisaties die zich op dat terrein bezig houden, en dat kan van alles zijn, ook met andere doelstellingen en andere doelgroepen om die te bundelen en de expertise daarvan te delen met elkaar in plaats van ieder op z'n eigen terreintje en heel erg overlappend bezig bent. Dat er dus meer gezamenlijkheid komt, dat is denk ik heel belangrijk. Hoe dat precies eruit gaat zien is nog voor iedereen de vraag. Er word nu wel aan gewerkt maar het is nu voor iedereen nog de vraag.

14. Interview met Allerd Peeters

Erasmus Universiteit Rotterdam

I: Wie bent u? Waar werkt u? En wat is uw functie binnen dit bedrijf?

A: Mijn naam is Allerd Peteers, Ik werk op de Erasmus Universiteit op de afdeling media en journalistiek en daarnaast ook op de NHTV Internationale Hogeschool in Breda. Voorheen heb ik gewerkt bij het kijk- en luisteronderzoek van de publieke omroep en in dat kader heb ik af en toe met onderzoek te maken gehad wat een beetje in dit zelfde zit.

I: Op welke wijze heeft u binnen uw functie te maken met mediaeducatie voor kinderen?

A: Nou zoals net gezegd, heb ik kijk- en luister onderzoek gedaan en een van de onderzoeken was bij de oprichting van het Nikan naar de mate waarin ouders behoefte hebben aan de informatie over kinderprogramma's. Daarnaast heb ik kleinere onderzoeken gedaan naar bepaalde effecten van (kinder)programma's als sesamstraat of het jeugdjournaal. Daar zitten af en toe ook dat soort aspecten in. Ik heb bijvoorbeeld voor het jeugdjournaal onderzoek gedaan wat langer geleden naar de mogelijke schadelijke effecten van nieuws met een angstcomponent. Op het aftapmoment waren er allerlei berichten in het nieuws over kindermoorden, ouders die hun kinderen vermoorden, en voor het jeugdjournaal was dan de vraag hoe ze daar dan mee moesten omgaan. Eerst hebben ze er een hele tijd geen aandacht aan besteed en ze zijn er pas aandacht aan gaan besteden toen het een keertje omdat het zo in het nieuws kwam. Toen hebben ze een deskundige in het programma zelf laten optreden en daarna een onderzoek gedaan en bij dat onderzoek was ik dan weer betrokken. Op dat soort manieren hield ik me daarmee bezig. Daarnaast hou ik me in het algemeen over het jeugdjournaal ook bezig met het probleem dat het programma eigenlijk bedoelt was voor kinderen van tien tot twaalf jaar maar dat in de praktijk veel jongere kinderen keken. De vraag was of moeten de doelgroep veranderen en het programma aanpassen of de doelgroep aanpassen en het programma ongewijzigd laten? Hoe erg is het dat er kinderen van andere leeftijden kijken naar het jeugdjournaal? Met dat soort onderzoek heb ik te maken gehad met dit soort kwesties.

I: Nu wordt binnen het overheidsbeleid voornamelijk eigenlijk de doelstelling besproken dat de jeugd mediawijs moet worden en de manier waarop dit dan bereikt moet worden wordt heel erg vrij gelaten. Hoe denkt u dat het bereikt moet worden dat de jeugd mediawijs is?

A: Ja, dat is natuurlijk niet iets waar je een oplossing voor hebt, dat moet op een

heleboel verschillende manieren gebeuren. Daar hebben de ouders een rol, de school een rol en de media zelf een rol. Als je bijvoorbeeld bepaald nieuws of moeilijke thema's uitzendt dan moet je niet alleen dat nieuws of wat dan ook uitzenden maar er ook over na denken of je er iets bij moet vertellen aan informatie of wat dan ook of in het programma's bepaalde clues moet stoppen waardoor het makkelijker te verwerken of te plaatsen is.

I: Hoe ziet u de rol van het onderwijs voor u?

A: Media educatie heeft de functie om een beetje inzicht te geven over hoe een programma tot stand komt. Met als een van de doelen dat de inhoud van televisieprogramma's niet zonder meer de waarheid is maar dat er ook televisieprogramma's gemaakt zijn maar dat er ook keuzes achter zitten. Dat een afbeelding van de werkelijkheid niet de werkelijkheid zelf is, dat er functie tussen zit, enz. Kinderen duidelijk maken hoe ze een programma moeten plaatsen.

I: U sprak net over de verantwoordelijkheid van de ouders voor een deel. Denkt u dat het nodig is dat de ouders ergens extra kennis gaan opdoen zodat ze voldoende op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen in de media in het algemeen?

A: Daar zit toch weer een beetje de kant van internet, dat veel ouders zich daar helemaal niet meer bezighoudt en/ of geen behoefte aan hebben terwijl kinderen wel dat medium gebruiken. Daar zit natuurlijk kennis aan gesteld. Nu kun je wel tegen ouders zeggen je moet ook in internet geïnteresseerd raken maar zo werkt dat niet. Dus daar zal wel wat behoefte zijn aan aanvullende informatie voor mensen die niet zelf met dat soort dingen bezig zijn maar wel kinderen hebben die daar mee bezig zijn. Computerspelletjes bijvoorbeeld. Dat is natuurlijk een van de aardige dingen van sommige televisieprogramma's dat het ook voor ouders erg leuk is om mee te kijken. Dat er ook voor hun bepaalde dingen in zitten die aantrekkelijk zijn zoals het klokhuis of het jeugdjournaal. Het maakt het ook veel makkelijker als de mediaproducten ook voor ouders aantrekkelijk zijn zodat ze het samen met de kinderen kunnen bekijken. Dat is ontbreekt nu natuurlijk vaak bij computerspelletjes, internet en e-mail.

I: Dan zou ik nu graag een beetje koffiedik willen kijken met u, hoe denkt u dat de mobiele televisie eruit zal komen te zien?

A: Dat is inderdaad koffiedik kijken. Ik denk dat het heel veel lijkt op de huidige televisie maar dan op meer plaatsen. Een beetje vergelijkbaar met de transistorradio. Het was ooit een hele revolutie dat je je radio mee kon nemen. Op het laatst vergeet je gewoon of je het meedraagt of dat je het thuis op een toestel beluistert of in de auto of wat dan

ook. Ik denk dat het in de beleving niet uitmaakt of je het mobiel kijkt of thuis kijkt of waar dan ook.

I: Alleen pakt het wel een stuk individueler uit en is de tussenkomst van de ouders wat minder.

A: Ja, dat is een andere kwestie. Dat heeft niet alleen te maken met mobiel worden maar in het algemeen met het feit dat programma's bewaard kunnen worden, dat je oude uitzendingen kunt opvragen. Dat heeft dan niet zozeer met mobiel te maken maar meer met opslaan, capaciteit en steeds meer zenders. Ik denk dat dat in dat opzicht een belangrijker iets is dan het feit dat het mobiel is.

I: Het is meer het 'on-demand' systeem wat nieuwe kansen biedt.

A: Ja, televisie educatie bestaat echt niet uit een slotje op de televisie. Dat is niet zoals het gebeurt dus dat aspect lijkt me niet zo belangrijk.

I: Denkt u dat mobiele televisie iets is wat heel populair gaat worden onder de jeugd?

A: Ja, dat zal erg met de kosten te maken hebben. Als de prijs van zoiets zo wordt dat het gewoon meegenomen kan worden met de mobiele telefoon zonder dat dat heel veel extra's kost en het opvragen daarvan ook betaalbaar is dan zal het wel een hoge vlucht nemen denk ik.

I: Denkt u dat de ontwikkeling van mobiele televisie, dan voornamelijk een versie waarin het via UMTS gaat met een IP protocol dus ook wel video on-demand systeem, dat dat nieuwe kansen of risico's ontwikkelt voor de jeugd?

A: De risico's zijn evident dat niemand meer kan overzien wat er aangeboden wordt en ook dat de kwaliteit wel achteruit gaat. Als je het over nieuws hebt, het jeugdjournaal bijvoorbeeld, daar wordt heel hard over nagedacht. Maar als je het nieuws haalt uit alles van wat op YouTube te zien is enzo dan is het leuke ervan misschien dat de kinderen binnen kunnen halen wat ze zelf leuk vinden. Maar het nadeel is dat de kwaliteit die er te zien is qua betrouwbaarheid enz. tegenvalt. Dat is dan een van de risico's. Een ander risico is dan de versnippering opzich. Ook om het jeugdjournaal als voorbeeld te nemen, dat is iets van een gezamenlijke achterhand, iets wat heel veel kinderen de avond van tevoren gezien hebben en wat in de klas besproken kan worden bijvoorbeeld. En als iedereen zijn eigen dingen bekijkt dan gaat dat al snel minder. Wat ik wel moet zeggen is dat als je tegenwoordig tijdens de pauze kijkt op een school. Over in hoeverre de kinderen de beschikking hebben over een computer dan zie je dat er toch ook een soort gezamenlijkheid ontstaat doordat mensen elkaar films laten zien. En dan zie je ook hier dat er iets gezamenlijks ontstaat maar dan op een informelere manier. Maar het draait

toch om een bepaald filmpje wat door iedereen bekeken en besproken gaat worden en wat dat betreft komt de functie van de media als een soort gezamenlijke achtergrond al komt het op een andere manier terug.

I: Dus dat stukje individualisering wordt daar dan weer een beetje teruggedrongen?

A: Ja, dat denk ik wel ja. Het is niet alleen leuk om net dat op te zoeken wat je zelf interessant vindt of iets willekeurig op te zoeken, maar het is ook leuk om het met andere te delen en dat zie je hier ook gebeuren.

I: Nu kent de gewone televisie een systeem als kijkwijzer, denkt u dat dat voor een mobiele variant ook zou werken omdat daar geen tussenkomst van de ouders is?

A: Het is allereerst de vraag of zo'n systeem, als het zou bestaan, betrouwbaar kan worden ingevuld. Als je bedenkt You Tube daar kan iedereen een filmpje opzetten dus je kunt niet het soort eisen stellen als bij andere mediaproducten dat de producenten een soort verantwoordelijkheid hebben. Dat vervalt gewoon denk ik. Bij degene die die filmpjes zelf produceren dan komt de verantwoordelijkheid op de grotere site, You Tube, in dit geval te rusten. Maar dan krijg je hetzelfde probleem als dat in het verleden ontstaan is dat er op een gegeven moment teveel is. Je bent afhankelijk van de producenten om zo'n systeem op te zetten. Je kunt niet van You Tube verwachten dat ze elk filmpje gaan zitten keuren. Dus ik denk dat dat systeem eigenlijk wel een beetje wordt opgeblazen en dat er gewoon een soort systeem komt wat nu ook al bestaat. Dat filmpjes die niet deugen verwijderd kunnen worden door de moderator doordat mensen elkaar waarschuwen. De moderator wordt geholpen door tips van de gebruikers zelf.

I: Op welke manier denkt u dat er gezorgd moet worden dat de jeugd mediawijs omgaat met mobiele televisie? Is dat een andere manier dan dat het nu al gedaan wordt met de andere media of denkt u dat het grotendeels op dezelfde manier neer zal komen?

A: Ik denk grotendeels op dezelfde manier, bijvoorbeeld dat je kinderen laat praten over hoe ze het gebruiken enerzijds en anderzijds door kinderen iets te laten maken en daarop terug te reflecteren.

I: En ligt daar dan ook weer een taak voor het onderwijs?

A: Ja, want die kunnen het op een beetje systematische manier doen en er met de kinderen over praten. Dat vind ik voor het onderwijs een mogelijkheid om er iets aan te doen, en ook voor de ouders natuurlijk.

I: Die invulling binnen het onderwijs ziet u dat geïntegreerd in alle vakken of als iets wat op zich gedoceerd moet gaan worden?

A: Ja, het zullen toch bepaalde lessen worden die ergens in een vak zitten, ja hoe gaat dat, het maakt volgens mij niet zoveel uit of je daar een aparte naam aangeeft of er een project van maakt of dat je er een project van maakt met met niet alleen media educatie maar ook tegelijk iets anders. Je kunt het integreren in een aardrijkskunde les bij wijze van spreken maar iets inhoudelijks doen in combinatie met media educatie. Ik denk dat in de praktijk je het vaak systematisch zal aanpakken en er toch losse projecten van zal maken.

I: Als het gaat om het algemene beleidvorm voor mediawijsheid of het bereiken van mediawijsheid welke stappen denkt u dat er vanuit de overheid nu nog moeten worden genomen op dit moment?

A: In ieder geval een soort systematisch overzicht van alles wat er een rol speelt bij alles wat mogelijk is. Dan is er geen een beleid maar moet je kijken per zaak wat je daar als overheid aan kan stimuleren. Voor zover ouders informatie nodig hebben moet je kijken of er een systeem op te zetten is om er wat aan te doen zoals er met de kijkwijzer gebeurt is. Niet door de overheid zelf maar door de overheid gestimuleerd wordt.

I: Dus meer vanuit culturele instellingen of iets dergelijks?

A: Nou bijvoorbeeld een systeem waarin je zorgt dat er voor een site als YouTube enz, dat er een soort kwaliteitscriteria zijn. Welke van die sites hebben een policy die er voor zorgt dat het redelijk veilig is en welke minder veilig.

15. Interview met Peter Nikken

Nederlands Jeugd Instituut

I: Allereerst heel algemeen, de introductie, wie bent u? Waar werkt u? En wat is uw functie binnen dit bedrijf?

A: Ik werk bij het Nederlands jeugd instituut. Ik hou me daar met allerlei zaken bezig die met jeugd en opvoeding te maken hebben maar mijn specialiteit ligt op het gebied van jeugd en media.

I: Op welke wijze heeft u binnen uw functie te maken met mediaeducatie voor kinderen?

A: Vanuit het verleden ben ik betrokken geweest bij lespakketten, de ontwikkeling daarvan en ook televisie, al is dat lang geleden. En van tijd tot tijd overleg met de overheid met name over van hoe het mediaeducatie op mediaopvoeding gestalte zou moeten kunnen krijgen hier in dit land. Op het moment ben ik ook een van de gesprekspartners bij de voorstellen die de OC&W op het moment ontwikkelt om te komen tot een mediawijsheid hoe we dit in ons land moeten gaan organiseren.

I: Hoe zou mediawijsheid gerealiseerd moeten worden?

A: Wat OC&W op het moment voorstaat is het opzetten van een netwerk van verschillende organisaties die zich bezig houden met mediawijsheid. Dan beperken ze zich niet alleen tot het onderwijs en kinderen of jongeren maar het moet maatschappijbreed dus het geldt ook voor senioren en gewoon volwassenen. Zelf ben ik er eerder een voorstander van dat er in plaats van een netwerk van verschillende organisaties dat er eigenlijk een apart loket echt georganiseerd gaat worden waar het onderwijs en de gewone opvoeders terecht kunnen met hun vragen en zorgen en ideeën wat ze moeten doen binnen de opvoeding. Dat zo'n loket zich enerzijds bezig houdt met onderzoek op dit gebied en anderzijds ouders die thuis hun kinderen opvoeden kunnen adviseren wat de ouders de kinderen nog moeten meegeven als het gaat over de mediaopvoeding. Daarnaast moet er studie gedaan worden naar wat zijn nou goede lespakketten die het onderwijs kunnen inzetten.

I: Nu heb ik zelf ook naar het overheidsbeleid proberen te kijken en ik haal er voornamelijk uit dat het allemaal voornamelijk eigenlijk alleen doelstellingen zijn en dat de manier waarop mediawijsheid bereikt moet worden voornamelijk vrij gelaten wordt en meer op een systeem van zelfregulering berust. Denkt u dat dat voldoende is of moeten er andere dingen ondernomen worden?

A:Ik kan me goed voorstellen dat de overheid zegt dat de scholen zelf kunnen bepalen hoe ze hun curriculum willen invullen maar ik denk dat er wel bepaalde randvoorwaardes gesteld moeten worden gegeven het feit dat kinderen zoveel tijd besteden aan verschillende media en dat dat in de toekomst alleen maar meer gaat worden. Naast het reguliere onderwijs van taal, schrijven, het omgaan met taal dat ook het omgaan met beeldtaal een vast onderdeel moet gaan worden.

I:Wat voor soort lespakketten denkt u dat daarvoor geschikt zijn?

A:Wat we op dit moment wel hebben is dat er dus allerlei instanties en projecten georganiseerd worden rond mediawijsheid, mediaeducatie. Maar waar het in de praktijk dan uiteindelijk op neerkomt is dat de overheid vaak allerlei subsidies uitdeelt die dan een poosje lopen maar kleinschalig. Terwijl er eigenlijk maar heel weinig goed gekeken wordt naar wat weten leerlingen al, wat kennen ze al en wat moeten we ze nog bijbrengen via die pakketten. Er wordt ook nauwelijks gekeken na afloop wat ze er nu eigenlijk van geleerd hebben en wat de goede ingrediënten zijn van die interventies. Ik denk dat daar eigenlijk vooral op ingezet moet worden in de toekomst om echt een doorlopende leerlijn te gaan ontwikkelen speciaal gericht op jongeren, wat oudere en nog oudere kinderen.

I: Ja, want de initiatieven liggen nu voornamelijk bij losse, meer cultureel ingestelde instanties?

A: Het is voor een deel cultuur, het is inderdaad heel versnipperd op het moment. Allemaal met de beste intenties, daar gaat het niet om. Maar het is zo'n wirwar van allerlei aanbiedingen dat de gemiddelde directeur van een basisschool of leerkracht eigenlijk nauwelijks weet van wat er precies is en wat deze er precies uit kan halen.

I: Op een ideaal plaatje hoe ziet dat stelsel er dan uit in uw ogen?

A: Ik denk dat er gewoon een instituut of loket moet zijn, landelijk, dat een overzicht heeft wat er aan projecten is en wat er ontwikkeld wordt en wat die projecten kunnen toevoegen aan het bestaand onderwijs. Dat daar op basis van de vragen en de behoeften in het bestaande onderwijs maar ook op de kinderdagverblijven, peuterspeelzalen of jeugdinstellingen, dat ook buiten het onderwijs valt, het jeugdwerk of jeugdinrichtingen, dat die daar terecht kunnen met hun dingen en daar de juiste pakketten vandaan kunnen halen.

I: Dan zou ik graag een klein beetje met u naar de toekomst kijken, denkt u dat iets als de mobiele televisie een soort van nieuw impuls gaat geven binnen het mediastelsel?

A: Ik denk dat de toekomst dat is voor een deel gewoon koffiedik kijken maar ik denk dat

er zeker verschuivingen zullen gaan plaatsvinden en wat we gaan krijgen denk is dat je alles via mobieltjes gaat krijgen, bezoeken van internetpagina's, tv programma's, dvd's, dingen waar je nu nog voor moet gaan zitten in de huiskamer straks allemaal vanuit je handpalm kan gaan doen inderdaad. In die zin wordt het allemaal steeds meer geprivatiseerd en niet meer afhankelijk van wat de media aanbieden. Dat ze niet meer zeggen het is nu acht uur nu gaan we je dit aanbieden maar dat het constant steeds toegankelijk is en dat zal zeker consequenties hebben voor de mogelijk schadelijke producties. Als je nu kijkt naar kijkwijzer die dan nu een regeling hebben voor na twaalf en na tien die dan voor twaalf jaar of zestien jaar en ouder zijn dat zal straks natuurlijk niet meer haalbaar zijn om dat zo vast te gaan leggen. Dat vergt dan andere manieren om toch kinderen of jongeren toch wijs te maken en om toch niet zomaar voor die producties te kiezen en dat ze weten watvoor risico's er aan verbonden zijn als ze dat dan toch binnenhalen. Daarnaast zullen er technische mogelijkheden ontwikkeld moeten worden zodat dit soort producties wat minder snel bij jongeren terecht kan komen.

I: Hoe ziet u voor u dat de jeugd daar wijs over gemaakt moet gaan worden zodat ze kritisch met die keuze bezig zijn?

A: Ik denk zeker dat dat erg belangrijk is, dat geldt nu al, maar dat zal in de toekomst steeds belangrijker worden. Dat ze verstandige keuzes kunnen maken en dat is niet dat ze geen geweld mogen zien. Geweld is van alle tijden, het zat vroeger in sprookjes en nu in allerlei producties en zo lang je daar voldoende afstand van kunt nemen en weet dat het maar een film is of niet echt is, producties die voor een bepaalde leeftijd bedoeld zijn kunnen kinderen goed aan en hoeven we daar niet bang voor te zijn dat dat tot al te schadelijk effecten gaat leiden.

Dat moeten ze dus wel leren om er met andere ogen naar te leren kijken.

I: Ja, en daar is ook weer een rol weggelegd voor het onderwijs?

A: Ja en dan kom je inderdaad weer terecht bij de opvoeders thuis en het onderwijs die kinderen daar dus goed op moeten voorbereiden en leren daarmee om te gaan.

I: Nu is er natuurlijk best wel vaak sprake dat ouderen minder mediawijs zijn dan de kinderen zelf. Denkt u dat die kloof alleen nog maar groter wordt als er zoiets ontstaat als mobiele televisie en hoe kan dit dan ondervangen worden?

A: Ja, ik denk dat zo'n soort kloof altijd heeft bestaan. Vroeger hadden ouders ook toen de strips opkwamen dat ze zich zorgen maken over de gewelddadigheden van 'kapitein Rob'. Dat is al heel lang geleden want we zijn nu blij dat kinderen op zich al een stripboek lezen want dan lezen ze nog in plaats van enkel kijken. Tegenwoordig hebben

ouders het idee dat ze hun kinderen niet meer kunnen volgen op het internet. Ik denk dat dat iets is van alle tijden en ik denk dat ouders gewoon altijd open zullen moeten staan voor wat ze toekomt en dat verwerken in waar ze mee bezig zijn en dat zij gewoon de rol van coach en opvoeder moeten blijven vervullen.

I: Hoe moet het ondervangen worden dat ouders wel voldoende afweten van mobiele media om hun kinderen daarmee op te voeden?

A: Wat ik probeerde aan te geven is dat ouders altijd belangrijk zijn in de opvoeding en dat ze zich vooral niet bang moeten laten maken door wat soms in de media geschreven wordt dat ze uitgesurft zijn en er niet meer toe doen. Als je je als ouder interesseert voor waar je kind mee bezig is en belangstelling toont en tijd van tijd aangeeft wat je zelf ook niet weet. Dat je toch wel degelijk het contact met kinderen kunt blijven houden en hun eigen benen te staan, want daar draait het uiteindelijk toch om. Op een gegeven moment moet je kinderen los kunnen laten en moet je kunnen vertrouwen dat ze als verstandige volwassene burgers in de maatschappij deelnemen.

I: Denkt u sowieso dat mobiele televisie populair zal worden onder jongeren?

A: Ja, dat is heel moeilijk, dat hangt heel erg af van veel technische kwaliteit van wat je op dat soort schermpjes kan zien. Ik heb wel gehoord van die uitrol schermpjes en dergelijke maar of dat dezelfde beeldkwaliteit oplevert als via een computer of de gewone tv schermen, dat is erg afwachten maar ik denk dat dat heel bepalend is of het publiek het wil aanvaarden.

I: Denkt u dat er met mobiele televisie op een andere wijze gezorgd moet worden dat de jeugd mediawijs omgaat met dat medium dan dat bijvoorbeeld met internet of televisie gebeurt?

A: Nou ik denk eigenlijk dat wat ik er nu van zie wat mobiele televisie zou kunnen inhouden sterk lijkt op het internet. Ik denk dus dat wat we datgene aan kinderen via internet proberen bij te brengen wat ze daarvandaan halen en daar zelf op kunnen plaatsen en aan elkaar door kunnen sturen dat het in grote lijnen zal gaan gelden voor mobiele televisie. Ook weten we nu in feite wat media opvoeding moet inhouden.

I: Nu hebben gewoon op televisie een systeem als de kijkwijzer, denkt u dat het nog zal werken in een mobiel landschap?

A: Ik denk dat het voor een deel vanuit de branche wel degelijk kan werken, als de branche mee wil werken en pictogrammen wil plaatsen bij producties ook voor 12 of 16 of 9 of wat voor leeftijden er ook zijn in de toekomst. Ik denk dat de handbaarheid daarvan een stuk lastiger gaat worden. Dat zie je nu ook al wel met mobiele content die

aangeleverd word, er kan bij staan dit is voor boven de twaalf, maar als jij als jongen van elf met een mobieltje zegt van ik vind het best en je klikt en doe alsof ik twaalf ben, dan kunnen ze toch die inhoud wel zien.

Dus nogmaals komt er nog meer op het weerbaar maken van kinderen en het wijsmaken van het omgaan van dat soort media.

I: En wat is dan voornamelijk waar zij weerbaar tegen gemaakt moet worden, is dat manipulatie of is dat iets anders?

A: Ik denk zeker dat er een stuk van de commerciële druk achter zit waar kinderen wijsgemaakt moeten worden. Dat zie je nu al met de aanbiedingen van ringtones en dergelijke die aan kinderen aangeboden worden waarbij ze achteraf pas merken dat ze aan een abonnement vastzitten of op andere manieren waar ze geld voor moeten overmaken. Maar daarnaast gaat het ook om beschaamde inhoud van geweld/seks/grof taalgebruik etc.

I: En dan gaat het misschien meer om ze van tevoren kritisch te laten nadenken of ze dat willen zien ja of nee?

A: Of ze dat willen zien ja en of ze daarvan afstand van kunnen nemen.

I: Denkt u dat uw instelling ook nog een rol bij het mediawijs maken van jongeren met mobiele televisie?

A: Ik hoop zeker dat wij daar in de toekomst ook een bijdrage in kunnen leveren.

I: En wat voor rol ziet u daar voor uzelf in weggelegd?

A: Ik denk dat het vooral afhangt van geld en dat ons instituut zich verder gaat ontwikkelen en wat de overheid verder aan plannen heeft uiteraard. Ik denk dat het vooral in de richting gaat van het verzamelen van kennis en informatie wat er is op dit gebied. Het initiëren en het laten doen van onderzoek om op die manier meer kennis te vergaren en te zorgen van diegene die de verantwoordelijkheid draagt die dat ook op een goede manier kunnen uitoefenen. En dan gaat het om de mediabranches en de professionele opvoeders.

I: Hoe denkt u dat de overheid om de doelstelling mediawijs te maken moet worden bereikt in een mobiel televisielandschap? Is dat op dezelfde manier als u voor u ziet bij het bestaande televisielandschap of zegt u van daar moeten echt wat toevoegingen bij?

A: Ja ik denk dat de overheid veel meer in moet springen op actualiteit dan dat ze nu doet maar met name de randvoorwaarden toch zal moeten scheppen voor wat de spelers in het veld uiteindelijk kunnen uitvoeren.

I: Denkt u dat de overheid meer concreet regels moet opstellen of zich moet bemoeien met het systeem of zal het uiteindelijk op zelfregulering neerkomen?

A: Ik denk het toch vooral belangrijk is om de overheid vooral niet op afstand te houden dus alleen zelfregulering niet. Maar zeker de co-regulering waarbij de overheid zeker betrokken is en de verschillende partijen voldoende aan bod laten en niet alleen aan de branches overlaten.

Dan krijg je denk ik toch veel eerder de kans van de slager die z'n eigen worst keurt en dat is niet de bedoeling.

I: Dat is in principe nu wel gebeurd met het NICAM systeem, er wordt wel een checklist opgesteld maar de mediabedrijven zelf coderen het?

A: Het zijn de media zelf die het coderen maar het vangnet zit erachter dat wanneer iets niet goed is dat die media wel lik op stuk krijgen en dat er boetes uitgedeeld kunnen worden. Naar mijn idee kunnen die boetes aanzienlijk strenger dan nu het geval is. Maar in principe zijn de branches zelf verantwoordelijk op basis van door onafhankelijke wetenschappers opgestelde vragenlijsten.

I: Nu heb ik ook met iemand gesproken die juist iets had van dat hele kijkwijzersysteem werkt niet, zij kregen regelmatig claims omdat zij binnen een educatief programma geweld hadden laten zien zoals in bijvoorbeeld een item over slavenarbeid. Denkt u dat het automatisch zo moet zijn dat wanneer het in een educatief jasje zit dat het dan niet als schadelijk aangemerkt moet worden?

A: Dat zijn inderdaad de grijze gebieden die je altijd houdt. Met zo'n vragenlijst van het NICAM kun je helaas nooit alle producties invullen. Voor de meeste producties geldt dat wel maar er zijn altijd uitzonderingsgevallen. Kijkwijzer is een systeem dat blijft ontwikkelen en die willen juist de vragen en wensen van de maatschappij aan bod laten komen en wanneer er vragen zijn vanuit de mediabranche zelf dan worden die naar mijn idee wel degelijk serieus genomen. In dit soort gevallen als het stelselmatig blijkt, dat zijn die uitzonderingsgevallen dan kunnen de mediabranches daar vanaf wijken en zeker zo iets als een educatieve omroep, schooltelevisie, die zelf verantwoordelijk zijn voor wat ze uitzenden en de leeftijd die ze eraan hangen. Als zij zeggen, volgens het systeem zou het twaalf zijn maar wij vinden het toch vanaf negen jaar dat dat uitgezonden zou moeten worden kunnen ze dat doen. Ik denk bij eventuele klachten dat er wel degelijk rekening gehouden wordt met het verweer van een omroep. Zeker met schooltelevisie kan ik me voorstellen in die setting wat vooral gezien wordt in het onderwijs met lespakketten erom heen en die context is zo duidelijk dat het niet gaat om het

verheerlijken van geweld maar dat kinderen ook extra uitgelegd krijgen met andere ogen naar het geweld te kijken.

I: Dat het juist een onderdeel is van het weerbaar maken van?

A: Uiteraard en nogmaals als het gaat blijken het is zo structureel dan zal het NICAM zeker willen gaan overwegen om dan de vragenlijst aan te gaan passen en te gaan kijken hoe kan daar zodanig iets in het systeem ingebouwd worden dat het niet langer via klachtencommissies en dergelijke hoeft.

I: In uw ogen, hoe gevoelig is de jeugd op dit moment voor medina-uitingen?

A: Uiteraard zijn kinderen gevoelig voor medina-uitingen, maar je kunt niet zeggen dat per definitie het geweld effect heeft. Bepaalde geweldsbeelden kunnen bij het ene kind tot actie reacties leiden en bij het andere kind tot afstoting of vaker gewelddadig gaan gedragen maar we weten wel uit onderzoek dat met name risicogroepen met kinderen die het allemaal klakkeloos. Dat zijn de kinderen het overnemen van thuis omdat ze minder kritisch opgevoed worden, die het wat makkelijker vinden om zichzelf gewelddadig te gaan gedragen en bij die kinderen kan het mediageweld dat negatieve effecten leiden.

I: Denkt u dat er daarom meerdere pakketten ontwikkelt moeten worden die op verschillende kinderen toepasbaar zijn of moet er een integraal systeem voor ontwikkelt worden?

A: Ik denk dat meerdere soorten pakketten zeker nodig zijn en dat kan onder een grote paraplu uitgevoerd worden. Ook kunnen dat meerdere pakketten zijn. Maar waar op het moment weinig aandacht aan besteed wordt in noch Nederland of het buitenland is met name de emotionele effecten van geweld, de actie reacties. Dat is juist de aanleiding van reality tv, de grotere nadruk van het nieuws op het echte geweld. Ik denk dat daar eigenlijk toch ook een witte vlek zit in de mediaeducatie.

I: Hoe ziet u voor u dat die witte vlek ingevuld kan worden?

A: Door nieuwe lespakketten te ontwikkelen en te kijken van wat weten kinderen daarvan en hoe gaan kinderen daar mee om en hoe kunnen ze daarop reageren en wat moeten we hen bijbrengen. Daar ligt ook een taak voor universiteiten en onderzoeksinstituten om een bijdrage te leveren.

I: De belangrijkste stap die nu in het algemeen genomen moet worden is het vergaren van heel veel kennis?

A: Het vergaren en goed bij elkaar brengen van kennis, van bestaande kennis en nieuwe inzichten.

